

שבוע פרשת שמות

י"ד - כ' טבת ה'תשס"ח (23-29 December 07)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:

א הללויה | הודו ליהוה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמְעוּ בְּלִתְהַלְתּוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שִׁמְרֵי מִשְׁפַּט עֲשָׂה צְדָקָה בְּכֹל־עֵת: ד זָכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמּוֹךְ פִּקְדוֹנֵי בִישׁוּעַתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוְיֶךָ לְהַתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֹתְךָ: ו חָטְאנוּ עִם־אֲבוֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הַרְשַׁעְנוּ: ז אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עֲלֵי־ם
 בְּיַם־סוּף: ח וַיִּוְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיּוֹלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמִּדְבָּר: י וַיִּוְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּנְאַלֵּם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיִּכְסּוּ־מַיִם צְרִיבֵי־ם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
 יב וַיֵּאֱמִינוּ בְּדַבְּרוֹ יִשְׁירוּ תְהַלְתּוֹ: יג מִהֲרוּ שָׂכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָכוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֶל בִּישׁוּמוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רִזּוֹן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עַדַת אֲבִירָם: יח וּתְכַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֹּה
 תְּלַהֲט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עַגֹל בְּחַרְבַּב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסַּכָּה: כ וַיִּמְירוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׂכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשָׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בְּאָרֶץ חָם גְּזֵרֵי־אֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹיֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמְד בַּפָּרָץ לִפְנֵי לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאַסּוּ
 בְּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרְתָם בְּאֶרְצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פְּעוֹר וַיֵּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרִץ־אֲפֹם מִגִּפְתָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָם וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּת:
 לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מֵי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּכְפֹּא בְּשַׁפְתָּיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשִׂדִים: לז וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וּתְהַנְּף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אֵף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלֹתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יַצִּילֵם וְהִמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכַּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם בְּרַב חֲסִדּוֹ: מז וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵיהֶם: מח הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתַהֲלֹתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד־הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּיָהּ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומתראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה פִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָרָה:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְבֵּב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט פִּי־הַשְּׂפִיעַ נֶפֶשׁ שָׁקְקָה וְנֶפֶשׁ רָעֵבָה מִלֶּאֱ־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵינַי וּבְרוּל: יא פִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לִבָּם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֵר: יג וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז פִּי־שֹׁבֵר דְּלֹתוֹת
 נִחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעוּ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח פֶּל־אֶכֶל תִּתַעֵב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֵט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּחוּ
 זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּיָו: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנְוֵעוּ בְּשֹׁפָר וְכָל־חֲכֻמָּתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתְּקוּ וַיִּנְחַם אֶל־מְחוּזֵי חַפְצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיִּרְוֹמְמוּהוּ בְּקֹהֶל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַגְם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרֵי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהִמָּתֵם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעִטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצַר רַעַה
 וַיִּגּוּזוּ: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵנִי וַיִּשֶׁם כְּצִאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבַּוְּנּוּ

חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה ואלה שמות בני ישראל שבת פרשת שמות מבה"ח שבט, היתשכ"ב ה
- ג) משיחות שבת פרשת שמות, י"ט טבת, ה'תנשי"א יא
- ד) לקוטי שיחות פרשת שמות (בלה"ק) כא
- ה) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שמות כח
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמות לו
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לט
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמות מא
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמות סג
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת שמות עא

מתורת נשיאי חב"ד:

- יא) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן עו
- יב) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן עז
- יג) לקוטי תורה מבואר - ד"ה וידעת היום - אדמו"ר הזקן עח
- יד) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי פא
- טו) דרך מצותיך - שרש מצות התפילה - אדמו"ר ה"צמח צדק" פב
- טז) קונטרס המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש פג
- יז) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב פג
- יח) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ פד
- יט) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ פו
- כ) רשימת המאסר - אדמו"ר מוהרי"צ פז

- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת שמות צ
- כב) לוח זמנים לשבוע פרשת שמות קיא

בס"ד. ש"פ שמות, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ב

(הנחה בלתי מוגה)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באוי. וידועה הקושיא למה נכפל בתורה שמות בני"י הבאים מצרימה ב"פ, בפרשת ויגשי ובפרשת שמות. ומבואר הענין בתו"א ובתו"ח³, שמש"נ הבאים מצרימה ב"פ הוא כנגד ב' הירידות שהיו בגלות מצרים, כמ"ש⁴ ירד ירדנו, ירידה אחר ירידה, שלכן גם בהגאולה והיציאה ממצרים ישנם ב' עליות, כמ"ש⁵ ואנכי אעלך גם עלה. ומבאר שם⁶ ענין ב' הירידות דגלות מצרים בשורש הענינים למעלה (שמהם נשתלשלו ב' הירידות דגלות מצרים למטה), שהו"ע הירידה דבחי' חכמה (בחינתו של יעקב) לאותיות המחשבה (ירידה הא') ולאותיות הדיבור (ירידה הב'), והו"ע יחוד יעקב ולאה (אותיות המחשבה), ויחוד יעקב ורחל (אותיות הדיבור)⁷. וממשיך לבאר⁸, דלכאורה תמוה איך נקרא ענין זה (הירידה והמשכה דבחי' החכמה עד לאותיות הדיבור) בשם גלות מצרים, הלא כך צ"ל סדר השתלשלות והתהוות העולמות מבחי' החכמה ע"י עשרה מאמרות. אך הענין הוא, דבכללות ענין האותיות ישנו אופן שהאותיות מגלים את האור שבתוכם, והו"ע ההמשכה מחכמה עד לאותיות הדיבור כמו שהוא מצד ענין ההשתלשלות כשלעצמו. אך ישנו אופן שהאותיות הם מעלימים על האור, שזהו מ"ש⁹ אותותינו לא ראינו, שאין נראה וניכר האור המוסתר בהאותיות, וזהו"ע גלות מצרים, שהשמות (שמות בני"י, שמות ממש¹⁰) הם בבחי' הסתר והעלם באותיות הדיבור, בחינת המלכות, שרגלי' יורדות מות¹¹. וענין הגאולה הוא שיהי' גילוי האור בהאותיות, שזהו"ע דנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם¹², היינו שהגאולה היתה ע"י גילוי אור. ובזה גופא ישנו גילוי האור שהי' ביצי"מ, שזוהי עלי' הא', ולמעלה מזה הוא הגילוי אור שיהי' בגאולה העתידה, שזוהי עלי' הב', שעל זה מבקשים יהא שמי' רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא, שבחי' שמו הגדול ממש יומשך ויתגלה בהשתלשלות העולמות. וזהו ג"כ מ"ש¹³ ארוממך אלקי המלך, דאלקי המלך קאי¹⁴ על בחי' המלכות היורדת לבי"ע, שזהו דוקא ע"י צמצום והעלם האור עד שיכול להיות מקור למציאות יש כו', שמזה נעשה נתינת מקום לענין של גלות, וצריך להמשיך בה בחי' רוממות הא"ס, שעיי"ז תהי' הגאולה.

אך צריך להבין, דכיון שאלקי המלך הוא בחי' אלקות, איך אפשר שמבחי' זו יהי' נתינת מקום לענין של גלות. ולאידך גיסא אינו מובן, דכיון שמבחי' אלקי המלך יש נתינת מקום לגלות, איך יתבטל הגלות ע"י המשכת הרוממות בבחי' אלקי המלך.

(8) תו"א שם, ג.

(9) תהלים עד, ט.

(10) תו"א שם מט, ד.

(11) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקסד ואילך).

(12) הגדה של פסח פיסקא "מצה זו".

(13) תהלים קמה, א.

(14) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ר"פ שלט.

(1) ריש פרשתנו.

(2) מו, ח ואילך.

(3) ריש פרשתנו.

(4) מקץ מג, כ.

(5) ויגש מו, ד.

(6) תו"א נ, א ואילך. תו"ח שם כה, א ואילך.

(7) אוה"ת פרשתנו ע' נ.

(ב) ולהבין זה יש להקדים תחילה ביאור הענין דאלקי (המלך), דהנה¹⁵, בתיבת אלקי ישנם ב' פירושים, פירוש א', אלקי מלשון כח (כמ"ש בשו"ע¹⁶ בענין כוונת השמות), ופירוש ב', אלקי מלשון אלקות. וב' פירושים אלו הם לכאורה ב' ענינים הפכיים, כמובן מהמבואר במק"א¹⁷ בענין אור וכח שהם ב' ענינים הפכיים, וכיון שכח הו"ע הפכי מאור, כ"ש שהו"ע הפכי מאלקות. דהנה, ההפרש בין אור לכח הוא שאור הוא מעין המאור, והוא דבוק תמיד בהמאור, משא"כ כח הוא נפרד ממקורו, וכמו כללות כח העשי', ובפרט כח הזריקה שיוצא מיד האדם ונתלבש בדבר הנזרק, הרי הכח נעשה נפרד ממקורו. אמנם¹⁸, יש גם מעלה בענין הכח על ענין האור, שבענין הכח מתגלה דבר חדש. דהנה, גילוי האור אין בו ענין של התחדשות¹⁹, שהרי האור הוא כלול תחילה במקורו שהוא המאור, וכמבואר בתניא²⁰ בענין אור וזיו השמש שבודאי ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש, ואדרבה, בהיותו בהמאור הרי הוא ביתר שאת ויתר עז, וא"כ, הרי האור המתגלה אינו דבר חדש, כי אם גילוי ההעלם, שנתגלה מה שהי' כלול בהעלם במקורו. ועוד זאת, שלא זו בלבד שאינו התחדשות לגבי היותו כלול בהמאור, אלא שאינו התחדשות גם לגבי המאור עצמו, שהרי ידוע שהאור הכלול בהמאור אינו מציאות נוסף על המאור, אלא כל ענינו הוא המאור עצמו, וא"כ, מאחר שהאור המתגלה אינו התחדשות לגבי האור הכלול, הרי אינו התחדשות גם לגבי המאור עצמו, לפי שהאור הכלול אינו מציאות נוסף על המאור, אלא כל ענינו הוא המאור עצמו, וא"כ, מאחר שהאור המתגלה אינו התחדשות לגבי האור הכלול, הרי אינו התחדשות גם לגבי המאור עצמו, לפי שהאור הכלול אינו מציאות לעצמו, ובהיותו כלול בהמאור הרי כל מציאותו הוא המאור, וא"כ הרי אור המתגלה אינו התחדשות לגבי המאור. וכל זה הוא לפי שהאור הוא דבוק בהמאור ומעין המאור להיותו התפשטות הארה מהמאור, ועד כדי כך, שענין האור למטה הוא בדרך הכרח, שכאשר ישנו מאור הרי הוא מוכרח להאיר. משא"כ כח שהמשכתו אינה בדרך הכרח, שהרי אינו מוכרח לזרוק או לפעול, אלא תלוי ברצון, דברצונו הוא מגלה את הכח וברצונו אינו מגלה, והיינו, לפי שהכח אינו התפשטות הארה מהעצם, אלא הוא בא בבחי' התחדשות מן העצם, ולכן גם פעולתו היא באופן של התחדשות, והיינו, שהפועל הוא התחדשות לגבי הכח, וגם כח הפועל הוא התחדשות לגבי עצם הכח. דהנה, כשם שנת"ל בענין האור שאינו התחדשות לא רק לגבי היותו כלול בהמאור אלא לגבי המאור עצמו, כן הוא בענין הכח²¹, שלא זו בלבד שהפועל הוא התחדשות מהכח (שהרי כח הפועל הוא כח רוחני, והפעולה שנעשית מזה היא פעולה גשמית שאינה ממהות הפועל), אלא גם בהכח עצמו, כח הפועל הוא מחודש לגבי עצם הכח, וכמו בכח המעשה וזריקה, שהכחות הפרטיים אינם נמצאים במציאותם ממש בעצם כח התנועה, אלא הוא כמו כח היולי להיות ממנו כל תנועה איזה שתהי', וכמו"כ בכח הדיבור, שהצירופי אותיות הם התחדשות לגבי עצם כח הדיבור, דכח הדיבור עצמו אין בו צירופי אותיות כלל, והוא רק מה שביכלתו לדבר (כמ"ש בתניא²²), ואינו כמו כלל ופרט,

(18) בכל הבא לקמן — ראה המשך הנ"ל ח"ב פרק שכט-שלד.

(19) ראה גם המשך הנ"ל פרק שכ.

(20) שעהייה"א פ"ג.

(21) ראה גם המשך הנ"ל פרק שכב.

(22) פרק כ.

(15) בהבא לקמן — ראה המשך הנ"ל סוף ח"א (פרק שי

ואילך). ד"ה מה רב טובך תרצ"ב פ"ג ואילך (סה"מ קונטרסים ח"ג ע' לה ואילך).

(16) אור"ח סימן ה.

(17) ראה סה"מ תרס"ד ע' קבח ואילך. ועוד.

והיינו שנאמר שגילוי האותיות מכח הדיבור הוא כמו גילוי הפרטים מכמו שהם כלולים בהכלל, אלא כח הדיבור עצמו הוא מושלל לגמרי מציור אותיות, וציור האותיות הו"ע של התחדשות. ועד"ז יובן גם למעלה בענין כח ההתהוות שהו"ע כח הדיבור, כמאמר²³ בעשרה מאמרות נברא העולם, שהו"ע של התחדשות. ועוד חילוק בין כח ואור, שהכח בא בבחי' התחלקות, והיינו, שיש בו התחלקות פנימיות וחיצוניות, ועוד זאת, שמתחלק לפרטים רבים, משא"כ האור הוא פשוט ואין בו התחלקות, שאינו מתחלק לריבוי פרטים, וגם אין בו החילוק דפנימיות וחיצוניות, והיינו, שהחילוקים שבאור הם מצד המאור, וכמו שאינו דומה אור השמש לאור הירח ואור הנר, לפי שהאור הוא לפי אופן המאור, אבל האור שנמשך ממאור זה הוא פשוט, ואין בו ענין של התחלקות, וזה שמצינו בהאור ענין של פנימיות וחיצוניות, הרי זה רק מצד הכלים, אבל האור עצמו אין בו התחלקות כלל. ועד"ז הוא בענין הכח למעלה, שבא בבחי' התחלקות, כמ"ש²⁴ כי אראה שמך מעשה אצבעותיך, דענין העשר אצבעות הוא שהם מחלקים את הכח לפרטים רבים. ומצד ענין ההתחלקות שבבחי' כח, יש בו גם ענין התלבשות הפרצופים זה בזה, דחיצוניות (או תחתון) שבעליון נעשה פנימיות לתחתון. ומכל זה מובן שכח הוא הפכי מאור, ומכ"ש שהוא הפכי מאלקות, שהוא אחדות פשוטה, היפך ההתחלקות והפירוד כו'. ועפ"ז תגדל הקושיא בענין תיבת אלקי, שישנם בו ב' הפירושים, מלשון כח ומלשון אלקות, שלכאורה הם הפכיים זמ"ז.

ג) אך הענין הוא, שאינו דומה הכח למעלה לכח למטה, שהכח למטה הוא נפרד ממקורו (כנ"ל ס"ב), משא"כ הכח למעלה הוא בדביקות עם מקורו, כמו האור, והיינו, שענין האור שדבוק בהמאור מגלה לנו שכן הוא גם בענין הכח שלמעלה שהוא בדביקות עם מקורו. ועד"ד המבואר במק"א²⁵ בענין אין ערוך לך ואין זולתך²⁶, שהענין דאין ערוך לך מתגלה ע"י הכח דוקא, ומזה אנו יודעים שגם האור הוא בבחי' אין ערוך לגבי העצמות, והיינו, שהאור מצד עצמו מגלה רק הענין דאין זולתך, שאין דבר זולת אלקות, לפי שהאור הוא בדביקות עם המאור, וכאשר נפרד ממנו אזי מתבטל מציאות האור, שמזה מובן שאין דבר זולת המאור, אבל הענין דאין ערוך לך אינו מתגלה ע"י האור, כי אם ע"י ענין הכח שהוא בדרך אין ערוך, וכמו כח ההתהוות שמהווה את היש שנרגש אצלו שמציאותו מעצמותו, שענין זה הוא מצד מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו מעצמותו ואין לו שום עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט כו'²⁷, ובהתגלות הענין דאין ערוך ע"י הכח יודעים אנו שגם האור הוא באין ערוך לגבי העצמות — הנה כמו כן מגלה לנו האור על הכח את ענין הדביקות, שהכח שלמעלה הוא דבוק במקורו ואינו נפרד ח"ו.

וביאור הענין, דלכאורה יש מקום לומר שבחי' הכח שמהווה את הנבראים הוא נפרד ממקורו ח"ו, שהרי התהוות העולמות והחיות שבהם הוא על משך זמן מוגבל על שית אלפי שנין דהוה עלמא²⁸, ועל משך זמן מוגבל יכול להיות לכאורה גם אם יהי'

(23) אבות רפ"ה.

(24) תהלים ח, ד.

(25) ראה גם המשך הנ"ל ע' א'קנה.

(26) "הכל יודוך" בתפלת שחרית לשבת.

(27) תניא אגה"ק ס"כ.

(28) ר"ה לא, א.

נפרד ממקורו, וכמו בזריקה, שהכח יוצא ונפרד מיד האדם, ומ"מ הרי הוא נושא את האבן למעלה משך זמן, וא"כ, יש מקום לומר שכן הוא גם בענין ההתהוות, שהכח יכול להיות נפרד ח"ו ממקורו למשך זמן מוגבל כו'. אבל באמת הנה בחי' הכח למעלה הוא בדביקות במקורו, שהרי דבר פשוט הוא שאין עוד מלבדו²⁹, ומאמיתית המצאו נמצאו כל הנמצאים³⁰, וא"כ, גם מציאות היש אינה חוץ ממנו ית', וכ"ש שבכח האלקי המהווה לא שייך לומר שהוא בבחי' נפרד ח"ו. ומה שמצינו בענין הקליפות שהפרידן מאחדותו³¹, הרי הפירוד הוא רק מאחדותו, ועוד זאת, שהקליפות אינם בבחינת מציאות כלל, שהרי תחילת התהוותם הוא מבחי' העדר הרצון, כמאמר³² דין לא הניין לי', ובמילא התהוותם ומציאותם הוא בבחי' העדר המציאות, וענינם אינו אלא כמ"ש³³ כי מנסה הוי' אלקיכם אתכם, כידוע ההפרש שבין בירורים לנסינות³⁴, שבענין הבירורים הכוונה היא שהדבר המתברר יהי' במציאותו ויתעלה בקדושה, משא"כ בענין הנסינות הכוונה היא לדחות את הדבר שבו מנסים את האדם, והיינו, שכל ענינם הוא העדר המציאות. ואף שלכאורה אפשר לומר שענין ההעדר בהנסינות בגלל כוונת הדחי' הוא רק לאחר עבודת המלחמה של האדם עם הדבר שבו מנסים אותו, אבל בעת המלחמה וקודם המלחמה הרי הם מציאות דבר, הנה באמת אינו כן, שהרי ההפרש בין בירורים לנסינות הוא שבבירורים הכוונה היא הן בהאדם המברר והן בדבר המתברר, משא"כ בנסינות אין הכוונה בהדבר שבו מנסים את האדם, אלא הכוונה היא רק בהאדם שיתעורר ויתגבר על הנסיון וידע וירגיש שכל ענין הנסיון הוא רק מציאות של העדר, וא"כ, אי אפשר לומר שקודם המלחמה הם איזה מציאות, כיון שבהם גופא אין כוונה אלקית, דהכוונה האלקית היא רק בהאדם, ואילו הנסיון עצמו הוא רק ענין של העדר. אבל כל דבר שיש בו כוונה אלקית, שלכן הוא בבחי' מציאות, אינו נפרד ח"ו מאלקות, שהרי אין לך דבר שחוץ ממנו.

ונוסף לזה שלא שייך ענין של פירוד ח"ו מאלקות מצד זה שאין לך דבר שחוץ ממנו, הנה גם מכח ההתהוות גופא מוכח שאינו נפרד ממקורו למשך זמן דשית אלפי שנים, אלא הוא דבוק תמיד במקורו. והענין בזה, דהנה, בהתהוות שמים וארץ כתיב³⁵ אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, וארז"ל³⁶ שהם חזקים כיום הבראם, ואם נאמר שכח המהווה הוא כח מוגבל (על משך הזמן דשית אלפי שנים) שנפרד ממקורו, הרי הי' צריך להיות הולך ונחלש במשך הזמן דשית אלפי שנים דהוה עלמא, והיינו, שבכל רגע שמתרחקים מרגע ההתהוות ומתקרבים להחד חרוב הי' צ"ל הולך ונחלש, ע"ד מ"ש הבחיי³⁷ שהתינוק משנולד מתחיל להתייבש. ומאחר שהם חזקים כיום הבראם, מוכח, שבגבול דעולם ישנו כח בלי גבול, ומזה מובן שהכח המהווה אינו נפרד ממקורו על משך זמן דשית אלפי שנים, אלא הוא דבוק תמיד במקורו, ולכן יש בו תוקף הנצחיות. ומה

(29) ואתחנן ד, לה.

(30) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

(31) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתכב. ובכ"מ.

(32) ב"ר פ"ג, ז. שם פ"ט, ב.

(33) פ' ראה יג, ד.

(34) ראה סה"מ פר"ת ע' קז ואילך. תרפ"ט ע' 206. ועוד.

(35) בראשית ב, ד.

(36) ירושלמי ברכות פ"א ה"א. וראה ספר החקירה להצ"צ

בתחילתו. המשך מים רבים תרלו"ו פל"ג. ועוד.

(37) אולי הכוונה למש"כ [הבחיין בפי' עה"ת בראשית א, כח

(הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תשי"א ע' 142).

שלאחרי שית אלפי שנין יהי' חד חרוב, אין זה ענין הפסידות, דענין הפסידות הוא באופן שהולך ונפסד תמיד, ומאחר שבמשך כל השית אלפי שנין דהוה עלמא הם חזקים כיום הבראם, הנה מה שנפסדים אח"כ אין זה ענין של הפסידות, אלא שכך הוא רצון הבורא שיהיו נפסדים, והיינו, דכשם שבמשך שית אלפי שנין רצון הבורא הוא שיהיו קיימים, כך בסיום שית אלפי שנין יהי' רצון הבורא שתתבטל מציאותם, אבל אין זה ענין של הפסידות. ובפרט ע"פ הפירוש דחד חרוב כמו שהוא בפנימיות הענינים³⁸, שלא תתבטל מציאותם, אלא שיתעלו במעלה ומדריגה גבוהה, שיתעלו במקורם ויתגלה בהם מקורם, הרי ודאי שאין זה ענין של הפסידות כלל. וכל זה הוא לפי שכח המהווה אינו כח מוגבל על משך זמן שנפרד ממקורו, אלא הוא דבוק במקורו.

(ד) אך צריך להבין, איך אפשר להיות שניהם יחד, שיהי' בבחינת כח, ואעפ"כ יהי' דבוק במקורו, הרי ענין הכח הוא היותו נפרד (כנ"ל ס"ב), ואיך יתכן שיהי' דבוק במקורו, ומ"מ יהי' בבחי' כח. אך הענין הוא, שאופן הדביקות של הכח האלקי אינו כמו דביקות האור שהוא בבחי' התפשטות וגילוי מן העצם, אלא הדביקות היא באופן של התחדשות שמתחדש ממקורו. דהנה, נת"ל (ס"ב) דענין הכח הוא באופן של התחדשות, ובענין של התחדשות צ"ל תמיד הכח המחדש, כמבואר בתניא³⁹ בענין בריאת שמים וארץ, שיש שטועים לדמות מעשה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף כו' אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול כו', כי כאשר האומן עושה כלי הרי גולם הכלי הי' גם קודם, ולכן גם לאחרי שהאומן מסתלק נשאר הכלי קיים, משא"כ בבריאת שמים וארץ שהוא חידוש גמור, יש מאין, צריך הכח האלקי לחדש אותו תמיד, וכמ"ש⁴⁰ לעולם הוי' דברך נצב בשמים. וכשם שהכח צריך לחדש את הנברא תמיד, כמו כן גם הכח עצמו מתחדש תמיד ממקורו, דזהו מ"ש⁴¹ המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, שקאי על כח האלקי המהווה את הנברא שמתחדש תמיד ממקורו⁴². והענין הוא, דהנה כתיב⁴³ והחיות רצוא ושוב, ומבואר בכ"מ (ובפרט במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁴) שהמלאכים שנקראים חיות, וכן החיות האלקי המחיי' ומהווה את הנבראים, הם תמיד בתנועה של רצוא ושוב, שהתנועה דרצוא הוא שנכלל במקורו ונעשה שם אין ואפס, ואח"כ הוא בתנועה דשוב שנמשך למטה להוות את הנבראים. וזהו ב' הענינים שבכח, הפירוד והדביקות, שמצד התנועה דשוב הוא בתנועה דפירוד להוות את הנבראים, אך מ"מ הוא בדביקות, שמתחדש תמיד ממקורו. והיינו, שהדביקות דבחי' כח אינה כמו דביקות האור באופן של התפשטות מן העצם, שזוהי דביקות ניכרת, אלא באופן של דביקות בלתי ניכרת⁴⁵, שהדביקות אינה בבחינת התפשטות, כי אם בבחי' התעלמות, שמתעלם ונכלל במקורו וחוזר ומתגלה בבחי' כח נבדל.

(43) יחזקאל א, יד.

(38) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ז ע' 192 הערה *21.

(44) סה"מ תרצ"ו ע' 25 ואילך. תש"ד ע' 251 ואילך. ועוד.

(39) שעהי"ה"א פ"ב.

(45) ראה ד"ה מה רב טובך שם (סה"מ קונטרסים שם ע' לז).

(40) תהלים קיט, פט. שעהי"ה"א פ"א.

וראה סה"מ תרס"ד ע' קלד ואילך.

(41) ברכת יוצר.

(42) ראה גם המשך הנ"ל ע' איקנט.

ה) **אמנם** הדביקות דבחי' כח היא במדריגה עליונה יותר (א' טיפערע דביקות) מהדביקות דבחי' האור, כי, דביקות האור היא בבחי' ההעלם השייך אל הגילוי בלבד, ודביקות הכח היא במדריגה עליונה יותר, בבחי' העלם העצמי. והענין בזה, כמשנת"ל (ס"ב) שאור הוא כלול בהמאור, היינו שגם במקורו ישנו למציאות האור, אלא שבמקורו הוא בהעלם, והתגלות האור הוא בבחי' גילוי ההעלם, ולכן הדביקות של האור היא בבחי' ההעלם השייך לגילוי. משא"כ הכח, שלא שייך לומר שהוא כלול במקורו, כיון שבא באופן של התחדשות, ובדרך אין ערוך, והדביקות שלו היא מה שמתחדש ע"י הרצוא ושוב, היינו, שבתנועת הרצוא הרי הוא מתעלם ונכלל במקורו ונעשה אין לגמרי, הרי הדביקות שלו היא (לא בהעלם השייך לגילוי, אלא) בבחי' העלם העצמי דוקא. ומבחי' זו (העלם העצמי) נעשית גם ההתחדשות דבחי' כח, שזהו מש"נ ובטובו מחדש כו', בטובו דייקא, שהוא בחי' אור הגנוז⁴⁶, כמ"ש⁴⁷ וירא אלקים את האור כי טוב, כי טוב לגנוז⁴⁸, בחי' העלם העצמי. וכללות הענין בזה, כידוע שכל שהתגלות אינה מהות אחר, כמו האור שהוא מעין המאור, הרי זה רק הארה ולא עצם, וכל שנמצא מהות אחר הוא באמת העצמי, ולכן, בחי' כח שנמצא כמו מהות אחר, הנה באמת הוא דוקא כח העצמי. וע"ד המבואר בענין יש אין ויש, שגילוי יש האמיתי אינו בהאין, כי אם ביש הנברא דוקא⁴⁹.

והנה כיון שדביקות הכח היא בבחי' העלם העצמי, הרי הוא נמשך ובא בבחי' העלם (דלא כמו האור שדביקותו בבחי' העלם השייך לגילוי, ולכן נמשך ובא בבחי' גילוי), וכנ"ל שהוא בבחי' התחדשות ואין ערוך, ובא באופן של התחלקות כו'. וכיון שבא בבחי' העלם, הרי מצד ההעלם יש נתינת מקום לענין של גלות כו'. אמנם, כל זה הוא מצד המשכת הכח שנמשך בבחינת העלם, אבל כשנמשך ומתגלה בו ממקורו, בחי' העלם העצמי, אזי הוא למעלה גם מבחינת אור, ומצד זה נעשה ענין הגאולה. וזהו"ע ארוממך אלקי המלך, דאף שמצד ההעלם דבחינת אלקי המלך (דקאי על בחי' המלכות שרגלי' יורדות מות) יש נתינת מקום לענין של גלות, מ"מ, כשממשיכים בו מבחינת ארוממך, שהוא ענין יהא שמי' רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא, שבבחי' ההעלם דעלם ועלמי עלמיא יומשך בחינת שמו הגדול, עד לבחינת העלם העצמי, אזי נעשה ענין הגאולה.

ו) **וזהו** ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, שכללות ענין ירידת הגלות (ובזה גופא ירידה אחרי ירידה כו') דאותותינו לא ראינו כו', הוא בכוונה מכוונת מתחילה, וכוונת הירידה היא בשביל העלי', לפי שדוקא ע"י הירידה דבחינת כח באופן של העלם כו' אזי מגיעים לבחינת העלם העצמי, ובשביל זה הי' כללות ענין הגלות, בכדי שיהי' אח"כ שלימות הגילוי בגאולה העתידה, שיתגלה בחי' העלם העצמי בעולם הזה הגשמי, וכמ"ש⁵⁰ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר, שבבשר הגשמי דוקא יהי' נגלה כבוד הוי'⁵¹.

(49) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלה מג, ג.

(50) ישעי' מ, ה.

(51) ראה סה"מ תרצ"ו ע' 100. וש"נ. לקו"ש חכ"ב ע' 37

הערה 72. ועוד.

(46) ראה ד"ה ויהי ביום השמיני תרל"ה (סה"מ תרל"ה ח"א

ע' סא); תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קמז); תש"כ (תו"מ חכ"ח ע'

67 ואילך). ד"ה החודש תשט"ו (תו"מ ח"ג ע' 342).

(47) בראשית א, ד.

(48) זח"א מה, סע"ב.

בס"ד. משיחות ש"פ שמות, י"ט טבת ה'תנש"א.

ועפ"ז צריך להבין הקשר והשייכות ד"הבאים מצרימה" ("כאילו אותו יום נכנסו למצרים") לימינו אלה:

כיון שלפי כל הסימנים שבדברי חז"ל עומדים אנו בסוף זמן הגלות, לאחרי שכבר "כלו כל הקיצין"⁷, וכבר עשו תשובה, ובלשונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (לפני עשרות שנים) שכבר סיימו כל עניני העבודה, גם "צחצוח הכפתורים"⁸, ועומדים מוכנים ("עמדו הכן כולכם") לקבל פני משיח צדקנו⁹ - מהו הפירוש, הלימוד וההוראה מהענין ד"הבאים מצרימה", "כאילו אותו יום נכנסו למצרים" כשעומדים בסמיכות ממש להציאה ממצרים!?

ג. ויובן בהקדם הביאור בכללות הענין ד"ואלה שמות בני ישראל", שפסוק זה הוא הפתיחה דספר שמות והספרים שלאחריו (הן ד' ספרי חומש, והן כל כ"ד ספרי קודש דתושב"כ¹⁰) - סיפור חייהם (דברי הימים) של בני ישראל ועבודתם בקיום התורה ומצוות¹¹:

החילוק שבין ספר שמות (והספרים שלאחריו) לספר בראשית - שספר בראשית הוא סיפור חייהם ועבודתם של האבות, אברהם יצחק ויעקב¹², כמודגש בשמו: "ספר הישר"¹³, "זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים"¹⁴; ולאחרי זה מתחיל ספר שמות, "ואלה שמות בני ישראל" - סיפור חייהם ועבודתם של הבנים, שממשיכים בדרכם של האבות, ע"פ ההוראה והנתינת-כח של האבות, "מעשה אבות סימן לבנים"¹⁵.

ועפ"ז מובן הטעם דהקדמת ספר בראשית לפני שאר הספרים, אף ש"עיקר התורה הן ספר שמות ושאר הספרים שכותב ומספר בפירוש מעשה המצוות" - "לפי שספר זה (שעיקרו "סיפור תולדות האבות" . . . בפרטי מעשיהם וכל קורותם") הוא השרש הראשון לכל המצוות שנכתבו בספרים האחרים", כיון שהנתינת-כח לקיום כל המצוות שבשאר הספרים היא ע"י מעשה

א. בפסוק הראשון שבהתחלת פרשת וספר שמות - "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו" - יש כמה דיוקים, ומהם:

(א) "הבאים מצרימה", לשון הוה, מתאים לומר בזמן ביאתם למצרים - כמ"ש בפרשת ויגש¹ "ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו" . . . ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה"; משא"כ בהתחלת ספר שמות, כשבנ"י נמצאים כבר במצרים ימים רבים [אלא שהכתוב חוזר ומספר (בקיצור) ע"ד בואם למצרים (כהקדמה להמשך הסיפור אודות שעבוד מצרים, ובעיקר, אודות הגאולה ממצרים)] - מתאים יותר לומר בלשון עבר, "ואלה שמות בני ישראל אשר באו מצרימה", כבסיום הכתוב "איש וביתו באו"?

(ב) מהו הטעם שבהתחלת הפסוק נאמר "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", ובהמשך הפסוק עצמו נאמר "את יעקב" - יעקב דוקא?

(ג) מהו הטעם לשינוי לשון הכתובים - שבפרשת ויגש נאמר "הבאים מצרימה יעקב ובניו", ובפרשתנו נאמר "הבאים מצרימה את יעקב"?

ב. בביאור דיוק הלשון "הבאים מצרימה" - איתא במדרש³:

"הבאים מצרימה, וכי היום באים, והלא ימים רבים היו להם משבאו למצרים? אלא, כל זמן שיוסף הי' קיים לא הי' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים, כאילו אותו יום נכנסו למצרים".

וצריך ביאור בנוגע להלימוד וההוראה בעבודת האדם:

ובהקדמה - "התורה היא נצחית"⁴, ו"בכל יום יהיו בעיניך חדשים"⁵, ובהדגשה יתירה בזמן שקורין פרשה זו בתורה בציבור, שאז "צריכים לחיות" עם הענינים שבפרשה זו⁶.

(10) וכיון ש"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" (ראה תענית ט, א. זח"ג רכא, א) - ה"ז כולל כל הענינים דתושב"ע, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בסוף כל הדורות.

(11) בהבא לקמן - ראה תו"ח לך לך פד, ד ואילך. חיי שרה קלה, א ואילך. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שעד.

(12) וכן יוסף - "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף" (וישב לו, ב ובפרש"י), כידוע שע"י יוסף נמשכים ומתגלים עניניו של יעקב למטה (ראה לקו"ש חט"ו ע' 436. וש"נ).

(13) ש"ב א, יח.

(14) ע"ז כה, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(15) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה גם תו"ח שם.

(1) מו, רח.

(2) להעיר, שהגאולה ממצרים היא הותכן דכל ספר שמות - שנקרא "ספר הגאולה" (רמב"ן ס"פ פקודי). וראה ב"ר פ"ג, ה: "ויהי אור כנגד ספר ואלה שמות, שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה".

(3) שמור"ר ריש פרשתנו (פ"א, ד). תנחומא שם ג.

(4) תניא רפי"ז. וראה תו"ח ריש פרשתנו: "התורה נצחי היא ומדברת בכל זמן ובכל דור".

(5) פרש"י תבוא כו, טז. ועוד.

(6) "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.

(7) סנהדרין צז, ב.

(8) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(9) ראה "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

בקיום התומ"צ לאחרית מתן-תורה.

אלא, שעבודת האבות היא (רק) הננה ונתינת-כח להמשכת הקדושה למטה, והחידוש שבעבודת הבנים לגבי עבודת האבות הוא בהעבודה בפועל, היינו, לא רק האפשרות להמשכת הקדושה למטה, אלא המשכת הקדושה למטה בפועל, אשר, ע"י העבודה בפועל ניתוסף עליו הכי גדול, עד כדי כך, שבשביל זה היתה בריאת כל סדר ההשתלשלות - נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁴, שמציאות התחתון תהי' דירה לו ית' בפועל ובגלוי²⁵.

ומזה מובן שספר שמות והספרים שלאח"ז (עבודת הבנים) הם כמו פירוש וביאור לספר בראשית (עבודת האבות)²⁶ - ע"ד ובדוגמת הפירוש והביאור דבינה לחכמה, תושבע"פ לתושב"כ²⁷ - לפרש ולבאר אופן העבודה דהמשכת אלקות למטה בפועל ממש.

ה. וה"פתיחה" לעבודתם של הבנים להביא בפועל (הנתינת-כח של האבות ב) המשכת אלקות למטה, היא, בהתחלת ספר (ופרשת) שמות - "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו":

האבות שבספר בראשית, ולכן נקרא בשם "ספר הישר", "מפני שהוא שם הכולל והמקור לכל המצוות הכתובים בספרים שאחריו, שנק' דרכי הישר והאמת, כמ"ש¹⁶ כי ישרים דרכי ה'".¹⁷

ד. ליתר ביאור:

אע"פ שעבודת האבות (בספר בראשית) היתה לפני מתן-תורה, ועבודת הבנים (בספר שמות והספרים שלאח"ז) רובה ככולה היא לאחרית (יצי"מ שהיתה הקדמה¹⁸ ל) מתן-תורה¹⁹, שאז "בטל (הקב"ה) גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים"²⁰, שע"י העבודה דקיום התומ"צ נעשה המשכת וגילוי הקדושה למטה, שהדברים הגשמיים שבעולם נעשים חפצא דקדושה (משא"כ לפני מ"ת)²¹ - הרי, החידוש דמתן-תורה (המשכת הקדושה למטה) גופא נעשה לאחרית ההקדמה וההכנה דעבודת האבות, אשר, "האבות הן הן המרכבה"²², שבהיותם בעוה"ז התחתון היו בבחינת "מרכבה" להקב"ה כמו למעלה, ולכן נקראו "ישרים", כמו קן ישר שנמשך למטה כמו שהוא למעלה (ללא שינוי)²³, ועי"ז הכינו את כל עבודת הבנים בהמשכת אלקות למטה

16) הושע בסופו.

17) תו"ח שם.

18) כמ"ש בפרשתנו (ג, יב) "בהוציאך את העם מצרים תעבדון

את האלקים על ההר הזה".

19) ובלשון הכתוב בר"פ וארא (שמתחילים לקרוא במנחה) - "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם... לכן אמור לבני ישראל אני ה'", היינו, שלהאבות לא נתגלה שם הוי' לאמיתו, כי אם ל"בני ישראל", להבנים דוקא, כיון שגילוי שם הוי' לאמיתו נתחדש במתן-תורה (ראה בארוכה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ).

20) תנחומא וארא, טו. שמו"ד פי"ב, ג.

21) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. ועוד.

22) ב"ד פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד. וראה תניא פכ"ג. רפ"ד. ובכ"מ.

23) ובהדרגה יתירה בנוגע ליעקב ("בחור שבאבות"), שמדתו מדת האמת ("תתן אמת ליעקב") - ש"נקרא בריח התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין, ובכל מעלה ומדרגה מבריה תוך נקודה האמצעית שהיא נקודת ובחי' מדת אמת שלה כו" (תניא ספ"ג. וראה שם אגה"ק ס"ו. ובכ"מ).

24) ראה תנחומא נשא טז. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

25) ואולי י"ל שגם לולי העבודה בפועל, הרי, למעלה אין כח חסר פועל (ראה פרדס שער יא (שער הצחצחות) פ"ג. הובא ונת' בסה"מ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א. ובכ"מ).

26) ראה תו"ח חיי שרה שם. ובארוכה - המשך תער"ב שם (וראה גם תו"א ואוה"ת ריש פרשתנו - מעלת (הביור ד) תושבע"פ על תושב"כ).

27) עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דפרשת שמות לכ"ט טבת (שחל בשבוע דפ' שמות או שמתברך משבת פ' שמות, ובשנה זו חל במוצאי ש"פ שמות), יום ההילולא דהרמב"ם ז"ל (ראה לקו"ש חכ"ו ע' 26. וש"נ) - שחיבורו העיקרי "משנה תורה", לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה" (כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו), פירוש וביאור תושבע"פ לתושב"כ*** - שדוגמתו בתושב"כ עצמה ("ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא") הוא הפירוש וביאור דספר שמות (והספרים שלאח"ז) לספר בראשית, ולהעיר, שיום ההילולא שלו (גמר ושלמות "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"***)) הוא בסמיכות לפרשת שמות.

(* ר"ת כתר, ומספרו עשרים - בגימטריא כתר (ראה לקו"ת שה"ש לה, ג. ובכ"מ). ולהעיר מהשייכות לחיבור "משנה תורה", "מקבץ לתורה שבעל פה כולה" - שגילוי רצון העליון, בחי' הכתר, הוא בתושבע"פ דוקא (ראה תניא אגה"ק סכ"ט).

(** ונקרא (גם) "יד החזקה" - דיי"ל ולרמז (לחודדא עכ"פ) לזה בסיים פרשת שמות: "כי ביד הזקה ישלחם" - שהציאה מהגלות (מצרים) היא בזכות לימוד "יד החזקה", כמארז"ל (ויק"ד פ"ו, ג) "אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות (הלכות פטוקות). שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם" (ראה תו"א פרשתנו מט, ג). ודוגמתם בספר "יד החזקה" - הלכות פטוקות, "בלשון קצר וצח כלשון המשנה" (הקדמת הכס"מ לספר הי"ד).

(*** כמ"ש בהתחלת ההקדמה: "כל המצות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה, וטרה זו תורה שכתב והמצוה זו פירושה", וממשיך לבאר השלשלת דקבלת תורה שבעל פה מדור לדור, ומסיים "נמצא מרב אשי עד משה רבינו ע"ה ארבעים דורות" - ולהעיר ולרמז ד"בן ארבעים לבניה" (אבות ספ"ה).

(****) ופרש שמספר שנות חייו ה' שבעים שנה (ראה סדה"ד בערכו - ד"א תתקכ"ז) - מספר הקשור ומורה על שלימות חיי האדם ושלימות עבודתו בבידור העולם (בידור ז' המדות שבאדם, ובידור העולם שנברא בו המדות - כפי שכל מדה כוללה מיו"ד), ובלשון חז"ל (ב"ד רפ"ח) "הן תמימים... שנותם תמימים".

עקב, ועד ש"ידו אוחזת בעקב עשו"37.

ובפרטיות יותר - יש חילוק בין פרשת ויגש, שבה נאמר "הבאים מצרימה יעקב ובניו", לפרשתנו, שבה נאמר "הבאים מצרימה את יעקב":

הירידה למצרים שבפרשת ויגש שאינה במצב של גלות³⁸ - שייכת גם ביעקב ("הבאים מצרימה יעקב ובניו"), משא"כ הירידה למצרים שבפרשתנו שהיא במצב של גלות - אינה שייכת ליעקב³⁹ (כבפשוט הענינים ששעבוד מצרים התחיל רק לאחר מיתת יעקב⁴⁰ (ויוסף⁴¹)), ורק בדרגא ד"את יעקב", הספד ליעקב⁴², נעשית הירידה לגלות מצרים באופן ד"איש וביתו באו".

וכיון שגם "בני ישראל . . את יעקב איש וביתו באו" הם "בני ישראל", אשר, גם בהיותם בדרגת "בנים" שלמטה מדרגת ה"אבות" שייכים הם להאבות⁴³, ומקבלים בירושה כל עניני האבות⁴⁴ עד ל"בחור שבאבות", "ישראל" - לכן, לא זו בלבד שהירידה מצרימה אינה פועלת בהם שינוי וחסרון ח"ו, כמארז"ל⁴⁵ "ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין", "שלא שינו את שמם וכו'" ("ואלה שמות בני ישראל"), אלא אדרבה, שניתוסף אצלם עליו גדול יותר ע"י הברור דמצרים, כמ"ש בהמשך הפרשה⁴⁷ "ונצלתם את מצרים", "כמצודה שאין בה דגן וכמצולה שאין בה דגים"⁴⁸, שזהו"ע ברור והעלאת ניצוצות הקדושה⁴⁹.

ו. עפ"ז יש לבאר גם הדיוק "הבאים מצרימה" (לשון הוה), שגם לאחר ש"ימים רבים היו להם משבאו למצרים", ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו למצרים":

כיון ש"בני ישראל" מקבלים בירושה כל עניני האבות, עד ל"בחור שבאבות" "ישראל" ("כי שרית גו", "לי ראש") - הרי, מצד בחינת "ישראל" שבהם

עבודתם של הבנים בגילוי והמשכת אלקות למטה, שבשביל זה "באים מצרימה" (תחתון שאין תחתון למטה ממנו), היא - עי"ז שניכר בהם בגלוי (מראה באצבעו ואומר "אלה") שהם "בני ישראל", בנים של האבות, עד ל"בחור שבאבות"²⁸, וכפי שנקרא (בשם המעלה) "ישראל".

וההסברה בזה:

"ישראל" - הוא ע"ש "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"²⁹, ויתירה מזה - "ישראל" אותיות "לי ראש"³⁰, בחי' ה"ראש" כביכול של הקב"ה, ש"הם נעשים להקב"ה בחינת ראש כביכול"³¹, להיותם למעלה גם מבחי' הראש (המוח והגולגלת, חכמה ורצון) כחלק "הגוף" דהקב"ה, כיון שמציאותם היא חד ממש ("ישראל וקב"ה כולא חד"³²) עם מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה מהראש), ובלשון הכתוב³³ "חלק אלקה ממעל (ורבינו הזקן³⁴ מבאר ומפרש) ממש", אשר, "העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו"³⁵.

ומובן, שבדרגא ד"ישראל" אין נתינת מקום להירידה "מצרימה" - מדידה והגבלה, "מצרים" מלשון מיצר וגבול, ועאכו"כ מצב של גלות, "מצרים" כפשוטו ("כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות כו"³⁶) - כיון ש"שרית עם אלקים ועם אנשים (ועאכו"כ עם מצרים) ותוכל", ולא עוד אלא שנעשה בבחינת "לי ראש", ובודאי שלגבי ה"ראש" דמלך מלכי המלכים הקב"ה לא שייך ענין של מיצר וגבול, ועאכו"כ ענין של גלות.

הירידה "מצרימה" שייכת רק בדרגא שלמטה מ"ישראל" - "בני ישראל" (שהם) הבאים מצרימה, וכהמשך הכתוב ("הבאים מצרימה) את יעקב", מלשון

(28) ב"ר רפ"ע"ו.

(29) וישלח לב, כט.

(30) תו"א פרשתנו ג, א ואילך. וראה בהנסמן במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ס"ע צה.

(31) לקו"ת שלח מח, ב. ובכ"מ.

(32) ראה זח"ג עג, א.

(33) איוב לא, ב.

(34) תניא רפ"ב.

(35) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(36) ב"ר פט"ז, ד.

(37) תולדות כה, כו.

(38) ואדרבה: "ויחזי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" - בגימטריא טוב, מבחר שנותיו, "כאילו כל ימיו הי' בטובה" (תדבאר פ"ה).

(39) דאף ש"יעקב" הוא מלשון "עקב" (ועד להירידה ד"ידו אוחזת בעקב עשו"), הרי, בתחילתו יש יו"ד ("יו"ד עקב), ר"ת דשם הוי", והיו"ד נעשה ראש התיבה ד"יעקב", שהוא העיקר וגובר על ה"עקב", שגם בה"עקב" יומשך היו"ד דשם הוי'.

(40) ב"ר ופרשי ר"פ ויחי.

(41) ראה מדרשים שבהערה 3.

(42) תו"ח ריש פרשתנו. שם קח, ב.

(43) ויש לומר, שמרומז בדיוק הלשון "ואלה" (בתוספת וא"ו), "כל מקום שנאמר . . ואלה מוסיף שבח על הראשונים" (שמו"ר ריש פרשתנו פ"א, ב) - הרגשת ההמשך להראשונים ובאופן של הוספה (מוסיף) על הראשונים, היינו, שהבנים ממושיבים בדרך האבות, ובאופן של הוספה, ע"י העשר' בפועל, כנ"ל ס"ד.

(44) ובלשון המשנה (עדיית פ"ב מ"ט) - "האב זוכה לבן כו". וראה תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

(45) ויק"ר פל"ב, ה. וש"נ.

(46) להעיר, שאף שה"ש"ם ("שמות") הו"ע חיצוני, לכאורה, שהרי מצד עצמו אינו צריך שם, כי אם בשביל הוולת שיוכל לקרותו בשמו, מ"מ, קשור השם עם עצם הנפש, שלכן, כשאדם נמצא במצב של התעלפות, ר"ל, מעוררים אותו ע"י הקריאה בשמו, שע"ז מתחדשת המשכת החיות מעצם הנפש (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 37. וש"נ).

(47) ג, כב.

(48) ברכות ט, ב.

(49) ראה תו"א בא ס, ג. ובכ"מ.

ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצות בכלל ובפרט בקבלת עול מלכות שמים בק"ש, שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירושו באמרו ה' אלקינו ה' אחד. . והיא בחי' יציאת מצרים, ותקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דוקא⁵⁴.

ויש לומר, שב"לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים" נכלל גם שב"א אותו יום (לפנ"ז) נכנס למצרים - שהרי, היציאה ממצרים שייכת רק לאחרי הכניסה למצרים, וכיון שאתמול כבר יצא ממצרים, לא שייך שיצא גם היום ממצרים אא"כ נכנס למצרים ביום זה.

כלומר: הכוונה כאן היא לא רק שגם לאחרי היציאה ממצרים אתמול, נמצא היום במצרים, כיון שלגבי דרגתו היום (שלמעלה מדרגתו אתמול) ה"ז נחשב עדיין ל"מצרים" - שהרי עפ"ז מודגש המשך המצב הקודם שנמצא במצרים, ולא הכניסה למצרים מחדש - אלא הכוונה היא שהיותו במצרים היום הוא (לא המשך למצב קודם, אלא) מצב חדש, "כאילו אותו יום נכנס למצרים", שכל עובדת היותו במצרים (גם לפנ"ז) היא דבר חידוש לגבי מציאותו שאינו שייך למצרים.

ח. וההסברה בזה:

"כל אדם כשהקב"ה מחזיר לו נשמתו נעשה ככרי' חדשה, כמ"ש⁵⁵ חדשים לבקרים כו', שהאדם מפקיד נשמתו (באמרו בק"ש על המטה "בידך אפקיד רוחי"⁵⁶) עיפה, הקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה"⁵⁷, ולכן, בהתחלת כל יום אומר כאו"א מישראל "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתיי", וממשיך לומר בברכות השחר "נשמה שנתת בי טהורה היא", שגם בהיותה בי, נשמה בגוף, ניתנה מהקב"ה ("כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁵⁸) כמו שהיא במעמד ומצב ד"טהורה היא", כאמור, "חלק אלקה ממעל ממש"⁵⁹, שעל ידו תופסים כביכול בהעצם ממש.

וכיון שזוהי נעשה "ברי' חדשה" עי"ז שהקב"ה החזיר לו נשמתו, "חלק אלקה ממעל ממש" - הרי מצד מציאותו אין לו שייכות למצרים, מיצר הגוף, ועאכו"כ מיצר הגלות, וזה שנמצא במצרים היום, ה"ז באופן ש"אותו יום נכנס למצרים", על מנת למלא שליחותו של הקב"ה, "אני נבראתי לשמש את קוניי"⁶⁰, בכל

(מציאותם האמיתית) אין להם שייכות כלל למצרים; וביאתם למצרים ("בני ישראל הבאים מצרימה") - הו"ע של חידוש אצלם, כיון שמצד עצמם אין להם שייכות למצרים.

ולכן, גם כשנמצאים במצרים (הן בגלות מצרים, והן בגלויות שלאח"ז, עד לגלות זה האחרון) "ימים רבים", ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו למצרים" - דכיון שמציאותם האמיתית ("בני ישראל") היא תמיד למעלה משייכות למצרים, והיותם במצרים היא חידוש, הרי, כל יום נוסף שנמצאים במצרים - גם לאחרי "ימים רבים", ועד לסוף זמן הגלות - הוא "כאילו אותו יום נכנסו למצרים".

וזהו גם נתינת כח לעבודתם של הבנים בהמשכת וגילוי אלקות למטה, עד לתחתון שאין תחתון למטה ממנו (מתחיל מ"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה") - שכיון שמצד מציאותם האמיתית ("בני ישראל") אינם שייכים למצרים, והיותם במצרים (לא במקומם האמיתי) הוא באופן ד"הבאים מצרימה", לשון הוה, "כאילו אותו יום נכנסו למצרים", וב"אותו יום" גופא ברגע זה (רגע ההוה) ממש - מודגשת יותר אצלם כוונת ותכלית בואם מצרימה⁵⁰, שברגע זה ("רגע כמימרי"⁵¹), שיש בו שיעור זמן דאמירת ג' אותיות "רגע") ימלאו שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ועד"ז בכל רגע ורגע ש"באים מצרימה" מחדש, ועד לרגע האחרון דזמן הגלות - שגם לאחרי כל אריכות וקושי הגלות, אינם שייכים לגלות, ואין זה מקומם, כך, שהיותם בגלות ברגע זה, רגע האחרון של הגלות, אינו המשך טבעי לגלות ארוכה וקשה⁵², אלא מצב חדש, "כאילו אותו יום (ואותו רגע) נכנסו למצרים", ולכן נעשית העבודה כל משך זמן הגלות עד לרגע האחרון דזמן הגלות בכל התוקף, ומתוך תוקף האמונה בביאת המשיח, צפי' ותקוה חזקה לביאתו תיכף ומיד וממש.

ז. וביאור הענין בעבודת האדם בכל יום:

איתא במשנה⁵³ "בכל דור דור (ומבאר רבינו הזקן⁵⁴ שהכוונה בזה היא "כל יום ויום") חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא (היום⁵⁴) ממצרים" - ש"היא יציאת נפש האלקית ממאסר הגוף. . ליכלל

(50) משא"כ אילו היו מתורגלים ח"ו לבואם מצרימה (לאחרי ש"ימים רבים היו להם משבאו למצרים"), עד שאין חידוש בדבר, כאילו נמצאים במקומם.

(51) ברכות ז, א.

(52) שבגלל זה יכולה להיות נתינת מקום לחלישות ח"ו בתוקף העבודה דקיום התומ"צ, או בתוקף האמונה בביאת המשיח והצפי' לביאתו.

(53) פסחים קטז, ב.

(54) תניא פמ"ז.

(55) איכה ג, כג.

(56) תהלים לא, ו.

(57) שו"ע אדה"ו או"ח רס"ד. וראה שם רס"ו. סמ"ו ס"ו.

(58) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(59) "ממש" דייקא - שגם בהיותה מלוכשת בגוף שנתפס בחוש המישוש, ממש מלשון ממשות, ה"ה אלקות ממש, כביכול.

(60) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

יעקב לאמר פקד פקדתי אתכם גו' ושמעו לקולך וגו'⁷¹, השיב משה להקב"ה "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה'"⁷². ואמרו חז"ל "אותה שעה דיבר משה שלא כהוגן, הקב"ה אמר לו ושמעו לקולך, והוא אמר והן לא יאמינו לי. (והקב"ה אומר) הם מאמינים בני מאמינים, מאמינים, שנאמר⁷³ ויאמן העם, בני מאמינים, שנאמר⁷⁴ והאמין בה"⁷⁵, "גליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, אמר לו הן מאמינים בני מאמינים כו"⁷⁶.

ובמהרש"א⁷⁷: "מה חטא משה בזה, דהא גם אם קמי שמיא גליא דיאמינו לו, קמי משה לא גליא. . ועוד מאי מייתי ראי' שהם מאמינים מדכתיב ויאמן העם וגו' דכתיב בתר ויעש⁷⁸ האותות לעיני העם וגו', הרי משה נמי אמר דלא יאמינו אליו בלא אות, וביקש ליתן להם אות שיאמינו לו ע"י האות?" ומתקן, ש"אמרו במדרשות⁷⁹ והביאו רש"י בחומש⁸⁰ שהקב"ה אמר למשה ושמעו לקולך וגו' שהי' סימן מסור ביד זקני ישראל שבלשון פקד פקדתי יהיו נגאלין, ולזה אמר שכבר אמר הקב"ה למשה ושמעו לקולך וגו'. . ולזה מבואר נמי שהזכיר כאן שהם בני מאמינים כו', דר"ל שהם בני מאמינים ויש להם דבר מקובל מאבותיהם המאמינים".

וצריך ביאור: בידעו שסימן מסור ביד זקני ישראל שבלשון פקד פקדתי יהיו נגאלין, איך אמר משה "והן לא יאמינו לי"? ויש לומר הביאור בזה:

התוקף ד"עבד⁶¹ מלך מלך⁶², שמצד עצמו אינו שייך למצרים, ולכן, גם בבואו למצרים ה"ה למעלה ממצרים.

ומזה מובן שגם אם אתמול (ובימים שלפנ"ז) הי' במעמד ומצב ד"מצרים" מצד מאסר הגוף ונה"ב (כפי שידע איניש בנפשי⁶³), ועאכו"כ מצד כללות ענין הגלות⁶⁴ - אין זה גורע מתוקף ושלמות עבודתו ביום זה כפי שצריכה להיות מצד מציאותו, נשמתו, חלק אלקה ממעל ממש, שלמעלה משייכות למצרים.

[ומה גם שכללות הירידה ל"מצרים" (מצד החיצוניות) אינה אלא לפי שעה בלבד, שהרי "הבטיחה תורה סוף ישראל⁶⁵ לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין"⁶⁶, ואז יראו שכל הגלות אינו אלא חלום ("היינו כחולמים"⁶⁷) בלבד, ו"חלומות שוא ידברון"⁶⁸, דבר שאינו אמיתי, כיון שאינו אלא לרגע קטן, כמ"ש⁶⁹ "ברגע קטן עזבתך ו(מיד) ברחמים גדולים אקבצך", ו"שינוי החוזר לברייתו כו' לא הוה שינוי"⁷⁰, כך, שהיותו במצרים לפי שעה אינו פועל שינוי גם בהחיצוניות שלו].

ט. ויש להוסיף, שהאמור לעיל בהפירוש ד"בני ישראל הבאים מצרימה" (שגם לאחר שנמצאים במצרים "ימים רבים" ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו למצרים", כיון ש"בני ישראל" אינם שייכים למצרים) מודגש גם בהמשך הפרשה:

כשהקב"ה אמר למשה לבשר לבני על הגאולה, "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי

61 ספרי ופרש"י דברים א, ז. וראה שבועות מז, ב.
62 ולהעיר, שע"פ הלכה אין העבד מציאות לעצמו, וכל מציאותו היא מציאות האדון, שלכן, "מה שקנה עבד קנה רבו" (קידושין כג, ב. וש"נ) - שמלכתחילה "קנה רבו" (ראה חידושי הרשב"א שם).
63 ובלשון חז"ל (סוף ע"ז): "אידיכר מאי עבדת באורתא".
64 שקשור עם ענינים בלתי-רצויים - "מפני חטאינו גלינו מארצנו".

65 ועד"ז בנוגע לכל יחיד מישראל - שבודאי סופו לעשות תשובה, כמ"ש "לבלתי ידח ממנו נדח" (ראה ה'ל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספ"ל ט).

66 רמב"ם ה'ל' תשובה פ"ז ה"ה.

67 תהלים קכו, א. וראה תו"א וישב כח, ג ואילך. ובכ"מ.

68 זכרי' יו"ד, ב. וראה ברכות נה, ב.

69 ישע"י נד, ז.

70 ב"ק סז, רע"א.

71 ג, טז-יח.

72 שם ד, א.

73 שם, לא.

74 לך לך טו, ו.

75 שמו"ר פרשתנו פ"ג, יב. תנחומא שם כג.

76 שבת צז, א.

77 בחדא"ג לשבת שם.

78 פרשתנו שם, ל.

79 שמו"ר פרשתנו פ"ה, יג. תנחומא שם כד.

80 שם ג, יח.

(* להעיר מדיוק הלשון "אורתא" (ולא ליליא), שהתחלתו בתיבת "אור" - ד"ל, שרומם שהכוונה הפנימית דהחושך, היא, כדי שע"ז יתוסף העילוי ד"אתהפכא חשוכא לנהורא" (זח"א ד, א). וסיומו "תא" (שמהפך התיבה מלשון הקודש, שפירושה "אור", ללשון תרגום, שפירושה "אורתא", ערב וחושך) - י"ל, שהתי"ו רומז על ארבע מאות איש דעשו, דינים קשים של החיצונים הנמשכים מן ת' בתי דינין קשין, ששרשם מ"ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר", ת' עלמין דכיסופין שנמשכים מבחי' עתיק, ונק' עובר לסוחר, כי כתר נקרא סוחר, לשון סוחר סחור, שהוא המקיף לכל סדר השתלשלות (תו"א) וישלח כד, ג), וי"ל, ש"עובר לסוחר" רומז גם על ה"מסחר" ("סוחר" כפשוטו) שנעשה ע"י הירידה למטה שהיא לצורך עלי', ע"ד מארז"ל (ב"מ מ, ב. וש"נ) "ובין זבין תגרא איקרי" (ראה תו"א ר"פ וישב).

ה"אבות"⁸⁷, אינם שייכים למצרים, ולכן, "והוצאתי אתכם וגו'".

יא. וענין זה מודגש גם בהפטורה - סיום וחותר הפרשה:

בפירוש הכתוב⁸⁸ "הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל וגו'" שבהתחלת ההפטורה, מבואר בדרושי חסידות⁸⁹ שביאת מצרים ("הבאים", "הבאים מצרימה") היא כמשל ההשרשה ("ישרש יעקב") שע"ז תהי' הצמיחה ("יציץ ופרח ישראל") בריבוי גדול.

ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "הבאים", וגם השינוי ד"ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל" - ע"פ האמור לעיל (ס"ה) ש"ישראל" הוא למעלה מירידה למצרים, והירידה למצרים היא רק בבחינת יעקב, "ישרש יעקב" (אלא שע"ז ניתוסף עילוי גדול יותר גם ב"ישראל", "יציץ ופרח ישראל"), ולכן, גם לאחר שנמצאים במצרים "ימים רבים", ה"ז באופן ד"הבאים" (לשון הוה), "כאילו יום זה נכנסו למצרים".

ולכן, מבלי הבט על מעמדם ומצבם של בני" בזמן הגלות - "יחבוט ה' משבולת הנהר (הם האובדים בארץ אשור) עד נחל מצרים (הם הנדחים בארץ מצרים) ואתם תלוקטו (מן הגליות) לאחד אחד בני ישראל"⁹⁰, "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים וגו'"⁹¹ - כיון שבכל מעמד ומצב קיימת המציאות ד"בני ישראל" בשלימות.

וממשיך לבאר מעלתם של בני" בסיום וחותר ההפטורה: "לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחווור כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו"⁹² - שגם בזמן הגלות לא מתבייש ח"ו וח"ו יעקב ("בחור שבאבות") בבניו ("ילדיו"), כי, כל אחד ואחת מהם הוא "מעשה ידי" (של הקב"ה), ובודאי ש"יקדישו שמי", ומוסיף, "והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו" ("כפל הדבר לחוזק"⁹³), היינו, שכאו"א

משה הי' סבור שמצד קושי ואריכות השעבוד דעבודת פרך במשך מאתיים ועשר שנה, נעשה אצלם השעבוד לדבר הרגיל, ולכן, גם כשישמעו דברי משה ש"ה' אלקי אבותיכם נראה אלי . . . לאמר פקד פקדתי אתכם" (שבהיותם מאמינים בני מאמינים בודאי יאמינו בכך), יהי' קשה להם לקלוט את בשורת הגאולה באופן שיורגש בלבם⁸¹ שהגיע זמן גאולתם⁸².

אבל, כפי שאמר הקב"ה "ושמעו לקולך" - גם לאחר קושי ואריכות השעבוד במשך מאתיים ועשר שנה לא נעשה השעבוד לדבר הרגיל, דכיון שמצד מציאותם ("בני ישראל") אינם שייכים למצרים, הרי, כל יום שנמצאים במצרים הוא "כאילו יום זה נכנסו למצרים", ולכן, כשישמעו דברי ה' "פקד פקדתי אתכם", בודאי ש"ושמעו לקולך גו'", שיונח ויוקלט ויורגש בלבם שהגיע זמן גאולתם⁸³.

י. ועד"ז בסיום הפרשה - "וישב משה אל ה' ויאמר אדני למה הרעותה לעם הזה גו' ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך", "ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו":

גם כאשר ניתוסף עוד יותר בקושי השעבוד, עד כדי כך, שמשה רבינו (חכמה דקדושה!) טוען שאינו רואה שהקב"ה עומד להציל את בני" ("והצל לא הצלת את עמך"⁸⁴) - אומר לו הקב"ה: "עתה תראה גו'", "עתה" (עכשיו) דייקא, תיכף ומיד: ממצב של התגברות קושי השעבוד ביותר - למצב של גאולה, שינוי מן הקצה אל הקצה ממש.

וטעם הדבר - כהמשך הכתוב בר"פ וארא (שקורין תיכף במנחה) - "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב", "אל האבות"⁸⁵, "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל גו' לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי וגו'"⁸⁶ - כל הדי' לשונות של גאולה, היינו, שלהיותם "בני ישראל", בניהם של

81 לא רק באופן מקיף, ע"ד "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי" (ברכות סג, א - ע"פ גירסת הע"י).

82 משא"כ לאחר שיראו בעיני בשר שלהם אות ומופת מוחשי.
83 ולפי ערך גודל מעלת משה - גם זה שלא העריך בשלימות את מעלתם של ישראל (שגם לאחר קושי ואריכות השעבוד נרגש אצלם שאינם שייכים למצרים) לחטא איחשב!

84 ויתירה מזה - שטוען "למה הרעותה לעם הזה גו' הרע לעם הזה", "הרבה רעה עליהם" (פרש"י עה"פ).

85 פרש"י עה"פ.
86 ו, ה'ו.

87 ויש לומר, שענין זה מרומז גם בדברי הקב"ה למשה, "אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה יש לי להתאוונן על

מיתת האבות כו" (פרש"י וארא ו, ט) - שהוכיחו על שלא הכיר במעלתם של "בני ישראל" שגם בתוקף הגלות קיימת וחי' בהם רוחם של ה"אבות" (כמ"ש ביעקב, "בחור שבאבות" - "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (תענית ה, ב. וראה קונטרס משיחות ש"פ ויחי בתחלתו)).

88 ישע"י כו, ו.

89 תו"א פרשתנו נג, ג ואילך. ועם הגהות וביאורים - אוה"ת שם ע' עז ואילך.

90 ישע"י שם, יב ובפרש"י.

91 שם, יג.

92 שם כט, כב-כג.

93 מצו"ד עה"פ.

לו ולהם תשועה והצלה".

ופשיטא - לא לשבור את רוחם, ח"ו וח"ו, ע"י הפחדות ואיומים בעונשים קשים, ר"ל היל"ת - כפי שלמדים מהמסופר בפרשתנו אודות גאולתן של ישראל ע"י משה רבינו, ומזה מובן גם בנוגע לגאולתן של ישראל ע"י משיח צדקנו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁰⁶, כדלקמן.

יג. ובהקדמה:

מסופר בדברי חז"ל שבהיותם במצרים היו בני ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה¹⁰⁷, ועד כדי כך, שגם לאחר שיצאו ממצרים ועמדו על שפת ים סוף, טענו המקטרגים "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה כו"¹⁰⁸. ואעפ"כ, לא אמר להם משה רבינו: דעו לכם, שאם לא תטיבו מעשיכם, ימשיך ויוסיף פרעה לשעבד אתכם בעבודת פרך, וכו'. וכו'. - משה רבינו לא איים עליהם ר"ל ור"ל בצרות נוספות¹⁰⁹, אלא נצטווה ע"י הקב"ה: "כה"¹¹⁰ תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני עליכם. . . לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים ואמר אעלה אתכם מעני מצרים. . . אל ארץ זבת חלב ודבש": לכל לראש - הזכיר להם זכות אבות, ואמר להם שהקב"ה ראה את ענים וגואל אותם¹¹¹.

יתירה מזה:

כאשר משה רבינו אמר להקב"ה (לא לבני"ע עצמם) דבר שאינו הגון על בני"ע, "והן לא יאמינו גו" - לא כדי לקטרג עליהם ח"ו וח"ו, אלא לתועלת שליחותו לגאול את בני"ע (שהקב"ה יתן לו אות שיאמינו לו שהגיע זמן גאולתם)¹¹² - ענהו הקב"ה ואמר לו "מזה בידך ויאמר מטה"¹¹³, "מזה שבידך אתה צריך ללקות,

מישראל מקדש שמו של הקב"ה בעולם, באמרו (וכמ"פ בכל יום) "שמע ישראל"⁹⁴ ה' אלקינו ה' אחד"⁹⁵, "מלכות הוא ענינו"⁹⁶ (סיום וחותם פסוקי מלכיות), "אמליכתי למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים"⁹⁷, המלכת הקב"ה בכל העולם⁹⁸.

*

יב. ע"פ האמור לעיל מובן גם הלימוד וההוראה בנוגע לימינו אלה:

גם לאחר קושי ואריכות הגלות האחרון במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה (שלא בערך לגלות מצרים במשך מאתיים ועשר שנה) - מציאותם של "בני ישראל" היא בעצם למעלה מגלות, וכל רגע נוסף שנמצאים בגלות ה"ז באופן ד"הבאים מצרימה", "כאילו אותו יום נכנסו למצרים", ועומדים הם בתוקף האמונה והבטחון שתיכף ומיד יקיים הקב"ה הבטחתו "פקד פקדתי אתכם" בגאולה האמיתית והשלימה, ובפרט כשומעים ממשה רבינו שבדורנו⁹⁹, "כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר סיימו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו (כנ"ל ס"ב), ועאכו"כ לאחר שישנה גם השלימות דארבעים שנה, "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"¹⁰⁰, ועומדים בשנת ה"א (ה'תשנ"א), ר"ת (ה' תהא שנת) נפלאות אראנו¹⁰¹.

ולכן, יש לעודד ולחזק את רוחם של בני"ע היחזקה שהקב"ה אומר בכל יום באופן חדש ממש "פקד פקדתי אתכם", ומשיח צדקנו "עומד אחר כתלנו"¹⁰², ו"הנה זה בא"¹⁰³, ויש להתכונן לקבל את פניו ע"י ההוספה בקיום התומ"צ, כפס"ד הרמב"ם¹⁰⁴ (בעל יום ההילולא דכ"ף טבת, מוצש"ק זה¹⁰⁵) שע"י "מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם

(104) ה' תשובה פ"ג ה"ד.

(105) ראה לעיל הערה 27.

(106) ראה שמור"ר פרשתנו פ"ב, ו. זח"א רנג, א. ש' הפסוקים פ' ויחי.

(107) ראה זו"ח ר"פ יתרו. ועוד.

(108) ראה זו"ח ב קע, רע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ילקוט ראובני שם, כו.

(109) ויתירה מזה: כשהקב"ה אמר לו "אהי אשר אהי", "אהי עמם בצרה זאת, אשר אהי עמם בשעבוד שאר מלכיות", "אמר לפניו, רבש"ע, מה אני מוכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה זו", והקב"ה קיבל את דבריו, "אמר לו (הקב"ה למשה) יפה אמרת, כה תאמר וגו'" (פרשתנו ג, יד ובפרש"י).

(110) ג, טר"ז.

(111) ורק לאחר משך זמן אמר להם "משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה" (פרש"י בא יב, ו - ממכילתא שם, כא).

(112) נוסף על האמור לעיל (ס"ט) שכוונת משה באמרו "והן לא יאמינו ל" היתה בנוגע להקליטה ברגש הלב, ולא בנוגע להאמונה כשלעצמה.

(113) פרשתנו ד, ב.

(94) להעיר ממארו"ל (פסחים נו, א) שהשבתים (בנים) אמרו ליעקב (בחור שבאבות) "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד". ולהפירוש הפשוט - אין מקרא יוצא מידי פשוטו - קאי "שמע ישראל" על כאו"א מישראל.

(95) ואתחנן ו, ד.

(96) ר"ה לב, ב. רמב"ם ה' שופר פ"ג ה"ט.

(97) ברכות יג, ב.

(98) כפירוש רש"י: "ה' שהוא אלקינו עתה. . . הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ונאמר ביום ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד".

(99) ראה ב"ר פנ"ו, ז: "אין דור שאין בו כמשה". וראה זו"ג רעג, א. תקו"ז תש"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). תניא פמ"ד. שם אגה"ק ביאור לסי' ז"ך בסופו.

(100) תבוא כט, ג.

(101) להעיר מהרמז בפרשת השבוע (ד, יג): "שלח נא ביד תשלח" ("גואלם לעתיד" - פרש"י) - "נא" ר"ת "נפלאות אראנו".

(102) שה"ש ב, ט.

(103) שם ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

החל מאמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד",

- שבאמירה זו מסרו נפשם אלפים ורבבות מישראל על קידוש השם במשך כל הדורות, ובפרט בדור האחרון שנהרגו ששה מליון יהודים על קידוש השם, השם יקום נקמת דם עבדיו השפוף -

הרי בודאי ובודאי שבצירוף כל עניני התומ"צ דבני במשך כל הדורות, אשר, כל פעולה ופעולה קיימת ונצחית לעולם ועד, וזכותה עומדת לעד עד סוף הדורות ונהפכו בדברים בלתי-רצויים, שאינם אלא לפי שעה, כפי שהבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה, וכבר עשו תשובה וכו' - אין לשער גודל זכותם ומעלתם של כל בני"!

ואיך אפשר להוציא שם רע על בניו של הקב"ה - היפך פס"ד תורתנו הקדושה, תורת-אמת, שכל אחד ואחד (גם אם ח"ו מכריז להיפך) "רוצה להיות מישראל . . . רוצה לקיים כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו"130, ועאכו"כ בדורנו זה, שאלה שאינם מקיימים תומ"צ הם "כתינוק שנשבה . . . שהוא כאנוס"131, ובפרט שגם הם "מלאים מצות כרימון"132, ומקדשים שמו באמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ומקרא מלא דיבר הכתוב "מעשה ידי . . . יקדישו שמי", וכתוב"133 "ועמך כולם צדיקים"134 גוי מעשה ידי להתפאר", שהקב"ה מתפאר ומשתבח"135 בישראל!

הטענה והתביעה היא (לא לבני, אלא) להקב"ה, כביכול, כדברי משה רבינו"136, אוהבן של ישראל: "למה גוי הצל לא הצלת את עמך" . . . וכדברי גדעון: "למה מצאתנו כל זאת ואי' כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו הלא ממצרים העלנו ה' וגו'"137, ואדרבא בגלל

שאתה מוציא שם רע על בני, הם מאמינים בני מאמינים"114, ו"רמז לו (בהפיכת המטה לנחש). . . שסיפר לשון הרע על ישראל ותפשו אומנתו של נחש"115, ועד ש"נענש לאלתר"116, כדאיתא בגמרא"117 "החושד בכשרים לוקה כו', דכתיב והן לא יאמינו לי וגו' . . . ויאמר ה' לו עוד הבא נא ירך בחיקך וגו'".

וכל זה כתבה התורה (אף שאפילו "בגנות כו' לא דיבר הכתוב"118) - כדי להורות עד כמה צריכים להזהר שלא לדבר לשון הרע על ישראל!

ויש לומר, שהסיבה לכך ש"אותה שעה דיבר משה שלא כהוגן", היא אך ורק להורות דרך תשובה"119. ומרומז בהמשך הכתובים גם התיקון על זה: "ויאמר ה' אל משה שלח ירך ואחוז בנבו גוי ויהי למטה"120 - ש"הזנב מורה על השפלות ביותר"121, ע"ד מ"ש"122 "ונפשי נעפר לכל תהי", אשר, ע"י התגברות הענוה והשפלות"123 נתבטל הנחש וחזר להיות מטה, "מטה האלקים"124, ש"את המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות"125.

יד. והרי הדברים קל-וחומר בן בנו של קל-וחומר: אם לפני מתן-תורה טען הקב"ה והעניש על דיבור לשון הרע על בני" (אף שהיו במעמד ומצב בלתי-רצוי"126), והזכיר והדגיש זכות אבות, ושבני" הם "מאמינים בני מאמינים"127 - על אחת כמה וכמה לאחרי מתן-תורה, שהקב"ה בחר אז בבני" להיות לו לעם סגולה, "סגולה מכל העמים"128, "ממלכת כהנים וגוי קדוש"129.

ובפרט שמזמן מתן-תורה ועד היום הזה (במשך ריבוי דורות) מקדשים בני" שמו של הקב"ה בעולם - "יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו" - ע"י כל פעולה ופעולה בעניני תורה ומצוות,

127) ראה אברבנאל פרשתנו עה"פ: "קרא השם אותם עמוי אף שהיו עובדי ע"ז ומלוכלכים בתועבות המצריים . . . מפני זכות אבותם, וע"ש סופם שיהיו לו לעם סגולה".

128) יתרו יט, ה.

129) שם, ו.

130) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

131) רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.

132) חגיגה בסופה. וש"נ.

133) ישעי' ס, כא.

134) ולכן "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - כפסק המשנה (סנהדרין רפ"א).

135) ראה ברכות ו, סע"א: "משתבח קוב"ה בשבחייהו דישאל . . . דכתיב את ה' האמרת היום וה' האמירך היום, אמר להם הקב"ה לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם . . . שנאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי לעמך ישראל גוי אחד בארץ".

136) ומזה מובן גם בנוגע לכאור"א מישראל, כיון ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כו'" (תניא רפ"ב).

137) שופטים ו, יג.

114) מדרשים שבהערה 75. ובפרש"י עה"פ: "מזה שבידך אתה חייב ללקות שחדרת בכשרים".

115) פרש"י עה"פ - משמו"ר ותנחומא שם.

116) אגרת השמד פ"ב.

117) שבת שם ובפרש"י.

118) ב"ב כג, א. וראה פסחים ג, א.

119) ע"ד מארו"ל בכיו"ב - "לא דוד ראוי לאותו מעשה . . . אלא . . . שהקים עולה של תשובה" (ע"ז, ד, סע"ב ואילך).

120) ד, ד.

121) כלי יקר עה"פ.

122) ברכת אלקי נצור כו' (ברכות יז, א).

123) להעיר מהדגשת מרת הענוה והשפלות בנוגע להוכחה - ראה לקמן ס"ו.

124) שם, כ.

125) שם, יז.

126) להעיר משינוי הלשונות במדרשי חז"ל: "מוציא שם רע על בני", או "סיפר לשון הרע על ישראל" - שגם כשאומרים על ישראל לשון הרע (שהוא דבר אמיתי) (ראה רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ב. שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו ס"י) טוען הקב"ה על זה.

[כדברי רבי עקיבא (ש"כולהו אליבא דר"ע"144) ש"ואהבת לרעך כמוך"145, "כמוך" ממש, "זה כלל גדול בתורה"146, ויתירה מזה: "זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא"147], ועד לאהבה שהיא בדוגמת אהבת הקב"ה (אבינו שבשמים) לכאורה מישראל ("בני בכורי ישראל"148), כפתגם הידוע149 ש"אוהב מה שהאהוב אוהב".

והבחינה לזה - כשהשומע את דברי ההוכחה מרגיש שהדברים נאמרים אך ורק מתוך אהבה.
ענוה ושפלות:

תנאי עיקרי בדברי הוכחה שהמוכיח לא ישתר על הציבור לראות עצמו גדול מכל העם, אלא צריך להשוות עצמו לקהל150, כלומר, שמצטנר וכואב לו מצבם הירוד של הקהל שמוכיחם, שניכר ומודגש בדבריו שנאמרים אך ורק מתוך ניעת לב, וכולל באמת את עצמו עם הקהל בדברי ההוכחה151 לתקן את עצמו בענינים דוגמתם [בדקות עכ"פ, ועאכו"כ כשיש מקום לומר "טול קורה מבין עיניך"152]. ולהעיר, שכשהקהל שומע שמוכיח את עצמו, ה"ז פועל שיהיו דבריו נשמעים.

ובפרט ע"פ המבואר בספרים153 שכאשר אדם רואה רע בזולתו, ה"ז הוכחה שדוגמת אותו הרע נמצא בו בעצמו, בדוגמת אדם המביט בראי, ש"אם פניו נקיים אינו רואה במראה שום דופי", ואם רואה לכלוך וכתם בראי, אין זה אלא משום ש"פניו מטונפין" - הרי בודאי שלפני שמוכיח את זולתו צריך לתקן את עצמו, וכציווי חז"ל154 "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים".

ומזה מובן שכאשר דברי ההוכחה אינם באופן האמור, שנאמרים מבלי להזכיר דבר אודות התיקון בעצמו ובד' אמותיו, ותוכנם אינו אלא "בהפלגת העונש, כאילו שאינו נוגע לו ר"ל וח"ו הצער שנמצאים כאלו העוברים על מצות ה"155, ובפרט כשלא עשה דבר בדרכי נועם דתורה כדי לקרבם לתומ"צ - דברים כאלה אינם כלל "מוסר אביך", אלא דברים רחמנא ליצלן!156

זה "ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה ("בכח זכות שלמדת על בני"138) והושעת את ישראל"139, ועאכו"כ לאחר כל הגזירות והשמדות שעברו כל בני במשך כל הדורות, ובפרט בדור האחרון - בודאי ובודאי שצריכים לבקש ולצעוק להקב"ה על אריכות הגלות, "עד מתי"... שעי"ז ממהרים ומזרזים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה140.

טו. ויש להוסיף ולהבהיר:

ישנם כאלה שרוצים לתלות עצמם באילן גדול - באמרם שדרך זו (לדבר דברים קשים, להפחיד ולאיים בעונשים כו') היא "שיטת המוסר", כדרכם של ה"מגידיים" בדורות שלפני השואה ר"ל כו', וטוענים שכל ספרי הנביאים מלאים בדברי תוכחה ואיומי עונשים.

והמענה לזה:

בנוגע לטענה ע"ד "שיטת המוסר" - נוסף לכך שבדורות האחרונים התקבלה בכל חוגי בני השיטה של תורת החסידות, ורואים במוחש שהיא הדרך לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, ועאכו"כ בנוגע ל"תינוקות שנשבו", שדיבור בסגנון הפכי מרחק אותם עוד יותר וביותר - הרי, אמירת דברי-מוסר צריכה להיות ע"פ כללי התורה, כפי שנהגו גדולי ישראל שהלכו בשיטת המוסר.

וכמה תנאים בדבר, ומהם:

אהבת ישראל:

כתיב "שמע בני מוסר אביך"141, "ואוהבו (בנו) שוחרו מוסר"142 - דברי-מוסר צ"ל כמו של אב לבנו, שהאב אוהב בעצם ותמיד תמיד את בנו, וגם כשמוכיחו בדברים (ולפעמים גם מענישו), ניכרת בשעת מעשה עצמו אהבתו האמיתית לבנו, ובאין ערוך לאהבת עצמו, כנראה כמוחש.

ועד"ז בנוגע להציווי "הוכח תוכיח את עמיתך"143 - שדברי ההוכחה צריכים להיות חדורים באהבת ישראל

(138) תנחומא שופטים ד.

(139) שם, יד.

(140) ראה לקו"ש חלק ל' ע' 183. וש"נ.

(141) משלי א, ח.

(142) שם יג, כד. וראה גם שמו"ר ריש פרשתנו.

(143) קדושים יט, יז.

(144) סנהדרין פו, רע"א.

(145) קדושים שם, יח.

(146) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(147) שבת לא, א. וראה תניא פל"ב.

(148) פרשתנו ד, כב.

(149) "היום יום" כ"ח ניסן. ובכ"מ.

(150) ראה קה"ר פ"י, א [ד]: "ויעמוד מעל העם . . . ראה עצמו גדול

מכל העם . . . התחיל מדבר גדולות ואומר להם למה אתם עוברים את מצות ה' ולא תצליחו וגו', מיד כו', אבל יחזיאל לא עשה כן, אלא . . . בתוך הקהל, שהשוה עצמו לקהל". וראה בארוכה ד"ה אם רוח המושל תרצה" (סה"מ קונטרסים ח"ב שנה, ב ואילך).

(151) ראה כש"ט סקל"א: "צריך לכלול עצמו עמהן, כמ"ש הוכח לעצמך כשתוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא".

(152) ב"ב טו, ב. וש"נ.

(153) ראה מאור עינים ר"פ חוקת. תולדות יעקב יוסף ס"פ תרומה.

לקו"ת בהעלותך לג, סע"א. סה"ש הי"ט ע' 83. לקו"ש ח"י ע' 24 ואילך.

(154) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

(155) ד"ה אם רוח המושל שם.

(156) ראה כש"ט שם: "ב' מיני מוכיחים, והוא ע"פ משל ששלח

המלך בנו יחידו מעל פניו ושילח את ב' עבדיו, וחזר א' והלשין את

וע"ד ההוכחות שבדברי הנביאים - הרי:

(א) דברי הנביאים הם דבר ה', 'גלה סודו אל עבדיו הנביאים'¹⁵⁷, 'רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני'¹⁵⁸, משא"כ דברים של בשר ודם, ועאכו"כ כשנאמרים בתוכן וסגנון שהוא היפך דרכו של הקב"ה¹⁵⁹, "אב הרחמים"¹⁶⁰, והיפך דרך והוראת התורה, כנ"ל.

(ב) ונוסף לזה, אפילו בנוגע לנביאי ישראל שרוח ה' דבר במ ומלתו של לשונם "אין הקב"ה רוצה במי שאומר דילטורייא על ישראל"¹⁶¹, ועד שנענשו על שאמרו דילטורייא על ישראל, אף שאמרו דבריהם (גם דברי הדילטורייא) ברוח הנבואה, שאז מוכרחים (ע"פ ציווי הקב"ה בתורה) לומר דברי הנבואה¹⁶², ואם נביאי ישראל כך, שמיום שחרב ביהמ"ק בטלה נבואה¹⁶³ עאכו"כ בשר ודם, לדבר דיבורים כאלה¹⁶⁴ ובסגנון כזה¹⁶⁵, "יתיר לשונו על ישראל. . לקרוא אותם פושעים"¹⁶⁶, היפך הוראת תורתנו הקדושה, תורת אמת.

הבן אל אביו, והשני אמר כדברים האלה, רק שדיבר מצד שהי' צער בצער המלך ובנו שנשלח מעל פניו זמן רב עד שנשכח ממנו נימוסי מלכות וכל מכבדו הזילוהו, ואז נתמלא המלך רחמים כו', כך יש מוכיח בשער שמדבר בגנות ישראל וח"ו עי"ז גורם קטרוג נחש הקדמוני כו', וז"ש וישלח ה' בעם את הנחשים ששורפים בארס שבפיהם כו', "ח"ו גורם עי"ז מדינים בין ישראל לאביהם שבשמים".
(157) עמוס ג, ז.
(158) ש"ב כג, ב.

(159) ועד כדי כך, שגם בנוגע לדברי הנביאים (דבר ה') מצינו ש"אין הקב"ה מייחד שמו" על דברי תוכחות - "ירמי" בשעה שהי' מתנבא דברי נחמות ה' (הקב"ה) מייחד שמו, שנאמר כה אמר ה' וכתרי לך חסד נעורר, אבל בדברי תוכחות כתיב דברי ירמיהו. וכן משה, על כל דיבור ודיבור כתיב וידבר ה', וכשבא להוכיח כתיב אלה הדברים (אשר דבר משה) "יל"ש שופטים רמז סב).

(160) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סב, סע"ד: "אב הרחמן הוא המרחם על האדם במה שהשכל מחייב לרחם עליו. . אבל מדת אב הרחמים הוא רחמים גדולים בלי שיעור, אף שאין השכל מחייב. . לרחם עליו, דהיינו, אחר שחטא. . וצריכים אנו לעורר רחמים גדולים. . י"ג מדה"ר כו".
(161) שהש"ר פ"א, ו (א). זהר חדש נח כג, סע"א ואילך. וראה גם קונטרס משיחות ש"פ ויחי ועשרה בטבת ס"ה.

(162) ויש לומר הביאור בזה - ע"פ מארוז"ל (מגילה יד, ב) בנוגע לנבואת חולדה, "במקום דקאי ירמי" היכי מתנביא איהי. . מפני שהנשים רחמניות הן", "ותבקש עליהם רחמים לשנות מרעה לטובה".
וראה או"ת לה"מ (נג, א): "אע"פ שאותיות הנבואה היא באה שוה לנביא, אע"פ"כ ה' הנביא יכול להפך מדין לרחמים, ע"כ באיש שאין טבעו רחמני כמו האשה לא ה' מהפך. . ולא כן האשה שטבעה רחמים". ושם (קח, ג): "הנביא לא ה' משנה ח"ו הדיבורים ששמע מפי הקב"ה, אך הדבר ה' תלוי בניגון הנביא, באיזה ניגון ה' מדבר הנבואה זו לישראל. . אם ה' מדבר בטעמים חזקים, אז היתה

טז. ויה"ר שיערה רוח ממרום, ויבטלו הדיבורים הבלתי-רצויים על בני" ופירסומם בכתב ובדפוס, ובהקדם ובמיוחד לעיני כל עמי הארץ, כמובן גודל ההיפך דקה"ש שבדבר!

ובודאי לא יעשה שום רושם כלל, וכל הענינים הבלתי-רצויים יהפכו לברכות, כמ"ש¹⁶⁶ "ויהפוך ה' אלקיך לך גוי לברכה כי אהבך ה' אלקיך", ובנדו"ה, שלום ואהבה בין הקב"ה (איש) לכנסי" (אשתו)¹⁶⁷, ושלום ואהבה בין בני"י, "האמת והשלום אהבו"¹⁶⁸.

ועוד והוא העיקר - שע"י ההוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל מבטלים סיבת הגלות¹⁶⁹, ובהבטל תומ"י הסיבה בטל המסובב (הגלות), ועד שמתהפך לטוב¹⁷⁰, מ"גולה" ל"גאולה"¹⁷¹.

ובפשטות - שתיכף ומיד ממש זוכים לקיום היעוד שבהפטורה: "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל גוי" ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים".

הנבואה כעין רוגזא, ואם היו בטעמים אחרים היו כעין רחמנות. ומה גם כי הנביא ה' מעורר בזה רחמנות העליון ע"י טעמים של רחמים".
(163) ראה ב"ב יב, ב.

(164) וגדולה מזו מצינו בנוגע להקריאה בדברי הנביאים: "מעשה באדם אחד שהי' קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים את תועבותי, אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק כו', בדקו אחרי ומצאו בו כו'" (מגילה כה, ב) - דאף שאותו אדם לא אמר דברי עצמו, אלא קרא בדברי הנביאים, מ"מ, הקפיד עליו רבי אליעזר על זה שבחזר לקרות נבואה זו (משא"כ כשמפטירין בה ע"פ ציווי התורה - מנהג ישראל תורה היא*)*, ולא עוד אלא שבגלל זה הי' בטוח שהסיבה לכך היא מפני שיש בו שמץ פסול (ראה בארוכה שיחת אדר"ח אלול תשמ"ב).

(165) ראה לקו"ד (ח"ב ריח, ב ואילך) שבמדה ידועה הושפעו דברי המוסר ממהות טבעו של המגיד והמוכיח: כשהמגיד עצמו ה' בעל מדות טובות, בעל רחמים וטוב עין, אפילו דברי-מוסר קשים היו נאמרים בעדינות ("איידל") ובנימה של רחמנות, אבל כשהמגיד ומוכיח ה' בעל טבע קשה כו'.

(166) תצא כג, ו.
(167) להעיר משיעור הרמב"ם דערב ש"ק זה (סוף הלכות חנוכה) - "השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו".

(168) זכר"י ח, יט.
(169) ראה יומא ט, ב.

(170) ובלשון הרמב"ם בסוף הלכות תעניות (משיעורי הימים האחרונים): "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וגו' וצום העשירי (דמיני" אוזלינך) יהי לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (עי"ז ש)האמת והשלום אהבו" (ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 413 ואילך).
(171) ראה ויק"ר ספ"ל"ב. לקו"ת בעלותך לה, ג. ובכ"מ.

(* חדא"ג מהרש"א (ושם): "וכי משום דרחמניות הן תשנה נבואתה מרעה לטובה, ואם ה' ירא (חלקיהו) שירמי" יתנבא לו לרעה, גם היא ודאי תאמר כן", ומתוך כפופים).

(** להעיר שלדעת הרמב"ם (בסדר תפלות כל השנה שבסוף ספר אהבה) ה"ז הפטורה דפרשת שמות - "זאלה שמות, בן אדם הודע את ירושלים".

לקוטי שיחות פרשת שמות כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

נספרו בפרשת ויגש, ולא מפני השמות המפורטים שם. מדוע אפוא מוסיף רש"י לדבריו "אף-על-פי שמנאן בחייהן" גם את המלה "בשמותם"?

(ג) על הכוכבים אומר רש"י "שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם" – שהן הכנסתם והן הוצאתם היא בשני הדברים: "במספר ובשמותם". בפשטות מובן, ש"מוציאן" היא דוגמא ל"מנאן בחייהן", ו"מכניסן" היא דוגמא ל"מנאן במיתתן". וכיון ששמותיהם של "כל נפש יוצאי ירך יעקב" אינם מוזכרים בפרשתנו, הענין של "מנאן במיתתן" איננו "בשמותם", מדוע מציין רש"י שאת הכוכבים הקדוש-ברוך-הוא מכניס בשמותם?

יש המפרשים⁶, שהשוואת שבעים הנפש לכוכבים היא רק בכך ש"מוציאן (ומכניסן⁷) במספר", ואילו את המלה "ובשמותם" מוסיף רש"י רק בדרך אגב, מפני שבפסוק שממנו מוכיח רש"י ש"מוציאן ומכניסן במספר", נאמר "בשם יקרא".

אך מובן, שהסבר זה דחוק ביותר: אף אם רש"י צריך היה לצטט מן הפסוק (המוכיח) גם את המלה "בשם", לא היה כותב לשם כך מלה מיותרת בפירושו, ובמיוחד שאין זו סתם מלה, אלא היא מבטאת ענין שלם, שהקדוש-ברוך-הוא מכניס ומוציא את הכוכבים גם בשמותם, ועל-אחת-כמה-וכמה שלפי הפירוש הנ"ל, רש"י כלל לא היה צריך לצטט מאותו פסוק את המלה "בשם", כדלהלן.

(ד) כבר הוסבר פעמים רבות, וכפי שרואים במקומות רבים בפירוש רש"י, שכאשר רש"י מצטט פסוק או מאמר חז"ל, הוא מצטט רק את המלים הדרושות לפירושו, אך הוא משמיט את המלים האחרות שבפסוק או במאמר.

ולפי זה צריך היה רש"י לצטט רק את המלים "המוציא במספר צבאם... יקרא",

אשר כל אחת מהן חשובה לפירושו: "המוציא" – לצורך "מוציאן", "במספר" – לצורך ענין המספר,

(6) רא"ם כאן.

(7) ברא"ם כאן, שבכוכבים, הוצאתן הוא רק במספר משא"כ הכנסתן. (ולפי פירושו, גם במה ש"חזרו ומנאן במיתתן" אינם דומים לכוכבים, שהרי הכנסת הכוכבים אינו רק במספר). אבל מפשטות לשון רש"י "שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם" משמע שבכל זה נמשלו ושבין ההוצאה ובין ההכנסה היא בב' הענינים: במספר ובשמותם. [ומה שמוכיח הרא"ם מלשון הכתוב "המוציא במספר גו' בשם יקרא" – כבר פירש בגו"א (וכ"ה בבאר מים חיים על רש"י) ש"במספר גו' בשם" קאי בין על "המוציא" ובין על "יקרא". עיי"ש].

א.

"ואלה שמות..." - פירוש רש"י

בתחילת הפרשה מצטט רש"י את המלים "ואלה שמות בני ישראל", ומפרש: "אף-על-פי שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן¹, להודיע חיבתן, שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר² המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא" – שלמרות שכבר מנה אותם בשמותם בחייהם³, הוא מונה אותם שוב במותם, כדי להראות את החיבה להם, בהיותם מושווים לכוכבים, שהקדוש-ברוך-הוא מוציאם ומכניסם בספירה ובשמות, כנאמר בפסוק.

בפשטות⁴, רש"י אינו מתכוון במלים "חזר ומנאן" ל"בני ישראל" – בניו של יעקב – שהרי מנייתם נפרד אינה מוזכרת כלל בפסוק, לא בפרשתנו ולא בפרשת ויגש⁵ – אלא, כוונתו ל"יוצאי ירך יעקב", כולל נכדי יעקב וניניו, אשר הגיעו למצרים, שכולם מנויים הן בפרשת ויגש והן בפרשתנו – "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", ו"ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש". ועל כך אומר רש"י, שהסיבה למנייתם בשנית היא "להודיע חיבתן...".

לפי זה מובן מדוע בדבריו "חזר ומנאן במיתתן" משמיט רש"י את המלה "בשמותם", ואומר זאת רק לגבי "מנאן בחייהן" – כי בפרשתנו אין נמנים שמותיהם של כל שבעים הנפש.

ב.

הקשיים על פירוש רש"י

אך לפי זה מתעוררים קשיים על כל פירוש זה של רש"י, מתחילתו ועד סופו:

(א) כיון שכוונת רש"י לבאר מדוע מציינת התורה שוב את המספר של "כל נפש יוצאי ירך יעקב", ולא מדוע נמנים שמות השבטים, הוא היה צריך להסביר זאת על הפסוק "ויהי... שבעים נפש", ולא על "ואלה שמות בני ישראל"?

(ב) הקושי בפרשתנו הוא בכך שיוצאי ירך יעקב כבר

(1) בכמה דפוסים – וכ"ה ברמב"ן כאן: אחר מיתתן.

(2) ישע"י מ, כו.

(3) ויגש מו, ח ואילך.

(4) וראה רא"ם וגו"א כאן.

(5) ואין לפרש שכוונת רש"י ב"מנאן בחייהן בשמותם" הוא להמנין בשעה שגולדו (וישלה לה, כב ואילך. וראה פירוש"י שם: משגולד בנימין כו') שבמנין זה נמנו רק השבטים ונמנו בשמותם – אף שלכאורה, ישנה עדיפות בפירוש זה, כי לידתן ומיתתן הוא דוגמת מוציאן ומכניסן – כי זה מצינו גם בישמעאל (חיי שרה כה, יג ואילך), ועכ"ל שפ"א אין בזה משום חיבה.

הוא גם מכניס במספר ובשמות, ולא רק מוציאם, מובן, שכל אלו אשר "חזר ומנאן", שעליהם אומר רש"י "שנמשלו לכוכבים", נמנים בשמותם גם במיתתם, ולא רק בחייהם.

(ב) כאשר רש"י מפרש פסוק שלם או פרשה, ומצטט מן החומש בתחילת פירושו את התחלת הפסוק או הפרשה, הוא נוהג לצטט רק את המלים הראשונות ממש, ולא יותר.

ולכן, אילו היה רש"י מפרש כאן גם את המלים "שבעים נפש", והיה חפץ לציין בתחילת דיבורו את המלים הראשונות של קבוצת הפסוקים הזו, הוא היה מצטט רק את המלים "ואלה שמות", או רק את המלה "ואלה" בלבד, ולא היה מביא גם את המלים "בני ישראל". ובמיוחד כאשר במלים "בני ישראל" מודגש שמדובר כאן על בני יעקב ("ראובן וכו'"), ולא על "שבעים נפש" אשר רש"י מתכוון לפרש.

(ג) מפירושו רש"י לאחר מכן, בפרשת וארא¹¹, מובן שהוא סובר שבפסוק "וימת יוסף וכל אחיו..." מדובר על מיתת השבטים, ולא על מיתת כל שבעים הנפש. קביעה זו היא הכרחית ובפשטות, שהרי יוכבד היא אחת מהן והיא חיתה שנים רבות לאחר מכן. ואם כך, אין לומר, שבמלים "חזר ומנאן במיתתן" הכוונה היא למנין של שבעים נפש.

ה.

מנין בני ישראל כהקדמה ל"פרו וישרצו"

מכל האמור לעיל מובן, שרש"י מפרש כאן רק את הסיבה לכך שבני ישראל (בניו של יעקב) נמנים כאן שוב בשמותיהם, ואילו המנין של "שבעים נפש" של "כל נפש יוצאי ירך יעקב" אינו קשה לרש"י. ורש"י סובר שדבר זה כה מובן בפשטות, עד ש"בן חמש למקרא" יבין זאת בעצמו:

בהמשך מסופר בתורה כחידוש, ש"ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד". ולכך מקדימה התורה ומציינת, שבהגיעם למצרים הם היו שבעים נפש בלבד, ולאחר מכן הם התרבו עד כדי "ותמלא הארץ אותם"¹².

אמנם, בפרשת ויגש¹³ כבר נאמר "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", אך כיון שבינתיים מוזכרים

"צבאם" – שמדובר על הכוכבים, ו"יקרא" – לצורך "מכניסן", שהרי כאשר קוראים למישהו, מתכוונים שהוא יבוא אל הקורא – "מכניסן"⁸.

מדוע הוא מצטט גם את המלים "לכולם בשם", במיוחד כאשר בנמשל (שבעים נפש) אין פירוט שמות?

ג.

רש"י מבהיר שני קשיים

לכאורה ניתן היה להסביר, שבפירושו "להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים..." מתכוון רש"י להבהיר שני דברים: הן את חזרת התורה בשנית על המנין של "יוצאי ירך יעקב" – "חזר ומנאן", והן את חזרת התורה בשנית על השמות של "בני ישראל": כשם שאת הכוכבים "מוציאן ומכניסן במספר ובשמותם", כך נמנים גם "בני ישראל" בחייהם ובמותם בשמותיהם. (רק השבטים נמנים בשמותם, ולא ילדיהם, מפני שיש מספר דרגות בחיבה, והחיבה לשבעים הנפש אינה כה רבה? כחיבה ל"בני ישראל").

לפי זה היה מובן, לכאורה, פירושו רש"י כולו: רש"י אומר זאת על "ואלה שמות בני ישראל", ולא על "שבעים נפש", למרות שהוא מפרש גם את "חזר ומנאן", כי זוהי התחלת הענין, כפי שאנו מוצאים במספר מקומות, שרש"י אומר את פירושו על המלים הראשונות של פסוק או פרשה, למרות שהפירוש אינו רק על המלים שעליהן הוא מבאר זאת, אלא על כל הפסוק או הפרשה. ורש"י מוסיף את הענין של "בשמותם" לגבי "מנאן בחייהן" ולגבי הכוכבים, כי הדבר קשור לשאלה ולתשובה לגבי השמות של בני ישראל. למרות זאת משמיט רש"י את המלה "בשמותם" לגבי "חזר ומנאן במיתתן", כי רוב המנויים אינם נספרים בשמותיהם.

ד.

הקשיים על ההסבר הנ"ל

אך לאמיתו של דבר אי אפשר לבאר זאת כך. כי:

(א) ההשוואה "שנמשלו לכוכבים..." מתייחסת לאלו אשר "חזר ומנאן", אשר לפי הפירוש הנ"ל, אלו הם כל שבעים הנפש. וכיון שאת כל הכוכבים¹⁰ – הקדוש-ברוך-

(8) כמ"ש מפרשי רש"י כאן.

(9) ראה פירש"י ויחי נ, יג.

(10) בגו"א כאן ש"בשם יקרא" קאי על המזלות עצמם (שהם דוגמת השבטים) ולא על צבאיהם (שהם דוגמת השבעים נפש). אבל – נוסף ע"ז שרש"י אינו מזכיר זה כלל, ואפילו לא ברמז – מפשטות לשון הכתוב "לכולם בשם", מוכח שקאי על כל צבאם הנמנים במספר.

(11) ו, טז. ופשוט שאין לומר שהשאר מהשבעים נפש מתו קודם להשבטים – ראה ב"ב קח, סע"א וברש"ב"ם שם – שהרי יוכבד קיימת.

ומ"ש כאן "וכל הדור ההוא", בהכרח לפרש שקאי על בני דורם של יוסף ואחיו (וראה פירושו הראב"ע עה"פ), ולא על בני השבטים שהם דור שני ליוסף ואחיו. ופירושו זה אין רש"י מחדש ב' וארא (שהתלמיד לא למד עדיין), כי אם, שלפי שיטת רש"י, פשטות הכתוב ב' שמות הוא ש"וכל הדור ההוא" קאי על בני דורם של יוסף ואחיו (ולא על השבעים נפש, כפירוש הרשב"ם והספורנו). וכדמוכח מלשון רש"י בוארא שם: שנאמר כו'.

(12) וכפירושו הרשב"ם כאן, א. א. דעת זקנים מבעה"ת א, ה.

(13) מו, כז.

כאשר התורה מספרת ש"יוצאי ירך יעקב" שבאו למצרים היו "שבעים נפש", היא אינה מחשיבה אותם כשלעצמם, אלא כ"בתים" של "בני ישראל". ה"באים מצרימה" הם כאן "בני ישראל": ראובן שמעון וכו'. אך כיון שכל אחד מהם בא עם "ביתו", הם היו בסך הכל שבעים נפש.

ומתעוררת השאלה: כיון שבפרשתנו חשוב לציין את המספר "שבעים נפש" כדי לבטא ביתר הדגשה ש"פרו וישרצו..." (עובדת היותם בתחילה שנים עשר בלבד אינה מדגישה את הענין של "פרו וישרצו..." שהיה במצרים, כי בהגיעם למצרים, עדיין בין החומות¹⁵, הם כבר היו שבעים נפש), ואם כך, התורה היתה צריכה לציין בקצרה שבאי מצרים היו שבעים נפש, ולא להזכיר כלל את השבטים כשלעצמם, ואפילו ללא פירוט שמותיהם.

מכך שהתורה מזכירה את "כל נפש יוצאי ירך יעקב" כצאצאיהם של השבטים, ואין היא מונה את שבעים הנפש עצמם, אלא את שנים עשר השבטים "איש וביתו", מוכח שיש כאן חשיבות למנין שלהם בנפרד. לפיכך אומר רש"י שהן הענין של "מנאן" והן הענין של "בשמותם" הם כדי "להודיע חיבתן" ככוכבים שמכניסן במספר ובשמותיהם.

ז.

"שנמשלו לכוכבים" - הוכחה והסבר

לאחר שרש"י מבאר שהסיבה ל"חזר ומנאן במיתתן" היא "להודיע חיבתן", הוא מוסיף: "שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם...". במבט ראשון נראה, שכוונת רש"י היא להביא הוכחה מהכוכבים, שדברים חביבים מוציאים ומכניסים במספר ובשם.

אך לפי זה אינו מובן הניסוח בדברי רש"י "שנמשלו לכוכבים": אילו חפץ רש"י להביא על ידי הכוכבים הוכחה שדברים חביבים מוציאים ומכניסים במספר ובשם, הוא היה צריך לומר "וכמו כוכבים שמוציאן...", ומדוע חשוב לציין כאן שבני ישראל נמשלים לכוכבים: גם אילו

תורה ענינים אחרים, היא מציינת זאת שוב, בקשר ל"פרו וישרצו..."¹⁴.

רש"י מפרש דבריו על המלים "ואלה שמות בני ישראל", כי דוקא הן מעוררות קושי: כיון שעצם הסיפור על ביאת בני ישראל למצרים כבר מופיע לפני כן, בפרשת ויגש (ואכן, שם כבר מוזכרים שמותיהם של כל באי מצרים, שהרי בסיפור "ויבא מצרימה יעקב וכל זרעו אתו"¹⁵ רוצה התורה לספר מי היו הבאים למצרים), ובפרשתנו מוזכר ענין זה רק כהקדמה ל"פרו וישרצו...", כדלעיל¹⁶, לכן אין צורך לפרט כאן שוב את שמותיהם של "בני ישראל", בדיוק כשם שאין הכרח לפרט שוב את שמותיהם של באי מצרים האחרים?

על כך מפרש רש"י: "אף-על-פי שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן" - שהסיבה לכך שבני ישראל נמנים כאן שוב בשמותם¹⁷ כפי שמנאן בחייהן היא כדי "להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם". וכיון שדברים אלו הם רק לגבי בני יעקב, כדלעיל בסוף סעיף ד', לפיכך נמנים דוקא הם בשמותיהן.

ו.

הזכרת השבטים בנפרד "להודיע חיבתן"

אך לפי זה מתעוררת השאלה: על-פי ההסבר דלעיל יוצא, שרש"י מפרש כאן רק מדוע מזכירה התורה שוב את שמותיהם של "בני ישראל", ולא את מספרם - כי מספרם של בני יעקב בנפרד אינו מוזכר כלל בפרשה,

(והזכרתם שוב בין "שבעים נפש" אינה מעוררת שאלה כלל, והרי הכרחי להסביר שמספר זה הוא כהכנה ל"פרו וישרצו..." ולא כדי "להודיע חיבתן", שהרי לגבי שבעים הנפש אין כאן ספירה במיתתן),

ואם כך, מדוע אומר רש"י "חזר ומנאן"¹⁸, ואף לגבי הכוכבים הוא אומר "שמוציאן ומכניסן במספר"?

ההסבר לכך הוא:

ברמב"ן (כאן) מוכח שגירסתו בפירוש"י הוא: "חזר ומנאן אחר מיתתן בשמותם". (וכן בדברי הרמב"ן עצמו, מפרש כוונת רש"י: וכופל שמותם). אלא שצ"ע"ק מה שמסיים שם: שמוציאן במספר ומכניסן במספר. (18) בדוחק ה"י אפשר לתרץ, שכוונת רש"י ב"ומנאן" (אינו לבאר הטעם מה שמנאן, כי אינו ענין בפ"ע) - ענין אחד כאן - מנין "בשמותם" (כדלהלן סעיף יג). אבל - נוסף על מה שמ"ש גבי כוכבים "מכניסן במספר ובשמותם כו" - מוכח ששני ענינים בזה - מפשטות לשון רש"י "חזר ומנאן", משמע שכוונתו הוא לפרש הטעם מה שמנאן. (ובפרט לפי גירסת הרמב"ן שגבי מנאן בחייהן אינו כותב בשמותם, מוכרח שכוונתו ב"חזר ומנאן כו" בשמותם" הוא גם לענין המנין עצמו, שהרי לענין "בשמותם" אינו שייך לומר חזר כו", מכיון שבמנין הראשון אינו מזכיר כלל שנמנו בשמותם. וי"ל).

(19) פירוש"י ויגש מו, טו.

(14) ראה ער"ש רש"י ר"פ יוצא. וישב לט, א. וארא ו, כט-ל. ועוד. ועפ"י"ז יומתק מ"ש הבאים לשון הזה (ראה שמור"ר פ"א, ד: "וכי היום באים והלא ימים רבים היו להם שבאו למצרים") - כי בפרשה זו חזר על הסיפור שבפ' ויגש. (15) ויגש מו, ו. ועפ"י"ז יומתק מה שבפרשתנו נאמר "את יעקב" - ודלא כבפ' ויגש שיעקב נמנה בשווה עם בניו "יעקב ובניו" (ראה תו"א ר"פ שמות) - כי בפרשת ויגש, מכיון שמדבר אודות "הבאים מצרימה", מונה יעקב בשווה לבניו. משא"כ בפרשתנו שכל הענין ד"ואלה שמות גו' הבאים מצרימה" בא בתור הקדמה ל"פרו וישרצו גו'", הלשון - "את יעקב", לפי שבו עיקר החידוש דפרו וישרצו גו', וכמ"ש: "והי' זרעך גו' ופרצת גו' (ויצא כה, יד). (17) וכתים רש"י כוכבים: ובשמותם.

– שכל אחד משני הענינים הללו – ספירה וקריאה בשם – מבטא פן אחר בחיבה.

ט.

שויון וייחודיות

ספירה וקריאה בשם מבטאות שני ענינים הפכיים בדברים הנספרים והנקראים בשם:

ספירה מבטאת נקודה מסויימת בדברים הנספרים, שזוהי אצלם. ספירת דברים רבים ביחד אפשרית מצד הנקודה המשותפת שבהם, שהרי דברים שאין ביניהם נקודה משותפת²⁵ אינם יכולים להימנות באותה ספירה.

לעומת זאת, "שם" מבטא נקודה מסויימת שבה שונה כל אחד מן הנקראים בשם מזולתו. אשר על כן יש לכל אחד שם מיוחד²⁶.

את זאת מסביר רש"י באומרו "שנמשלו לכוכבים": בכוכבים יש שני ענינים:

(א) המשותף שביניהם, שכל אחד מהם הוא כוכב. ומפני החשיבות והמעלה של כל כוכב ככוכב, הוא נמנה במספר.

(ב) לכל כוכב יש ייחוד שבו הוא נבדל משאר הכוכבים, כפי שכבר למד בן חמש למקרא מן הדוגמא של אחד עשר השבטים – אחד עשר כוכבים²⁷. וכפי שמוזכר במספר מקומות, שעל ידי כל כוכב מגיע לעולם שפע אחר, בהתאם לייחודיותו²⁸. ומפני החשיבות של הענין הייחודי, נקרא כל אחד מהם בשם שונה.

זוהי כוונת רש"י בדבריו "נמשלו לכוכבים", שגם בישראל יש שני ענינים אלו: עצם נקודת היהדות הזוהי אצל כל ישראל, חלק אלוהי ממעל ממש, היותם בני יעקב שהקדוש-ברוך-הוא קראו אל²⁹, והמעלה הייחודית שבכל יהודי כשלעצמו. משום כך צריכה החיבה לישראל להתבטא בשני דברים: על ידי "מנאן" מובעת החיבה לכל יהודי מצד נקודת היהדות שבו, ועל ידי "בשמותם" מתבטאת החיבה לכל יהודי מצד מעלתו המיוחדת.

י.

"מנאן בשמותם" - גילוי העצם בכוחות הגלויים פירוש רש"י מכיל גם "יינה של תורה"³⁰, ובכך ש"להודיע חיבתן" מתבטא גם על ידי "מנאן בשמותם",

לא היו נמשלים לכוכבים, אלא לדבר חביב אחר, היתה זו הוכחה טובה שחיבה מתבטאת על ידי מנין במספר ובשם? ובמיוחד כאשר לפי פירוש רש"י במגילת אסתר (ו, יג), הרי בזמן של "כאשר יענו אותו" אין ישראל נמשלים לכוכבים, אלא לעפר.

הכרחי אפוא לומר, שבדבריו "שנמשלו לכוכבים" אין רש"י מתכוון להביא הוכחה בלבד, אלא טעם: מפני שישראל "נמשלו לכוכבים" ודומים להם, לכן הדרך להראות את חיבתם היא על ידי מנין ושם, ככוכבים אשר "מוציאן ומכניסן במספר ובשמותם". ולפי האמור לעיל, שבמיתתן הכוונה היא רק לבני ישראל, הרי היה זה לפני "ויקם מלך חדש... וכאשר יענו" – ואז נמשלו לכוכבים.

ח.

ספירה וקריאה בשם - ביטויים שונים לחיבה

ההסבר לכך הוא:

חיבה מתבטאת הן על ידי ספירה והן על ידי קריאה בשם. "בן חמש למקרא" כבר מכיר שתי אפשרויות אלו במציאות חייו, ורש"י אינו צריך כלל לפרש זאת.

ילד יודע שדברים היקרים והאהובים עליו, הוא חפץ לדעת את כמותם המדוייקת, כי כל אחד מהם חשוב וחביב בעיניו במיוחד²⁰.

כן יודע "בן חמש למקרא" שאף קריאה בשם מבטאת חיבה, בראותו שאביו ואמו מזכירים את שמו כל העת מפני חיבתם אליו, ומבטאים בכך את אהבתם אליו.

בכך מובן מדוע מציין רש"י במספר מקומות²¹ את ענין קריאת השם, ואינו מסביר מהי החשיבות בכך. ועוד מובן, מדוע אין מסביר רש"י על הפסוק "ויאמר אליו אברהם"²², מהי משמעות מלים אלו²³?

אך כיון שענין אחד מבין אלו – ספירה בלבד או קריאה בשם בלבד – מבטא חיבה, מדוע כאן צריך הענין של "להודיע חיבתן" להתבטא הן ב"מנאן" והן ב"שמותם"? אמנם, אין זה קושי, שהרי כל פעולה נוספת מבטאת יותר חיבה²⁴. אך רש"י מוסיף בכל זאת הסבר: "שנמשלו לכוכבים", על ידי מלים אלו מבהיר רש"י, כפי האמת – למרות שגם ללא הסבר זה אין כאן קושי, כדלעיל

20 להעיר מהא דבר שבמנין אינו בטל.

21 לעיל כה, כו. כט, לד. ועוד.

22 בראשית כב, א.

23 אלא שיש חיבה גלויה יותר בכפילת השם – ראה פירש"י (בראשית

כב, יא. מו, ב).

24 וכנ"ל בכפילת השם.

25 ואפילו כשיש להם שייכות – נקודה משותפת עם הנמנים – אבל יש

להם חשיבות מיוחדת, אין נמנין ביחד (פרש"י במדבר א, מט).

26 להעיר מפירש"י וישלח לב, ל.

27 וישב לו, ט.

28 אוה"ת שמות ע' לג. וראה גם רד"ק לישעי' מ, כו.

29 פירש"י בראשית (לג, כ). וגם ב"פשוטו של מקרא" – הרי כל יהודי

הוא "כדמותי בתחתונים" (שם א, כו). וראה פירש"י שם (ז, א).

30 היום יום ע' כד.

הילד: אילו ניתנת לילד בוגר מתנה המתאימה לילד קטן, הרי לא זו בלבד שאין מתבטאת כאן חיבה, אלא ההיפך מכך. וכן, מצד שני: נתינת מתנה המתאימה לבוגר, לילד קטן, אינה מבטאת חיבה³⁴.

וכך גם לגבי דברי אהבה: רק כאשר הם מותאמים לגילו ולהבנתו של הבן, הם מבטאים את החיבה.

וכיון שמתנה ודברי אהבה – כלים המבטאים חיבה – נמדדים לפי שנותיו והבנתו של הבן, הרי מובן, שאף החיבה המתבטאת באמצעות כלים אלו, היא מדודה ומוגבלת, וממילא אין זו אהבה עצמית לעצם הבן, שאינה נמדדת לפי הבנתו וכו'.

אפילו האהבה המתבטאת בחיבוק ובנישוק, המתאימים הן לקטנים והן לגדולים – בכל זאת, מכיון שהחיבוק והנישוק אפשריים רק כאשר האהוב הוא בקרבת מקום לאוהב, הרי זו הוכחה שאין מתבטאת כאן אהבה עצמית ממש, שאינה מוגבלת במקום.

יותר מכך: ביטוי החיבה על ידי חיבוק ונישוק הוא דוקא כאשר האהוב ער. ומכך רואים, שהאהבה המתבטאת בכך אינה עצם האהבה ממש, כי ב"עצם" אין הבדל בין ער לבין ישן.

לעומת זאת, באהבה המתבטאת על ידי הזכרת השם רואים במוחש, שאין בה מגבלות: אין הבדל אם האהוב נמצא במקום קרוב או רחוק, ואין הבדל אם הבן חכם, שהרי בכל מצב של הבן מתבטאת החיבה אליו בהזכרת אותו שם – כי בהזכרת השם מתבטאת האהבה העצמית הקשורה לעצם הבן, מעל למגבלות ולתנאים.

יב.

גילוי עצם הנשמה בנשמה שבגוף

אמנם, הן מנין והן שם קשורים לעצם שמעל להתחלקות, אך בכל זאת, יש ביניהם הבדל:

ב"מנין" אין הבדל בין האחד למשנהו, כל אחד מן הנמנים נמנה כאחד. לעומת זאת, יש לכל אחד "שם"

יש רעיון מעניין של פנימיות התורה, אשר לפי הסבר זה יובנו מספר דיוקים שאינם ברורים כל כך בפשטות.

"מנין" ו"שם" מצביעים שניהם על עצם הדבר, שמעל להגדרתו בצורה מסויימת:

ב"מנין" הרי נמנים כולם בשווה, הגדול שבגדולים אינו נחשב במנין ליותר מאחד, והפחות שבפחותים אינו פחות מאחד, כי מן הגדול שבגדולים ועד הפחות שבפחותים הם מצד עצם הנשמה "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה"³¹.

גם "שם" קשור לעצם הדבר, שמעל לכוחות הגלויים³², ולכן נקרא האדם באותו שם במשך כל ימי חייו, למרות השינויים המתרחשים בכוחותיו הגלויים במשך שנות חייו.

אך כיון שעבודתו של היהודי צריכה להיעשות בכוחותיו הגלויים, ונתינת הכוח המאפשרת לכוחות הגלויים לבצע כראוי את עבודתם נובעת דוקא מכך שמאירה בהם העצמיות (כדלהלן בסעיף יד), לכן יש צורך "להודיע חיבתן", שהחיבה שמצד העצם, שמעל לגלויים, תהיה בהתגלות – להודיע. וגילוי החיבה שמצד העצם היא על ידי "מנאן בשמותם": על ידי ספירתם וקריאת שמותיהם בגלוי מתגלית העצמיות הקשורה למנין ולשם, כדלעיל.

יא.

הזכרת השם מבטאת אהבה עצמית

ידוע, שהאהבה העצמית של הורים לילדיהם "משתלשלת" ודומה, כביכול, לאהבה העצמית של הקדוש-ברוך-הוא לישראל³³, וגילוי החיבה העצמית שלמעלה על ידי קריאה בשם קיים באופן דומה באהבת ההורים לבנם: החיבה שמביעים ההורים לילדיהם על ידי קריאה בשמותיהם, ובמיוחד על ידי קביעת תוספת לשם, עמוקה הרבה יותר מהחיבה המתבטאת על ידי נתינת מתנה, או על ידי דברי אהבה להם, ואפילו – על ידי חיבוק ונישוק.

כי נתינת מתנה ודברי אהבה תלויים בגילו ובהבנתו של

(31) תניא פ"ב.

ש"לכן קודם תגה"ש – זמן מ"ת – קוראין פרשת במדבר (שהתחלתה ותוכנה הוא מנין בני). כי הגילוי דמ"ת הוא מצד עצם הנשמה (ראה בארוכה לקו"ש ח"ד פ' במדבר. ולהעיר ממכילתא שמות יט, א. ב"ר פ"ע, ט. ל"ש רמז רפ, שבשעת מ"ת הוצרך להיות המספר של ששים רבוא. וראה ב"ר ספ"ד). (32) שלכן כשקוראין את האדם בשמו, מקיצים אותו מהתעלפותו, כי ההתעלפות היא סילוק חיות הגלוי, וע"י הקריאה בשם, משיבים אותו מהתעלפותו (ראה ד"ה בעצם היום הזה תש"א פ"א. מן המיצר תש"ט פ"א). (33) וכן האהבה עצמית שמהבן להוריו, שרשה היא אהבת כנס"י להקב"ה. ובוה יובן מה שאהבת ההורים כשיש להם רק בן יחיד היא ביותר מאהבת ההורים לבניהם, כשיש להם הרבה בנים ובנות. וכן אהבת הבן יחיד להוריו היא ביותר מהאהבה של הבן – כשיש ירכיב בנים להוריו

– דלכאורה, גם בנוגע אהבת ההורים לבניהם, אינו שייך לומר שע"י שיש להם הרבה בנים ובנות מתמעטת אהבתם, כי "כלום תחומי אית בעמיה דבר נש". ועאכו"כ בנוגע אהבת הבן להוריו, הרי גם כשיש לו הרבה אחים, יחידי הוא בהרגש עצמו, ומדוע יהי הפרש באהבתו להוריו אם יש לו אחים אם לאו – כי מכיון שאהבת ההורים לבנם ואהבת הבן להוריו שרשה היא אהבת הקב"ה לישראל ואהבת ישראל להקב"ה, וישראל הם בן יחיד ליחידו של עולם, לכן עיקר האהבה עצמית של אב ובן הוא בן יחיד. (ומטעם זה, כללות האהבה עצמית של הורים לבנם ושל בן להוריו הוא בישראל יותר מבא"ה, לפי ששרש אהבה זו היא אהבת הקב"ה לישראל ואהבת ישראל להקב"ה) – (ד"ה אתה אחד תשכ"ט, עפ"י מאמר ד"ה זה משנת תש"ב). (34) להעיר מפיה"מ להרמב"ם ר"פ חלק ד"ה וכת חמישית.

היא מונה את השבטים במיוחד, ומפרטת שמותיהם, כדי להודיע חיבתם.

לפי זה מובן מדוע מדייק רש"י בלשונו "מנאן בשמותן" – שלא ככוכבים, אשר ספירתם והזכרת שמותיהם הם שני ענינים שונים, כדברי רש"י "במספר ובשמותם", כי כל הענין של "שמותם" אינו קיים אצל השבטים בפני עצמו, אלא זהו אופן של "מנאן": כאשר התורה מונה אותם, בספירת כל באי מצרים, היא מונה אותם בשמותם.

אך נדרש הסבר: מדוע קשור הענין של "בשמותם", אשר הוא ביטוי של חיבה כשלעצמו, דוקא ל"מנאן", ואפילו הענין של "מנאן" לגבי השבטים אינו כדי להודיע חיבתן במיוחד³⁷, אלא הוא מופיע במנין "שבעים נפש" של כל באי מצרים?

לפי הסבר דלעיל, על פי פנימיות התורה, מובן הדבר לגמרי.

יד.

הכוח ל"באים מצרימה" הוא עצם הנשמה
החידוש ב"להודיע חיבתן" הוא גילוי עצם הנשמה (בחינת "מנין") בהארת הנשמה שבגוף (בחינת "שם"). ממילא, אין הענין של "בשמותם" יכול להופיע בפני עצמו, כי החידוש הוא שדוקא "בשמותם", בבחינת "שם" (הארת הנשמה שבגוף), יאיר הענין של "מנאן" (עצם הנשמה).

לפי זה מובן גם מדוע "מנאן בשמותם" מופיע דוקא בענין של "הבאים מצרימה", כי הנחיצות של "להודיע חיבתן" היא מפני "שמותם"³⁸ בני ישראל הבאים מצרימה³⁹ – מפני הארת הנשמה הבאה ל"מצרים" של הגוף והנפש הבהמית, ועד לגלות כפשוטה⁴⁰. שעל ידי "מנאן בשמותם" – על ידי שבהארה הנמצאת ב"מצרים" מאירה עצם הנשמה "שלא" ירדה ל"מצרים" – יש בה הכוח שלא להבהל מההעלמות וההסתרים של הגוף ושל הנפש

שונה. העדר השינויים בשם הוא רק לגבי אותו אדם עצמו, שבמשך כל שנותיו (גם מלשון שינוי) הוא נקרא באותו שם. אך יש הבדל בין אחד למשנהו.

מכך מובן ש"מנין" מצביע על דרגה כזו בנשמה הנעלית מקשר דוקא לגוף מסויים, והיא שווה בכל הנשמות: "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה"³¹. ו"שם" מצביע על דרגת הנשמה, כפי שהיא "מתלבשת" בגוף מסויים. כידוע³⁵, שלנשמה למעלה אין שם. רק כאשר היא יורדת למטה לגוף, יש לה שם.

וזהו המשמעות של "מנאן בשמותם" – שב"שמותם", הארת הנשמה שבגוף, צריך להיות גילוי עצם הנשמה – "מנאן".

יג.

מנין השבטים בתוך מנין "הבאים מצרימה"
לפי האמור לעיל יובן דיוק, שאינו מובן לגמרי לפי פשוטם של דברים:

הסיבה ל"חזר ומנאן (בשמותם)" היא מפני שנאמר בפרשה "וימת יוסף וכל אחיו", ומפני חיבתם הוא מכניסם במספר ובשמותם, ומשום כך צריכים היו המנין והשמות להופיע בפסוק של "וימת". מדוע נאמר שם "יוסף וכל אחיו", ואין מוזכרים שם שמותיהם ומנינם?

אמנם, גם תחילת הפרשה, שבה אכן מפורטים השמות ("ואלה שמות...") והמנין (ספירת "שבעים נפש", כדלעיל), היא בהמשך לפסוקים של "וימת יוסף וכל אחיו... ובני ישראל פרו וישרצו...", אך בכל זאת, צריכים היו המנין והשמות להיות מפורטים, לכאורה, בענין של "וימת" (מכניסן) עצמו, ולא ב"הבאים מצרימה" שמופיע בסמיכות ל"וימת", אך הבאים עצמם היו בחייהם³⁶?

לאמתו של דבר אין זה קושי: מצד "להודיע חיבתן" בלבד לא היתה התורה מונה אותם או מפרטת שמותיהם. אלא, שכאשר התורה מונה בלאו הכי את כל באי מצרים,

(של השבטים) – הכוונה, שאין בו הבח"ו של כל השבטים. ודלא כהאבות, שבח"י ג' לא האבות צ"ל בכ"א).

ולכן מפרט רק את שמות השבטים, כי זהו עיקר ענין ההתחלקות דבני"ו (ובדוגמת מטה האלקים שהיה ביד משה, שעל ידו היו העשר מכות (ענין יציאת מצרים) וק"ס, שה" חקוק בו הי"ב שבטים (תיב"ע בשלח יד, כא), כמבואר בלקו"ש ח"ו ע' 304).

40 ראה תו"א (כד, א), שבגלות א"א להיות גילוי בחי' האבות כ"א ע"י השבטים. עיי"ש. ועפ"ז יש לבאר ענין "מנאן בשמותם": "מנין", ענינו – בחי' האבות שבכל אחד מישראל (תו"א ר"פ וארא), וגילוי המנין – בחי' האבות – הוא ע"י "שמותם" – שמות השבטים.

ועפ"ז יובן גם מה שבמנין, נמנו כל השבעים נפש, ושהמנין דשבעים נפש בא לאחרי פירוט שמות השבטים – כי ככולם צ"ל גילוי בחי' עצם הנשמה (בחי' האבות), וגילוי זה הוא ע"י השבטים.

35 לקו"ת בהר מא, ג. בלק סז, ג. לקו"ש ח"ג ע' 847. ובכ"מ.

36 ובפרט ש"הבאים מצרימה" הוא לשון הוה (ראה פירש"י ויגש מו, ח), ולא לשון עבר. וא"כ, גם בעת הסיפור הוא בןשייכות ל[חיי]הן.

37 עיין רש"י וישלח (לה, כב בסופו).

38 ראה גם [ספר המאמרים] אתהלך לאזני ריש ע' קנ.

39 ומה שמפרט את שמות השבטים (ולא של השבעים נפש), יש לומר, עפ"י המבואר במ"א (נדפס לקו"ש ח"ו ע' 304) שעיקר ענין ההתחלקות שבבני"ו הוא מצד השבטים (שלכן ק"ס ה"י גורים, וכן חלוקת א"י היתה ל"ב שבטים, כי ענינם של ק"ס וא"י הוא – עבודה פרטית). שלכן בכ"א מישראל, צריך להיות

מבחי' שבט שלו, כידוע בענין השערים שהיו בביהמ"ק ובענין הנוסחאות שבתפלה.

(ומ"ש בתו"א ר"פ וארא י"ש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדריגות אלו"

וזהו הענין של "מנאן בשמותם" – הקשר של המנין (עצם הנשמה) אל השם (הארת הנשמה שבגוף) – הן בחייהן והן במיתתן:

כדי שיהא בכוחה של הארת הנשמה לבצע את תפקידה בהיותה בגוף – בחייהן – הכרחי שיאיר בה הענין של "מנאן" – עצם הנשמה.

ועל ידי "מנאן בשמותם בחייהן", שעצם הנשמה נותן כוח להארת הנשמה לבצע את תפקידה בעולם הזה, הרי כאשר מגיעים ל"במיתתן", כאשר הארת הנשמה מסיימת את תפקידה – "חזר ומנאן (בשמותם)", שהארת הנשמה גורמת התעלות לעצם הנשמה.

(משיחת ש"פ שמות תשכ"ה)

הבהמית⁴¹, ולהיפך, לבצע את תפקידה לזכך את הגוף ואת הנפש הבהמית ואת חלקו בעולם, להפיכתם לכלי לאלקות⁴².

טו.

הארת הנשמה גורמת להתעלות עצם הנשמה

כשם שעצם הנשמה פועל בהארת הנשמה שבגוף, כך גם מצד שני: הארת הנשמה שבגוף משפיעה על עצם הנשמה. כידוע⁴³, שההתעלות הנגרמת לנשמה על ידי ירידתה למטה אינה רק בהארת הנשמה, אלא שעל ידי העבודה של הארת הנשמה שבגוף, מצד היותה קשורה לעצם הנשמה, עד אשר להארה קשור העצם כולו⁴⁴, נגרמת התעלות גם לעצם הנשמה.

כח גם ב[הארת הנשמה שב]גוף.

(42) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 100 ואילך.

(43) ד"ה זה היום תש"ט סוף סעיף ב' ואילך.

(44) ד"ה אז ישיר ש"ת פ"ב וג'. כמגדל דוד תש"ה פ"ב. ויכולו תשכ"ט.

(41) ובזה יובן מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו: "רק גופותינו נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נשלחו לגלות כו" (קונט' יד בתחלתו. ובכ"מ) – דלכאורה, הרי העבודה דתומ"צ הוא בהגוף, ומה מועיל מה שהנשמות לא הוגלו – אלא כי מה ש[נעצם] הנשמה לא הוגלה, זה נותן

אגרות קודש

ב"ה, י"ב טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב ע"ד המצב העגום במחננו הט' (שהרי כל אחד מישראל חיבוהו וגם זיכוהו אנשי כנסת הגדולה לאמר: נשמה שנתת בי טהורה היא) ובפרט בשטח החינוך, אשר לכן עלה בדעתו לעזוב מקומו כי אין אף אחד במחננו למי לדבר וכו'.

ובדאי למותר להאריך אשר אין לתקן מצב בלתי רצוי ע"י ניסה מן המערכה, ואם בכאו"א דברים אלו אמורים עאכ"ו כ בנוגע לרב, ומובטחים אנו ג"כ שחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם וטובה פעולה אחת מאלף אנחות, וודאי הדבר אשר באם ישאר במחננו ויוסיף בפעולות נמרצות להתזקת היהדות והפצתה, הנה לא לבד שע"ז יעבב שלא יוגרע המצב אלא שגם יעלה בידו להיטיבו, ומ[נ]ה מובנת האחריות בעזיבתו המערכה, וק"ל.

ומובן שבכדי שתהיינה פעולותיו מוצלחות ביותר, טוב שיתקשר עם גושים צבורים שיתמכו בהשתדלות שלו וישתתפו בפעולותיו בזה, ומהנכון שיבוא בדברים ג"כ עם חבר הפעילים התורתי (אחת הכתובת שלו, הרב ש. ד. ליפשיץ, יהלם 44 רמת גן) ויסביר לו המצב, ואפשר יוכל לבוא לעזרתו.

ומ"ש ש"במדינת ישראל א"א להשמיע שום ערעור", לא כן הדבר אלא שבעוה"ר אין מנצלים כל האפשריות שבוה, וק"ל.

בברכה לבשו"ט אשר נלחם מלחמת תנופה להרמת קרן ישראל סבא ע"י תורתו ומצותי ובודאי סו"ס יצליח.

בברכת הצלחה בהנ"ל.

יום ראשון י"ד טבת

ה' ובתורתו – "לבוש המחשבה", לְהִיּוֹת שִׁיחְתּוֹ כָּל הַיּוֹם, לֹא פְסִיק פּוֹמִיָּה מִגֵּרָמָא. – שפיו לא יחדל מלימוד תורה – "לבוש הדיבור", וְכֹחַ הַמַּעֲשֵׂי שְׂבִידֵי וְשֹׂאֵר רַמ"ח אַבְרָיו – של הגוף, יְהִיָּה כְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לְבָדָּה, – כלומר, שכל כוח המעשה, בידיו

ובשאר אבריו, ינצל לקיום מצוות בלבד, שְׂהוּא – כוח המעשה, לְבוֹשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית. – זאת אומרת, שהנפש האלקית תמשול בגוף כולו. שהגוף עם כל אבריו, יהיו ממולאים אך ורק בשכל ובמודות של הנפש האלקית, ובלבושי המחשבה, דיבור ומעשה שלה. אִךְ נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׂמַחְקֵלְפָה, רְצוּנָה לְהַפְדָּה מִמַּשֵׁ, – היא רוצה את ההיפך מן הנפש האלקית – שהיא תמשול בגוף ושהגוף יהיה ממולא רק ממנה. ברם רצונה זה של הקליפה, הוא: לְמוֹצֵת הָאֲדָם שְׂיִתְגַּבֵּר עֲלֶיהָ וַיִּנְצַחֶנָּה, – את הקליפה. כלומר: הקליפה איננה רוצה כלל שהאדם יתפתה ממנה, להיפך היא

רוצה שהאדם יתגבר עליה וינצח אותה, כְּמִשְׁלַל הַזּוֹנָה שְׂבִידֵי הַקְּדוּשָׁה¹²: – כמשל המובא ב"זוהר" במלך ששכר זונה שתנסה לפתות את בנו לדבר עבירה. כוונתו האמיתית של המלך היא, שבנו יוכיח את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה מהזונה. ומוכן, הרי, שגם הזונה עצמה רוצה שרצונו של המלך יתבצע, ושהבן יגלה את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה ממנה. אלא, מאחר שתפקידה לפתות את בן המלך – הרי שעליה לעשות עבודתה באמונה. כך גם הקליפה עצמה רוצה שהאדם יתגבר עליה ולא ירשה שהיא תמשול בו, וכל הנסיון הזה של פיתוי האדם – הוא רק לטובתו.

להבנת הדברים המובאים בפרק זה, על הפיכת הרע שבנפש הבהמית, לטוב ולקדושה – כדאי להוסיף דברי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש נשמתו עדן. ב"מאמר ההסתלקות", שזה הסבר הדבר שהמשכן הוקם מקרשים של עצי שטים. "שטים" – מלשון "שטות", שלא על-פי שכל. ישנה "שטות" של "לעומת זה", שכנגד הקדושה, והיינו – מה שאדם שקוע בתאוות שהן למטה מן ההגיון, כמו שהגמרא אומרת¹³ "אינן אדם עובר עבירה אלא אם כן כנס בו רוח שטות". וישנה "שטות" של קדושה – ההתמסרות

והיא – אהבה רבה זו, הַנִּקְרָאת בְּתוֹכָהּ: "אֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים", לְהַתְעַנֵּג עַל ה' מַעֲיֵן עוֹלָם הָאֵל; – העולם-הבא הרי מבוסס על תענוג באלקות, וְהַתְעַנֵּג הוּא בְּמַחְ – של חֲכָמָה וְשִׁכְלָה, הַמַּתְעַנֵּג בְּהַשְׁכָּלְתָּ ה' וַיִּדְעֵתוּ, כְּפִי הַשְּׁגָתָה שְׂכָלוֹ וְחֻקְמָתוֹ; – כפי גודל ההשגה, כך גודל התענוג.

והוא – האהבה בתענוגים, בְּחִינַת הַמִּים וְזֶרַע אֹרֶז וְרִיעַ שְׂבִיקְרֵשֶׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הַמְהַפְכֵת לְמוֹצֵת אֶת בְּחִינַת הַמִּים שְׂבִיקְרֵשֶׁת הַבְּהֵמִית, שְׂמַחָה – מבחינת ה"מים" שבנפש הבהמית, כְּאִוֵּת תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה מִתְחַלֵּה; – לפני שהנפש הבהמית נהפכה לאהוב את ה'. וְכִמּוֹ שְׂבִיקְרֵשֶׁת בְּעֵץ חַיִּים שְׂעֵר נַ פֶּרֶק ג' בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׂהַרַע נֶהְפֵּךְ לְהִיּוֹת מִזֶּה גָּמוֹר כְּמוֹ יָצַר מִמַּשֵׁ, – וכיצד אפשרי הדבר? – בְּהִסְרֵי הַתְּנָדִים הַצּוֹאִים מִמֶּנּוּ, – על-ידי הסרת הבגדים הצואים של רוח התענוג של הנפש הבהמית, שְׂהֵם תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה שְׂהוּא מִלְּבָשׁ בְּהֵם. – הנפש הבהמית כשלעצמה היא רק "כוח המתאוה", כוח חזק של תאוה, שאפשר להטותו לאיזה צד שהוא. אלא, בהיות הנפש הבהמית מלובשת בגוף, נוטה כוח זה ומתאוה לתענוגות העולם-הזה. ותאוות העולם-הזה, בהן הוא משוקע, נעשות "לבושים" לכוח המתאוה. ועל-ידי פעולת הנפש האלקית על הנפש הבהמית, להפוך את תענוגי העולם-הזה לאהבת ה' – מתפשט כוח המתאוה של הנפש הבהמית, מלבושיו המלוכלכים, ומתלבש בלבושים טובים, לרצות, ובחזקה, דברים של קדושה ואלקות. הנפש האלקית רוצה, איפוא, שהאדם, על-ידי שכלו, יוליד יראה מהקב"ה ואהבה אליו, שתהיינה במדה כזו, שגם הנפש הבהמית, תיהפך לאהבת ה'. וְכֵן – כמו כן רוצה הנפש האלקית, שגם שֹׂאֵר כָּל הַמְדוּת שְׂכָלָה, שְׂהֵן עֲנִפֵי תִרְיָה וְהָאֲהָבָה, יְהִי לָהּ לְבָדָּה. – כל האמור, מדובר שהמוח והלב יהיו ממולאים מהנפש האלקית. זאת ועוד, רוצה הנפש האלקית: וְכָל כֹּחַ הַדְּבִיר שְׂבִיקְרֵשֶׁת, וְהַמַּחְשָׁבָה שְׂבִיקְרֵשֶׁת, יְהִי מִמְּלָאִים מִן לְבוּשֵׁי הַמַּחְשָׁבָה וְהַדְּבִיר שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבָדָּה, שְׂהֵן – לבושי המחשבה, דיבור ומעשה, של הנפש האלקית, מְחַשְּׁבֵת ה' וְתוֹרָתוֹ, – כלומר, לחשוב בגדולת

ליקוטי אמרים

והיא הנקראת בכתוב אהבה בתענוגים להתענג על ה' מעין עולם הבא והענג הוא כמוה חכמה ושכל המתענג בהשכלת ה' וידיעתו כפי השגת שכלו וחכמתו והוא בחי' המים זרע אור זרע שבקדושת נפש האלהית המהפכת לטוב את בחי' המים שבנפש הבהמית שמהם באו תאות תענוגי עוה"ז מתחלה וכמ"ש בע"ח שער נ' פרק ג' בשם הזוהר שהרע נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב ממש בהסיר הבגדים הצואים ממנו שהם תענוגי עוה"ז שהוא מלובש בהם וכן שאר כל המדות שבלב שהן ענפי היראה והאהבה יהיו לה' לבדו וכל כח הדבור שבפה והמחשבה שבמוח יהיו ממולאים מן לבושי המחשבה והדבור של נפש האלהית לבדה שהן מחשבת ה' ותורתו להיות שיחתו כל היום לא פסיק פומיה מגירסא וכח המעשיי שבידיו ושאר רמ"ח אבריו יהיה במעשה המצות לבד שהוא לבוש השלישי של נפש האלהית אך נפש הבהמית שמהקליפה רצונה להפך ממש לטובת האדם שיתגבר עליה וינצחנה כמשל הזונה שבזה"ק:

11. שיר השירים ז, ז. רבנו הזקן דן כאן במדריות שונות באהבה. על מדריות אלו ואחרות של אהבה, הוא דן להלן בהרחבה בפרקים טו, טז, יח, יח, מא, מו, מט. 12. זהר חלק ב כסג, א. 13. סוטה ג, א.

– על-ידי הפיכת ה"שטות" של הנפש הבהמית ל"שטות" של קדושה, להתמסר לעניני קדושה, למעלה מהבנת השכל. בתורת החסידות מוסבר מאמר חכמינו ז"ל¹⁶ "טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע" – כשהופכים את הנפש הבהמית והיצר-הרע ל"טוב" – הרי זה "טוב מאד", טוב זה הוא למעלה מהטוב של היצר-טוב.

לעניני קדושה למעלה מכפי שהשכל מכתוב, כמו שהגמרא אומרת¹⁴ "אהני' לי' שטותי' לסבא" (= "שטותו" של הסבא הועילה לו). זוהי עבודת המשכן שעל כל יהודי לכוון בקרבו, כמו שכתוב¹⁵ "ושכנתי בתוכם", וכמו ש"ק רבינו התבטא במאמר יו"ד שבת, שעל-ידי המשכן שכל יהודי מקים בקרבו – הולך ומוקם המשכן והמקדש הכללי והשראת השכינה בכל העולם. כיצד נעשה הדבר?

יום שני ט"ו טבת

גְּמֹרָה ו"צדיק ורע לו". – והוא מסביר מיד: הַיְיָנוּ, – המשמעות של "ורע לו": שֵׁשׁ בּוֹ עֲדִין מְעַט מְעַט רַע פְּחַלְלֵי הַשְּׂמָאֵלִי, אֵלֶּא – מדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי ברגש התאוה וכדומה? שְׂכַפּוּף – אותו מעט רע, וְכִסְלֵי לְטוֹב מְחַמַּת מְעוֹזוֹ, וְלִבְּנֵי נְדָמָה לוֹ – לצדיק, כִּי וַיִּגְרְשֵׁהוּ וַיִּלְךְ לוֹ כְּלוֹ לְגַמְרֵי, אֲבָל פְּאֻמַּת אֵלֹו חִלְף וְהִלְךְ לוֹ לְגַמְרֵי – כָּל הָרַע שֶׁבּוֹ הָיָה נֶהְפֵּךְ לְטוֹב מְמַשׁ. וּבְאֹרֶךְ הָעֵינָו, – רבנו הזקן בא לענות על שאלה: מאחר שהצדיק (שאינו גמור) אינו מרגיש כלל את הרע – הרי יתכן שאכן הרע שבו נהפך כולו לטוב ואין בו אף שמץ מן הרע, ומנין לנו שיש בו רע? על כך מסביר רבנו הזקן שהדבר יובן ממדרית "צדיק גמור": העובדה שהרע שבו נהפך כל כולו לטוב, באה כתוצאה מ"אהבה בתענוגים" (כפי

פְּרָק י. אחרי שרבנו הזקן הסביר בפרק התשיעי, את המלחמה המתנהלת בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, על השליטה בגופו של יהודי – הוא בא להסביר בפרק העשירי: כשאדם לוחם בנפשו הבהמית ומשליט עליה את הנפש האלקית, והרע שבו נהפך לטוב – הוא נקרא "צדיק", ושני אופנים בכך, אחד למטה מהשני: – אופן אחד, שהרע כולו נהפך לטוב, ואז הוא "צדיק גמור", ונקרא "צדיק טוב לר" – צדיק שיש בו רק טוב. – אופן שני, ומדרגה יותר נמוכה, שהרע שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, ואז הוא "צדיק שאינו גמור", ונקרא "צדיק ורע לו" – צדיק שיש בו עדיין משהו מן הרע. התארים הכפולים – "צדיק גמור – צדיק טוב לר", ו"צדיק שאינו גמור – צדיק ורע לו" – הם תארים שווים באותן המדרגות של ה"צדיק": "גמור" ו"אינו גמור", מתארים עד היכן הגיע ה"צדיק" באהבת ה' (שבגלל כך הוא נקרא צדיק), אם האהבה היא במלואה או לא; ואילו התארים "טוב לו" ו"רע לו" – מתארים, עד כמה נהפכה הנפש הבהמית מ"רע לטוב", אם היא נהפכה כל כולה, או ששמץ מן הרע עדיין נשאר בה. מובן מאליו שמדובר כאן אודות הרע שבנפש, ולא אודות הרע

ליקוטי אמרים

פרק י והנה כשהאדם מגביר נפשו האלהית ונלחם כל כך עם הבהמית עד שמגרש ומבער הרע שבה מחלל השמאלי כמ"ש ובערת הרע מקרבך ואין הרע נהפך לטוב ממש נקרא צדיק שאינו גמור וצדיק ורע לו דהיינו שיש בו עדיין מעט מזער רע בחלל השמאלי אלא שכפוף ובטל לטוב מחמת מיעוטו ולכן נדמה לו כי ויגרשהו וילך לו כולו לגמרי אבל באמת אלו חלף והלך לו לגמרי כל הרע שבו היה נהפך לטוב ממש. וכיאוור הענין כי הנה צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב ולכן נקרא צדיק וטוב לו הוא ע"י הסרת הבגדים הצואים לגמרי מהרע דהיינו למאוס מאד בתענוגי עוה"ז להתענג בם בתענוגות בני אדם למלאת תאות הגוף בלבד ולא לעבודת ה' מפני היותם נמשכים ונשפעים מהקליפה וס"א וכל מה

שהוסבר בפרק התשיעי, הרי – באם חסר בסיבה (בגורם) ב"אהבה בתענוגים", מן ההכרח שחסר גם במסובב (בתוצאה) – בהפיכת הרע לטוב. ה"אהבה בתענוגים" היא "אבן הבוחן" באיזו דרגה, בביטולו של הרע, נמצא האדם, כִּי הֵנָּה צְדִיק גְּמֹר שֶׁנֶּהְפֵּךְ הָרַע שֶׁלוֹ לְטוֹב, וְלִבְּנֵי נְקָרָא "צְדִיק וְטוֹב לוֹ", – יש בו רק טוב, הוא עַל יְדֵי הַסֶּרֶת "הַבְּגָדִים הַצְּוֹאִים" לְגַמְרֵי מֵהָרַע, הַיְיָנוּ לְמֵאִס מְאֹד פְּתַעְנוּגֵי עוֹלָם תְּוָה – תענוגי העולם-הזה מעוררים בו רגש של תיעוב וגועל נפש, לְהִתְעַנֵּג בָּם פְּתַעְנוּגוֹת בְּנֵי אָדָם – כדי, לְמַלֵּאת תְּאוֹת הַגּוּף בְּלִבְדָּה, וְלֹא לְעִבְדוֹת ה', – שכן, הרי יתכן סוג של תענוגי העולם-הזה השייך לצד הקדושה, למשל: במצות עונג שבת (כפי שזכר בפרק השביעי) וכדומה. ואילו הנאות ותענוגים שתמיים של העולם-הזה, שלא לשם שמים – מאוסים לגמרי בעיני הצדיק, וכל כך למה? – מִפְּנֵי הַיְוִתָם נִמְשָׁכִים וְנִשְׁפָּעִים מֵהַקְּלִפָּה וְסִטְרָא אַחְרָא. – מקורם של תענוגי העולם-הזה הוא ב"קליפה" וב"סטרא אחרא", וְכָל מֵה

הבא לידי ביטוי במחשבה, בדיבור או במעשה. וכך אומר רבנו הזקן: וְהֵנָּה, כִּשְׁהָאָדָם מְגַבֵּיר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְנִלְחָם כָּל כָּף עִם – הנפש הבהמית, עַד שֶׁמְגַרֵּשׁ וּמְבַעֵר הָרַע שֶׁבָּהּ מִחִלְלֵי הַשְּׂמָאֵלִי, – שבלב, מיקומו הראשי של ה"רע", כְּמוֹ שְׂכַתּוּב: "וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקְרִבְךָ", – בכך מדרגשה התורה, שעל כל יהודי לשרש כליל את הרע שבקרבו, כלומר: לא רק שיתגבר על הרע בהתגלותו, שהנפש הבהמית לא תחשוב, לא תדבר ולא תעשה מעשים של רע, אלא שאף "יעבד" את הרע הפנימי שבכוחות הנפש הבהמית, שלא יתאוה כלל לדבר שיש בו משהו מן הרע. וְאִין הָרַע נֶהְפֵּךְ לְטוֹב מְמַשׁ – אלא, שהרע עדיין לא נהפך כולו לטוב, אילו היה הרע נהפך כולו לטוב, היה אז כל כולו של כוח-התאוה, נמשך, אך ורק, לאלקות ולקדושה, במקום התאוה לרע, נְקָרָא "צְדִיק שְׂאִינוּ

14. כתובות יז, ב. 15. שמות כה, ת. 16. בראשית רבה ט, ט. קהלת רבה ג, טו. 1. דברים כא, כא. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...כי יש ב' ענינים: כח דנה"ב דק"צ, ולבושיו הצואים: וכשמסיר הלבושים יכול להפך הכח לטוב ע"י שמלישו בטוב".

וְהַמְאוּס בְּרַע פְּתִילִית, – ולפי ערך האהבה לה' כך גם גודל מיאוסו את הרע של התאוות והתענוגים הגשמיים. על דבר רוחני ("סטרא אחרא") שהוא רחוק מהאדם, מתאים הביטוי "שנאה", ואילו על תאוות גשמיות ("רע") הקרובות אל האדם ונמצאות

לנגד עיניו, מתאים הביטוי "מיאוס", כאדם שנגעל מדבר שהוא שונא, העומד לנגד עיניו. כִּי הַמְאוּס הוּא הַפֶּךְ הָאֱהָבָה מִמֶּשׁ כְּמוֹ הַשְּׂנֵאָה. – אלא, שהביטוי "שנאה" מתאים, כאמור, ביחס ל"קליפה" ו"סטרא אחרא", ואילו ביחס לתאוות גופניות – מתאים

הביטוי "מיאוס". על כל פנים, הרי מוסבר, שתכלית השנאה שיש לצדיק־גמור ל"רע", היא מחמת שאהבתו לה' היא בדרגה העליונה ביותר, ומשום כך הוא נקרא "צדיק גמור", שמדריגת ה"צדיק" שבו – ה"אהבה בתענוגים" – היא במדה המלאה והעליונה ביותר. הוא גם נקרא "צדיק טוב לו" – שהוא גרוש רק בטוב: כל הרע שבו נהפך לטוב. מכאן נבין את התשובה ביחס ל"צדיק שאינו גמור" – כיון שחסר בו באהבה בתענוגים, הרי שיש בו עדיין משהו מן הרע, למרות שאין הוא מרגיש ברע זה כלל. ועל כך אומר ה"תניא" בהמשך:

שְׁהוּא מְהַסְטְרָא אַחְרָא – הַצְדִּיק גְּמוּר הוּא שׁוֹנֵא וְתַכְלִית הַשְּׂנֵאָה, מְחַמַּת גְּדֹל אֱהָבָתוֹ לַה' וְקִדְשׁוֹ בְּאֱהָבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים – אהבה הנקראת "אהבה רבה בתענוגים", וְתִכְּה יִתְרָה הַנּוֹבֵר לְעֵל, – אהבה זו יש בה יותר חיבה מאשר בשאר

סוגי האהבות, כפי שזכר בפרק התשיעי. ומכיון שהצדיק עומד באהבה גדולה ובלתי רגילה כזו לאלקות ולקדושה – לכן הוא שונא כל כך את הקליפה וסטרא אחרא: כִּי – קדושה ולהבדיל סטרא אחרא, הֵם זֶה לְעֵמֶת זֶה, – אהבתו להקב"ה ולעניני

קדושה, מעוררת בו, ממילא, שנאה לסטרא אחרא באותה מדה של גודל אהבתו לאלקות. בְּדִבְתֵיבֵי: "תַּכְלִית שְׂנֵאָה שְׂנֵאָתִים, לְאוֹיְבִים הֵיוּ לִי, הַקְרַנִּי וְרַע לְכִבִּי וְגו'", – דוד המלך אומר זאת כלפי ממגדי הקדושה, שהוא שונא אותם שנאה גדולה. כראיה לאותה שנאה, הוא אומר: "הַקְרַנִּי וְרַע לְבַבִּי" – כלומר: מגודל אהבתי אליך, הקב"ה, שבלבי – תכיר, ממילא, מה גדולה שנאתי למנגדי הקדושה. וְכִפִּי עֶרְךָ גְּדֹל הָאֱהָבָה לַה', כִּךְ עֶרְךָ גְּדֹל הַשְּׂנֵאָה לְסְטְרָא אַחְרָא – "סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות שחן, כאמור, המקור וה"חיות" של כל התענוגים הגופניים,

ליקוטי אמרים

שְׁהוּא מֵהֵם"א הַצְדִּיק גְּמוּר הוּא שׁוֹנֵא בְּתַכְלִית הַשְּׂנֵאָה מְחַמַּת גְּדֹל אֱהָבָתוֹ לַה' וְקִדְשׁוֹ בְּאֱהָבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים וְחִיבָה יִתְרָה הַנְּגִל כִּי הֵם זֶה לְעוֹמֵת זֶה כְּדִכְתִּיב תַּכְלִית שְׂנֵאָה שְׂנֵאָתִים לְאוֹיְבִים הֵיוּ לִי הַקְרַנִּי וְרַע לְבַבִּי וְגו' וְכִפִּי עֶרְךָ גְּדֹל הָאֱהָבָה לַה' כִּךְ עֶרְךָ גְּדֹל הַשְּׂנֵאָה לְס"א וְהַמְאוּס בְּרַע בְּתַכְלִית כִּי הַמְאוּס הוּא הַפֶּךְ הָאֱהָבָה מִמֶּשׁ כְּמוֹ הַשְּׂנֵאָה.

יום שלישי ט"ז טבת

בְּמַעוֹטוֹ וּכְלָא חֲשִׁיב, – לגבי הטוב אין רע זה נחשב כלל. וְלִבְּנֵי נִקְרָא צְדִיק וְרַע – כְּפּוֹף וּבְטֹל – לו'. – "ורע – לו", הרע "נתון" לו, לצדיק, ולשליטתו, מפני שהטוב שבו הוא הרוב. וְעַל כֵּן – מַעַט הַרַע שְׁבוּ, רִמּוֹ שֶׁנֶּם אֱהָבָתוֹ לַה' אֵינָה בְּתַכְלִית, – שכן, אם

האהבה היתה במדתה העליונה ביותר, היתה משפיעה על הרע להיחפף לגמרי לטוב. וְלִבְּנֵי נִקְרָא צְדִיק שְׂאִינוּ גְּמוּר. – וכאמור, מציינים התארים "גמור" ו"אינו גמור" את מדריגת אהבתו, כלומר, ביחס ל"זעשה טוב", והתארים "וטוב לו" ו"רע לו" – ביחס ל"סור מרע" – עד כמה נהפך הרע לטוב. וְהֵנָּה, מְדַרְגָּה זֶה – "צדיק

שאינו גמור" ו"צדיק רע לו", מְתַחַלְקֵת לְרַבְּבוֹת מְדַרְגּוֹת – המתבטאות, בְּעֵנִין בְּחִינַת מַעוֹט הַרַע הַנִּשְׁאָר – איכות אותו מעט רע שנשאר בצדיק, מֵאֲחַת מֵאַרְבַּע יְסוּדוֹת הַרַעִים, – יש שנשאר

וְצְדִיק שְׂאִינוּ גְּמוּר, הוּא שְׂאִינוּ שׁוֹנֵא הַסְטְרָא אַחְרָא בְּתַכְלִית הַשְּׂנֵאָה, – שאינו שונא את ה"סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות, תכלית שנאה, וְלִבְּנֵי אֵינוּ מוֹאֵם גַּם בֶּן בְּרַע – בתאוות ובתענוגים הגופניים, בְּתַכְלִית. – במדה הגדולה ביותר, וְכָל שְׂאִין הַשְּׂנֵאָה וְהַמְאוּס בְּתַכְלִית, עַל

כְּרַחֵף נִשְׂאָר אֵיזָה שְׂמִיץ אֱהָבָה וְתַעֲנוּג לְשֵׁם, – לרע, וְלֹא הוֹסְרוּ הַתְּבַנְדִּים הַצּוֹאִים" לְגַמְרֵי מְבַל וְכָל, – "בגדים צואים" – היצר־הרע, תאוות העולם־ הזה, עדיין לא הוסרו מכוח הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה", הנקרא גם הוא "רע". וְלִבְּנֵי לֹא נִהְפָּךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ, מֵאַחַר שִׂישׁ לֹא אֵיזָה אֲחִיזָה עֲדִין בְּ"תְבַנְדִּים הַצּוֹאִים", – שכוח התאוה היה לבוש בהם. אֵלָּא – מדוע, אם כך, אין הוא מרגיש ברע כלל? ומדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי בתאוות וכדומה? שְׁהוּא – אותו מעט רע, בְּטֹל

ליקוטי אמרים

וְצְדִיק שְׂאִינוּ גְּמוּר, הוּא שְׂאִינוּ שׁוֹנֵא בְּתַכְלִית הַשְּׂנֵאָה וְלִבְּנֵי אֵינוּ מוֹאֵם ג"כ בְּרַע בְּתַכְלִית וְכָל שְׂאִין הַשְּׂנֵאָה וְהַמְאוּס בְּתַכְלִית ע"כ נִשְׂאָר אֵיזָה שְׂמִיץ אֱהָבָה וְתַעֲנוּג לְשֵׁם וְלֹא הוֹסְרוּ הַבְּנָדִים הַצּוֹאִים לְגַמְרֵי מְבַל וְכָל וְלִבְּנֵי לֹא נִהְפָּךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ מֵאַחַר שִׂישׁ לֹא אֵיזָה אֲחִיזָה עֲדִין בְּבַגְדִים הַצּוֹאִים אֵלָּא שְׁהוּא בְטֹל בְּמִעוֹטוֹ וְכָלֵא חֲשִׁיב וְלִבְּנֵי נִקְרָא צְדִיק וְרַע כְּפּוֹף וּבְטֹל לו'. וְעַל כֵּן גַּם אֱהָבָתוֹ לַה' אֵינוּ בְּתַכְלִית וְלִבְּנֵי נִקְרָא צְדִיק שְׂאִינוּ גְּמוּר. וְהֵנָּה מְדַרְגָּה זֶה מֵתַחַלְקֵת לְרַבְּבוֹת מְדַרְגּוֹת בְּעֵנִין בְּחִי' מִיעוֹט הַרַע הַנִּשְׂאָר מֵאֲחַת מֵאַרְבַּע יְסוּדוֹת הַרַעִים וְבְעֵנִין

שאינו גמור" ו"צדיק רע לו", מְתַחַלְקֵת לְרַבְּבוֹת מְדַרְגּוֹת – המתבטאות, בְּעֵנִין בְּחִינַת מַעוֹט הַרַע הַנִּשְׁאָר – איכות אותו מעט רע שנשאר בצדיק, מֵאֲחַת מֵאַרְבַּע יְסוּדוֹת הַרַעִים, – יש שנשאר

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפילו את"ל דברור דוקדושתו קאי על הצדיק – צע"ג אם אפ"ל שנתקדש ע"י... אהבה! ומש"כ באה"ר זהו פ"י ובי' על גודל אהבתו – שלפ"ז". 4. תהלים קלט, כב.

בְּן יוֹחָאי: – מחבר ה"זוהר": "רְאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲטִים כּוֹ", – "בְּנֵי עֲלִיָּה" – אלה שדרגתם נעלה ביותר, והם מועטים, שְׁלֹכְנֵי נִקְרָאִים "בְּנֵי עֲלִיָּה", – מפני שְׂמַחְפְּכֵינּוּ הָרַע – לטוב, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְקַדְּשָׁה, בְּרֵאִיתָא בּוֹהַר בַּהֲקַדְמָה", – כמו שכתוב

ב"הקדמה" של ספר ה"זוהר", שְׂבַשְׂרֵצָה רַבִּי חֵיָא לְעֲלוֹת לְהִיכַל רַבִּי שְׂמַעוֹן בְּן יוֹחָאי, – "היכלו" של רבי שמעון בר יוחאי, משמעו מקומה של מדרגת "צדיק גמור", שְׂמַע קָלָא נַפְיָא וְאָמַר: – שמע קול היוצא ומכריז: "מָאן מְנַבְּזֵי דֵי חֲשׂוֹכָא מְהַפְּכֵי לְנַהֲרָא וְטַעֲמִין מְרִירוֹ לְמִתְקָא עַד לָא יִיתוּן

הָבָא" וכו': – מי מכם שהפך את חושך העולם לאור של קדושה, ואת הטעם המר (של נפשו הבהמית ויצרו הרע) הפך לתענוג ולמתקוה (הקדושה), לפני שהגיע לכאן – יכול להיכנס לכאן. הרי, ש"צדיק גמור" הוא זה שמהפך את החושך לאור, הוא מעלה את הנפש הבהמית לאור הקדושה. להלן, מוסיף רבנו הזקן טעם נוסף על מה שצדיקים בסוג נעלה יותר, נקראים "בני עליה"⁸:

בו מיסוד המים, ויש – מיסוד האש, וכך הלאה. כן הן שונות זו מזו בכמות הרע שנשאר ובמדת ביטולו לטוב. יש אשר הרע שנשאר בו הוא במדה קצת גדולה יותר, אלא שהוא "בטל בששים", הטוב גדול פי ששים מן הרע, כך שהרע בטל בששים, כי אין טעמו נרגש כלל.

אך, יש גם, שהרע שנשאר הוא פחות מחלק הששים, וביטולו לטוב הוא "ביטול באלף", אחד כנגד אלף, או יותר מכך: וּבְעֵינֵי בְּטוּלוֹ בְּמֵעוּטוֹ בְּשִׁשִּׁים עַל הָרַע מְשָׁל, או בְּאֶלֶף וְרַבְבָּה וְכַיּוֹצֵא עַל הָרַע מְשָׁל. – במדת הביטול לטוב, בששים, באלף, ברבבה וכדומה, תלוי השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו גמור, וְהֵן הֵם פְּחִינַת צְדִיקִים הַרְפִּים שְׂפָבֵל הַדְּרוֹת, – אותם צדיקים שהם בבחינת "צדיק שאינו גמור", בְּרֵאִיתָא בְּנִמְרָא – כמו שאנו מוצאים בגמרא⁹: דְּתַמְנִיסַר אֶלְפֵי צְדִיקֵי קְיָיְמֵי קַמְיָה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּחָהּ הוּא. – שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני הקב"ה. כל כך הרבה מדרגות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת "צדיק שאינו גמור". אַךְ עַל מַעֲלַת צְדִיקֵי גְמוּר, הוּא שְׂאֵמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן

ליקוטי אמרים

ביטולו במיעוטו בששים עד"מ או באלף ורבבה וכיוצא עד"מ והן הם בחי' צדיקים הרבים שבכל הדורות כדאיתא בנמ' דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמי' הקב"ה אך על מעלת צדיק גמור הוא שאמר רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטים כו' שלכן נקראים בני עליה שמהפכין הרע ומעלים אותו לקדושה כדאיתא בזהר בהקדמה שכשרצה רבי חייא לעלות להיכל ר"ש בן יוחאי שמע קלא נפיק ואמר מאן מנבזין די חשוכא מהפכין לנהורא וטעמין מרירו למיתקא עד לא ייתון הכא וכו':

שאינו גמור, וְהֵן הֵם פְּחִינַת צְדִיקִים הַרְפִּים שְׂפָבֵל הַדְּרוֹת, – אותם צדיקים שהם בבחינת "צדיק שאינו גמור", בְּרֵאִיתָא בְּנִמְרָא – כמו שאנו מוצאים בגמרא⁹: דְּתַמְנִיסַר אֶלְפֵי צְדִיקֵי קְיָיְמֵי קַמְיָה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּחָהּ הוּא. – שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני הקב"ה. כל כך הרבה מדרגות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת "צדיק שאינו גמור". אַךְ עַל מַעֲלַת צְדִיקֵי גְמוּר, הוּא שְׂאֵמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן

יום רביעי י"ז טבת

לתורה – הרי התורה מוכנה לפניו ללמוד בה! אלא הכוונה היא: מי שצמא לאלקות, מורה לו הנביא, ללמוד תורה, שכן, עלי-די-רבך יתדבק ויתאחד עם הקב"ה. ואילו "בני העליה" בהם מדובר כאן, הם דרגה נעלית יותר: קיומם את המצוות ולימודם את התורה אינם רק כדי לרוות צמאונם לאלקות, שהרי בכך יש בצורה עדינה משום ריווי

הרגש העצמי שלהם וטובתם העצמית, שכדי "להרוויח" הקירוב להקב"ה – הם עושים אותם ענינים המביאים לאותו קירוב – אָלָא – עבודתם היא, בְּרַפְּרֵשׁוּ בְּתַקְוִיָּים¹⁰: – כמו שפירשו ב"תיקוני זוהר" את מאמר חכמינו ז"ל: אֵיזְהוּ חֲסִיד – הַתְּתַסַּר עִם קוּנּוֹ, – ופירשו ב"תיקונים": עִם קֵן דִּילִיָּה, – "קונו" מלשון "קון", כלומר: החסיד מתנהג בחסד עם ה"קון" שלו, מקורו – הקב"ה, כדי לְיַחְדָּא קְדָשָׁא פְּרִיָּה הוּא וְשְׂכִינְתָּיה בְּתַחְתּוֹנִים, – להביא את ה"ייחוד" של הקב"ה עם שכניתו, ושאר "ייחוד" זה יאיר גם בעולמות התחתונים. וְכַמּוֹ שְׂפָתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרֵשֶׁת תַּצָּא: "בְּכִרָא

ועוד – טעם נוסף, מדוע נקראים בני עליה, מִפְּנֵי שְׂגַם עֲבוּדָתָם בְּכַחֲנִית "וְעֵשָׂה טוֹב" בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹתֶיהָ, הוּא לְצַדִּיק גְבוּהָ וּמַעֲלָה מַעֲלָה עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, – מטרת עבודתם היא לשם הקב"ה בלבד עד למעלות ולמדרגות הנעלות ביותר, וְלֹא

עבודתם אינה, בְּרֵי לְדַבְּקָה בּוֹ וְיִתְפָּרַךְ בְּלִבְד – כּדִי, לְרִוּוֹת – בעבודתם, צְמָאוֹן נַפְשׁוֹ הַצְּמָאָה לָהּ, – כלומר, לא כמו שהדבר הוא באלה שאינם במדרגה זו, המקיימים מצוות ולומדים תורה, מפני שבכך הם "מרוויים" את צמאונם לאלקות, ותשוקתם העזה "להידבק" בקב"ה – שכן, עלי-די קיום תורה ומצוות דבק ומתחבר היהודי בקב"ה. כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: "הוֹי כֹּל צְמָא לְכוּ לְמִים", – הנביא מכריז: כל אלה הצמאים לאלקות – ילמדו תורה שנמשלה למים. וְכַמּוֹ שְׂפָתוֹב בְּמַקּוֹם אַחֵר, – שמשמעות ה"צמאון" היא לאלקות. שכן, אם ה"צמאון" הוא לתורה, לא היה צריך הנביא להשתמש בצורת ההכרזה "הוֹי! וְלַהּוֹרוֹת" "לכו למים" – לתורה, כי מי שצמא

ליקוטי אמרים

נקראים בני עליה מפני שגם עבודתם בבחי' ועשה טוב בקיום התורה ומצותיה הוא לצורך גבוה ומעלה מעלה עד רום המעלות ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה' כמ"ש הוֹי כֹּל צְמָא לְכוּ לְמִים וּכְמ"ש בְּמ"א אֵלָא כַּדְפִּירְשׁוּ בְּתִיקוּנִים אֵיזְהוּ חֲסִיד הַמַּתְחַסֵּד עִם קוּנּוֹ עִם קֵן דִּילִיָּה לִיַּחְדָּא קַב"ה וְשְׂכִינְתָּיה בְּתַחְתּוֹנִים וּכְמ"ש בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פ' תַּצָּא כְּכִרָא

5. סוכה מה, ב; סנהדרין צז, ב. 6. שם. 7. חלק א ד, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הטעמים על סוג א': טעם א' כנגד התואר צדיק גמור; טעם ב' כנגד התואר (צדיק) וטוב לו". 9. ישע"י נה, א. 10. בהקדמה, א, ב; ראה זה"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב. שם רפח, א.

שהיה מתגלגל על הרצפה, ובשעת מעשה היו שומעים ממנו דיבורים מקוטעים: "אינני רוצה בעולם הבא שלך, אינני רוצה בגן-עדן שלך, אני רוצה, רק בך (בקב"ה) בלבד". כ"ק רבינו באחת משיחותיו הקדושות, אמר: כיון שסופר לנו סיפור זה, הרי שגם אנו יכולים ללמוד

ממנו, שכן, לכל יהודי ישנה, בנשמתו, אהבה לקב"ה, ומצד אהבה פנימית ועמוקה זו להקב"ה – קיים בכל יהודי הרגש לקיים מצוות וללמוד תורה, כדי לשוות נחת רוח לקב"ה, כבן שרוצה להביא נחת רוח לאביו. (כ"ק רבינו מעיר שכן מוסבר ב"תניא" בסוף פרק מ"א, עמוד 114,

בפיסקה המתחילה "ואף שלחיות כו"). אגב, יש בכך משום תשובה לאותם שטוענים: מה התועלת בלימוד ענינים נעלים כאלה במדריגות התורה והנשמה, מכיון שאנו רחוקים מכך תכלית ריחוק? ראשית, ידועה התשובה שענה פעם רבנו הזקן על שאלה זו: על זמנו של המשיח נאמר¹¹ "והסירותי את לב האבן מבשרכם", כלומר: כעת, ישנו החסרון, שלמרות שכל אחד יכול להבין מדריגות נעלות ביותר – לא תפעלנה על לבו כלל, שכן, לבו מאובן "לב אבן". ואילו בביאת המשיח יוסר חסרון זה, וכל מה שיבינו במוח – ייקלט בלב, שיהיו שייכים לאותן מדריגות. בהתאם לכך, צריכה כבר כעת, לפני ביאת המשיח, – להיות ההבנה במוח, כדי שלאחר מכן, בביאת המשיח, ייקלטו הדברים בלב – ולשם כך צריכים ללמוד וללמוד. נוסף על תשובה זו של רבנו הזקן, אנו למדים תשובה גם מן הסיפור האמור: מכל ענין המובא בתורת החסידות, אפשר ללמוד משהו לפועל ביחס לכל אחד ואחד. למשל: מה שלמדנו בפרק זה על מדריגות הצדיקים הנעלים ביותר, העושים עבודתם רק לשם הקב"ה בלבד, הרי ישנה בכך, באמת, "נקודה" הנוגעת לכל יהודי. במדה מסויימת יכול כל יהודי לעורר בתוכו רגש זה ללימוד תורה ולקיום מצוות במטרה להביא נחת רוח להקב"ה. שכן, בנשמתו של יהודי, ישנה אותה אהבה ותשוקה: להביא נחת רוח לקב"ה, עליו רק לעורר ולגלות רצון זה.

דאשתדל בתר אבוי ואימיה, – כמו בן המשתדל לטובת אביו ואמו, דררתי לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה כו', – שאוהב אותם יותר מאשר את עצמו, ונפשו, רוחו ונשמתו וכו', ומסר גרמיה למיתה עליהו למיפרק לון כו', – ומסר את נפשו לפדות את אביו ואמו מהשבי. וקמו

שנתפאר במקום אחר, – שזוהי דרך העבודה של "בני עליה": רק לשמו של הקב"ה. להלן מסביר רבנו הזקן ששני הפירושים ב"בני עליה", תואמים וקשורים אחד בשני, שכן, כפי שמוסבר בתורת הקבלה, נעשה על-ידי "העלאת מיין נוקבין" – המשכת "מיין דכורין" – על ידי עיבוד הרע

והעלותו לקדושה ("העלאת מ"ן"). נמשך במצוות "המשכת מ"ד" – זאת יש ברצונם של צדיקים לבצע על-ידי עבודתם. מכיון שהמדובר הוא ענין קבלי, המוסבר לעומק ולרחבו בתורת החסידות, נבין אותו ביתר הסברה, בהמשך הדברים הבאים: [ושגיייהם – בני עליה, עולים בקנה אחר, – תואמים אחד את השני, פי על ירי הפרורים שמכררים מנה – על-ידי הפיכת הנפש הבהמית לטוב, מעלים "מיין נוקבין", – פועלים "העלאת מ"ן" – התעוררות והתעלות מצדו של ה"מקבל", ונעשים יחודים עליונים – בעולמות העליונים, להוריד "מיין דכורין", – להמשיך השפעת "מיין דכורין" לעולם הזה, שהם הם – ה"מיין דכורין", מימי החסדים שפבל מצוה ומצוה מרמ"ח מצות עשה, – מימי החסדים המהולים בכל מצוה ממאתים ארבעים ושמונה מצוות עשה, שפבלן – כל המצוות, הן בחינת חסדים ו"מיין דכורין", – בחינת חסדים והשפעות, דהינו המשכת קדושת אלהותו ותברך מלמעלה למטה להתלבש בתחתונים, – שתתגלה הקדושה האלקית בעולמנו הגשמי, כמו שנתפאר במקום אחר:] – הרי, ששני הפירושים ב"בני עליה" קשורים ותואמים היטב אחד את השני.

בהקשר לאמור, שכל עבודתם של הצדיקים הגדולים, "בני עליה", היא אך ורק לשם הקב"ה, ולא לטובתם הם, גם לא לטובתם הרוחנית, להיות קרובים יותר אל הקב"ה – יש מקום לסיפור הבא: רבנו הזקן היה נוהג הרבה פעמים להתעמק בדביקותו, עד

יום חמישי י"ח טבת

שזה מתבטא בפרטים אחרים: וכפית הפזב לרע חס ושלום. יש מי שהכפיפה והכפול אצלו – של הטוב לגבי הרע הוא, מעט מוער, ואף גם זאת אינו בתמידות, ולא תדיר לפרקים קרובים, – נדיר מאד שרע יתגבר בו על הטוב, אלא לעתים

רחוקים מתגבר הרע על הטוב, – עובר זמן רב שהרע שבו יתגבר שוב על הטוב, וכובש את העיר קמנה הוא הגוף, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי שגוף האדם נקרא "עיר קטנה" ושתיקה; הנפש האלקית והבהמית לוחמות ביניהן לכיבושה של עיר קטנה זו. אך לא כל אן הנפש הבהמית שולטת בגוף כולו כשהיא גוברת על הנפש האלקית, בסוג זה של "רשע וטוב לו" המדובר כאן, אלא מקצתו לבד, – היא שולטת במקצת מן הגוף בלבד, שיהיה קר למשמעתו, – אותו חלק מן הגוף עליו שולטת הנפש הבהמית, סר למשמעתו של הרע של הנפש הבהמית,

ונעשה לו מרבה ולבוש, להתלבש בו אחד משלושה לבושים הנזכרים לעיל. דהיינו, או במעשה לבד, – שזהו "לבוש" המעשה, ובלבוש זה עצמו: לעשות עבדות קלות ולא המורות חס ושלום; – שעד כדי כך לא מגיעה שליטת הרע, או בדבור לבד, – ובדבור עצמו, רק לדבר אבק לשון הרע – דיבורים שהם על הגבול ושייכים ללשון הרע, וליצנות וכחאי גונא; – וכדומה. כלומר, שרק לבוש הדיבור של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. או במחשבה לבד, – לחשוב בלבד, הרהורי עברה הקשים – בפרטים מסויימים, מעברה. – בגלל העובדה שהמחשבה היא "לבוש" עדין יותר לנפש מאשר דיבור או מעשה, קרובה יותר וקשורה יותר לנפש – מטמאים, "הרהורי עבירה" את הנפש, במדה מסויימת, יותר מאשר העבירה עצמה. ונם אם אינו מהרהר בעברה לעשותה אלא בענין זיווג זכר ונקבה בעולם, – עצם המחשבה בצורה מופשטת, אודות "זיווג זכר ונקבה", שעובר על אזהרת התורה: "ונשמרת מפל דבר רע" – ודרשו חכמינו ז"ל: "שלא יתרהר ביום כו"; – הרי שבהרהורו בדבר, הוא עובר על צו התורה. או שהיא שעת הפשר לעסק בתורה והוא מפנה לבו לבטלה, דהיינו פאבות; – כמו שלמדנו במשנה במסכת "אבות": "הנעור בליילה וכו' – ויש לו האפשרות ללמוד או תורה, ומפנה לבו כו" – ומחשבתו להרהר בדברים ריקים. כלומר, שרק לבוש המחשבה

פרק י"א. בפרק התשיעי, הסביר רבנו הזקן, ששתי הנפשות, האלקית והבהמית, מנהלות ביניהן מלחמה לכיבוש גופו של האדם. ובפרק העשירי המשיך בהסברתו, שבשעה שאדם פועל בתוכו, להשתלטות הנפש האלקית על הנפש הבהמית, עד לידי גירושו והכרתו של הרע של הנפש הבהמית –

מגיע אותו יהודי למדרגת "צדיק". ובכך – שתי מדרגות: "צדיק גמור" – מי שה'רע' שבו נהפך לגמרי לטוב ולקדושה, ולכן הוא נקרא גם "צדיק וטוב לו" – צדיק שיש בו רק טוב. "צדיק שאינו גמור" – מי שה'רע' שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, נשאר בו עדיין משהו מן הרע, ולכן הוא נקרא גם "צדיק ורע לו" – יש בו אמנם משהו מן הרע, אלא שרע מעט זה בטל ברוב הגדול של הטוב. כן נזכר הסביר שבמדרגת "צדיק שאינו גמור", ישנן הרבה מדרגות, המתחלקות לפי מדת כמות ואיכות הרע שעדיין נשאר בו, ולפי מדת ביטולו לטוב.

בפרק י"א שלפנינו, יסביר רבנו הזקן, אודות המדרגה המנוגדת למדרגת צדיק; גם במי שהנפש הבהמית שלו התגברה על

הנפש האלקית, שלכן נקרא "רשע" – מתחלקים הענינים לשני חלקים כלליים: "רשע וטוב לו" – רשע שעדיין יש בו מן הטוב. "רשע ורע לו" – רשע שכל כולו הוא רק רע. וכך אנו לומדים בפרק האחד-עשר:

וזה לעמת זה, רשע וטוב לו לעמת צדיק ורע לו. דהיינו, – "רשע וטוב לו" – הוא, שהטוב שבנפשו האלקית שבמחו וכלל הימני שבלב, כפוף וכלל הימני שבלב, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי, שמיקומה של הנפש האלקית היא במוח וב"כלל" הימני שבלב, כפוף וכלל הימני מהקליפה שכלל השמאלי. – ה"רע" של הנפש הבהמית מהקליפה שב"כלל" השמאלי שבלב, כפי שלמדנו בפרק התשיעי. כלומר: הרע שבנפש הבהמית שלו, גבר על הטוב של הנפש האלקית, במדה כזו, שהטוב של הנפש האלקית בטל ונכנע לרע של הנפש הבהמית. וזה – התואר "רשע וטוב לו", מתחלק גם כן לרובות מדרגות, – כשם שמדרגת "צדיק ורע לו" מתחלקת להרבה מדרגות בהתאם לכמות ואיכות הרע וביטולו לטוב – כך גם מתחלקת מדרגת "רשע וטוב לו" להרבה מדרגות בהתאם למדת ביטולו של הטוב לרע, בענין פמות ואיכות הפזול – באיזו מדה ובאיזה תחום מתבטאת כניעת הטוב לרע. "כמות": אם ביטולו של הטוב הוא בגלל ריבוי של הרע בלבד, או שהוא אחד לגבי ששים, לגבי אלף, וכו'. "איכות": באילו פרטים מתבטא אותו ביטול, שכן, יש מי שאצלו זה מתבטא באהבת דברים אסורים, ויש

שהרכה מדריגות ב"רשע וטוב לו": החל מזה שנכשל בזמן נדיר, וגם זאת בעבירה קלה ובלבוש אחד שלו, ועד לזה שנכשל לעתים קרובות ובכל שלשת לבושים, במחשבה, דיבור ומעשה – ועם זאת נכללים הם כולם במדריגת "רשע וטוב לו". ההבדל ביניהם נובע אך

ורק ממדת כפיפותו של הטוב לרע. מדריגת "רשע וטוב לו" מהווה הניגוד הגמור למדריגת "צדיק ורע לו", בה ישנם הבדלים רבים בכמותו ובאיכותו של הרע שנשאר בו. אך מי שאינו מתחרט לעולם, – על חטאיו, ואין באים לו הרהורי תשובה כלל – נקרא "רשע ורע לו", – רשע ששולט בו הרע בלבד, שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו, כי גבר כל כך על הטוב עד שנתלקק – הטוב, מקרבו ועומד בקחינת מקיף עליו מלמעלה. – ובפנימיותו אין מרגיש בטוב כלל. ברם, מאחר שבכחינת "מקיף" עדיין יש בו טוב, שהרי יש

בו נשמה אלקית – ולכן אמרו רז"ל: "אבל פי עשרה שכינתא שריא" – על כל עשרה יהודים, יהיו מי שהיהו, שורה שכינה. דבר זה אמור גם באלה שהם חלילה בבחינת "רשע ורע לו", שכן, בבחינת "מקיף", על כל פנים, יש גם בהם מן הטוב. ומאחר שהשראת השכינה במקום בו נמצאים עשרה יהודים, היא גם כן ענין של "מקיף", שלא מרגישים בה בצורה גלויה – שורה שכינה ביניהם. בהקשר למה שלמדנו אודות מי שנפשו הבהמית גוברת על נפשו האלקית, ראוי להביא את הסיפור הבא שסיפר הרבי באחת משיחותיו: אפיקורס אחד שאל פעם את הרבי ה"צמח צדק", מדוע במגילת אסתר כתובה המלה "יהודים" בדרך כלל ביו"ד אחד, ואילו כשמדובר שם אודות הגזירה, כתוב "יהודיים" בשני יו"דין? ענה לו ה"צמח צדק": "יו"ד" זה עשר, הרומו על עשרת כוחות הנפש. לנפש האלקית עשרה כוחות ולנפש הבהמית עשרה כוחות. ישנם יהודים שמונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש האלקית בלבד וישנם גם כאלה שהנפש הבהמית גוברת בהם והם מונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש הבהמית והיציר-הרע. המן הרשע רצה לכלות את כל בני ישראל, גם את אלה המונהגים מעשרת הכוחות השניים של היציר-הרע. שאל שוב אותו אפיקורס: מדוע, אם כך, מוצאים אנו אחרי שבטלה הגזירה כתוב כמה פעמים "יהודיים" בשני יו"דין? – ענה לו ה"צמח צדק": אחרי שבני ישראל עברו את גזירות המן וראו את הישועה האלקית – חזרו גם אותם יהודים בתשובה, ונהיו שווים ליהודים המונהגים על-ידי הנפש האלקית והיציר-טוב בלבד – שני ה"יו"דין" השתוו לדרגה אחת.

של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. שבאחת מכל אלה, וכיוצא בהן – כשנכשל במעשה בעבירה קלה איזו שהיא, או שמדבר דיבורים אסורים, או שמהרהר במחשבות אסורות – נקרא "רשע" פעת תהיא, – ו"רשע" הוא: שהרע שבנפשו גובר בו ומתלבש בגופו ומחטאיו ומטמאו. ואחר כך – לאחר שנכשל באחד

ליקוטי אמרים

שבאחת מכל אלה וכיוצא בהן נקרא רשע בעת ההיא שהרע שבנפשו גובר בו ומתלבש בגופו ומחטאיו ומטמאו ואח"כ גובר בו הטוב שבנפשו האלהי ומתחרט ומבקש מחילה וסליחה מה' וה' יסלח לו אם שב בתשובה הראויה על פי עצת חכמינו ז"ל בשלשה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש בו כמ"ש במ"א. ויש מי שהרע גובר בו יותר ומתלבשי' בו כל שלשה לבושים של הרע ומחטאיו בעבירות חמורות יותר ובעתים קרובים יותר אך בינתיים מתחרט ובאים לו הרהורי תשובה מבחי' הטוב שבנפשו שמתגבר קצת בינתיים אלא שאין לו התגברות כל כך לנצח את הרע לפרוש מחטאיו לגמרי להיות מודה ועוזב ועל זה אמרו רז"ל רשעים מלאים חרטות שהם רוב הרשעים שיש בחי' טוב כנפשם עדיין. אך מי שאינו מתחרט לעולם ואין באים לו הרהורי תשובה כלל נקרא רשע ורע לו שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו כי גבר כל כך על הטוב עד שנסתלק מקרבו ועומד בבחי' מקיף עליו מלמעלה ולכן ארו"ל כל בי עשרה שכינתא שריא:

פשעם ובנגעים עונם", כמו שנתבאר במקום אחר. – כלומר: על-ידי תשובה כראוי – מוחל לו הקב"ה על העבירה שעבר. ברם, מאחר שהוא במצב כזה שקל לו להיכשל בחטא מזמן לזמן – נהג גם אחרי שחזר בתשובה, והקב"ה מוחל לו – הוא נקרא עדיין "רשע וטוב לו". הערת כ"ק רבינו: "ולענין שכר ועונש נק' צדיק גמור כדלעיל פ"א – באמתת השם כו". עד כאן דובר אודות מדריגה גבוהה יותר ב"רשע וטוב לו", שהשפעת הרע של הנפש הבהמית, מתבטאת בשליטת הרע על אחד מן הלבושים: על מעשה בלבד, על דיבור בלבד או על מחשבה בלבד, וגם זאת – לעתים נדירות. ויש מי שהרע גובר בו יותר, ומתלבשים בו כל שלשה לבושים של הרע, – הוא נכשל גם במחשבה, גם בדיבור וגם במעשה, ומחטאיו בעבירות חמורות יותר, וכעתים קרובים יותר. – למרות זאת הוא נקרא עדיין "רשע וטוב לו", רשע שיש בו מן הטוב, שכן, הוא אמנם נכשל בחטא, אך בינתיים – בין חטא אחד לשני, הוא מתחרט, ובאים לו הרהורי תשובה מקחינת הטוב שבנפשו, שמתגבר קצת בינתיים, – ומאותו טוב עולים בו הרהורי תשובה. אלא שאין לו – לטוב, כוח התגברות כל כך לנצח את הרע לפרש מחטאיו לגמרי להיות "מודה ועוזב". – עד לידי כך, אין בכוח הטוב שלו להתגבר על הרע, ועל זה אמרו רז"ל: "רשעים מלאים חרטות", – בין חטא אחד לשני הם מתחרטים על החטא הראשון, וגם בשעה שהם חוטאים יתכן מאד שחזרה להם הדבר, אלא שאין ביכולתם לשלוט על עצמם. שהם רב הרשעים, שיש בחינת טוב כנפשם עדיין. – ומאותו "טוב" נובעות חרטות במוחם ובלבם. מכאן,

יום שישי י"ט טבת

בגוף, שָׁהֵם – לבושי הנפש האלקית, הם: מְחַשְׁבֵה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, – הנפש האלקית רק היא שולטת במוח, בפה ובשאר אברי האדם, ומשתמשת בהם לצורך עניינה היא בלבד, וְלֹא עֵבֶר עֲבָרָה מִיָּמִי, – הערת כ"ק רבינו: "הקושיא ידועה", כלומר, מה שרבנו הזקן אומר כאן, ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, ידועה הקושיא על כך: הרי יתכן הדבר שיהודי ייכשל חלילה בעבירה ויחזור בתשובה כראוי, ובעבודתו, אחרי התשובה, יעמיד את עצמו במדרגת ה"בינוני"? (שכן, אחרי "תשובה" יכול, הרי, האדם להגיע אפילו למדרגת "צדיק", ובודאי שהוא יכול

להגיע למדרגת "בינוני") "ולפענ"ד – ממשיך כ"ק רבינו בהערתו – הפי' – שבינוני הוא שמצבו (כעת) הוא כזה שמושללת עשיית עבירה בעבר או בעתיד (אף שאז נסיונות ומלחמת היצר באופן שונה משל עתה, כי בלא"כ – הוא עכ"פ רשע בכח, ואין זה בינוני בתכלית, ועיין תניא פ"ל). "הרבי מתרץ את הקושיא כך: מה שרבנו הזקן אומר "ולא עבר עבירה מימיו" אין הכוונה כפשוטן של מלים, ש"בינוני" לא חטא כלל במשך ימי חייו: "בינוני" נקרא מי שבמצבו הפנימי-רגשי הנוכחי מן הנמנע אצלו להיכשל בעבירה, גם בעבר וגם בעתיד; כ"בינוני" לא היה חוטא, וממילא – הוא לא חטא. כלומר: לפי מצבו הנוכחי לא היה חוטא גם בנסיונות הקשים יותר ובמהלך המאבק עם היצר-הרע, שהיו לו כשנכשל בעבירה. מה שאין כן אם מדרגתו מונעת את השייכות לחטא רק במצבו הנוכחי, ולא במצבו בעבר – הוא נקרא "רשע" בכוח: באופן פוטנציאלי ביכולתו, במצב אחר, לעבור עבירה – זאת אומרת שהוא עדיין אינו "בינוני" במלוא מובן המלה – וראה על כך להלן בפרק ל. מה שלמדנו ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, הרי כך הדבר גם ביחס לעתיד: וְלֹא יַעֲבֹר לְעוֹלָם, – אין הכוונה שבעתיד אינו עלול לעבור עבירה, כי הרי יש לו "בחירה", אלא, כאמור, מצבו הנוכחי הוא כזה, שמן הנמנע שתהיה לו שייכות לחטא, באיזה זמן שהוא. וְלֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם "רָשָׁע" אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת וְרָגַע אַחַד כָּל יָמָיו. – כפי שכבר הוסבר, שהשם "רשע" מותאם לאדם שעובר עבירה במחשבה, בדיבור או במעשה. ואילו ה"בינוני" שמבחינת מדרגתו הנוכחית, מן הנמנע שיעבור עבירה, הרי שאף פעם לא חל עליו השם "רשע". ברם, מדוע, איפוא, הוא נקרא "בינוני" בלבד, ולא "צדיק"?

פֶּרֶק יב. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן ש"צדיק" הוא מי שהטוב של נפשו האלקית גובר על הרע של נפשו הבהמית, עד כדי גירושו של הרע. "רשע" הוא מי שהרע של נפשו הבהמית גובר על הטוב של נפשו האלקית ומביא את האדם לחטא במעשה, בדיבור, במחשבה.

בפרק י"ב יסביר רבנו הזקן את מדרגת ה"בינוני", מדריגה שבין "צדיק" ל"רשע" – שזהו מי שבהנהגתו המעשית, במחשבה, דיבור ומעשה, ידה של הנפש האלקית, ביחס לנפש הבהמית, היא על העליונה, ואין היא נותנת לנפש הבהמית לשלוט אף לא על חלק מן הגוף, ואפילו לא לרגע קט, על-ידי הרהור במחשבה לא טובה, בדיבור לא טוב, ובודאי שלא בעשיית משוה רע בפועל. לבושי הנפש

האלקית ב"בינוני", הם בלבד, יש להם השליטה על גופו של האדם, בכל הקשור למחשבה, דיבור ומעשה – לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה, ואילו כשמדובר ביחס ל"עצם" הנפש האלקית ול"עצם" הנפש הבהמית, ביחס לכוחות השכל והמדות שלהן – אין לנפש האלקית עליונות על הנפש הבהמית. כלומר, הנפש הבהמית שלו, עדיין יש בכוחה, להתאוות לענייני עולם, אלא שהנפש האלקית בולמת אותה ואינה נותנת לתאוות אלו לבוא לידי ביצוע מעשי.

וְהַבִּינוּנִי, הוּא שְׁלֵעוֹלָם אֵין הֲרַע – של נפשו הבהמית, גוֹבֵר כֹּל כֶּךָ לְכַבֵּשׁ אֶת הָעִיר קְמִנָה – הגוף שנקרא "עיר קטנה", שעל השליטה עליו מתנהלת המלחמה בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף לְהִתְטַיֵּא; – אין הרע של הנפש הבהמית מתגבר בו אף פעם, להביאו לידי חטא ממש. דְּהִיָּנוּ, שְׁשֵׁלֶשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שָׁהֵם מְחַשְׁבֵה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שְׁמִצְדָה הַקְּלִפָה – מחשבות שאסור לחשוב אותן, דיבורים שאסור לדבר בהם ומעשים שאסור לעשותם, שכפי שכבר הוסבר, יונקים חיותם מהקליפה ו"סטרא אחרא" – שלשה לבושים אלה של הנפש הבהמית, הם אצלו במצב שאין גוֹבְרִים בּוֹ עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף בְּמַחְ – שהמוח ירהר במה שאסור – "לבוש המחשבה" של הנפש הבהמית, וּבִבְּה – לדבר דיבורים אסורים – "לבוש הדיבור" וּבְשֵׂאֵר רַמ"ח אֲבָרִים, – בשאר מאתים ארבעים ושמונה אברי האדם, לעשות בהם את מה שאסור – "לבוש המעשה", לְהִתְטַיֵּא וּלְטַמֵּא חֵם וְשֵׁלֶם, – ועל-ידי-כך להיקרא "רשע", רק שְׁשֵׁלֶשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית חֵם לְבָדֵם מִתְלַבְּשִׁים בְּגוֹף, – מצד אחד הוא מדיגש, שלבושי הנפש הבהמית לא ישלטו אף פעם על הגוף, ומצד שני – שלבושי הנפש האלקית ישלטו תמיד

שבת קודש כ' טבת

הקב"ה, שָׁהוּ – לעורר ולהניע את האהבה להקב"ה על-ידי התבוננות בגדולת השם, ובאהבה זו לקיים תורה ומצוות, הוא עֲנִין הַמְבַאֵר בְּקִרְיַאת שְׁמַע דְּאִוְרֵיתָא, – שהיא מצוה מן התורה, וּבְרִכּוּתֶיהָ שְׁלֹפְנֵיהָ וְלֵאחֲרֶיהָ שָׁהוּ מְדַרְבְּנֵן – הן הַכְנָה לְקִיּוֹם הַקְרִיאת שְׁמַע, – הן ברכות שתיקנו חכמינו ז"ל

כהכנה לקיום תוכנה של קריאת שמע, כְּמוֹ שְׁנֵתְפָאָר כְּמִקּוֹם אַחֲרָי; וְאִזּוּ – בשעת התפלה,

כשה"בינוני" נמצא באהבת להבי'שלהבת לה, הַרְע שְׁפָתָלָל הַשְּׁמַאֲלִי – שבלב, מיקומה הראשי של הנפש הבהמית, כְּפִנּוֹף וְכַמְלֵל לְטוֹב הַמִּתְפַּשֵּׁט כְּחֻלָּל הַיְמִינִי – שבלב, מיקומה הראשי של הנפש האלקית. "טוב" זה, אהבתו זו לה, נובעים מְחַכְמָה־בִּינְה־דְעַת שְׁפָמָה הַמְקַשְּׂרִים כְּגִדְלַת אִינְסוֹף כְּרוֹד־הוּא; –

מהתבוננותו בגדולת ה' בכל שלשת הכוחות, חכמה, בינה ודעת, מתעוררת ומתפשטת מה"חלל" הימני שבלב, אהבה להש"ת, וזה משפיע שהרע של הנפש הבהמית יהיה בטל, בשעת מעשה, לטוב של הנפש האלקית, וממילא אין מקום שתהיה לו או תאוה לעניני העולם וכדומה – כל האמור, מדובר בזמן של התעלות מיוחדת, בשעת התפלה, אֲבָל אַחַר הַתְּפִלָּה, כְּהַסְתַּלְקוּת הַמַּחְזִין הַגְּדוּלוֹת אִינְסוֹף כְּרוֹד־הוּא – ההתגלות האלקית המיוחדת המאירה בשעת התפלה, אינה מאירה יותר, הַרְי הַרְע חוֹזֵר וְנִעוֹר כְּחֻלָּל הַשְּׁמַאֲלִי, וּמִתְאַוָּה תְּאוּוֹה לְתַאווּת עוֹלָם הַזֶּה וְתַעֲנִינְיָו. – הסיבה לכך היא, שהרע שבלב ה"בינוני", הוא בעצם בכל תקפו גם אחרי התפלה, כפי שיסביר להלן, ולכן הוא יכול להתאוות תאוה.

אך מהות ועצמות נפש האלהית, שָׁהוּ עֶשֶׂר כְּחִינוּתֶיהָ – מה ששלשה כוחות השכל וטבע המדות נקראים "עצם" הנפש האלקית, זה רק בהשוואה ללבושי המחשבה, דיבור ומעשה, המשמשים כמשרתים וכלי-ביצוע של הנפש האלקית, לֹא לְהֵן לְבָדֵן הַמְּלוּכָה

וְהַמְשַׁלָּה כְּעִיר קְמֻנָה, – שכן, כפי שיסביר להלן, יש גם לכוחות הנפש הבהמית שליטה מסויימת על הגוף, בכך שהם מעוררים בלבו תאוה הגורמת להעלות הרהורים במוחו, כִּי אִם כְּעֵתִים מְזֻמְנִים, – יש לכוחות הנפש האלקית השליטה המוחלטת על הגוף, ואין אז לכוחות הנפש הבהמית כל השפעה עליו, כְּמוֹ כְּשַׁעַת קְרִיאת שְׁמַע וְתְּפִלָּה, שְׁהִיא שְׁעַת מַחְזִין דְּגִדְלוֹת לְמַעְלָה, – בעולמות העליונים. כלומר: באותה שעה מאירה בעולמות הרוחניים

העליונים, התגלות אלקית עליונה יותר, וְגַם לְמַטָּה – בעולם־הזה, היא שְׁעַת הַכְּשֵׁר לְכָל אָדָם, – להתעלות למדרגה נעלית יותר, שְׁאִזּוּ – בשעת קריאת שמע ותפלה, מְקַשֵּׁר – ה"בינוני" את כוחות הַכְּמָה־בִּינְה־דְעַת שְׁלֹו לְהַ, לְהַעֲמִיק דְעַתוֹ כְּגִדְלַת אִינְסוֹף כְּרוֹד־הוּא, – הוא מתעמק במחשבתו בענין ממנו הוא מבין ומרגיש גדולתו של הקב"ה, וְלַעוֹרֵר – על-ידי התבוננות, אֵת הָאֲהָבָה כְּרִשְׁפִי אֵשׁ כְּחֻלָּל הַיְמִינִי שְׁפָלָפוּ, – כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שעל-ידי התבוננות והתעמקות המחשבה בגדולת הקב"ה, מתעוררת בלבו אהבה אליו, לְדַבְּקָה בּוֹ כְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמְצוּתֶיהָ מְאֻהָבָה, – אהבתו להקב"ה מעוררת אותו לקיים תורה ומצוות, שכן, על-ידי־כך הוא ממלא את שאיפתו ומתאחד עם

1. במצוות בכלל ובברכותיהן, הרי - המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה עליה - מדרבנן. משמעות הדבר היא: על-ידי כל מצוה, נמשכת מלמעלה קדושה אלקית בנפשו של יהודי. כדי שיהודי יהיה כלי לקליטת קדושה אלקית זו בשעת עשייתו מצוה - תיקנו חכמים לברך על המצוה, וברכה זו מרוממת אותו ומכשירה אותו לקלוט את קדושת המצוה. אך, בכל מצוה רואים אנו בבחירות שייכותה של הברכה לאותה מצוה, והמצוה נזכרת באותה ברכה, כמו בברכת התפילין: "להניח תפילין", בברכת הציצית: "על מצות ציצית", או "להתעטף בציצית"; מובנת הרי, משמעותן של הברכות, ושייכותן והכנתן למצוות. ואילו, ביחס לברכות שלפני קריאת שמע - צריכים להבין: לשם מה תיקנו אותן החכמים (הרי אין הן ברכות על מצות קריאת שמע, כמו שהדבר בכל המצוות המעשיות)? לכאורה, אין להן כל שייכות לקריאת שמע! אלא - עיקר ענינה של קריאת שמע הוא לעורר בתוכו את ה'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", וכדי להגיע להתעוררות זו, נדרשת הכנה להתעמק בענינים המעוררים אהבה להקב"ה - ולשם כך תיקנו ברכות קריאת שמע, בהן מוזכרת בהרחבה גדולתו של הקב"ה, איך המלאכים הנעלים ביותר - בטלים בתכלית להקב"ה, ואיך הקב"ה מובדל מהם לגמרי - בברכה הראשונה; ובברכה השנייה - על גודל אהבת הקב"ה לישראל, ועל מדת קירבתו אליהם, וכדומה. בכל זה יש משום הכנה נכונה, שיוכל יהודי להגיע לתוכן קריאת שמע, לאהבה להקב"ה, כפי שהדבר מוסבר בהרחבה בחסידות (ראה תניא. פרק מט).

יום שלישי	יד טבת	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: ויחי, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב-עו. תניא: והיא הנקראת . . . שבזה"ק.</p>		
<p>תהלים: מפרק: עב עד פרק עז</p>		
<p>הסבא משפאלע – דער שפאלער זיידע – הי' איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן – שנת תקס"ט או תק"ע – סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט די הייליגע האנט אויפ'ן האַרצען און פון יעמאלט אָן איז מיר ווארעם" [והוא הניח ידו הקדושה על לבי, ומאז חם לי"]. תנועת צדיק, ומכל שכן ראי' או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.</p>		

יום רביעי	טו טבת	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: ויחי, רביעי עם פירש"י. תהלים: עז-עת. תניא: פרק י. והנה . . . טו"ר כמו השנאה.</p>		
<p>תהלים: מפרק: עז עד פרק עח</p>		
<p>תו"א ד"ה אוסרי סעיף המתחיל והנה זהו, צ"ל: "והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות יתעלו כמו שהי' בתחילת". הסכת ושמע ישראל, העת הזאת היא מועד הגאולה על ידי משיח צדקנו, והיסורים הבאים עלינו הם חבלי משיח, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אל תאמינו לנביאי השקר המבטיחים לכם ישועות ונחמות אחרי כלות המלחמה, זכרו דבר ה' (ירמי' יז, ה) ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ד' יסור לבו. שובה ישראל עד ד' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש.</p>		

יום חמישי	טז טבת	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: ויחי, חמישי עם פירש"י. תהלים: עט-פב. תניא: וצדיק שאינו . . . 30" הכא וכו'.</p>		
<p>תהלים: מפרק: עט עד פרק פב</p>		
<p>דער צ"צ האָט געזאָגט ר' הענדל'ן אויף יחידות: זוהר איז מרומם דעם נפש, מדרש איז מעורר דאָס האַרץ, און תהלים מיט טרערען וואשט אויס די כלי. תרגום חפשי</p>		
<p>הצמח צדק אמר לר' הענדל ב'יחידות': "זוהר" מרומם את הנפש, מדרש מעורר את הלב, ותהלים בדמעות – מדיח את הכלי.</p>		

יום ששי	יז טבת	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: ויחי, ששי עם פירש"י. תהלים: פג-פז. תניא: ועוד . . . כמ"ש במ"א.</p>		
<p>תהלים: מפרק: פג עד פרק פז</p>		
<p>מה שנוהגים שלא ללמוד בנייתל, שמעתי מאמו"ר הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות. פעם אמר אמו"ר: די מתמידים וואס די אכט שעה איז זיי נוגע בנפש, האָב איך ניט האָלט [מתמידים אלו ששמונה השעות הללו [שלא לומדים] 'נוגע' להם בנפש – אינני מחבב]. והוא רק עד חצות לילה.</p>		

יום ראשון

תהלים:
 מפרק: עב
 עד פרק עז

יום שני

תהלים:
 מפרק: עז
 עד פרק עח

יום שלישי

תהלים:
 מפרק: עט
 עד פרק פב

יום רביעי

תהלים:
 מפרק: פג
 עד פרק פז

שבת	יח טבת	ה'תש"ג
<p>יום חמישי</p> <p>תהלים:</p> <p>מפרק פח עד פרק פט</p>	<p>שיעורים. חומש: ויחי, שביעי עם פירש"י. תהלים: פח-פט. תניא: פרק יא. וזה לעומת . . . שריא. גם העולה לתורה אומר חזק חו"נ. באמירת ויהי נועם במוצש"ק כופלים פסוק אורך ימים גו', אבל לא בתפלת שחרית. בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, תירגם לו מורו – ע"פ פי' בעה"ט – יעקב אבינו האָט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאָהרען אין מצרים [חי את שבע-עשרה השנים הטובות ביותר במצרים]. כשבא הביתה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר אבות, יהיו מבחר שנות חייו יז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ. ויענהו אדמוה"ו: כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ואיתא במדרש – מובא ברש"י – א"ר נחמיה להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, אז מען לערענט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטען ב"ה, און אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט [כאשר לומדים תורה "להורות לפניו" אזי – "גשנה" נ'גשים' ומתקרבים לקב"ה, וגם במצרים הי' "ויחי" בחיות].</p>	<p>ה'תש"ג</p>

יום ראשון	יט טבת	ה'תש"ג
<p>יום שני</p> <p>תהלים:</p> <p>מפרק: צ עד פרק: צו</p>	<p>שיעורים. חומש: שמות, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: צ-צו. תניא: פרק יב. והבינוני . . . "32" כל ימיו. ביי חסידי חב"ד איז מקובל מדור דור, דעם אלטען רבי'ס א תקנה, אז אלע טאָג זאָל מען לערנען א פרשה חומש מיט פירש"י פון דער וואָך סדרה. אזוי האָבען זיך אויך נוהג געווען די רביים נשיאי חסידי חב"ד. תרגום חפשי</p> <p>אצל חסידי חב"ד מקובלת מדור דור, תקנתו של אדמו"ר הזקן, שכל יום ילמדו פרשה חומש עם פירש"י מפרשת השבוע. כך גם נהגו האדמו"רים נשיאי חסידי חב"ד.</p>	<p>ה'תש"ג</p>

יום שני	כ טבת	ה'תש"ג
<p>שבת קודש</p> <p>תהלים:</p> <p>מפרק: צו עד פרק: קג</p>	<p>שיעורים. חומש: שמות, שני עם פירש"י. תהלים: צד-קג. תניא: אך מהות . . . "32" ותענגויו. דער מיטעלער רבי האָט געענטפרעט איינעם אויף א יחידות: אז איינער רעדט מיט דעם אנדערען בעניני עבודה און זיי לערנען צוזאמען, איז דאָס צוויי נפש האלקית אויף איין נפש הטבעית. תרגום חפשי</p> <p>אדמו"ר האמצעי ענה לאחד ביחידות: כאשר משוחח האחד עם זולתו בעניני עבודת ה', ולומדים יחד – הרי זה שתי 'נפש-האלוקית' נגד 'נפש-הטבעית' אחת.</p>	<p>ה'תש"ג</p>

יום ראשון

ההתבטלות חשובה יותר

יש לו דין של קרבן בפני עצמו (סוכה מט) ולכן הוא טעון מלח.

ניתן ללמוד מכך הוראה בעבודת ה':

היין מסמל הבנה והשגה, כאשר הקבלת-עול אינה בגילוי כל כך; ואילו הקרבן מסמל עבודה ה' מתוך קבלת-עול והתבטלות. כל השנה ניסוך היין טפל לקרבן, כי קבלת-עול מלכות שמים זו הדרך העיקרית לעבוד את ה'.

רק בסוכות, לאחר עבודה של קבלת-עול בראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, האדם נדרש לעבוד את ה' גם באמצעות השכל כשלעצמו.

[תורת מנחם כרך כא, עמוד 165]

הלכות מעשה הקרבנות פרק טז, הלכה יד: וּבִיצַד עֹשֶׂין בְּיוֹן הַבַּיִת עֲצֻמוֹ? נוֹתֵן עָלָיו מֶלֶח, וּמִנְסֵכוּ כְּלוֹ עַל גְּבֵי הַשִּׁיתִין כְּכֹל הַנְּסֻכִים.

לכאורה, הוראה זו למלוח את היין סותרת לדברי הרמב"ם במקום אחר (איסורי מזבח ה, יא): "מצות עשה למלוח כל הקרבנות . . . חוץ מין הנסכים!". ביאור הדברים:

יש לחלק בין ניסוך היין כל השנה לבין ניסוך היין בחג הסוכות יחד עם ניסוך המים: כל השנה ניסוך היין היה טפל ושייריים לזריקת הדם, ולכן לא היה טעון מליחה להיותו רק שיירי הקרבן. לעומת זאת, ניסוך היין בחג הסוכות

יום שני

בשר וחלב - אותו מין הם?

נחשבים הם כ'מין במינו', ואם שונים הם בטעמם הרי זו תערובת 'מין בשאינו מינו'.

אך לגבי דינים אחרים הולכים אנו אחר השם ("בתר שמא"). אם שמים שווה, הרי הם 'מין במינו', אף שאין הם שווים בטעמם.

לפי זה יש לחלק בין הנושאים:

לענין הקרבת חלב האימורים – והשאלה היא האם הבשר חוצץ בין החלב לעצי המערכה – השם הוא הקובע, ומכיון ששניהם נכללים תחת השם 'בשר', לכן אין כאן חציצה, כי "מין במינו אינו חוצץ";

מה שאין כן לענין תערובת חלב עם בשר – הולכים אנו אחר הטעם, ומכיון שטעמם אינו שווה, הרי שזו תערובת מין בשאינו מינו, ואסורה מן התורה כאשר טעם החלב מורגש בתערובת.

[יד אברהם יורה דעה, סימן צח ס"ק א]

הלכות מעשה הקרבנות פרק יט, הלכה ה: תַּמְעֵלָה אֶת הַהֶקֶחַ הַלֶּחֶם בַּחֵיז - תִּבֶּן מִפְּנֵי הָאִמּוּרִין . . . אִין בְּשַׂר הַזֶּבֶחַ חוֹצֵץ. הרמב"ם פוסק כדעת רב (זבחים קז), שמין במינו אינו חוצץ. בשר הבהמה וחלב האימורים אותו מין הם, ולכן אין הבשר חוצץ בין האימורים לעצי המערכה שעל המזבח.

ומכאן יש להקשות על הנפסק בשולחן ערוך (י"ד צח, א), שאם התערב חלב בבשר, דינו כתערובת מין בשאינו מינו – אין יתאימו הדברים למשתמע מדברי הרמב"ם כאן, שבשר וחלב אותו מין הם? ויש לבאר כך:

בדיני תערובות, כאשר התערב איסור בהיתר משני מינים, ההלכה היא ש"טעם כעיקר". כלומר, אם האיסור נותן טעם במאכל המותר, אסורה כל התערובת מן התורה. לענין זה, אנו הולכים אחר הטעם ("בתר טעמא"): אם שניהם שווים בטעמם

יום שלישי

היורש אחראי למוריש

ואילו ה'מנחת חינוך' (מצוה קלח) סבור שגם בנות או כל יורש אחר צריכים להביא את המנחה, ולא נאמר בפסוק "בניו" אלא מפני שדיבר הכתוב בהווה.

ואכן, כאשר נדייק בלשון הרמב"ם "מביאין היורשין . . . עבור כפרתו", נראה שתוספת זו באה ללמדנו שאף לאחר מות הכהן הגדול, קרבן זה לא בא מטעמו של היורש אלא מטעם המוריש ולכפרתו. ולכן, אין הבדל אם היורש הוא בנו או מישהו אחר – בין כך ובין כך, המנחה באה לזכות המוריש.

[זקוטי שיחות כרך כב, עמוד 123]

הלכות תמידין ומוספין פרק ג, הלכה כב: מֵת בְּתֵן גְּדוֹל בְּשַׁחֲרִית אַחַר שֶׁהִקְרִיב חֲצִי הָעֶשְׂרוֹן . . . מְבִיאִין הַיּוֹרְשִׁין עֶשְׂרוֹן שְׁלֹם. הרמב"ם מדבר אודות מנחת חביתין שהכהן הגדול מקריב בכל יום, מחצית העשרון בבוקר ומחציתו בערב, ומלמדנו שאם מת לפני שהקריב את החצי השני, חייבים יורשיו להביאה.

וכתב ה'שפת אמת' (מנחת נא) שהחייב הוא רק על בן זכר, שראוי למלא את מקומו, כיון שהלכה זו נלמדת מהפסוק (ויקרא ה, טו) "והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה". ואם אין לו בן, מביאים אותה מכספי הציבור, כלומר, מתרומת הלשכה.

יום רביעי

שירת הגאולה

לפי זה יש להבין:

"שירת האזינו", הנאמרת במקדש במשך שישה שבתות, כוללת בתוכה, בין היתר, דברי תוכחה לעם ישראל בעת שמצבם הרוחני ירוד, וגם העונשים שיבואו כתוצאה מכך. האם ניתן לומר שבשבתות בהן נקראים קטעים אלו – "שירה"

הלכות תמידין ומוספין פרק ו, הלכה ט: כְּמוֹכְפֵי שֶׁבֶת אוֹמְרִין שִׁירַת "הָאֲזִינוּ", וְהוֹלְקִין אוֹתָהּ לְשֵׁשֶׁה פָּרָקִים: הַיּוֹ"ו לְה', כְּדֶרֶךְ שִׁקּוּרָאִין אוֹתָהּ שֵׁשֶׁה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

שירת הלויים בעת הקרבת קרבנות ציבור מבטאת שמחה, ולכן היתה אמירת השירה בעת ניסוך היין (כלי המקדש פ"ג ה"ב).

נאמרת בהן? והלא תוכן הדברים הם דברי תוכחה ומוסר!
והביאור הוא:

כל פרקי "שירת האזינו" באים להוכיח שקורות עם ישראל במשך השנים מכוונים לתכלית אחת, והיא – הגאולה האמיתית והשלמה. כל אירוע, אף שלעניינו אין נראה בו טוב, מהווה שלב בהתקדמות לעבר טוב בשלמותו – גילוי מלכותו של הקב"ה באחרית הימים.

ואת זאת מדגיש הרמב"ם בכותבו ש"שירת האזינו" נאמרת בעת הקרבת מוספי שבת "כדרך שקוראין אותה שישה בבית הכנסת". וכוונת הדברים: השירה הנאמרת במוספי שבת, כל שבת פרק אחד – אינם כפרקים הנקראים בנפרד, אלא כל "שירת האזינו" הינה חטיבה אחת. ולכן, גם קריאה חלקית של השירה – בהיותה חלק מתמונה כללית ומטרה סופית – מביעה שירה ושמחת הלב.

[לקוטי שיחות נדך כד, עמוד 229]

תדיר קודם? - לא תמיד

יום חמישי

ד. תפלת ערבית קודמת לספירת העומר, מפני שהיא תדירה יותר (חק יעקב סי' תפט סקט"ז).

יש אומרים שתפלת ערבית (ביחידות, בבית) קודמת לבדיקת חמץ מפני שהיא תדירה יותר (ח"י סי' תלא סק"ז).

אך רבינו הזקן (שם) דוחה סברה זו, באומרו שתדיר קודם רק כששתי המצוות אינן עוברות או ששתיהן עוברות, אבל אם התדירה אינה מצוה עוברת והאינה תדירה עוברת, יש להקדים את שאינו תדיר, כי הקדמת התדיר איננה דוחה את שאינו תדיר לגמרי.

וכיון שאם לא יבדוק חמץ מיד בצאת הכוכבים יחשב כעובר על תקנת חכמים, יש להקדים את הבדיקה לקריאת-שמע ותפלת ערבית שמצוותם עד חצות הלילה.

הלכות תמידין ומוספין פרק ט, הלכה ב: וְכִיצַד סְדוּר הַקְּרִיאתָן? מוֹסֵף שֶׁבֶת תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיו מוֹסֵף רֵאשׁ חֲדָשׁ, וְאַחֲרָיו מוֹסֵף יוֹם טוֹב; שֶׁכָּל הַתְּדִיר מִחֲבָרוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבָרוֹ.

כלל זה ש"כל התדיר מחברו קודם את חברו" הוא שורש לכמה הלכות. ומהם:

א. העטיפה בטלית קודמת להנחת תפילין, כי הציצית תדירה יותר שנוהגת בין בחול ובין בשבת (שו"ע סי' כה, ב).

ב. בראש-חודש או יום-טוב שחל בשבת, יש לומר בברכת המזון תחילה "רצה" ואח"כ "יעלה ויבוא", מפני שהשבת תדירה יותר (ראה רמב"ם הל' תפלה ב, ו).

ג. יחיד שלא התפלל מוסף והגיע זמן מנחה, יתפלל מנחה תחילה מפני שהיא תדירה יותר (שו"ע סי' רפג, ד).

במצוות אין עיקר וטפל

יום שישי

הכיצד?

ומתרחץ הצל"ח:

הרמב"ם סובר שאין הדברים תלויים זה בזה. הדיון אודות ברכת הקרבן תלוי בשאלה אחרת – האם קרבן הפסח הוא העיקר והחגיגה טפל, או שלא. גם אם זריקה בכלל שפיכה, בכל זאת יתכן שברכת הפסח לא תפטור את החגיגה.

ועדיין לא מובן: מדוע באמת פסק הרמב"ם שברכת הפסח אינה פוטרת את החגיגה, והרי קרבן הפסח עיקר והחגיגה טפל, כי אכילתו היא כדי לאכול את הפסח על השובע?

ומבאר הרבי: בברכת הנהנין עיקר וטפל תלוי בדעת האדם, ולכן ברכת העיקר פוטרת הטפל. אבל במצוות גם הטפל חשוב בפני עצמו, כי "מצותיה אחשביה". ולכן, סובר הרמב"ם שאין ברכת הפסח פוטרתו אפילו בדיעבד (הדרן' על פסחים).

הלכות פסולי המוקדשין פרק ב, הלכה ב: וְכָל הַנִּתְּנִין בְּזֵרִיקָה שֶׁנִּתְּנָן בְּשִׁפְיָהּ - יֵצֵא, שְׁנֵאמַר: "וְדָם וְכֹהֵן וְשֹׁפֵךְ".

כלומר: קרבנות שדמם אמור להזרק באלכסון על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מזרחית דרומית, כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבע כתלי המזבח (הל' מעשה הקרבנות ה, ו), ובמקום זאת נתנן בשפיכה – יצא.

אלא שדברי הרמב"ם סותרים את עצמם:

כידוע, בפסח הוקרבו שני קרבנות – קרבן פסח, שאת דמו זרקו; וקרבן חגיגה, שאת דמו שפכו. נחלקו בגמרא האם ברכה על הפסח פוטרת גם את החגיגה, ורבי עקיבא טוען שאחד לא פוטר את השני, כי לדעתו שפיכה אינה פוטרת זריקה.

הרמב"ם כתב כאן ששפיכה כן פוטרת את הזריקה, ואילו בהלכות חמץ ומצה פסק שברכת הפסח אינה פוטרת את חגיגה.

על טעויות משלמים ביוקר

שבת-קודש

זו בטעות, ו"הקדש טעות אינו הקדש" (ערכים פ"ו הל"ד)?

ההסבר הוא: מכיון שאין אנו יודעים, בשעה שהפריש שתיים בבת אחת, איזו היא ההפרשה הנכונה ואיזו היתה בטעות – אי אפשר להוציא אף בהמה לחולין, וצריך לכן לקנות מדמיה קרבן נדבה.

לפי זה, אם הפריש את שתי החטאות לא בבת אחת, אלא קודם הקדיש אחת ואחר כך את השניה, ובהמשך נודע לו שאינו חייב אלא אחת – תצא הבהמה השניה לחולין, כיון שברור לנו שההקדשה השניה היתה בטעות.

הלכות פסולי המוקדשין פרק ה, הלכה ו: הַפְּרִישׁ שְׁתֵּים אוֹ דְמֵי שְׁתֵּים, וְכִסְבוֹר שֶׁהוּא חֵיב שְׁתֵּים, וְנִמְצָא שְׁאִינוֹ חֵיב אֶלָּא אֶחָת - יֵבִיא אֶחָת, וְהִשְׁאָר יִפְלוֹ לַנְּדָבָה.

דברי הרמב"ם "והשאר יפלו לנדבה" מוסבים על מי שהפריש דמי שתי חטאות. ואילו זה שהפריש שתי בהמות לחטאת – יביא אחת לחטאת, והשניה תרעה עד שיפול בה מום וימכרנה, והכסף שיתקבל ממכירתה יפול לנדבה (כס"ב).

מדוע, באמת, דמי החטאת השניה יפלו לנדבה, והרי כלל לא היה חייב להביא את החטאת השניה. אם כן היתה הפרשה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ד-כ' טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות מעשה הקרבנות פרק טז

א. הנודר גדול, והביא קטן - לא יצא; קטן, והביא גדול - יצא. כיצד? אמר: 'הרי עלי עולה' או 'שקמים' 'כבש', והביא איל, או שנדר עגל והביא שור, גדי והביא שעיר - יצא.

ב. נדר עולה מן הפכשים או מן האילים, והביא פלגס [כבש בן שנה ול' יום, שאינו כבש ואינו איל] - הרי זה ספק אם יצא גדי נדרו או לא יצא; וכן הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה, והביא [מהם ב:] תחלת הצהוב שבוזה ושבוזה - הרי זה ספק. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר - לא יצא.

ג. הנודר סתם, מביא מן הגדולים שבמין שנדר; ואם אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין, מביא כאנשי המקום. כיצד? נדר עולה מן הפקר, יביא שור. אמר: 'הרי עלי עולה' - אם דרך אנשי המקום לקרות 'עולה' סתם אפלו לעולת העוף - מביא פרידה [יחידה] אחת, תור או בן יונה; ואם דרך שאין קוראין 'עולה' סתם אלא לעולת בקר, יביא שור. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהן - לא יביא פחוש ביותר שבאותו המין, מפני שדמיו מועטין; ואינו חייב להביא הפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו, אלא יביא הפינוגי. ואם הביא הפחוש, יצא ידי נדרו.

ה. האומר: 'הרי עלי שור שנה מנה' - יביא שור ששנה מנה באותו מקום, חוץ מנסכיו [יין ומנחה הבאים עמו]; הביא שנים במנה, לא יצא.

ו. האומר: 'שור זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו שנים; ואפלו הביא בדמיו איל אחד, יצא. אמר: 'שני שורים אלו עולה', ונפל בהן מום - אם רצה, יביא בדמיהן אחד. 'איל זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו כבש; וכן אם נדר כבש ונפסל - אם רצה, יביא בדמיו איל.

ז. אמר: 'הרי עלי עולה', והפריש שור, ונגנב - פוטר עצמו בשנה. אמר: 'שור זה ודמיו עלי עולה', הקבע [נקבע נדרו לשור]; ואם נפסל, לא יביא בדמיו אלא שור.

ח. האומר: 'אחד מכבשי הקדש', ו'אחד משורי הקדש', והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש. היו שלשה - הגדול שבהן הקדש, וחוששין לפינוגי; כיצד יעשה? ימתין לפינוגי עד שיפול בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבדו. ואם אמר: 'שור שבשורי הקדש' - הגדול שבהן הקדש, ואין חוששין לפינוגי.

ט. פרש אחד מהם, ושכח [מי מהם], או שאמר לו אביו: 'אחד מהם הקדש' - הרי זה מקדיש גדול שבהם, ואחר

כך יצא ידי חובתו; וכן הנודר עולה מן הפקר, וקבע נדרו, ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור. וכן אם קבע בפכשים ושכח מה קבע - יביא איל; קבע בעזים ושכח - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו - יביא שור ואיל ושעיר; ואם נסתפק לו שפא בעוף קבע עולתו - יוסיף תור וכן יונה.

י. נדר תודה או שקמים, וקבע נדרו בפקר, ושכח כמה קבעו - יביא פר ופרה; וכן אם נסתפק לו בפכשים - יביא איל ורחל; נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח באיזה מין קבע נדרו - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר ושעירה. האומר: 'הרי עלי עולת עוף', מביא תור או בן יונה; פרש, ושכח באיזה מין קבע נדרו - מביא תור וכן יונה. יא. האומר: 'הרי עלי למזבח' - יביא קמץ לבונה; שאין לה דבר שקרב פלו למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פרש נדרו, ושכח מה פרש - יביא מכל דבר שקרב פלו למזבח; לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת עוף, ומנחת נסכים, ולבונה, ויין בפני עצמו [חוץ מהיין שמביא עם מנחת נסכים]. יב. אמר: 'הרי עלי בסלע למזבח' - יביא כבש, שאין לה דבר שקרב בסלע למזבח אלא כבש; פרש, ושכח מה פרש - יביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח.

יג. האומר: 'הרי עלי לבונה' - לא יפחת מקמץ. הרי עלי עצים' - לא יפחת משני גורים, עבגן במחוקות [מיושרת ומחוקה' עם שפת הכלין] וארפך אמה; 'הרי עלי עץ' - מביא גזר אחד, ארפך אמה. ואם רצה להביא דמי העצים, יביא.

יד. מי שנדר או התנדב שמן, כיצד עושין בו? קומץ ממנו קמץ, ונותן עליו מלח, וזורקו על גבי האש, והשאר נאכל לפנהנים פשיגרי מנחות. וכיצד עושין ביין הפא בפני עצמו? נותן עליו מלח, ומנסכו פלו על גבי השיתין ככל הנסכים. והלבונה הבאה בפני עצמה - נותן עליה מלח, וכלה לאשים.

טו. מי שנדר נדר, לא יביאנו ממעות מעשר שני, שהרי נתחייב בקרבן זה; וכל המחייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החלין.

טז. אמר: 'הרי עלי תודה מן החלין, ולחמה מן המעשר' - לא יביא לחמה אלא מן החלין; שהרי נדר בקרבן תודה, והתודה אינה באה אלא עם הלחם.

יז. פרש ואמר: 'הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר שני, ולחמה מן החלין' - יש לו להביא כמו שנדר; ואם הביא הכל מן החלין, יצא. וכן אם פרש ואמר: 'הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר' - יביא; ולא יביא לחמה מחטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני, כמו הבהמה שהיא ממעות מעשר שני. ואף על פי שפרש שיביא לחמה מן המעשר, לא יביא נסכיה ממעות מעשר שני, שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החלין, כמו שבארנו; לפי

כמה עשרון פֶּרֶשׁ, ובאיזה מין קָבֵעוּ - הרי זה מביא ששים עשרון מִכָּל מין ומין מִתְּמַשְׁתָּן [- מחמשת מיני מנחות].

ח. קבע נדרו, ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר - הרי זה מביא מאחד ועד ששים, בששים כלי. כיצד? מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באיזה מין קבע - מביא על סדר זה ששים כלי מכל מין; ונמצא מביא מכל מין אלף וארבע מאות ושלשים עשרון.

ט. האומר: 'הרי עלי מנחת שעורים', או 'מנחת חצי עשרון', או 'מנחת שלא שמן ולבונה' - הרי זה פטור, שלא התנדב דבר שפמיהו מקריבין. אמר: 'הרי עלי מנחה מן השעורים', או 'מן העדשים', או 'מנחה בלא שמן ולבונה', או 'מנחת חצי עשרון' - שואלין אותו; אם אמר: 'לא נדרתי אלא על דעת שמתי להקריב כזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה, לא הייתי נודר' - הרי זה פטור; ואם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר פֶּדֶרֶף שמקריבין' - הרי זה חייב להקריב פֶּדֶרֶף שמקריבין.

י. נדר עשרון ומחצה, ואמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר פֶּדֶרֶף המתנדבין' - הרי זה מביא שנים. אמר: 'הרי עלי קמח', או 'הרי עלי חצי עשרון', ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור, כמי שלא נדר מעולם. וכן האומר: 'הרי עלי תודה בלא לחם', 'זבח בלא נסכים' - הרי זה פטור; ואם אמר: 'אלו הייתי יודע שאין מקריבין פן, הייתי נודר פֶּדֶרֶף הנודרין' - הרי זה חייב להביא פֶּדֶרֶף המקריבין.

יא. האומר: 'הרי עלי לחמי תודה' - זביא תודה ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן הזפיר. אמר: 'הרי עלי לחם לפטר תודתו של פלוני' - זביא לחם תודה עם תודת חברו.

יב. מתנדב אדם או נודר זין בפני עצמו. ואין מתנדבין לג זין, ולא שני לגין - שאין בנסכים לא לג ולא שנים; ואין מתנדבין חמשה - שאין חמשת לגין ראויין לא לנסכי בהמה אחת, ולא לנסכי שתי בהמות. אכל מתנדבין שלשה, וארבעה, וששה, ומששה ומעלה - מפני שהן ראויין לנסכי בהמות.

יג. כיצד? נדר שבעה, הרי הן כנספי כבש ואיל; נדר שמונה, הרי הן כנספי שני אילים; תשעה, הרי הן כנספי שור וכבש, או כנספי שלשה כבשים; נדר עשרה, הרי אלו כנספי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.

יד. נדר חמשת לגין - אומרין לו: 'השלם ששה', שהרי קבצו לקרבן; אבל אם נדר לג או שנים - פטור, שהרי אינן ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן. ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שמן - שאין לה מנחה פחותה מעשרון, והיא צריכה לג אחד שמן.

טו. האומר: 'הרי עלי זין' - לא פחות משלשת לגין; 'הרי עלי שמן' - לא פחות מלג. פרש נדרו, ושכח כמה לגין נדר מן הזין או מן השמן - זביא מאה וארבעים לג;

שנאמר בהן: 'והקריב המקריב קרבנו' - עד שיהיו משלו, ולא יהיה בהן צד [שייכות] לגבוה [לה] כלל.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יז

א. הנודר מנחה מאפה תנור - לא זביא מאפה כפח [מין תנור], ולא מאפה [שנאפה על] רַעְפִּים [שחוממו], ולא מאפה יורות הערבים [גומא בקרקע שאופין בה].

ב. האומר: 'הרי עלי במחבת', והביא במרחשת [מין מחבת], 'במרחשת', והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא; ואם אמר: 'זו להביא במרחשת', והביאה במחבת, או 'במחבת', והביאה במרחשת - הרי זו פסולה. וכן כל פיצא כזה. וכן האומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביאן בכלי אחד', והביאם בשני כלים, או 'בשני כלים', והביאם בכלי אחד - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא, שנאמר: "כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָּ לֵה'".

ג. 'אלו להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, 'אלו להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין. לא קבצו בשעת הנדר, אלא אמר: 'הרי עלי שני עשרונות', ובשעת הפרשה קבצו והפרישו בשני כלים, וחסר והביאן בכלי אחד - הרי אלו כשרים, שנאמר: "כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָּ", ולא כַּאֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, אמרו לו: 'בכלי אחד נדרת' - הקריבם בשני כלים, הרי אלו פסולין; הקריבם בכלי אחד, הרי אלו כשרים.

ד. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד, אמרו לו: 'בשני כלים נדרת' - הקריבן בשני כלים, הרי אלו כשרים; הקריבן בכלי אחד, הרי אלו כשתי מנחות שנתערבו [- שאם יכול לקמוץ מכל אחת לבדה - כשירות].

ה. האומר: 'הרי עלי מנחה' - זביא אחת מתמשת מיני מנחות הפאות בנדר ונדבה; אמר: 'הרי עלי מנחות' - זביא שני מיני מנחות מתמשתן; אמר: 'הרי עלי מין מנחות' - זביא שתי מנחות ממין אחד. 'הרי עלי מיני מנחות' - זביא שתי מנחות משני מינים; וכן אם אמר: 'מיני מנחה' - זביא שני מינין. קבע נדרו במין מהן, ושכחו - מביא חמשתן.

ו. אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יתר מששים עשרון; ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאיר בכלי שני; שאין יכולין להבילל באחד אלא ששים, אבל יתר על ששים אין נבללין. אף על פי שאין הבלילה מעפכת כמו שבארנו, אמרו חכמים: 'כל הראוי לבלילה [- שיכול להתערבב], אין הבלילה [בפועל] מעפכת בו; וכל שאינו ראוי לבלילה, הבלילה מעפכת בו'.

ז. אמר: 'הרי עלי מאה אחד ועשרים עשרון' - מביא מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון אחד בכלי שלישי. אמר: 'הרי עלי עשרון' - מביא עשרון אחד. 'הרי עלי עשרונות' - זביא שנים; פרש נדרו, ושכח כמה עשרון פרש - זביא ששים עשרון בכלי אחד. שכח

הקרבנות האלו לכפרה. אכל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה, חייבין; שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם הן עקר הכפרה. וכן נזיר ששחט חטאתו בחוץ בתוך ימי נזירות, פטור; הקריב עולתו או שלמיו בחוץ, חייב; שהחטאת היא המעפכת אותו, והיא עקר הנזירות.

י. אשם תלוי [- מסופק אם חטא] וְחֹטֵאת הַעֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק [- אשה שהפילה וספק אם זכר או נקבה] שהקריבן בחוץ - פטור, שְׁהָרִי לֹא נִקְבַע הָאִסוּר [והקרבן בא מספק]. אשם מצרע ששחטו בחוץ שלא לשמו - חייב, הואיל ושללא לשמו ראוי בפנים וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחיתתו בחוץ, כִּף הוּא פֶּטוּר עַל הַעֲלִיתוֹ [הקרבנות].

יא. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים שִׁשְׁחָטוּן בַּחוּץ - אם עד שלא התנדבה עליהן, חייב כרת על שניהן, הואיל וראויין לבוא לפני ה' לודוי; ואם אחר שהתנדבה - פטור על המשתלח [לעזאזל], שְׁהָרִי אֵינוֹ רָאוּי לְבֹא לִפְנֵי ה'.

יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיפחתו דלתות ההיכל - פטור; שְׁהָרִי הֵן מְחַסְרִים מַעֲשֵׂה [- כי בשחיטה על הדלתות להיות פתוחות], וְאַחַר כֵּן יֵהִיוּ רָאוּיִן לְקָרֵב לִפְנֵי ה', כְּמוֹ שִׁבְאַרְנוּ. והשוחט את הפסח בחוץ, אפלו בשאר ימות השנה - בין לשמו בין שלא לשמו - חייב; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא.

יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח [- שהקדישה בעודה ברחם] - אסור לשחט אותה [- את האם] - בחוץ; ואם שחט - אינו לוקה, מִפְּנֵי שְׁאִינָהּ רָאוּיָה [עוברת] לְבֹא לִפְנֵי ה'. יד. גֹּבַח וְהַקְדִּישׁ, וְאַחַר כֵּן שִׁחַט בַּחוּץ - חייב. ומאימתי העמידוהו ברשותו, כְּדִי לְחַיְבוֹ עָלֶיהָ כֶּרֶת? מַשְׁעָה שֶׁהַקְדִּישָׁה; וְהוּא שִׁשְׁחָטָה אַחַר יְאוּשׁ [בעלים מהגניבה]; אֲכָל לִפְנֵי יְאוּשׁ, אֵינָה קְדוּשָׁה.

טו. היתה בהמה פלה בחוץ וצוארה בפנים, ושחט - חייב, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אֹךְ כֶּשֶׁב אֹךְ עֹז בַּמְחֵנָה, אֹךְ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמְחֵנָה". אֶחָד הַשׁוֹחֵט בַּמְקַדָּשׁ וְשָׂאָר גּוֹף הַבְּהֵמָה לַחוּץ, אֹךְ שֶׁהִיָּה גּוֹפָה בְּפָנִים וְצוֹאֲרָה בַּחוּץ - חייב, עַד שֶׁתִּהְיֶה הַבְּהֵמָה פְּלֵה בַּמְקַדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֲנוּ". אֲכָל הַשׁוֹחֵט בְּגֹגוֹ שֶׁל הַיֵּכָל - אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רָאוּי לְזַבְּחָה כֹּלֵל, הָרִי זֶה פֶּטוּר.

טז. שְׁנַיִם שְׂאֲחֵזוּ בִּסְפִין וְשִׁחְטוּ בַּחוּץ - פְּטוּרִין, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר יִשְׁחַט... אֹךְ אֲשֶׁר יִשְׁחַט" - אֶחָד, וְלֹא שְׁנַיִם. וְאֶחָד שִׁשְׁחָט בַּחוּץ - אִף עַל פִּי שְׂאִי נִתְכַּוֵּן לְשַׁחַט קְדָשִׁים אֵלּוּ לָהּ - הָרִי זֶה חַיֵּב, שְׁנֹאֲמַר: "דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא, דָּם שֶׁפָּד" - אִף עַל פִּי שְׂוָה הַדָּם בְּמַחְשָׁבְתוֹ כְּדָם הַנֶּשְׁפָּד, לֹא כְּקָרְבָן - הָרִי זֶה חַיֵּב.

יז. השוחט בחוץ בלילה - חייב, הואיל והשחיטה [של חולין] בלילה כשרה בחוץ. וכן אם העלה [בחולין] בלילה מזה ששחט [- אותה שנשחטה] בחוץ בלילה - חייב על ההעלה; אֲכָל אִם שִׁחַט בְּפָנִים [במקדש] בלילה והעלה בחוץ - פטור, לְפִי שֶׁלֹּא הָעֲלָה אֲלֵא דְכָר פְּסוּל, שְׂאִין לָךְ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּלִילָה בַּמְקַדָּשׁ. וְכֵן אִם קָבַל בְּכָלִי הַל בְּפָנִים וְזָרַק בַּחוּץ - פֶּטוּר.

שְׂאִין לָךְ יוֹם שִׁמְקָרִיבִין בּוֹ הַצְּבוּר קְרָבֹנוֹת מְרֻבּוֹת יוֹתֵר מִיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת, וַיִּהְיֶה הַנֶּסְכִּים בּוֹ בַּיּוֹם מֵאַה וְאַרְבָּעִים וְלֵג שְׁמֵן וּכְמוֹתֶם זֵין, כְּמוֹ שִׁיִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת תַּמִּידִין וּמוֹסָפִין.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יח

א. כָּל הַקְּרָבָנוֹת כֹּלֵן - בֵּין קְרָבָנוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף, בֵּין קְרָבָנוֹת מְנַחֹת - מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַקְרִיבֵן בְּבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה". וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיֹּת כָּל אָדָם מִטְּפֵל וּמִבֵּיא קְרָבָנוֹת בְּהֵמָה שֶׁנִּתְחַיֵּב לְהַקְרִיבֵן, מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְרַק קְדָשִׁךְ אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ, וּנְדָרֶךָ, תִּשָּׂא וּבֵאתְ אֵל הַמִּקְוֶם" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מסורת] מִמֶּנּוּ [רבינו] לְמַדוֹ, שְׂאִין מְדַבֵּר אֲלֵא בְּקְדָשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁהוּא מִטְּפֵל בְּהֵם עַד שִׁיבִיאִים לְבֵית הַבְּחִירָה.

ב. הַמְקָרִיב קְרָבָן חוּץ לְעֹרָה - בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: "הַשְּׂמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּרְאֶה". וְאִם הַקְרִיב בְּמִזְבֵּד - חַיֵּב כֶּרֶת, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה אֹךְ זָבַח וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֲנוּ, וְנִכְרַת"; וְאִם הַקְרִיב בְּשׂוּגָה, מִבֵּיא חֹטֵאת קְבוּעָה [- רגילה].

ג. וְכֵן הַשׁוֹחֵט קְדָשִׁים חוּץ לְעֹרָה - אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָעֲלָה [הקריב] אוֹתָן - אִם הִיָּה מִזְבֵּד, חַיֵּב כֶּרֶת, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אֹךְ כֶּשֶׁב אֹךְ עֹז... דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא, דָּם שֶׁפָּד, וְנִכְרַת". וְאִם שִׁחַט בְּשׂוּגָה, מִבֵּיא חֹטֵאת קְבוּעָה.

ד. וְהִיָּכֵן הַזְהִיר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ? בְּהֶקֶשׁ [- סמיכות הפסוקים]; וְנֹאֲמַר: "שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ", וְנֹאֲמַר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה". מֵהַ הָעֲלִיָּה [ההקרבה] בַּחוּץ שֶׁעֲנֵשׁ עָלֶיהָ - הַזְהִיר עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "הַשְּׂמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ", אִף עֲשֵׂיָה שֶׁבְּכִלְלָה הַשְּׁחִיטָה, שֶׁעֲנֵשׁ עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ - הָרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ, שֶׁלֹּא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֲלֵא אִם כֵּן הַזְהִיר. ה. הַשׁוֹחֵט קְדָשִׁים וְהָעֲלָה אוֹתָם בַּחוּץ, חַיֵּב שְׁתֵּים - אַחַת עַל הַשְּׁחִיטָה, וְאַחַת עַל הָעֲלִיָּה. וְכֵן אִם שִׁחַט בְּפָנִים וְהָעֲלָה בַּחוּץ - חַיֵּב עַל הָעֲלִיָּה; וְכֵן אִם שִׁחַט בַּחוּץ וְהָעֲלָה בְּפָנִים - חַיֵּב עַל הַשְּׁחִיטָה.

ו. אֵינוֹ חַיֵּב אֲלֵא עַל שְׁחִיטַת קְדָשִׁים הָרָאוּיִן לְקָרֵב לַמְזִבְחַת, אֲכָל הַשׁוֹחֵט בַּחוּץ אֶחָד מֵאִסוּרֵי מִזְבַּח אוֹ מִחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת - הָרִי זֶה פֶּטוּר, שְׁנֹאֲמַר: "לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה'" - כָּל שְׂאִינוֹ רָאוּי לְבֹא אֵל מִשְׁכַּן ה' אִין חַיֵּבִין עָלָיו. ז. שִׁחַט בַּחוּץ מְחַסֵּר זְמַן בְּגוֹפוֹ אוֹ בְּבַעֲלִים [- יבאר בהמשך] - הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לְבֹא עִתָּה בְּפָנִים, פֶּטוּר.

ח. אֵיזָה הוּא מְחַסֵּר זְמַן בְּגוֹפוֹ? בְּהֵמָה בְּתוֹךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַלֶּדֶה, וְתוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן [- שטרם הזהיבו כנפיהם], וְאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ שֶׁנִּשְׁחַט אֶחָד מֵהֵן הַיּוֹם, שְׂאִין הַשְּׁנֵי רָאוּי עַד לְמַחֵר.

ט. וְאֵיזָה הוּא מְחַסֵּר זְמַן בְּבַעֲלִים? קְרָבָן שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַן בַּעֲלָיו לְהַקְרִיבוֹ. בִּיצֵד? הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַיּוֹלָדֹת שִׁשְׁחָטוּ חֹטְאוֹן בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי סְפִירָה [לטהרות], פְּטוּרִין; וְכֵן מִצְרַע שִׁשְׁחַט חֹטְאוֹ וְאֲשֵׁמוֹ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי סְפִירָה, פֶּטוּר; שֶׁעֲדִין לֹא נִרְאוּ [- נהיו ראויין] בַּעֲלֵי

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר קטרת בכל יום; (ו) להדליק גרות בכל יום; (ז) שיקריב בהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'תכתין'; (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם הפנים; (י) מוסף ראשי חדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב) להקריב עמר התנופה; (יג) לספור כל איש ואיש שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח) מוסף הקג; (יט) מוסף שמיני עצרת. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות תמידין ומוספין פרק א

א. מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והן הנקראין 'תמידין', אחד בבקר ואחד בין הערבים, שנאמר: "שנים ליום, עלה תמיד".

ב. ואימתי זמן שחיטתן? של בקר - שוחטין אותו קדם שיתעלה החמה, משאייר פני כל המזרח; ופעם אחת דחקה שעה את [- נאנסו] הצבור בבית שני, והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

ג. תמיד של בין הערבים, שוחטין אותו משאיירין [שניטח] הצל [למזרח] ויכר לכל שהאריך, והוא משש ומחצה ומעלה, עד סוף היום; ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה. ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחלת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחיד או של צבור; לפי שאסור להקריב קרבן כלל קדם תמיד של שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים, חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.

ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערבים; וכן מחסרי כפורים [- טמא שטבל וטהר וטרם הקריב קרבנו] מקריבין פרתן אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב. ה. ערב פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להן פנאי לשחט פסחיהן; ואם חל ערב פסחים להיות ערב שבת, היו שוחטין אותו בשש ומחצה בתחלת זמנו, וקרב בשבע ומחצה - כדי שיהיה להן רוח ביום לצלות קדם שיכנס השבת.

ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים, מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום; ומקטירין אברי עולות והאמורין עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. ואברין ואמורין שלא נתאכלו, בין מן התמיד

בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר, שנאמר: "על מזקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר".

ז. אברים של תמיד דוחין את הטמאה [- שאם נעשה בטומאה קרב בטומאה] ואינן דוחין את השבת, אלא בערב שבת בלבד מקטירין אברי תמיד של ערב שבת; שהתמיד - תחלתו דוחה שבת, וסופו אינו דוחה. חלבי שבת - קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי שבת; אבל אין קרבין בלילי יום הכפורים, שנאמר: "עלת שבת, בשבתו" - ולא בשבת אחרת [ויום כיפור נקרא שבת], ולא עולת חל ביום טוב.

ח. ארבעה עשר [בניסין] שחל להיות בשבת - מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהן כחלבי שבת.

ט. אין פוחתין [לא יהיו פחות] משה טלאים המבקרים [בדוקים ממומין] בלשבת הטלאים שבמקדש; ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה, בארבעה ימים. אף על פי שהיו מבקרים אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרים אותו שניה קדם השחיטה לאור האבוקות; ומשקין אותו מים בכוס של זהב, כדי שיהיה נוח להפשט [העור].

י. כמעשה תמיד של שחר, פן מעשה תמיד של בין הערבים; והכל כמעשה העולה שכתבנו במעשה הקרבנות. ולא היו כופתין את הטלה, שלא יחקו את המינין [עבודה זרה]; אלא אוחרין ידיו ורגליו בידיהן; וכך היה עקדתו, ראשו לדרום ופניו למערב.

יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערכת של בית המטבחים על טבעת שניה, ושם בין הערבים - על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שניה, כדי שיהיה כנגד השמש; דברי קבלה [ממשה מסיני] הן, שיהיו נשחטין כנגד השמש.

יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של שחר - יקריבו תמיד של בין הערבים. במה דברים אמורים? בשנתחגף המזבח. אבל היה מזבח חדש, שעדין לא קרב עליו כלום - לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים; שאין מחנכין [חונכין] מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

הלכות תמידין ומוספין פרק ב

א. מצות עשה להיות אש יקודה תמיד על המזבח, שנאמר: "אש תמיד תוקד על המזבח"; אף על פי שהאש ירדה מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט - שנאמר: "ונתנו בני אהרן הפתנים אש על המזבח".

ב. בבקר עורכין עצים, ועושין בראש המזבח מערכה גדולה של אש - שנאמר: "ובער עליה הפהן עצים בבקר בבקר"; וכן מצוה לעלות בשני גזרין של עץ עם תמיד של שחר, יתר על עצי המערכה - שנאמר: "ובער עליה הפהן עצים בבקר". וכן מוסיפין שני גזרין עם תמיד של בין הערבים, שנאמר: "וערכו עצים על האש" - מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, שבתמיד של בין הערבים הפתוח מדבר.

ג. שני גזרין של בין הערבים - מצלין אותן שני כהנים,

הרמה, ומקדש ידיו ורגליו; ואומרין לו: ה'זהר שמא תגע בפלי עד שתקדש יריך ורגליך'. ואחר כך לוקח המחפתה, ושל כסף היתה; והיא היתה נתונה במקצוע [קרו זווית] בין כבש למזבח, במערבו של כבש. ונוטל את המחפתה, ועולה לראש המזבח, ומפנה את הגחלים הילף והילף, וחותרה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש, ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון, ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון, וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים, במקום שנותנין מראות העוף [- משי העוף] [דשון [אפר] המזבח הפנימי והמנוחה. וחתיה זו שחותרה במחפתה ומוריד לרצפה אצל המזבח - היא המצוה של כל יום.

יג. אחר שירד זה שפרס, רצין הכהנים ומקדשין ידיהן ורגליהן במהרה, ונוטלין את המגרפות [יעים] ואת הצנורות [שפודין], ועולין לראש המזבח, וכל אברי העולות ואמורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה - מחזירין אותן לצדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין [מספיקים] - סודרין [מסודים] אותם בכבש כנגד הסוכב [אמצע המזבח]. ואחר כך גורפין הדשן [אפר] במגרפות מכל צדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח [ערמת האפר], וגורפין מאותה הערמה בפסכתה, והוא כלי גדול שמחזיק לתף [- מידה גדולה של חצי כור]; ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו, אלא מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נואי למזבח. **יד.** כל מי שרצה מן הכהנים - ממלא מן הדשן שהורידו למטה, ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן; ואין להוציאת הדשן לחוץ פיס, אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו חוץ לעיר, מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא הזרמים גורפין אותו; ולא יפזרנו שם - שנגמר: "ושמו", שיניחנו בנחת. ואסור להנות בו.

יום שלישי

הלכות תמידיו ומוספיו פרק ג

א. מצות עשה להקטיר הקטרת על מזבח הזהב שבהיכל פעמים בכל יום, בבקר ובין הערבים, שנגמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים". לא הקטירו בבקר - יקטירו בין הערבים, אפלו היו מזידין; ואין מתנכין [חונכים] מזבח הזהב אלא בקטרת של בין הערבים.

ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה דיגרין, חמשים בבקר וחמשים בין הערבים. מזבח שנגעקר, מקטירין קטרת במקומו [- שהיה קיים]. וקטרת שפסקה [קפצה] מעל גבי המזבח, אפלו קרטין [חתיכות שלמות] שבה - אין מחזירין אותם.

ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום - פורשין כל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח; לא יהיה שם אדם,

כל אחד ואחד בעץ יחידי בידו, שנגמר: "וערכו", הרי כאן שנים. אבל של שחר - בכהן אחד.

ד. שלש מערכות של אש עושים בראש המזבח בכל יום: ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות; ומערכה שניה בצדה - קטנה, שממנה לוקחין אש במחפתה להקטיר קטרת בכל יום; ומערכה שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיום מצות האש, שנגמר: "אש תמיד תוקד".

ה. מפי השמועה [מסורת מנשה רבינו] למדו, שנה שנגמר: "על מוקדה על המזבח", זו מערכה גדולה; "ואש המזבח תוקד בו", זו מערכה שניה של קטרת; "והאש על המזבח", זו מערכה שלישית של קיום האש. אבל אכרים ופדרים שלא נתאכלו מבצרב, ונתנין אותן בצדי מערכה גדולה.

ו. המכבה אש המזבח - לוקה, שנגמר: "לא תכבה"; אפלו גחלת אחת, ואפלו הורידה מעל המזבח וכבה - לוקה. אבל אש מחתה, ואש מנוחה שהכינה במזבח להדליק ממנה - אף על פי שכבה אותן בראש המזבח, פטור; שהרי נתקה [נלקחה] למצוה אחרת, ואין אני קורא בהן אש המזבח.

ז. כשמסדר עצי מערכה גדולה, מסדר אותה במזרח המזבח; ויהיה מראיה שהתחיל לסדר מן המזרח. ורוח היה בין הגזרין. וראשי הגזרין הפנימיין היו נוגעין בדשן [אפר] שבאמצע המזבח, והוא הנקרא 'תפוח'.

ח. ואחר שמסדר מערכה גדולה, חוזר ובוזר עצי תאנה יפים, ומסדר מערכה שניה של קטרת מכנגד קרן מערבית דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות, ובה [היה מניח עצים באופן שיוותרו לאחר השריפה כמויות] כמו חמש סאין גחלים. ובשבת עושים בה כמו שמונה סאין גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם הפנים.

ט. מערכה שלישית של קיום האש - עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש; ולא מצית האש למטה ועלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתין, שנגמר: "ואש המזבח תוקד בו" - מכאן להצתה, שלא תהיה אלא בראשו של מזבח.

י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום - מצות עשה, שנגמר: "והרים את הדשן"; והיא עבודה מעבודות כהנה. ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הכלים שמשמש בהן בשאר עבודות, שנגמר: "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, והרים את הדשן" - אינו אומר "אחרים" שיהיו בגדי הל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונות, לפי שאינו דרך ארץ שימוג כוס לרבו בבגדים שבשל בהם קדרה לרבו.

יא. אימתי תורמין הדשן? בכל יום - משיעלה עמוד השחר; וברגלים - משליש אחרון של לילה; וביום הפפורים - מחצי הלילה.

יב. כיצד תורמין? מי שזכה לתרם, טובל ולובש בגדי

[צוואר]; והתשיעי, מעלה שתי הדפנות; והעשירי, מעלה הקרבים [מעיים]; והאחד עשר, מעלה [מנחת] סלת הנסכים; והשנים עשר, מעלה החבתין; והשלשה עשר, מעלה היין של הנסכים.

ז. הפיס השלישי - אומר להם המנה לל כל אנשי בית אב של אותו היום: 'מי שלא הקטיר קטרת מימיו, יבוא ויפס!' ! תקבצו אצל המנה, ויפסו; ומי שיצא בפיס זה ראשון, הוא שיזכה להקטיר קטרת.

ח. הפיס הרביעי - מתקבצין בלן, ומפיסין לידע מי מעלה אברים מן הכבש למזבח; הפיסו, וזכה מי שזכה תמיד של בין הערבים - אין מפיסין לו פיס אחר, אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית, יזכה בה בין הערבים: חוץ מן הקטרת, שהן מפיסין לה פיס אחר בין הערבים; ויבוא כל מי שלא הקטיר קטרת מעולם מאנשי אותו בית אב, ויפסו עליה. ואם כבר הקטירו בלן מימיהם, מפיסין לה בלן בשחרית בפיס שלישי, וזה שזכה לה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת, שיש שם תמידין ומוספין ושני בויכי לבונה, כיצד הן עובדין? מפיסין בשחר אנושי אותו בית אב של משמר היוצא, ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין; וכל שזכה בעבודה מעבודות התמיד של שחר, הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שיכנס בשבת, מפיסין פיסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

י. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בויכי לבונה על האש; והלבונה טעונה מלח כשאר הקרבנות.

יא. ואחר קרבן המוספין, מקטירין שני הבויכין [של לבונה]; ושני כהנים מקריבין את שני הבויכין.

יב. כיצד חולקין לחם הפנים בכל שבתות השנה? משמר הנכנס [לשבעה הבא] נוטל שש חלות, ומשמר היוצא נוטל שש; הנכנסין חולקין ביניהן בצפון, שהרי הם מוכנים לעבודה, והיוצאין חולקין בדרום. ובזמן שיהיה יום טוב של אחד משלש רגלים בשבת, וכן בשבת שבתוף הקג - חולקין כל המשמרות בשנה בלחם הפנים [ולא רק המשמר השבעה]. וכן אם חל יום טוב הראשון של חג באחד בשבת - חולקין כל המשמרות בשנה מערב יום טוב שהוא שבת, בלחם הפנים, מפני שהקדימו לעבודה. וכן אם חל יום טוב האחרון להיות בערב שבת - חולקין כל המשמרות בשנה בלחם הפנים, באותה שבת שהיא מוצאי הקג. ודבר זה תקנה, מפני שנתאחרו הכהנים בשביל חלוק לחם הפנים; ואם נתאחר אחד מבעלי משמר ולא בא, ימצא אחר [משאר המשמרות שיחליפו].

יג. חל יום אחד להפסיק בין השבת ובין יום טוב, כגון שהיה יום טוב הראשון של חג [הסוכות] בשני או יום טוב האחרון בתמישי, או יום טוב של עצרת [שבעות] שחל להיות בשני או בתמישי - משמר שזמנו קבוע באותה שבת נוטל עשר חלות, וזה הנכנס נוטל שתיים; שהרי לא

אותה עשרון שלם בבקר, ועשרון שלם בין הערבים. ואין כופלין שמנה ולבונה אף על פי שנוכחלה הסלת, אלא מפרישין להם שלשת לגיני שמן, וקמץ לבונה, לג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה לעשרון של בקר, ולג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה לעשרון של בין הערבים.

הלכות תמידין ומוספין פרק ד

א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום, בפיס [גורל] היו עושין אותן. וכיצד היו עושין? כל כהני כתי אבות [המשמרת] של יום נכנסין ללשפת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר, והן מלכשין בכגדי כהנה, והמנה שעל הפיסות עמהן, והן עומדין בהקפה [במעגל]. והמנה נוטל מצינפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה, והוא האיש שמתחילין למנות ממנו. ומפיסין כמו שיתבאר.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין, ושאר הכהנים - מוסרין אותן לחזנין [שמשיים], ומפשיטין אותם את בגדי הקדש, ולא היו מניחין [משאירי] עליהן אלא המכנסים בלבד, עד שלובשין בגדי חל; וחוזרין ופושטין את המכנסים של הקדש, ומחזירין החזנין את הפלים לחלונות [תאי הבגדים].

ג. כיצד מפיסין? עומדין בהקף, ומספמין על מגן שמונין, מאה או אלף או כל מגן שסיכמו עליו, והמנה אומר להן: 'הצביעו!' והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתיים; ואם הוציא שלש, מונין לו שלש. ואין מוציאין [א] גודל במקדש, מפני הרמאים, שהגודל קצר, ונוח להוציאו ולקפותו [- ויטה הגודל]; והמוציא גודל, אין מונין אותו לו. ומתחיל המנה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחלה; ומונה על אצבעותיהן, וחוזר חלילה, עד שישלים המגן שהסיכמו עליו. והאיש ששלם המגן אצל אצבעו, הוא שיצא בפיס ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונין המגן שהסיכמו עליו על האצבעות שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן? לפי שאסור למנות את ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנגמר: "ויפקדם בטלאים".

ה. ארבעה פיסות היו מפיסין בכל יום בשחרית: הפיס הראשון - מי תורם את המזבח; הפיסו, וזכה מי שזכה לתרם. והוא מסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח, והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטרת.

ו. הפיס השני - זוכין בו שלשה עשר על סדר צמידתן. כיצד? המנה אומר להן: 'הצביעו!' ומונה בדרך שבארנו. וזה שיצא בפיס ראשון, הוא שוחט תמיד של שחר; והשני שהוא עומד בצדו, הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו; והשלישי הסמוך לשני, מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטרת; והרביעי שבצדו, מדשן את המנורה ומטיב את הנרות; והחמישי, מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש; והששי, מעלה שתי הידים; והשביעי, מעלה העקץ [י"א זב] והרגל; והשמיני, מעלה החזה והגרה

ז. ולישתן ועריכתן בחוץ, ואפיתן בפנים בצורה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת, ואופין אותן שתיים שתיים. ח. ושלשה דפוסין [תבניות] של זהב היו להן - אחד שנותנין בו החלה והוא בצק, והשני שאופין אותה בו, והשלישי שנותנין אותה בו כשרודין אותה מן התנור, כדי שלא תתקלקל [תשבר].

ט. כל חלה מהן מרבעת, שגאמר: "לחם פנים", שיהיו לו פנים רבים. ארף כל חלה מהן עשרה טפחים, ורחבה חמשה טפחים, ורומה [גובהה] שבע אצבעות; והשלחן - ארפו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים. נותן ארף החלה על רחב השלחן - נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן; וכופל את היוצא מכאן ומכאן, וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע. וכן מניח חלה על גבי חלה, עד שעורף שש חלות. וכן עושה בצדה מערכה שניה, שש חלות.

י. אין אפית לחם הפנים דוחה שבת, ולא את יום טוב, אלא בערב שבת אופין אותן, ועורכין אותן למחר; ואם חל שני ימים טובים של ראש השנה להיות בתמישי ובערב שבת, אופין אותן מיום רביעי.

יא. ולא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה שבת; אלא מערב שבת נכנס ושומטן ונותנין לארף השלחן, ובאחד [בשבת יום א'] נכנס ומכניס את הקנים בין החלות.

יב. סדר הלחם בשבת כמזנותו, ולא הניח עמו בזיכי לבונה עד למחר, ולשבת הבאה הקטיר הבזיכין - נפסל הלחם, ואינו קדוש; וכן אם סדר את הלחם והבזיכין באחד בשבת, והקטיר הבזיכין לאחר שבת הבאה - הלחם אינו קדוש, ונפסל. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת, נפסל הלחם.

יג. כיצד יעשה בלחם ובבזיכין שסדרם לאחר השבת? ניחם שם על השלחן עד שיעבר עליהן יום השבת והן מסדרין [על השולחן], ואחר כך יקטיר הבזיכין לשבת [בשבת] הבאה, אחר השבת שיעברה עליהן והם [היו] מסדרין - שאפלו נשאר הלחם עם הבזיכין על השלחן כמה שבתות, אין בכך פלוס.

יד. סדר את הלחם והבזיכין בשבת כמזנותן, והקטיר את הבזיכין לאחר השבת, בין לאחר שבת זו, בין לאחר שבת אחרת הבאה - נפסל הלחם; והרי הוא פקדשים שגפסלו, שחביב עליהן משום פגול [זבח פסול] ונותר וטמא, כמו שיתבאר.

טו. נפרסה חלה אחת מן הלחם - אם עד שלא הסיר הלחם מעל השלחן נפרסה - הלחם פסול, ואינו מקטיר עליו את הבזיכין; ואם אחר שהסיר הלחם נפרס - הלחם פסול, ומקטיר עליו את הבזיכין.

טז. הגיע זמן הלחם להסירו, הרי זה כמי שהסירו; ואם נפרס הלחם - מקטיר הבזיכין, אף על פי שלא פרק המערכת. נטמא אחד מן הסדרים, בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה, או שנטמא אחד מן הבזיכין - הטמא בטמאתו, והטהור בטהורו.

נשאר להם לעבודה הם לבדם אלא יום אחד, שהוא ערב שבת או אחד בשבת; ומתעצלין, ואין בא מהם אלא מעט. יד. כהן גדול לעולם נוטל מפל משמר חצי החלות שזכה בהן [- שלש מזה ושלש מזה], שגאמר: "והיתה לאהרן ולבניו" - מחצה לאהרן, ומחצה לבניו; ואין כהן גדול נוטל פרס [חלה פרוסה], שאין זה כבודו.

הלכות תמידין ומוספין פרק ה

א. מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השלחן לפני ה' בהיכל - שגאמר: "ביום השבת ביום השבת יערכנו".

ב. ודבר ברור בתורה, שהוא שתיים עשרה חלות, כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים - שש חלות בכל סדר, חלה על גבי חלה; ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב, כדי שתהיה הרוח מנשבת בו [ולא יתעפשו]; וסומך כל מערכה בשתי קשות [יחידות]. ונותנין בצד כל מערכה, כלי שיש בו קמץ לבונה - שגאמר: "ונתת על המערכת לבנה זכה"; וכלי זה הוא הנקרא 'בזף'. נמצאו שני קמצי לבונה בשני הבזיכין. ושולים [תחתית שטוחה] היו לבזיכין, כדי שיעיחום על השלחן.

ג. שני הסדרים מעבדין זה את זה, ושני הבזיכין מעבדין זה את זה, והסדרים והבזיכין מעבדין זה את זה. ואין מחנכין [חונכים] השלחן אלא בלחם הפנים בשבת. מיום השבת ליום השבת, מוציאין את הלחם שהוא שם על השלחן משבת שעברה, ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאין - הוא שחולקין שתי המשמרות, הנכנסת והיוצאת, עם כהן גדול; ואוכלין אותו.

ד. וכיצד מסדרין את הלחם? ארבעה כהנים נכנסים, שנים בידם שני סדרים, ושנים בידם שני בזיכין; וארבעה מקדימין לפניהם, שנים לטל שני סדרים, ושנים לטל שני בזיכין שהיו שם על השלחן. הנכנסין עומדין בצפון ופניהם לדרום, והיוצאין עומדין בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכין ואלו מניחין, וטפחו של זה לתוף טפחו של זה [- יח] - שגאמר: "לפני תמיד" [שלא יהיה השולחן בלא לחם].

ה. יצאו ונתנו את הלחם שהוציאו על שלחן זהב אחר שהיה באולם; והקטירו הבזיכין, ואחר כך מחלקין החלות. ואם חל יום הפפורים להיות בשבת, החלות מתחלקות לערב.

ו. כיצד מעשה לחם הפנים? מביאין עשרים וארבע סאים חטים הראויין למנחות, ושפין [משפסוין] אותן ובוצטין בהן כשאר חטי מנחות; וטוחנין אותן, ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סלת, ועושין מהן שתיים עשרה חלות מצות [שאינם חמץ]. לא נפה אותן באחת עשרה נפה, או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים - הואיל ונעשו סלת מפל מקום, כשרות; לא נאמרו השעורין האלו אלא למצוה.

יום רביעי

הלכות תמידיו ומוספיו פרק ו

א. סדר עבודות התמידות בכל יום כף הוא: סמוך לעלות השחר, יבוא הממנה שעל הפסחות [גורלות], ויגיש על העזרה, ופותחין לו, ומבלישין [בודקים] את כל העזרה, ומעמידין עושי [מנחת] חבתין לעשות החבתין; וכל הכהנים ששם כבר טבלו קדם שיבוא הממנה, ולבשו בגדי כהנה. ויבואו ויעמדו בלשפת הגזית, ויפיוסו פיס הראשון ושני, ויזכה כל אחד במלאכתו, כמו שבארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן, ותורם על הסדר שאמרנו. ואחר כך מסדר [על המזבח] מערכה גדולה, ואחר כך מסדר מערכה שניה, ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחין על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשפת הפלים, ומוציאין כל פלי השרת שצריכין להן כל היום. ומשקין את [קרבן] התמיד מים, וזה שזכה בשחיטתו, מושכו לבית המטבחים; וילכו אחרי הכהנים שזכו להעלות האכרין, ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול. ובשעת פתיחת השער, שוחטין את התמיד. ואחר כך נכנסין להיכל שני כהנים - האחד שזכה בדשון [ניקיון] המזבח הפנימי, והשני שזכה בדשון המנורה.

ב. והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד. ואחר כך זרק הדם, זה שקבלו.

ג. ואחר שזרקין הדם, מטיב [מדליק] זה שבהיכל חמש הגרות; ויוציאין שניהן מן ההיכל. ואלו שבבית המטבחים - מפשיטין ומנתחין, וכל אחד מעלה אבר שזכה בו לכבש. ונותנין האכרים מחצי כבש ולמטה [- בחלקו] התחתון, במערכו; ושל מוספין - היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטן, במזרחו; ושל [קרבנות] ראשי הדשים - נותנין על המזבח מלמעלה, בין קרן לקרן במקום הרוף רגלי [- מעבר] הכהנים, כדי לפרסמו שהוא ראש הדש. ומולחין שם את האכרים; ובוזקין [מפזרים] מלח על גבי הכבש אפלו בשבת - כדי שלא יחליק, ויפלו הכהנים שם בעת הליכתן בעצים [- הובלת עצים] למערכה; ואף על פי שהמלח חוצץ בין רגליהן ובין הכבש, הואיל ואין ההולכה הזאת עבודה, אינן חוששין [- אין זה חציצה].

ד. ואחר שמעלין האכרים לכבש, מתכנסין כלם ללשפת הגזית, והממנה אומר להן: 'ברכו ברכה אחת! והן פותחין וקוראין 'אהבת עולם', ועשר הדברות, וישמע, והיה אם שמוע, ויאמר, ויאמת ויציב, וירצה, וישים שלום; ובשבת מוסיפין ברכה אחת, והיא שילאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר הנכנס: 'מי ששפן שמו בבית הנה, ישפין ביניכם אהבה אתנה שלום ורעות'. ואחר כך מפסיקין פיס שלישי ורביעי, וזוכה בקטרת מי שזוכה, ונכנס ומקטיר; ואחר כך נכנס זה שזכה בדשון המנורה, ומטיב שתי הגרות. ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה, ועומד על מעלות האולם, הוא ואחיו הכהנים.

ה. כשיגיעו בין האולם ולמזבח, נטל אחד את המגרפה,

וירקה בין האולם ולמזבח, והיה לה קול גדול. וישלשה דברים היתה משמשת: כהן שהוא שומע קולה, יודע שאחיו הכהנים נכנסין להשתחוות, והוא רץ ויבא; וכן לוי שהוא שומע קולה, יודע שאחיו הלויים נכנסין לדבר בשיר, והוא רץ ויבא; וראש המעמד [- משמרת של 'ישראלים' שנוכחים בהקרבה, בשליחות העם] כשהוא שומע קולה, היה מעמיד את הטמאים [מצורעים] על שער המזרח מפני הקשר [- שלא יחשדו בהם שאינם רוצים להיכנס], [אלא] שידעו הכל שיעדין לא הביאו כפרתן [ולכן לא נכנסו]. ואחר כך מעלה זה שזכה באכרים את האכרים מן הכבש ולמזבח, ואחר שמעלין את האכרים, מתחילין אלו שעל מעלות האולם, ומברכין ברכת כהנים ברכה אחת בשם המפרש, כמו שבארנו במקומה. ואחר כך מעלין סלת הגוססים, ואחר הסלת מקטיר החבתין, ואחר החבתין מעלין היין לנסוף; ובשעת הנסוף, אומרין הלויים בשיר, ומכין המשוררין במיני נגון שבמקדש, ותוקעים תשע תקיעות על פרכי השיר.

ו. כשהיו נותנין היין למנסף, היו שני כהנים עומדין על שלחן החלבים וישפי חוצרות בידן; והסגן [של כהן גדול] עומד על קרן המזבח, והסודרין [דגלים] בידו. תקעו והריעו ותקעו, ויבאו ויעמדו אצל זה הממנה על הצלצל [מצילתיים], אחד מימינו ואחד משמאלו.

ז. שחה המנסף לנסף - מניף הסגן בסודרין, הקיש זה בצלצל, ותקעו אלו בחוצרות, ודברו הלויים בשיר. הגיעו לפרק - תקעו, והשתחוו כל העם שבעזרה; על כל פרק - תקיעה, ועל כל תקיעה - השתחויה. וכל התקיעות שעל התמיד - תשע, כמו שבארנו.

ח. אין אומרין שירה אלא על עולת הצבור וזבחי שלמיהן האמורין בתורה; אבל עולת נדבה שמקריבין ממותר [מהנשאר מ:] תרומת הלשכה - אף על פי שהן של צבור, אין אומרין עליהן שירה; וכן נסכים הבאין בפני עצמן - אין אומרין עליהן שירה.

ט. השיר שהיו הלויים אומרין: ביום הראשון - "לה' הארץ ומלוואה"; בשני היו אומרין: "גדול ה' ומקהל מאד"; בשלישי - "אלהים נצב בעדת אל"; ברביעי - "אל נקמות, ה'"; בחמישי - "הרנינו לאלהים עוננו"; בששי - "ה' מלך, גאות לבש"; בשבת - "מזמור שיר ליום השבת". במוספי שבת אומרין שירת "האזינו", והולקין אותה לששה פרקים, כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת; ואומרין פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות, חזרין לראש. במנחה של שבת אומרין: "אז ישיר משה" ו"מי כמכה". במוסף של ראש השנה היו אומרין: "הרנינו לאלהים עוננו"; ואם קל להיות בחמישי, אומרין: "הסירותי מסבל שכמו". במנחה של ראש השנה היו אומרין: "קול ה' יחיל מדבר".

י. ראש הדש שחל להיות בשבת - שירה של ראש הדש דוחה את שירה של שבת, כדי לפרסמו שהיום ראש הדש. יא. בשבת מקטירין שני בזיכי לבונה עם המוספין, קדם

שָׁבֶת זו? אומְרִין לו: 'הֵן! וְאַחַר כֵּן אֹמֵר לָהֶן: 'אֶקְצֹר? וְהֵן אֹמְרִין לו: 'קְצֹר! 'אֶקְצֹר? וְהֵן אֹמְרִים לו: 'קְצֹר! 'אֶקְצֹר? וְהֵן אֹמְרִין לו: 'קְצֹר! שְׁלֹשָׁה פְעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְכָל כֵּן לָמָּה? מִפְּנֵי אֵלֹי הַטּוֹעִין [צדוקים] שֵׁי צָאוּ מִכָּלל יִשְׂרָאֵל [בימי -] כְּבִית שְׁנֵי, שֶׁהֵן אֹמְרִין שֶׁזֶה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה [לגבי הקרבת העומר] "מִמִּקְרַת הַשְּׁבֵת", הוּא שְׁבֵת בְּרֵאשִׁית [- שבת במובן הרגיל]; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מסורת ממש רבינו] לְמַדוּ חֻמְמִים, שֶׁאֵינָה אֵלָּא שְׁבֵת [מלשון שביתה -] יוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּ תַּמִּיד הַנִּבְיָאִים וְהַסְּנֵהֲדָרִין בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, שֶׁהָיוּ מְנִיפִין אֶת הָעֵמֶר בְּשֵׁשֶׁה עָשָׂר בְּנִיטָן, בֵּין בַּחַל בֵּין בְּשֵׁבֶת. וְהָרִי נֹאמֵר בַּתּוֹרָה: "וְלַחֲם קָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" [- עד הקרבת העומר], וְנֹאמֵר: "וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמִּקְרַת הַפֶּסַח, מִצּוֹת וְקָלוֹי". וְאִם תֹּאמַר שְׂאוֹתוֹ הַפֶּסַח בְּשֵׁבֶת אַרְע, כְּמוֹ שְׂדָמוֹ הַטְּפָשִׁים [הצדוקים], הֵיאֵף תֵּלָה הַכְּתוּב הַתֵּר אֲכִילְתֶּן לְחֶדֶשׁ [- היבול החדש] בְּדָבָר שֶׁאֵינִי הַעֲקָר וְלֹא הַסְּבָה, אֵלָּא נִקְרָה נִקְרָה? אֵלָּא מֵאַחַר שֶׁתֵּלָה הַדָּבָר בְּמִקְרַת הַפֶּסַח, הַדָּבָר בְּרוּר שֶׁמִּקְרַת הַפֶּסַח הִיא הָעֵלָה הַמְּתַרְתֵּת אֶת הַחֶדֶשׁ, וְאֵין מִשְׁגִּיחִין עַל אֵיזָה יוֹם הוּא מִימֵי הַשְּׁבוּעָה.

יב. קְצוּרָהּ וּנְתוּנָהּ בַּקְּפוֹת, הִבְיָאוּהוּ לְעֲזָרָה, וְחֻבְטוּ אוֹתוֹ, וְזוּרִין, וּבוֹרְרִין. וְלוֹקְחִין אֶת הַשְּׁעוֹרִין, וּמַהֲבִיבִין [קולים] אוֹתוֹ עַל הָאֵשׁ בְּאַבּוּב [כלי קליה] מְנַקֵּב, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הָאוֹר [האש] שׁוֹלֵט בְּכֻלּוֹ, שֶׁנֹּאמֵר: "אֲבִיב קְלוֹי בְּאֵשׁ" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁאֵינִי מְדַבֵּר אֵלָּא בְּמִנְחַת הָעֵמֶר בְּלַבָּד. וְאַחַר שֶׁקּוֹלִין אוֹתוֹ, שׁוֹטְחִין אוֹתוֹ בְּעֲזָרָה, וְהוֹרֵת מְנֻשְׁבֵּת בו; וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לְרַחֲמִים שֶׁל גְּרוּסוֹת [- טחינה עבה], וְטוֹחְנִין אֶת הַשְּׁלֵשׁ סָאִין, וּמוֹצִיאִין מִן הַכֹּל עֲשָׂרוֹן שֶׁהוּא מְנַפֵּה בְּשֵׁלֶשׁ עֲשָׂרָה נֶפֶה. וְהַשָּׂאֵר נִפְדָּה [נמכר לחולין] וְנֹאכֵל לְכָל אָדָם, וְחֵיב בְּחֵלָה [- הפרשת חלה] וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְלוֹקְחִין זֶה הָעֲשָׂרוֹן שֶׁל סֵלֶת הַשְּׁעוֹרִים, וּבוֹלְלִין אוֹתוֹ בִּלְג שֶׁמֶן בְּיוֹם שֵׁשֶׁה עָשָׂר בְּנִיטָן, וְנוֹתְנִין עָלָיו קֶמֶץ לְכוּנָה, כְּשֶׁאֵר הַמְּנַחֲתוֹ. וּמְנִיפוֹ בְּמִזְרָח - מוֹלִיף וּמְבִיא, וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד; וּמְגִישׁוֹ כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קָרֵן מְעַרְבִית דְּרוּמִית כְּשֶׁאֵר הַמְּנַחֲתוֹ, וְקוֹמֵץ וּמְקַטֵּיר; וְהַשָּׂאֵר נֹאכֵל לְפָנֵינִים, כְּשֶׁיֵּרֵי כָּל הַמְּנַחֲתוֹ. וְאֵימְתִי קוֹמֵצִין אוֹתוֹ? אַחַר שֶׁמִּקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם; וְכִבֵּשׁ הָעוֹלָה - קֹדֶם תַּמִּיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבִים.

יג. אֲסוּר לְקַצֹּר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מִן מִחְמַשֵּׁת מִינֵי תְבוּאָה קֹדֶם לְקִצִּיר הָעֵמֶר, שֶׁנֹּאמֵר: "רֵאשִׁית קִצִּירְכֶם" - שִׁיְהִיָּה תְּחֵלָה לְכָל הַנִּקְצָרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִצִּיר שְׂרָאוּי לְהִבְיָא מְמֻנָּה עֵמֶר; וְאֵבֶל בֵּית הַשְּׁלֵהִין [- שמשקין אותו בנוסף לגשמים] שֶׁבְּעֵמְקִים - הוֹאִיל וְאֵינִי רָאוּי לְהִבְיָא מְמֻנָּה, קוֹצְרִין אוֹתוֹ מִלְּפָנֵי הָעֵמֶר, וְאֵבֶל לֹא יִגְדֵשׁ [יערום ערמות].

יד. תְּבוּאָה שֶׁהִשְׂרִישָׁה [מדרעה ויצאו שורשיה] קֹדֶם לְעֵמֶר [- להקרבתו], הָעֵמֶר מִתִּירָה; וְאִם לֹא - אֲסוּר לְקַצְרָהּ כְּדָרְךָ שֶׁאֲסוּר לְאֲכֹלָהּ, עַד שֶׁיָּבֹאוּ הָעֵמֶר הַבָּא.

טו. תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הִבְיָאָה שְׁלִישׁ [לא הבשילה], מִתֵּר לְקַצֹּר מְמֻנָּה לְהֵאֲכִיל לְבַהֲמָה; וְקוֹצְרִין [תבוואה שגדלה ביו

נסוף יין של מוספין. וכסדר שעושין כל יום בבקר, כן עושין בין הערבים; חוץ מהרמת הדשן ממזבח החיצון, וסדור המערכות, והפסות, שאין עושין דברים אלו אלא בכל יום בשחר בלבד, כמו שבארנו.

הלכות תמידיו ומוספיו פרק ז

א. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים - מִקְרִיבִין מוֹסֵף רֵאשׁ הַחֶדֶשׁ אַחַר תַּמִּיד שֶׁל שַׁחַר. וְכֵמָּה הוּא מוֹסֵף רֵאשׁ חֶדֶשׁ? פְּרִים שְׁנַיִם, וְאֵיל אֶחָד, וְשִׁבְעָה כֶּבֶשִׁים - הַכֹּל עוֹלוֹת, וְשִׁעִיר עֲזִים חֹטָאת.

ב. מַעֲשֵׂה כָּל הָעוֹלוֹת אֶחָד הוּא, כְּמַעֲשֵׂה הַתַּמִּיד; וּמַעֲשֵׂה הַחֹטָאת שֶׁל רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת, כְּמַעֲשֵׂה הַחֹטָאת הַנֶּאֱכָלֶת שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ג. בְּפֶסַח - מִקְרִיבִין קָרְפֵן מוֹסֵף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי, כְּמוֹסֵף רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים: פְּרִים שְׁנַיִם, וְאֵיל אֶחָד, וְשִׁבְעָה כֶּבֶשִׁים - הַכֹּל עוֹלוֹת, וְשִׁעִיר חֹטָאת הַנֶּאֱכָלֶת. בְּיוֹם שְׁנֵי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהוּא יוֹם שֵׁשֶׁה עָשָׂר בְּנִיטָן - מִקְרִיבִין יֵתֵר עַל מוֹסֵף שֶׁל כָּל יוֹם, כְּבֵשׁ לְעוֹלָה עִם עֵמֶר הַתְּנוּפָה [- קרבן העומר]; וְהוּא מְנַחֵה שֶׁל צְבוּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ד. וּזְמַנּוֹ קְבוּעַ, לְפִיכֵף דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת וְאֶת הַטְּמֵאָה.

ה. אֵין מְבִיאִין מְנַחֵה זוֹ אֵלָּא מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֹּאמֵר: "וְהִבְיָאתֶם אֶת עֵמֶר רֵאשִׁית קִצִּירְכֶם". מִצְּוֹתוֹ לְבֹאוּ מִן הַקְּרוֹב [לירושלים]; לֹא בְּכָר [- הבשיל ראשון] הַקְּרוֹב, מְבִיאִין אוֹתוֹ מִכָּל מְקוֹם מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

ו. מִצְּוֹתוֹ לְהַקְצֹר בְּלִילָה - בְּלִיל שֵׁשֶׁה עָשָׂר, בֵּין [חל] פֶּסַח בַּחַל בֵּין [חל] בְּשֵׁבֶת.

ז. וְכָל הַלִּילָה כְּשֶׁר לְקִצִּיר הָעֵמֶר; וְאִם קְצוּרָהּ בְּיוֹם, כְּשֶׁר.

ח. מִצְּוֹתוֹ לְבֹאוּ מִן הַקְּמָה [תבואה המחוברת לקרקע]; לֹא מִצָּאוּ, וְבִיאוּ מִן הָעֲמִירִין [מהערמות התלושות].

ט. מִצְּוֹתוֹ לְבֹאוּ מִן הַלֶּחַ [תבואה לחה]; לֹא מִצָּאוּ, וְבִיאוּ מִן הַיִּבֵּשׁ.

י. הִיָּה דְרָפֶס לְהִבְיָא מִן הַשְּׂדוֹת שֶׁבְּדָרוֹם: הִיָּה נֵר [חורש] חֲצִי הַשְּׂדֵה, וְזוֹרַע חֲצִיָּה בְּשֵׁנָה זו; וּבְשֵׁנָה אַחֲרֵת נֵר הַחֲצִי שְׂדֵרַע, וְזוֹרַע הַחֲצִי שְׁנֵר וּמְבִיא מְמֻנָּה.

יא. עֵמֶר זֶה, מִן הַשְּׁעוֹרִים הִיָּה בָּא; וְדָבָר זֶה קִבְלָה מַלְשָׁה רַבְּנָה. וְכִיצַד הִיָּה נַעֲשֵׂה? מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב יוֹצְאִין שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ פְּרִיכוֹת [- קושרין אותם] בְּמַחְבֵּר לְקֻרְעַע, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נוֹחַ לְקַצֹּר. כָּל הַעֲזִירוֹת הַסְּמוּכוֹת לָשֵׁם, מִתְּפַסְּוֹת כְּדִי שִׁיְהִיָּה נִקְצָר בְּעֵסֶק [המולחה] גְּדוֹל; וְקוֹצְרִין שְׁלֵשׁ סָאִין שְׁעוֹרִים, בְּשֵׁלֶשֶׁה אֲנָשִׁים וּבְשֵׁלֶשׁ גְּפוֹת וּבְשֵׁלֶשׁ מַגְלוֹת. בֵּינָן שֶׁחֲשֻׁבָה, אֹמֵר לָהֶן הַקּוֹצֵר לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם: 'בָּא הַשְּׂמֵשׁ? [שקעה השמש] אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'בָּא הַשְּׂמֵשׁ? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'הֵן! 'בָּא הַשְּׂמֵשׁ? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'מִגָּל זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'מִגָּל זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'קֶפֶה זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'קֶפֶה זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'קֶפֶה זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן! וְאִם הִיָּה שְׁבֵת, אֹמֵר לָהֶן: 'שְׁבֵת זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'שְׁבֵת זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן! 'שְׁבֵת זֶה? אֹמְרִין לו: 'הֵן!'

החדש, שנגמר: "ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שמים"; לא מצאו חדש, יביאו מן העליה.

ג. חטים שירדו [בנס] בפעים [בעננים] - יש בהן ספק אם קורא אני בהן "ממושבתיכם", או אינם "ממושבתיכם". לפיכך לא יביא; ואם הביא, כשר. וכיצד היו עושין? מביאין שלש סאין חטין חדשות, ושפין [משפופים] אותן ובועטין בהן כדרך כל המנחות, וטוחנין אותן סלת, ומנפין מהן שני עשרונות בשמים עשרה נפה. והשאיר נפיה [נמכר לחולין] ונאכל לכל אדם, וחיב בחלה ופטור מן המעשרות, כמו שבארנו.

ד. שתי הלחם, שהן מן החדש - צריכין לבוא עשרון מכל סאה ומחצה, ומנפין אותן בשמים עשרה נפה. ולחם הפנים, שהוא בא מן הישן - די לו באחת עשרה נפה; והוא בא עשרון מכל סאה. אבל העמר, שהוא בא משעורים חדשות - אינו בא מן המבחר, אלא משלש סאין ובשלש עשרה נפה.

ה. וכלן - אם רבה במדת הסאין שבאין מהן, או מעט - כשרות.

ו. ולוקחין שני העשרונות, ולשין אותן אחת אחת, ואופין אותן אחת אחת.

ז. ולישתן ועריכתן בחוץ [חוצי לעזרה]; ואפיתן בפנים, ככל המנחות.

ח. ואין עשיתן דוחה יום טוב, ואין צריך לומר שבת, אלא אופין אותן מערב יום טוב, שנגמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא לגבוה [לה].

ט. הנה ערב יום טוב שבת, אופין אותן מערב שבת, ונאכלות בשלישי לאפיתן, שהוא יום טוב. והרי [י-וכן] מפרש בתורה שהן חמץ. וכיצד עושה? מביא שאור [חומר התפחה] ממקום אחר, ונותנו לתוף העשורן; וממלא העשורן סלת, ומחמצו [מתפוח] באותו השאור.

י. ומרבעות הן - ארף כל חלה שבועה טפחים, ורחבה ארבעה טפחים, וגבהה ארבע אצבעות.

יא. כיצד הנפת הלחם עם שני כבשי השלמים? מביא שני הכבשים, ומניף אותן כשהן חיים, שנגמר: "והניף אותם תנופה"; ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא. ואחר כך שוחטין אותן, ומפשיט, ולוקח חנה ושוק מכל אחד משניהן, ומניחן בצד שתי הלחם; ומניח שתי ידיו מלמטן, ומניף הכל כאחד במזרח במקום כל התנופות - מזליף ומביא, מעלה ומוריד. ואם הניפן אחד אחד, יצא.

ואחר כך מקטיר אמורי [אברין] שני כבשים, ושאר הכשור נאכל לפניהם. וכן שתי החלות - נוטל בהן גדול אחת משתייהן, והשניה מתחלקת לכל המשמרות; ושתייהן נאכלות כל אותו היום וחצי הלילה, בכשור קדשי קדשים.

יב. שחט שני כבשים על ארבע חלות - אם אמר: 'קדשו שתיים מתוך ארבע', מושף שתיים ומניפן, והשאיר פודין אותן בפנים, ונאכלין בחוץ כשאר החלין. ואם לא התנה, לא קדש הלחם.

יג. שחט ארבעה כבשים על שתי חלות - מושף שניים

האילנות] מפני הנטיעות, שלא יפסדו; וקוצרין לפנות מקום לבית האבל או לבית המדרש, שנגמר: "קצירכם", ולא קציר מצוה.

טז. ואף על פי שמתר לקצר, לא יעשה אותן פריכות [גדולות] כדרך הקוצרין, אלא יניחם צבתים [אגודות קטנות].

יז. כבר בארנו, שאין מביאין מנחות, ולא מנחת נסכים, ולא כפורים, מן החדש קדם הבאת העמר; ואם הביא, פסול. ולא יביא קדם להבאת שתי הלחם; ואם הביא, כשר.

יח. וכל המקריב מנחה מן החדש תחלה, מברך 'שהחינו'. יט. תבואה שנועה אחר שקרב העמר, וקצרה אחר העמר של שנה הבאה - הרי זה ספק אם מביאין ממנה מנחות לכתחלה קדם הבאת שתי הלחם, הואיל ותבואה זו עבר עליה הבאת שתי הלחם וקצירת העמר, או אין מביאין עד שיביאו שתי הלחם אחר הבאת העמר של שנה אחרת.

כ. וכן תבואה בפרקע [והשרישה ואח"כ הוציאונה], וחסונו עליה או הנצו עליה שלה [למרות שאיננה בקרקע] כשיביאו שתי הלחם - הרי זה ספק אם הנצת העלים או חנטתן כמו השרשה, והתרה להביא ממנה מנחות, או אינה חשובה כהשרשה. לפיכך לא יביא; ואם הביא, הורצה.

כא. והקוצר קדם קצירת העמר - אינו לוקה, והקציר כשר. כב. מצות עשה לספר שבע שבתות תמימות מיום הבאת העמר, שנגמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת"; ומצוה למנות הימים עם השבועות, שנגמר: "תספרו חמשים יום". ומתחלת היום מונין; לפיכך מונה בלילה, מליל ששה עשר בניסן.

כג. שכח ולא מנה בלילה, מונה ביום. ואין מונין אלא מעמד; ואם מנה מלישב, יצא.

כד. מצוה זו על כל איש מישראל, ובכל מקום ובכל זמן; ונשים ועבדים פטורין מספירת העמר.

כה. וצריך לברך בכל לילה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על ספירת העמר', קדם שיוספר; מנה ולא ברך - יצא, ואינו חוזר ומברך.

הלכות תמידין ומוספין פרק ח

א. ביום חמשים מספירת העמר - הוא חג השבועות, והוא יום עצרת. וביום הזה מקריבין מוסף כמו מוסף ראש חדש: שני פרים ואיל ושבעה כבשים - כלן עולות, ושעיר חטאת. ואלו הן הקרבנות האמורות בחמש הפקודים [במדבר], והן מוסף היום. ועוד מביאין יתר על המוסף ביום הזה, מנחה חדשה - שתי הלחם. ומקריבין עם הלחם: פרוש שני אילים ושבעה כבשים - הכל עולות, ושעיר חטאת, ושני כבשים זבח שלמים. ואלו הן הקרבנות האמורות בחמש ויקרא. נמצא הקרב ביום זה יתר [נוסף] על שני התמידין: שלשה פרים ושלשה אילים וארבעה עשר כבשים - הכל עשירים בהמה עולות, ושני שעירים חטאות נאכלים, ושני כבשים שלמים נאכלים.

ב. שתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן היבול]

ד. ואם נשחטו שניהם כאחד - יהיה זה מקרס [מנענע] בדם [שלא יקרוש], עד שיזרק דם התדיר או דם המקדש. ה. דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שדם החטאת מכפר; ואברי עולה קודמין לאמורי [אברין] חטאת, מפני שהעולה פלה [נקרבת] לאשים. דם חטאת ואברי עולה, אינה שירצה יקדים; וכן דם עולה ואמורי חטאת, או דם עולה ודם אשם - אינה שירצה יקדים.

ו. חטאת קודמת לעולה; אפלו חטאת העוף, קודמת לעולת בהמה, שנאמר: "והקריב את אשך לחטאת ראשונה" - בגזן אב [מלמד] לכל חטאת, שהיא קודמת לעולה הבאה עמה. וכן בשעת הפרשה - מפריש החטאת תחלה, ואחר כך העולה.

ז. בקרבנות החג [סוכות] - אינו כן, אלא קריבין על סדר הכתוב בתורה, שנאמר: "כמשפטם". כיצד? בתחלה פרים, ואחריהם אילים, ואחריהם כבשים, ואחריהם שעירים - אף על פי שהשעירים חטאות, וכל אלו שקדמו אותן עולות. וכן בשנגת צבור בעבודה זרה, שהן מביאין פר עולה ושעיר חטאת - הפר קודם, שנאמר בו: "כמשפטם". ופר כהן משיח [- שנמשח בשמן - וחטא] קודם לפר העלם דבר של צבור [- חטאו הציבור על פי הוראת בית הדין בטעות], ופר העלם קודם לפר עבודה זרה; ופר עבודה זרה קודם לשעיר שלה, אף על פי שהפר עולה והשעיר חטאת; ושכך הוא סדר הכתוב בתורה. שעיר עבודה זרה קודם לשעיר נשיא [שחטא], שהנשיא יחיד; ושעיר נשיא קודם לשעירת יחיד. ושעירת יחיד קודמת לכבשה, אף על פי ששניהם חטאת - שהשעירת ראויה לבוא על כל הכריתות [- חטא שבמיד דינו כרת] שמביאין עליהם [בשוגג] חטאת, והכבשה אינה באה על שנגת עבודה זרה.

ח. אפלו חטאת העוף של יולדת, קודמת לכבשה. חטאת קודמת לאשם, מפני שדמה נתן על ארבע קרנות ועל היסוד; וכל חטאות שבתורה קודמין לכל האשמות - חוץ מאשם מצרע, מפני שהוא בא על ידי הכשר [- שמסלים את טהרתו]. האשם קודם לתודה ולאיל נזיר, מפני שהוא קדשי קדשים; תודה ואיל נזיר קודמין לשלמים, מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם; והתודה קודמת לאיל נזיר, מפני שיש בה ארבעה מיני מנחות. שלמים קודמין לכבדור - מפני שהן טעונין מפת שמים שהן בארבע, וטעונין סמיכה והגופה ונסכים; והכבדור קודם למעשר בהמה - מפני שקדשתו מרחם, ונאכל לפניהם בלבד. המעשר קודם לעופות, מפני שהוא זבח, ויש בו קדשי קדשים - דמו ואמוריו; והעופות קודמין למנחות, מפני שהם מיני דמים [- שיש בהם זריקת דם]. הרי שהיו לפניו חטאת העוף ומעשר - המעשר קודם, מפני שהוא זבח; והיו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה - הואיל ועולה קודמת למעשר, וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, מקריב חטאת העוף תחלה, ואחר כך העולה ואחר כך המעשר.

מהן, וזורק דמן שלא לשמן [- לא עבור קרבן ה' לחם]; ומניף השנים הנשארים הפשרים עם שתי הלחם.

יד. שתי החלות מעכבות זו את זו. ושני הכבשים מעכבין זה את זה: מת אחד משניהם, או ברת, או נעשה טרפה - יקח זוג לשני; שחט אחד לשמו, יקח לו זוג.

טו. שתי הלחם מעכבין את הכבשים, ושני הכבשים אינן מעכבין את הלחם. ואם היונפו עם הכבשים, מעכבין זה את זה: ואם אבד הלחם, יאבדו הכבשים; ואם אבדו הכבשים, יאבד הלחם, ויביאו לחם אחר וכבשים אחרים. טז. שתי הלחם הבאות בפני עצמן בלא כבשים, כיצד עושין בהן? יונפו, ותעבר צורתן [- יפסלום בלינה], ויצאו לבית השרפה - גזרה שמא ימצאו כבשים לשנה הבאה, ויביאו לחם בלא כבשים. הפר ושני האילים ושבעת הכבשים והשעיר הבאין ביום זה בגלל הלחם - אינן מעכבין את הלחם, ולא הלחם מעכבין.

יז. שני פרים של מוסף היום, ופר הבא בגלל הלחם - אינן מעכבין זה את זה.

יח. איל של מוסף היום, ושני אילים הבאין בגלל הלחם - אינן מעכבין זה את זה.

יט. שבעה כבשים של מוסף היום, ושבעה כבשים הבאים בגלל הלחם - אינן מעכבין זה את זה. ואם נשחטו, כלם מעכבין זה את זה.

כ. התמידין אינן מעכבין את המוספין, ולא המוספין מעכבין התמידין; ולא המוספין מעכבין זה את זה, ולא מנין העולות כלן מעכב. כיצד? הרי שלא מצאו אלא ששה כבשים, מקריבין ששה; אפלו לא מצאו אלא אחד, מקריבין אותו; בין בראשי חדשים, בין בימי המועדות והשבתות. ואינן חביבין להקריב השאר למחר או למועד אחר, אלא כל קרבן צבור שעבר זמנו - בטל קרבנו. לא מצאו אלא שני כבשים, אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר - הרי הדבר שקול: אם הקריבו למוסף היום, הקריבו; ואם רצו להניחם למחר לתמידין, יניחו.

יום חמישי

הלכות תמידין ומוספין פרק ט

א. באחד פתשרי מקריבין מוסף היום: פר ואיל ושבעה כבשים - הכל עולות, ושעיר חטאת הנאכלת. וזה מוסף היום, יתר על מוסף ראש הודש הקרב בכל יום ראש הודש; לפיכך אם חל להיות בשבת, היו שם שלשה מוספין: מוסף שבת, ומוסף ראש הודש, ומוסף היום.

ב. וכיצד סדור הקרבנות? מוסף שבת תחלה, ואחרי מוסף ראש הודש, ואחרי מוסף יום טוב; שכל התדיר מתברר קודם את חברו. וכן כל המקדש מתברר קודם את חברו. היה לפניו תדיר ומקדש, יקדים אינה מהן שירצה.

ג. עבר או שכח, ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדשה תחלה - מקריבו, ואחר כך שחט את התדיר או את המקדש.

המים, תקעו ונהרעו ותקעו; עלה לכבש, ופנה לשמאלו, ונתן המים מן הצלוחית לתוך הספל שהיה שם. ושני ספלים של כסף היו שם - מערכי היה בו המים, ומזרחי היה בו היין של נסך. ומנקהו היה כמין שני חטמין [חורים] דקין; ושל מים היה נקב שלו דק משל יין, כדי שיכלה המים עם היין כאחד.

ח. זה שמנסף המים - היו אומרים לו: 'הגבה ידיך!' שפעם אחת נסך על רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהן - שאמרו: 'מין הוא', שהן אומרים שאין מנסכים מים.

ט. וכמעשהו בחל כף מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב, ואינה מפלי השרת, ומניחה בלשכה, ולמחר ממלא ממנה.

י. אם נשפכה או נתגלתה [ונפסלה] - ממלא מן הפיור, ומנסף.

יא. בכל יום ויום מימי החג, היו אומרים שירה בפני עצמה על מוסף היום: בראשון מימי חלו של מועד, היו אומרים: "הבו לה' בני אלים"; בשני - "ולרשע אמר אלהים"; בשלישי - "מי יקום לי עם מרעים"; ברביעי - "בינו, בערים בעם"; בחמישי - "הסירותי מסכל שכמו"; בששי - "מוטו כל מוסדי ארץ". ואם חל שבת להיות באחד מהם, "מוטו" ידחה.

יב. כבר בארנו, שכל משמרות כהנה ארבעה ועשרים; וכלן עובדין בשנה בגלים. ובחג הסוכות היה כל משמר מקריב פר אחד, או איל אחד, או שעיר חטאת; אבל הכבשים - יש משמר שמקריב מהן שני כבשים, ויש משמר שמקריב כבש אחד. ביצד? ביום טוב הראשון של חג - היו שם שלשה עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב בהמה אחת מהן, נשארו שם ארבעה עשר כבשים לשמונה משמרות; ששה משמרות מקריבין שנים שנים, ושני משמרות מקריבין אחד אחד. בשני - היו שם שנים עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, נשארו שם ארבעה עשר כבשים לתשעה משמרות; חמשה מקריבין שנים שנים, וארבעה מקריבין אחד אחד. בשלישי - היו שם אחד עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, נשארו שנים עשר כבשים לתשעה משמרות; וששה מקריבין אחד אחד. ברביעי - היו שם עשרה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, נשארו ארבעה עשר כבשים לאחד עשר משמר; שלשה מקריבין שנים שנים, ושמונה מקריבין אחד אחד. בחמישי - היו שם תשעה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, נשארו ארבעה עשר כבשים לשנים עשר משמר; שני משמרות מקריבין שנים שנים, וששה מקריבין אחד אחד. בששי - היו שמונה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, נשארו ארבעה עשר כבשים לשלשה עשר משמר; משמר אחד מהם מקריב שנים, ושנים עשר משמר מקריבין אחד אחד. בשביעי - היו שם שבעה פרים ושני אילים ושעיר וארבעה עשר כבשים, כמנין המשמרות; נמצא כל משמר מקריב בהמה אחת.

ט. הרי שהיו מיני בהמה הרבה ממין קרבן אחד, ביצד הן קרבין? הפרים קודמין לאילים, שפן נתרבו בנסכים; ואילים קודמין לכבשים, שפן נתרבו בנסכים; וכבשים קודמין לשעירים, שפן נתרבו באמורין - שבכלל אמורי כבשים האליה, ואין בשעירים אליה. [וקרבן] העמר קודם לכבש הבא עמו, ושתי הלחם קודמין לשני כבשים. זה הכלל: דבר הבא בגלל היום, קודם לדבר הבא בגלל הלחם. י. מנחת האיש קודמת למנחת האשה, מנחת חטים קודמת למנחת שעורים; מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה, מפני שהיא באה על חטא. מנחת נדבה ומנחת שוטה - אינה שירצה מהן, יקדים.

יא. מנחות קודמות ליין, והיין קודם לשמן, והשמן קודם ללבונה, ולבונה קודמת למלח, ומלח קודם לעצים. אימתי? בזמן שבאו פלן כאחד; אבל הבא ראשון קרב ראשון, והבא אחרון קרב אחרון.

יב. כל הקודם בהקרבה, קודם באכילה. יג. היו לפניו שלמים של אמש ושלמים של יום - של אמש קודמין, שהרי קרב [910] זמן [להאכל]; שלמים של אמש וחסאת או אשם של יום - חטאת ואשם קודמין, מפני שהן קדשי קדשים, כמו שבארנו.

הלכות תמידיו ומוספיו פרק י

א. ביום צום כפור מקריבין מוסף כמו מוסף ראש השנה: פר, ואיל - זה הוא הנקרא 'איל העם' - ושבעה כבשים - הכל עולות, ושעיר חטאת, והוא נאכל לערב.

ב. ועוד מקריבין הצבור שעיר חטאת, והוא נשרף, שפן זוגו שעיר המשפלה [לעזאזל].

ג. ביום הראשון של חג הסוכות, מקריבין מוסף היום: שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים - כלם עולות, ושעיר חטאת נאכלת. וכן בכל יום ויום משבעת ימי החג, מקריבין שני אילים וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת.

ד. אבל הפרים פותחין אחד אחד בכל יום: בשני מקריבין שנים עשר פרים, ובשלישי אחד עשר פרים, עד שימצא קרבן יום שביעי - פרים שבעה, אילים שנים, כבשים ארבעה עשר - הכל עולות, ושעיר חטאת.

ה. ביום שמיני עצרת, מקריבין מוסף היום: פר ואיל ושבעה כבשים - פלן עולות, ושעיר חטאת. וזה מוסף בפני עצמו.

ו. כל שבעת ימי החג, מנסכים את המים על גבי המזבח; ודבר זה הלכה למשה מסיני. ועם נסוף היין של תמיד של שחר, היה מנסף המים לבדו [ולא מערבב המים והיין].

ז. ואם ערה המים לתוך היין, או היין לתוך המים, ונסף שניהן מפלי אחד - יצא; ואם הקדים נסוף המים לזבח, אפלו נסכן פליה - יצא. ובקרבן דרומית מערבית היה מנסף, למעלה מחצי המזבח; והכל יורד לשיתין [תעלות], כמו שבארנו. ביצד היו עושין? צלוחית של זהב מתוקת שלשה לגין, היה ממלא אותה מן השילוח; הגיעו לשער

כמתעסק [בדבר אחר - בלא כוונה] - הרי אלו פסולין; עד שיחפזון לשחיטה.

ד. ולא ישחט שני ראשים באחד בקדשים; ואם שחט, הרי אלו פשרים.

ה. אבל שנים שוחטין בהמה אחת בקדשים, פחלין. ו. הקטן אינו שוחט קדשים, אף על פי שהגדול עומד על גביו; שהקדשים צריכין מחשבה, וקטן אין לו מחשבה. אפלו היתה מחשבתו נפרת מתוך מעשיו, אינה מחשבה להקל אלא להחמיר. ביצר? היתה עולה עומדת בדרום, ומשכה הקטן והביאה לצפון, ושחטה - שהרי ממעשיו נפר שמתחבתו לשחיטת קדשים - הרי זו פסולה.

ז. קדשי קדשים שנשחטו בדרום, או שנתקבל דמן בדרום - פסולין.

ח. היה עומד בדרום, והושיט ידו לצפון ושחט - שחיטתו פשרה.

ט. היה עומד בדרום, והושיט ידו וקבל הדם בצפון - קבלתו פסולה.

י. הכניס ראשו ורבו לצפון, הרי הוא פועל בצפון. יא. שחטה בצפון, ופרקסה ויצאת לדרום, אפלו הוציאה לדרום - פשרה; פרקסה ויצאת לדרום, ותזרה לצפון, ואחר כך קבל דמה בצפון - פשרה. וכן קדשים קלים שהיו בפנים, ועמד חוץ לעזרה והכניס ידו לפנים ושחטן - שחיטתו פשרה.

יב. הכניס ידו [לעזרה] וקבל [דם] - קבלתו פסולה, אפלו הכניס ראשו ורבו. ואפלו היה העובד בלו בפנים, וציציתו [שערו] בחוץ - עבודתו פסולה, שנאמר: "בבאכם אל אהל מועד", עד שיבואו קלן.

יג. פרקסה בהמה ויצאת לחוץ אחר קבלת דמה - פשרה; שאפלו יצאו האמורין והבשר קדם וריקה בקדשים קלים - הזבח פשר, כמו שיתבאר.

יד. היתה הבהמה פלה בפנים, ורגלה בחוץ, ושחטה - הזבח פסול, שנאמר: "והביאום לה", עד שתהיה פלה בפנים.

טו. שחטה והיא פלה בפנים, ואחר כך הוציאה רגלה לחוץ - חותף הבשר [של הרגל] עד שמגיע לעצם, ואחר כך מקבל הדם; ואם קבל, ואחר כך חתף - פסול, מפני שמנונית הבשר שבחוץ. ובקדשים קלים - אין צריך לחתף, אלא מחזיר רגלה לפנים ומקבל; שבשר קדשים קלים שניצא קדם וריקה, פשר.

טז. תלה בהמה ושחטה באויר העזרה - פסולה, שנאמר: "על ירך המזבח", עד שישחט בארץ.

יז. היתה הבהמה בארץ, ונתלה ושחט והוא תלוי באויר - בקדשי קדשים, פסול; ובקדשים קלים, פשר.

יח. שחט מעוט סימנין [קנה ווטס] בחוץ ויגמרן בפנים, או ששחט מעוטן בדרום ויגמרן בצפון - פסולין; שהשחיטה ישנה מתחלתה ועד סוף [השחיטה כולה צריכה להיות כדיון].

יט. נתלה וקבל הדם מצואר בהמה המנחת בקרקע - פסול, שאין דרוך שרות בכך.

יג. וכל מי שהיה מקריב פר היום - לא היה מקריב פר למחר, אלא חוזרין חלילה. ובשמיני - חוזרין לפיס [להגדיל] פלם באחד פשאר הרגלים, כמו שבארנו.

יד. ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - היה שם מנחת נסכים של מוספין ושל תמידין, אחד וששים עשרון; ולא היו מערבין אותן.

טו. ולעולם אין מערבין נסכים - אלא נספי הפרים לבדם, ונספי אילים לבדם, ונספי כבשים לבדם, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד.

טז. וכן החלבים של קרבנות - בין קרבנות צבור, בין קרבנות יחיד - אין מערבין אותן זה בזה, אלא מקטירין אמורי פל קרבן וקרבן בפני עצמו; ואם נתערבו, מקטירין הכל באחד.

יז. מנחות של נסכים שנתערבו זו בזו לאחר שנבללה כל מין ומין בפני עצמו - פשרות.

יח. וכיון שנבללו המנחות ונתערב שמנן וסלתן - הרי זה מתר לערב יין שלהן לכתחלה; וכן אם הקטיר מנחות של נסכים פל אחת ואחת בפני עצמה - הרי זה מתר לערב יין שלהן.

יט. כשמערבין היין של נסכים - יש לו לערב יין נסכים של אמש בשל יום, ושל יחיד בשל צבור; וכשמערב, מערב יין נספי פרים ביין נספי אילים, יין נספי כבשים ביין נספי כבשים; אבל אין מערבין יין נספי כבשים ביין נספי פרים ואילים.

כ. ולעולם אין מערבין היין לכתחלה, אלא אחר שנתערבה הסלת או אחר שהקטירה, כמו שבארנו.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות פסולי המקדשין

יש בכללן שמונה מצוות - שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או שהטל בהם מום; (ב) שלא לאכל פגול; (ג) שלא יותיר קדשים לאחר זמן; (ד) שלא יאכל נותר; (ה) שלא יאכל קדשים שנטמאו; (ו) שלא יאכל אדם שננטמא את הקדשים; (ז) לשרף הנותר; (ח) לשרף הטמא. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות פסולי המקדשין פרק א

א. כל הפסולין לעבודה מתרין לשחט קדשים לכתחלה, ואפלו קדשי קדשים: חוץ מן הטמא, שאינו שוחט לכתחלה, ואף על פי שהוא חוץ לעזרה ופשט [הושיט] ידו ושחט בעזרה - גזרה, שמא יגע בבשר.

ב. ואם עבר ושחט - הזבח פשר. וכן פר כהן גדול של יום הכפורים - אף על פי שנאמר בו "ושחט אהרן", אם שחטו זר, פשר; אף פרה אדמה ששחטה זר - פשרה, שאין לה שחיטה שפסולה בזה.

ג. השוחט את הקדשים, ולא נתפזן לשחיטה אלא

לא. נשאר פחות מכוזית, לא יזרק; ואם זרק, לא הורצה [- לא התקבל]. נפסל הבשר קדם זריקה, או שיצא חוץ לעזרה - לא יזרק הדם; ואם זרק, הורצה.

לב. בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה קדם זריקת דמים - אף על פי שזנזק הדם והבשר בחוץ - הוזבח בשר [- יצאו הבעלים ידי חובה], מפני שסוף הבשר לצאת [- שדיו קדשים קלים שנאכלים בכל העיר]. וזריקה מועלת [- והזריקה הועילה] ליוצא [שלא ישרף מיד, אלא] לשרפו [אחר שילון ויפסלו], אבל לא לאכלו.

לג. וכן אמורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים, וזנזק הדם והן בחוץ - לא נפסל הזבח; ואם החזירן [לפני זריקה], מקטירין אותן. ואף על פי שלא החזירן [וזרק הדם], חביב עליהן משום [- דיני:] פגול ונותר וטמא.

לד. כל הזבחים של יחיד - בין שנטמא בשר והחלב קים, בין שנטמא חלב והבשר קים - זורק את הדם. נטמאו שניהן, לא יזרק; ואם זרק - הורצה, שהציץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על הטמא. וכן אמורין או אכרי עולה שנטמאו והקטירן - הציץ מרצה, כמו שבארנו. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב פלו, הרי זה זורק את הדם.

לה. דם קדשים שיצא חוץ לעזרה, נפסל הזבח; ואף על פי שחזר והכניסו וזרקו על המזבח - לא נרצה.

לו. וכל דם הקדשים אינו מקבל טמאה כלל, שנאמר בדם: "על הארץ תשכנו פמים" - דם שנספף פמים הוא הנחשב פמים ומקבל טמאה; אבל דם קדשים שאינו נשפף פמים, אינו מקבל טמאה.

לז. ודם ששקעה עליו חמה ולא נזרק - נפסל הזבח; ואם זרקו, לא הורצה.

יום שישי

הלכות פסולי המקדשיו פרק ב

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון - אם נתן מתנה [וזריקה] אחת בלבד, כפר. ואפלו בחטאת - מתנה אחת היא העקר, ושאר הארבע מתנות למזנה, שנאמר: "ודם זבחיך ישפף על מזבח ה' אלהיך" - שפיכת הדם על המזבח היא העקר.

ב. וכל הנתנין בזריקה שנתנו בשפיכה - יצא, שנאמר: "ודם זבחיך ישפף".

ג. כל הדמים הנתנין על מזבח הפנימי [מזבח הזהב] - אם חסר אחת מהן, לא כפר; אלא כלן הן עקר הפפרה, שהרי הכתוב הקפיד על מנינן, שנאמר: "שבע פעמים".

ד. חטאת שנתן ממנה מתנה אחת, ומתו הבעלים - ישלים ארבע המתנות לאחר המיתה.

ה. אבל אם נתן האחת ביום, לא יתן השלש בלילה. ו. ואם נתן אחת בפנים והשלימן בחוץ - חביב משום מעלה בחוץ.

ז. הנה מזה, ונקטעה ידו של מזה קדם שנגיע דם לאויר המזבח - לא עלתה לו הנהיה.

כ. הנה עומד בעזרה, ותלה המזרק [ספל הדם] בידו וקבל הדם באויר, או שהגביה בהמה וקבל הדם באויר - פשר, שאויר המקום במקום.

כא. נתן מזרק לתוף המזרק וקבל - פשר; מין במינו אינו חוצץ. הניח סיב [חוט דקל] בתוף המזרק וקבל - פשר; מפני שהסיב חלול, והרי הדם יורד לתוף המזרק, ואין כאן חציצה. אבל אם עשה כן בקמיצת המנחה, וקמץ מתוף הסיב - פסולה.

כב. קבלת הדם, והולכתו למזבח, וזריקתו, וכן הולכת אכרים לכפש - כל אחת מאלו, אינה כשרה אלא כהן הפשר לעבודה, כמו שבארנו בקמיצת המנחה ובמליקת העוף.

כג. והולכה שלא ברגל אינה הולכה; לפיכך, כהן שקבל הדם, ועמד במקומו וזרקו למזבח - נפסל הזבח.

כד. קבל בימינו ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו. קבל בכלי חל - נפסל הזבח; קבל בכלי קדש ונתן לכלי חל - יחזיר לכלי קדש.

כה. נשפף מן הכלי על הרצפה ואספו - פשר; אבל אם נשפף מצואר בהמה על הרצפה, ואספו ונתנו לכלי השרת - נפסל הזבח.

כו. נשפף מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו, וקבל מקצתו מצואר בהמה - הרי זה פשר; ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם [שיצאה בו] הנפש, לא דם התמצית [- סתם דם] ולא דם העור.

כז. כל הזבחים שקבל דמן אחד מן הפסולין לעבודה, או שהוליכו למזבח, או שזרקו למזבח בהולכתו - נפסל הזבח; קבל הבשר ונתן לפסול, ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו - יחזיר לפשר. אבל דם שהוליכו הפסול לעבודה, והחזירו לפשר והוליכו, או שהוליכו הפהן תחלה, והחזירו ונתנו לפסול והוליכו - הואיל והוליכו הפסול, בין בתחלה בין בסוף - נפסל הזבח, שהרי אי אפשר לתמן דבר זה.

כח. קבל הפסול - אם נשאר דם הנפש, חזר הפשר ומקבל ומוליך וזורק, שאין הפסולין לעבודה עושין הדם הנשאר שירים; חוץ מן הטמא - הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הבא בטמאה כמו שבארנו, עושה שירים. כיצד? קבל הטמא - אף על פי שקבל אחריו הכשר דם הנפש וזרקו - נפסל הזבח; שזה שקבל הכשר באחרונה - שירים הוא, ואינו פלוס.

כט. בהמה שחסר מאבריה כל שהוא אחר שחיטה קדם קבלת הדם - נפסלה; אפלו צרם [חבל] באונה קדם קבלה - הרי זה לא יקבל, שנאמר: "ולקח מדם הפר", שיהיה שלם פלו בשעת קבלה. ואם קבל מן החסרה וזרק - הרי זה פסול.

ל. אבל אם חסרה אחר קבלה קדם זריקה - אפלו אבד הבשר קדם זריקת הדם, או נשרף - אם נשתיר כזית מן הבשר או כזית מן האמורין, זורק את הדם; ואם לא, אינו זורק. ובעולה - אפלו כחצי זית מן הבשר וכחצי זית מן האמורין, מפני שפלה לאשים.

יב. ואויר מזבחה, כמזבחה. ואמורי קדשים קלים שהעלו קדם זריקת דמים - לא ירדו, שהרי נעשו לחמו של מזבחה. **יג.** הפריש שני אשמות לאחריות (שאם יאבד אחד יקח השני), ושחט את שניהן, וקדם והעלה אמורים של אחד מהן קדם זריקה (ואח"כ זרק דם השני) - הרי אלו (- אמורי הראשון) ירדו.

יד. הזבחה הפסול והנסכים הפסולין שעלו למזבחה - הזבחה לא ירד כמו שבארנו, מפני שהוא ראוי לאשים, והנסכים ירדו. וכן נסכים הבאין בפני עצמן, שנפסלו ועלו - ירדו. **טו.** עוף שמלקו (- שחיטה מיוחדת בעוף) זר (- אינו כהן), ועלה - לא ירד. וקמץ המנחה שקמצו זר, ועלה - ירד; אף על פי שזה פסול וזה פסול, זה כאלו לא נתקדש כלל. ואחד הזר ואחד שאר הפסולין.

טז. ואלו אם יעלו, ירדו: כל שאינו ראוי לאשים; בשר קדשי קדשים, בשר קדשים קלים, מותר (קרבן העמר, ושני מנחות, ושתי הלחם [של שבועות], ולחם הפנים, הקטרת, וצמר שבראשי כבשים, ושער שבזקני התלשים, והעצמות, והגידים, והקרנים והטלפים בזמן שאינן מחברין - אם עלו, ירדו.

יז. קמץ שמצה (סחט) שמנו על העצם, וירד העצם - יחזירו; שהדבר ספק שמא חבורי עולין פעולין הן חשובין (- קומץ שירד דינו שיעלה, ולכן גם שמנו שירד יעלה).

יח. מזבחה הפנימי מקדש פסולין הראויין, בין ראויין לו בין שאינן ראויין לו; אבל מזבחה החיצון אינו מקדש אלא פסולין הראויין לו, כמו שבארנו. ביצד? מזבחה החיצון שעלו לו זבחים שנפסלו, לא ירדו; עלת לו קטרת זרה - תרד, שאין הקטרת ראויה למזבחה החיצון. אבל מזבחה הפנימי שעלה לו קמץ מנחה, בין בשר בין פסול - לא ירד. וכן כל פיוצא בזה. כלשם שהמזבחה מקדש את הראוי לו - כך הפכש ושאר כלי השרת מקדשין את הראוי להן, שהרי נאמר בכלים: "כל הנגזע בהם יקדש"; ומשיגיע לכבש דבר הראוי לו - לא ירד, ואף על פי שנפסל. וכן משיגיע לכלי דבר הראוי לו - נתקדש, ולא יפדה לעולם ואף על פי שנפסל, כמו שבארנו באסורי המזבחה.

יט. אין כלי הלח מקדשות את היבש, ולא כלי היבש מקדשות את הלח. במה דברים אמורים? במדות (- כלי מדידות) הלח והיבש שהיו במקדש, כמו שבארנו בהלכות כלי המקדש; אבל המזרקות (קערות) מקדשות הלח והיבש, וכלי שרת מקדשין דם הפסול לקרב.

כ. כל כלי השרת - אין מקדשין אלא במקדש, ואין מקדשין אלא מדעת (הכהן - לקדש), ואין מקדשין אלא מתוכן, ואין מקדשין אלא שלמים. נקבו - אם עושין הן מעין מלאכתן שהיו עושין והן שלמים, מקדשין; ואם לאו, אין מקדשין. ואין מקדשין אלא מלאים. אבל המדות, אין מקדשין חסרים, אלא אם דעתו למלאתן; ואם אין דעתו למלאתן, מקדשין להפסל אבל לא לקרב. **כא.** כל כלי שרת - מקדשין שלא בזמן להפסל, אבל לא לקרב. ביצד? דבר שמצותו ביום שנתקדש בכלי שרת

כו. אברים שפדרן, וכן קמץ שפדרו, וסדר העצים של מערכה למעלה מהן (- עליהם), או שפדרן מצדי העצים - הרי זה ספק אם דרף הקטרה בכף או אין דרף הקטרה בכף. לפיכך, לכתחלה לא יעשה כן; ואם עשה, הורצה (התקבל).

הלכות פסולי המקדשין פרק ג

א. קדשי קדשים ששחטן בראש המזבחה - כאלו שחטן בצפון, שנאמר: "וזבחת עליו את עלתך ואת שלמך" - מלמד שכל המזבחה ראוי לשחיטת העולה ושחיטת השלמים.

ב. עולה ששחטה בראש המזבחה, או ששחטה למטה והעלה אותה לראש המזבחה - נפשיט אותה (מעורה) וינתח אותה במקומה, ומוריד הקרבים (מעיים), ומדיחן למטה, וחוזר ומעלה אותן; ומוריד העור, ונותנו לפנהיים.

ג. וכן זבחים שחוטין שעלו לגבי המזבחה - מפשיט וינתח במקומן, ומוריד הקרבים, ומדיחן במים, וחוזר ומעלה אותן; ומוריד העור והבשר, ונותנו לבצלים, וחוזר ומקטיר את השאר. ומפני מה לא יוריד הכל, אלא נפשיט וינתח בראש המזבחה? שכל הראוי לאשים (- להקרבה), אם עלה לראש המזבחה - לא ירד, שנאמר: "כל הנגזע במזבחה יקדש". יכול, אף על פי שאינו ראוי? תלמוד לומר "היא העלה על מוקדה" - מה עולה שהיא ראויה לאשים, אם עלת (ה) לא תרד, אף כל הראוי לאשים - אם עלה, לא ירד.

ד. עולה שהעלה תיה לראש המזבחה - תרד, שעדין אינה ראויה.

ה. וכן קמץ המנחה שלא נתקדש בכלי שרת, וכל אסורי המזבחה שעלו - ירדו, לפי שאינם ראויין מתחלתן.

ו. וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה, או שנשפך דמה, או שיצא חוץ לעזרה - אם עלת, תרד.

ז. אבל קדשים שלגנו, בין שלן הדם או הבשר או האמורין, וזבחה שיצא חוץ לעזרה, או שנטמא, או שנפסל (בעת השחיטה) במחשבת הזמן או במחשבת מקום (- שלא לאכלה בזמנה או במקומה) או במחשבת שני (- שלא לשם מין הקרבן או בעליו), או שקבלו הטמאים וזרקו את דמו - הואיל וראויין בעבודת קרבן הבא בטמאה (כגון: שרוב הציבור טמא) - ונשתן דמו חוץ למקומו, או קדשי קדשים שנשחטו בדרום או שנתקבל דמם בדרום - אף על פי שכל אלו פסולין, אם עלו לראש המזבחה לא ירדו:

ח. כל שפסולו בקדש (- שנפסל אחר שהתקדש), הקדש מקבלו. וכשם שאם עלו לא ירדו - כך אם ירדו לא יעלו שניה (שניתן), שהרי פסולין הן.

ט. ואם משלה בהן האור (אש) - אף על פי שיירדו, יעלו שניה וישלים הקטרתן.

י. קמץ (ממנחה) שנתפגל (ונפסל), ומקצתו בארץ ומקצתו משלה בו האור - יעלה בלו.

יא. אברים וזבלים וקמצים שלגנו בראשו של מזבחה - כאלו לנו בעזרה, ואם ירדו לא יעלו. אבל אם לא ירדו, מקטירין אותן לעולם.

עומדות - נתפפר בראשונה, שניה מטה ושלישית תרעה
[עד שיפול בה מום]; נתפפר בשלישית, שניה מטה
וראשונה רועה; נתפפר באמצעית, שתייהן מתות.

ה. המפריש שתי חטאות לאחריהן [שאם תאבד אחת
יקריב השניה] - מתפפר באיזו שירצה, והשניה תרעה עד
שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.

ו. הפריש חטאת מעברת וילדה - הרי היא וילדה כשתי
חטאות שנתפרשו [שהפרישם] לאחריהן.

ז. המפריש חטאתו ועברה שנתה [- גדלה ואינה ראויה
לקרבן] - תרעה עד שיפול בה מום, ותמכר ויביא בדמיה
אחרת; וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום - יביא
בדמיה אחרת.

ח. כל חטאת שאבדה, ונמצאת קדם כפרה - אף על פי
שנמצאת בעלת מום, או שנמצאת אחר שעברה שנתה -
אינה מטה, אלא תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה
לנדבה; נמצאת אחר כפרה - אף על פי שנמצאת בעלת
מום או עברה שנתה - הואיל והיתה אבודה בשעת כפרה,
הרי זו תמות.

ט. היתה גנובה או גזולה בשעת כפרה, ואחר כף חזרה -
אינה מטה אלא תרעה; לא שמעו ממשוה רבנו אלא
אבודה. היה עקר אבדתה בלילה [- נאבדה בלילה] - אף על
פי שהיתה אבודה בשעת כפרה, אינה מטה אלא תרעה.

י. אבדה ממנו לא מן הרועה, או שאבדה מן הרועה
ואינה אבודה מבועלה - אינה מטה אלא רועה.

יא. וכל אלו שרועות - רועות עד שיפול בהן מום, ויפלו
דמיהן לנדבה.

יב. היתה אבודה ממנו ומן הרועה, ואחר מפירה אפלו
בסוף העולם - הרי זו ספק, לפיכך תמות.

יג. היתה נחבאת אחורי הדלת או בסתר [מאחורי]
המדרגה - הרי זו אבודה, שהרי אין אדם רואה אותה
בשעת כפרה. היתה בשדה או באגם [מרעה] - הרי זו ספק
אבודה, שמא יש שם אדם רואה אותה בשעת כפרה;
לפיכך תמות מספק.

יד. השולח חטאתו ממדינת הים [מחור], מקריבין אותה
בחזקת שהוא קים. במה דברים אמורים? בחטאת העוף,
או בחטאת בהמה של אשה, שאינה בת סמיכה [- אינה
צריכה לסמוך ידיה על הקרבן] כמו שבארנו. אשם ודאי
שמתו בעליו, ושכפרו בעליו - ירעה עד שיפול בו מום,
וימכר ויפלו דמיו לנדבה; שכל שבחטאת תמות - באשם
ירעה עד שיפול בו מום, ויפלו דמיו לנדבה.

טו. וכל אשם שנתק לרעה [- שנשלח למרעה בשביל שיפול
בו מום] - אם הקריבו עולה, פשר. ולמה לא יקרב עצמו
עולה לכתחלה? גזרה לאחר כפרה משום לפני כפרה.

טז. המפריש נקבה לאשמו - תרעה עד שיפול בה מום,
ותמכר ויביא בדמיה אשם [מפני שאשם בא מהזכרים]. אם
הקריב [כבר] אשמו [- זכר], יפלו דמיה לנדבה; וכן וילדה.
יז. הפריש נקבה לעולתו וילדה זכר - ירעה עד שיפול בו
מום, ויביא בדמיו עולה.

בלילה - נפסל וישרף, אבל אינו קרב; כגון שקמץ מנחה
בלילה, ונתן קמצה לכלי שרת - הרי זו נשרפת.

כב. מזבח שנפגם - נפסלו כל הקדשים שהיו שם
שחוטין במקדש שעדין לא נזרק דמם; שהרי אין שם
מזבח לזרק עליו, ונאמר: "ובחת עליו את עלתיך ואת
שלמיך" - כלומר תזבח, והוא עומד בתקונו, לא פגום.

כג. אבל קדשים חיים שהיו שם בעזרה כשנפגם, לא נפסלו;
אלא כשיבנה המזבח, יקרבו - שאין בעלי חיים נדחין.

כד. הקדיש בהמות עד שלא נבנה המזבח - כשיבנה,
מקריבין אותן; שהדחוי מעקרו [מלכתחילה] אינו דחוי.

כה. וכן אין אוכלין קדשים והמזבח פגום, שנאמר:
"ואכלוה מצות אצל המזבח"; והוא הדין לקדשים קלים,
שאינן אוכלין אותן בירושלים והמזבח פגום, עד שיבנה.

הלכות פסולי המקדשין פרק ד

א. וְלֹד [מקרבן] חטאת, ותמורת חטאת [- קרבן חטאת
שרצה להחליפו בבהמה אחרת - ונתקדשה גם היא], וחטאת
שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאת אחר לשכפרו
הבעלים [בקרבן אחר] - הרי אלו ימותו. נמצאת אחר
שנשחטה החטאת השניה שהפריש, קדם שיזרק דמה -
הרי זו ספק אם תמות או תרעה עד שיפול בה מום; לפיכך
תמות. וכיצד הן מתות? לא שיהרגו אותה בכלי או בידו;
אלא יכניס אותן לבית, ונועל עליהן עד שימותו. ודברים
אלו, פלן מפי משה רבנו נשמעו. אין כל הדברים אמורים,
אלא בחטאת יחיד בלבד; אבל חטאת צבור שאבדה
ונמצאת אחר כפרה, בין ראויה [להקרב] בין אינה ראויה
[מחמת מום] - תרעה עד שיפול בה מום, ותמכר ויפלו
דמיה לנדבה. ואין אתה יכול לומר בחטאת צבור 'ולד'
או 'תמורה' או 'שמתו בעליה' - שכל קרבנות הצבור
זכרים, ואין הצבור עושין תמורה כמו שיתבאר.

ב. פו ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים
תחתייהן, וכן שעירי עבודה זרה [- שמביאים הציבור אם
עבדו ע"ז, בהוראת שוגג של בית הדין] שאבדו והפריש
אחרים תחתייהן [ונמצאו הראשונים] - ירעו [- הראשונים -]
עד שיפול בהן מום, וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה; שאין
חטאת הצבור מטה. ולמה לא יקרבו עצמן נדבה, שהרי
זכרים הן? גזרה לאחר כפרה משום לפני כפרה.

ג. המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתייה,
ונמצאת הראשונה, והרי שתיהן עומדות - משך אחת
משתייהן ונתפפר בה - האחרת תמות. בא להמלך [לשאול
בבית דין], אומרין לו שיתפפר בזו שהפריש בראשונה,
והשניה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.

היתה אחת מהן תמימה ואחת בעלת מום - תמימה תקרב
ובעלת מום תפדה; נשחטה בעלת מום קדם שיזרק דם
התמימה - הרי זו אסורה בהגיה. היו שתיהן בעלי מומין -
ימכרו שתיהן, ויביא מדמיהן חטאת, ויפלו השאר לנדבה.
ד. הפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתייה
ואבדה, והפריש אחרת, ונמצאו האובדות, והרי שלשפן

כז. עולת נזיר, עולת יולדת, עולת מצרע, ששחטן בגי שנים עשר חדש ויום אחד, או מחסרי זמן בפעלים - כשרים, וטעונין [- מביאים איתם] נסכים. זה הפלל: כל שאינו פוסל בעולת נדבה, אינו פוסל בעולת חובה - בין עולת [- נחשב כקרבן] בפעלים, בין שלא עולת להם.

שבת קודש

הלכות פסולי המקדשין פרק ה

א. המפריש מעות לחטאתו, ומת - ילכו המעות לים המלח [- שלא יהנו בהם]; וכן המפריש מעות לחטאתו ואכרו, והקריב חטאת תחתייהו, ונמצאו המעות אחר פפרה - ילכו לים המלח.

ב. הפריש מעות לחטאתו ואכרו, והפריש מעות אחרות תחתייהו - לא הספיק לקח [לקנות] בהן חטאת, עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה.

ג. הפריש מעות לחטאתו ואכרו, והפריש חטאת תחתייהו - לא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות, והרי החטאת בעלת מום - תמכר, ויביא מאלו ואלו חטאת; והשאר יפלו לנדבה.

ד. הפריש חטאתו ואכרה, והפריש מעות תחתייהו - לא הספיק לקח בהן עד שנמצאת חטאתו, והרי היא בעלת מום - תמכר, ויביא מאלו ואלו חטאת; והשאר יפלו לנדבה.

ה. הפריש שני צבורי [חבילות] מעות לאחריהו [- שאם יאבד האחד יקנה מהשני] - מתפפר באחד מהן, והשני יפל לנדבה.

ו. המפריש חטאתו או דמי חטאתו, וכסבור שהוא חיב, ונמצא שאינו חיב - הרי אלו חלין, ולא נתקדשו; הפריש שפלים או דמי שפלים, וכסבור שהוא חיב שפלים, ונמצא שאינו חיב אלא אחת - יביא אחת, והשאר יפלו לנדבה.

ז. הלוקח מעות בידו או שהיה מלקט, ואמר: 'אלו אביא מהן חטאתי' - המותר [הנשאר] חלין; וכן יראה לי שהדבר קל וחמור בשאר הקרבנות, שהמותר חלין.

ח. המפריש מעות למנחת חוטא והביא מהן מנחתו, או שהפריש מנחת חוטא, והותירה - המותר יבוא מנחה נדבה. אבל מותר עשירית האפה של כהן גדול, שהיא [מנחת] התבתיין - ירקב. וכן מותר לחמי תודה ומותר לחמו של נזיר - ירקבו; ומותר דמי נסכיו, יפלו לנדבה. כבר בארנו בשקלים, שמותר השקלים חלין.

ט. מותר קני [עופות, הבאים לכפרת] זבים, קני זבות, קני יולדות, חטאות ואשמות - מותריהן יפלו לנדבה, ויקרבו עולות כמו שבארנו. מותר עולה, לעולה; מותר שלמים, לשלמים; מותר מנחה, למנחה; מותר פסח, לשלמים. מותר נזירים, לנזירים; מותר נזיר, לאותו נזיר. במה דברים אמורים שמותר חטאת לנדבה? בחטאת קבועה [רגילה]. אבל מי שהוא חיב בקרבן עולה ויורד [קרבו] המשתנה בין עשיר לעני, שהפריש מעות לחטאת בהמה, והעני - יביא תחתייהו עוף, ומחללן על העוף,

יח. אבל הדיוט שהפריש זכר לחטאתו [במקום נקבה], ונשיא שהפריש שעירה לחטאתו [במקום זכר], וכהן משיח [שנמשח בשמן] שהפריש פרה לחטאתו [במקום פרה] - הרי אלו אין מתקדשין, לא קדשת הגוף ולא קדשת דמים [ממנו]; לפיכך ימכרו שלא במום [אלא כמות שהם].

יט. המביא אשם תלוי [- שמסופק אם חטא], ונודע לו שלא חטא, או שחטא ודאי - אם עד שלא נשחט - ירעה עד שיפיל בו מום, ויפלו דמיו לנדבה; מפני שלבו של אדם דוי [מצטער] על עוונותיו, והואיל ועל ספק הפרישו, גמר בלבו להקדישו. אפלו הפרישו על פי עדים והזמנו, יפלו דמיו לנדבה. ואם אחר שנשחט נודע לו - הדם ישפך והבשר ישרף, כשאר פסולי המקדשין. נודע לו אחר שזנרק הדם - הבשר יאכל לכהנים, ככל האשמות.

כ. אשם ודאי אינו כן: אם עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא - יצא וירעה בעדר כשאר החלין, ואין בו קדשה כלל; ואם משנשחט - הרי זה יקבר; ואם משזנרק הדם - הבשר יצא לבית השרפה, כשאר פסולי המקדשין.

כא. מי שנתחייב באשם תלוי, והפריש שנים לאחריהו [- שאם יאבד אחד יקריב השני] - מתפפר באחד, והשני ירעה עד שיפיל בו מום, ויפלו דמיו לנדבה. ואין צריך לומר בודאי שהוא כן.

כב. כל האשמות שבתורה - באים בגי שפלים [- שנתיים], ובאים בכסף [- במחיר שני] שקלים; חוץ מאשם מצרע ואשם נזיר - שהן בגי שנה, ואין לדמיהן קצפה [- הקצבה]. אשם תלוי, בפרוש [נאמר בתורה] שהוא מן הגדולים; ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שאינו בא אלא בכסף שקלים.

כג. הוזלו אילים, ולא ימצא איל בשתי סלעים - אין לו תקנה, אלא ישקה עד שיוקרו [יתיקרו] ויביא בשתי סלעים, שהרי הקפידה תורה על דמיו ונתנה לו קצפה.

כד. הפריש אשמו, והיה בשעת הפרשה יפה [שווה] סלע ובשעת פפרה יפה שפלים - כשר; שהדחוי מעקרו [- דבר שמעודו לא היה ראוי להקרבה] אינו דחוי [כשהיה ראוי], ועדין לא נראה [לא היה ראוי] עד שנעשה שנה שפלים; ואף על פי שהשפית מאליו, אדם מתפפר בשבח הקדוש. היה בשעת הפרשה יפה שפלים ובשעת פפרה יפה סלע - הרי זה פסול. תזר ונעשה יפה שפלים - יחזר לכשרותו, שאין פעלי חיים נדחין, כמו שבארנו; למה הדבר דומה? למום שנפל ועבר.

כה. הפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהם שני אילים לאשם - אם היה אחד מהם יפה שפלים, יקרב לאשמו; והשני ירעה עד שיפיל בו מום, ויפלו דמיו לנדבה.

כו. היה חיב באשם בן שנה והביא בן שפלים, או בן שפלים והביא בן שנה, או ששחטו מחסר זמן בפעלים [- שלא הגיע זמנם להתכפר] - פסול; ותעבר צורתו [ילינו] הבשר, ויצא לבית השרפה. זה הפלל: כל הפסול בחטאת פסול באשם, חוץ מן האשם ששחטו שלא לשמו שהוא כשר, כמו שיתבאר.

עד שיפיל בהן מום, וימכר כל אחד מהן לבדו, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה, ובדמי היפה שבהן ממין האחר, ויפסיד המותר מביתו.

ז. אף על פי שפכר הקריב עולה שחיב בה, או שלמים שהיה חיב להקריבין - הרי זה מקריב מדמי התערכת עולה אחרת ושלמים אחרים.

ח. תטאות שנתערכו בשלמים - ירעו הכל עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה שבהן שלמים, ובדמי היפה שבהן תטאות; ואם קדם והקריב תטאת אחרת על חטא שהפרישה לו, כלן ימותו.

ט. וכן אם נתערכו מעות תטאות במעות אשם - לוקח שתי בהמות, ומחלל [פודה] דמי תטאת בכל מקום שהוא על חטאת, ודמי אשם על אשם. ואם כבד קרבה תטאות, יוליך כל המעות לים המלח [- לא יהנו בהם]; ואם כבד קרב אשמו, יפלו הכל לנדבה.

י. תודה שנתערכה בתמורתה [- החליף קרבן בבמה אחרת - ונתקדשו שניהם, והתערבו:] - שניהן יקרבו, ויניף הלחם [שמביאים עם התודה] עמהן [- עם שניהם]. וכן אם נתערכה תודה בשאר זבחים - אף על פי שנקרבה תודתו, ירעו הכל עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה תודה אחרת, ובדמי היפה זבח אחר.

יא. תודה שנתערכה באיל נזיר - שניהן יקרבו, ויניף הלחם עמהן.

יב. בכור שנתעבר בפסח - שניהם ירעו עד שיפיל בהן מום, ויאכלו בככור. ולמה לא יקרבו? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד תצות, והבכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לפנהיים; [מפני ש:] ואין מביאין קדשים לבית הפסול, ואין ממעטין באכילתם [- לא גורמים שיתמעט זמן אכילתם, ואוכליהם].

יג. וכן מעשר שנתעבר בפסח - פשיפל בהן מום, ויאכלו כמעשר; הבכור והמעשר שנתערכו, ויאכלו במומן.

יד. וכן שאר קדשים שנתערכו בככור ובמעשר - ירעו עד שיפיל בהן מום, ויאכלו בככור שפול בו מום, או כמעשר שפול בו מום.

טו. אשם שנתעבר בשלמים - אף על פי שאין מקריבין משניהם אלא האמורין, אכל הבשר נאכל - לא יקרב, אלא ירעו עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה אשם, ובדמי היפה שלמים; ויפסיד המותר מביתו. ואם קדם והקריב אשמו, שניהם יפלו לנדבה.

טז. כל הקדשים - אפשר שיתערכו מין במין, חוץ מן החטאת עם האשם, שאין אשם אלא מזכרי הכבשים, ואין להן חטאת מן הכבשים אלא נקבה.

יז. וכל אלו המתערכין [בפסול] פחיים - אם הקריב, הורצה; שאין בעלי חיים נדחין.

יח. בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר, ובמדתה [- כמרחק זה] לכל רוח - אם נקבה בת שנתה היא, פונסה לכפה [לבית] עד שתמות; שמה חטאת היא. היטה בת שתיים, יביא אותה שלמים; ויביא עמה לחם, שמה תודה היא. מצא זכר

ויהנה בהן. וכן אם הפריש דמי עוף והעני - מביא תחתיהן עשירית האיפה, ויחלל המעות עליה, ויהנה בהן.

י. הפריש בהמה ונפל בה מום - תמכר, ויביא בדמיה עוף. אכל אם הפריש עוף ונפסל - לא יביא בדמיו עשירית האיפה; שאין לעוף פדיון, כמו שבארנו באסורי המזבח.

יא. כל חייבי קנים [- קרבן עוף - אחד לעולה ואחד לחטאת] שפתורה שהפרישו מעות לקניהן - רצה להביא בכל המעות חטאת העוף לכדה, יביא; רצה להביא בהן עולת העוף לכדה, יביא. אפלו אמר: 'אלו דמי חטאתי, ואלו דמי עולתי' - יש לו לערב המעות ולקח בהן כאחד חטאתו ועולתו, או לקח בכל חטאת או עולה; שאין הקנין מתפרשות [- נקבעות] אלא בלקיחת [- בקניה ע"י] הבעלים או בעשית [- בהקרבת] בהן.

יב. לפיכך, אם הפריש מעות לקנין סתם, ומת - יפלו כל אותן המעות הסתומין לנדבה, שהרי כלן ראויין לבוא עולה.

יג. מי שהיה מחיב חטאת, ואמר: 'הרי עלי עולה', והפריש מעות ואמר: 'אלו לחובתי' - רצה להביא בהן חטאת בהמה, יביא; עולת בהמה, יביא. מת והניח המעות - ילכו לים המלח.

הלכות פסולי המקדשין פ"ק ו

א. כל הזבחים שנתעבר בהן אחת מחטאות המתות [- שדינם למיתה] או שור הנסקל [- מפני שהמית אדם] - אפלו אחד ברבוא [עשרת אלפים] - כלן ימותו; לפי שבעלי חיים תשובין הן, ואינן בטלין. ואם הקריב - הורצה [התקבל], שאין בעלי חיים נדחין.

ב. נתעבר בהן אחד מאסורי המזבח [- שאסור להקריבו כגון טרפה] - ירעו פלם עד שיפיל בהן מום, וימכרו, ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין של קדשים שנתעבר.

ג. נתעברו קדשים בחלין תמימין - ימכרו החלין שפתערכת לצריכי אותו המין [- הקרבן שנתערבו], ויקרבו כלן. כיצד? ארבע בהמות שלמים שנתערכו בארבע בהמות חלין תמימין - ימכרו הארבע של חלין למי שהוא צריך להביא שלמים, ויקרבו הכל שלמים; וכן בעולה או באשם. והדמים חלין לכל דבר, שהרי דמי חלין הן.

ד. נתעבר שור הקדש בשורים חל - גדול שבכלן הקדש, וימכרו השאר לצריכי אותו המין. נתערכו קדשים בקדשים מין במינו - זה יקרב לשם בעליו, וזה יקרב לשם בעליו, אף על פי שאין כל אחד מהן מכיר קרבנו. במה דברים אמורים? בקרבנות נשים - שאין בהן סמיכה [- סמיכת ידיים על הקרבן]. אבל קרבנות אנשים - הואיל וכל אחד מהן צריך לסמוך על ראש קרבנו - הרי אלו לא יקרבו עד שיתן האחד חלקו [בבהמה] לחברו, או עד שיפיל מום בכל וימכרו, ויביא כל אחד בדמי היפה מאותו המין.

ה. נתעברו מין בשאינו מינו, כגון עולה בשלמים - לא יקרבו אפלו כחמור שבהן; שאין מביאין קדשים לבית הפסול.

ו. וכשם שאין ממעטין בזמן אכילתן - כך אין ממעטין באוכליהן, ולא במקום אכילתן. אלא כיצד יעשה? ירעו

שְׁאִין הַמְלִיקָה מִתְּרַת וּמִטְהַרֵת אֶלָּא דְּכַר שֶׁהוּא כְּשֶׁר לְמִזְבֵּחַ.
ד. אֶבֶל הַנְּרַבֵּעַ [- שבאו או הובאו על אדם], וְהַמְקַצֵּה [-
הופרש לעבודה זרה], וְהַנְּעַבֵּד [כאליל], וְהַאֲתָנָן [- מתנת
זונה], וְהַמְחִיר [- החליף כלב בבהמה], וְהַטְּמֵנוּם [- סתום,
ואין מינו ניכר], וְהַאֲנָדְרוּגִינוּס [- שיש לו אברי זכר ונקבה],
שְׁנַמְלָקוּ - הָרִי אֵלוּ נִבְלָה לְכָל דְּכַר, וּמִטְמָאִין בְּגָדִים
[כשאכלם והגיע] בְּבֵית הַבְּלִיעָה; שְׁאִין הַקְּדָשָׁה חֵלָה
עֲלֵיהֶן, וְהָרִי אֵין פְּסוּלָן בְּקִדְשׁ.

ה. כְּכַר בְּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת, שְׁחִטָּאת הָעוֹף נַעֲשִׂית
[- נזרק דמה] לְמִטָּה [- בחציו התחתון של המזבח], וְעוֹלֹת
הָעוֹף לְמַעְלָה. חִטָּאת הָעוֹף שְׁעֲשִׂיָה לְמַעְלָה - פְּסוּלָה, בֵּין
שְׁעֲשִׂיָה הַזֵּיתָה כְּמַעֲשֵׂה חִטָּאת, בֵּין שְׁעֲשִׂיָה כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה,
בֵּין שְׁעֲשִׂיָה לְשֵׁם עוֹלָה, בֵּין שְׁעֲשִׂיָה לְשֵׁם חִטָּאת.

ו. וְכֵן עוֹלֹת הָעוֹף שְׁעֲשִׂיָה לְמִטָּה - אֶפְלוּ מֶלֶק סִימֵן אֶחָד
[- קנה או ווסט] לְמִטָּה וְסִימֵן אֶחָד לְמַעְלָה - פְּסוּלָה, בֵּין
שְׁמִלְקָה כְּמִלִּיקַת עוֹלָה, בֵּין שְׁעֲשִׂיָה כְּמַעֲשֵׂה חִטָּאת, בֵּין
שְׁעֲשִׂיָה לְשֵׁם עוֹלָה, בֵּין שְׁעֲשִׂיָה לְשֵׁם חִטָּאת.

ז. חִטָּאת הָעוֹף שְׁמִלְקָה לְמִטָּה כְּמִלִּיקַת עוֹלָה לְשֵׁם
חִטָּאת, או כְּמַעֲשֵׂה חִטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, או כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה
לְשֵׁם עוֹלָה - פְּסוּלָה.

ח. וְכֵן עוֹלֹת הָעוֹף שְׁעֲשִׂיָה לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה חִטָּאת לְשֵׁם
עוֹלָה, או כְּמַעֲשֵׂה חִטָּאת לְשֵׁם חִטָּאת - פְּסוּלָה; כְּמַעֲשֵׂה
עוֹלָה לְשֵׁם חִטָּאת - כְּשֶׁרָה, וּבִלְבָד [- אלא] שְׁלֹא עֵלַת
לְבַעְעֵלִים מִשּׁוּם חוֹבָה [- ויביאו קרבן חדש].

ט. כָּל אֵלוּ הָעוֹפוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ מִפְּנֵי מְקוֹם עֲשִׂיתָן, או מִפְּנֵי
שְׁנוּי מַעֲשִׂיתָן, או שְׁנוּי שְׁמֵן [שלא נשחטו לשמן] - אֵינָן
כְּנִבְלַת הָעוֹף לְטִמְאָה [- ואינם מטמאים באכילתם]. וְכֵן
חִטָּאת הָעוֹף או עוֹלֹת הָעוֹף שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ [נפסלה ע"י מחשבה
לא נכונה], או נְטִמְאָת, או נַעֲשִׂית נוֹתֵר - אֵינָה מְטִמְאָה
בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּנִבְלַת הָעוֹף; שְׁכָל אֵלוּ פְּסוּלָן בְּקִדְשׁ.

י. חִטָּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק - נַעֲשִׂית כְּמִצְוֹתָהּ,
וְאֵינָה נִאֲכָלֶת, אֶלָּא תִשְׂרַף, כְּכָל פְּסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין. וְכִיִּצַּד
תְּבוֹא עַל הַסֶּפֶק? כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה הָאִשָּׁה סֶפֶק זָכָה, או סֶפֶק
יולָדֶת, וְכָל כִּיִּצַּא בָּהּ. וְאֵין לָנוּ חִטָּאת בְּהֵמָה עַל סֶפֶק;
שָׂאם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֵטָא או לֹא חֵטָא - יָבִיא אָשֶׁם תְּלוּי,
כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת שְׁגָאוֹת.

יא. חִטָּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק, וְנוֹדַע לָהּ שֶׁהִיא חִיָּבָת
בָּהּ וְדָאִי - אִם עַד שְׁלֹא נִמְלָקָה נוֹדַע לָהּ - תַּעֲשֶׂה וְדָאִית,
וְתִאָּכַל; וְאִם אַחַר שֶׁנִּמְלָקָה נוֹדַע לָהּ - הָרִי זֶה גוֹמֵר הַזֵּיתָה
דְּמָה וְתִמְצִיתוּ [- שחיתת הדם על המזבח], וְתִשְׂרַף, כְּדִי שְׁלֹא
יאמרו: 'חִטָּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק תִּאָּכַל, שֶׁהָרִי
בַתְּחִלָּה עַל סֶפֶק בָּאָה'.

יב. נוֹדַע לָהּ שֶׁאֵינָה חִיָּבָת בָּהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְלָקָה - הָרִי זֶה
תִּקְרַב.

בֵּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ תִּקְנָה; שְׁמָא אָשֶׁם הוּא, וְעַדִּין לֹא
כִּפְרוּ בְּעַלְיוֹ. מְצָא זָכַר בֵּן שָׁנָה - מִנִּיחַ אוֹתוֹ עַד שִׁפְלָה בּוֹ
מוֹם, וּמִכִּיָּא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחֲתָיו, וּמִתְּנָה וְאוֹמֵר: 'אִם עוֹלָה
הִיָּה, זֶה עוֹלָה תַּחֲתָיו; וְאִם שְׁלָמִים הִיָּה, זֶה שְׁלָמִים תַּחֲתָיו';
וּמִקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וְנִסְכּוֹ מִשְׁלַל צְבוּר, וְהָאֶחָד שְׁלָמִים עִם
הַלְחָם, שְׁמָא תוֹדָה הִיָּה. וְמָה יַעֲשֶׂה בְּזֶה הַנִּמְצָא? יִאָּכַל
בְּמוֹמוֹ - שְׁאֶפְלוּ הִיָּה כְּכוֹר או מַעֲשֶׂר, בְּמוֹמוֹ הוּא נִאָּכַל;
וְאִם פֶּסַח אַחַר זְמַנוֹ הוּא, הָרִי זֶה שְׁלָמִים; וּבְזִמְנוֹ, הַכֹּל
נִתְהַרֵן כּוֹ. וְאִם תִּאמַר: 'שְׁמָא אָשֶׁם נִזִּיר, או מְצָרַע הוּא' -
אֵינָם מְצוּיִין תְּמִיד, לְפִיכָף לֹא חֵשׁוּ לָהֶם.

יט. נִתְעַרְבוּ קְדָשִׁים כְּקְדָשִׁים אַחַר שֶׁנִּשְׁחָטוּ - יִאָּכְלוּ
כְּחִמּוּר שְׁבָהֶן; נִתְעַרְבוּ בְּפְסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין או בְּחִלְטֵין
שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּעִזָּרָה [- שפסולין הן] - תַּעֲבֹר צוּרְתָן [- ופסולין
בלינה], וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

כ. אֶבְרֵי חִטָּאת שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֶבְרֵי עוֹלָה - מִנִּיחִין הַכֹּל עַד
שִׁיפְסְדוּ וְתַעֲבֹר צוּרְתָן, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן בְּעִזָּרָה בְּמִקְוֹם
שְׁשׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין.

כא. אֶבְרֵי שֶׁל בְּעֲלֵי מוֹמִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֶבְרֵי קְדָשִׁים, אֶפְלוּ
אֶבְרֵי בְּאֶלְף אֶבְרִים - יִצְאוּ הַכֹּל לְבֵית הַשְּׂרָפָה; וְאֶפְלוּ
קְרָבוּ בְּלֵן חוּץ מִמָּקוֹד מִן הַתַּעֲרֵבֶת - הָרִי זֶה יִשְׂרַף בְּעִזָּרָה,
בְּמִקְוֹם שְׁשׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין.

כב. חֲתִיכוֹת קְדָשִׁי קְדָשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּחֲתִיכוֹת קְדָשִׁים
קְלִים, הַנִּאֲכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנִאֲכָלִין לְשָׁנָיִם יָמִים - יִאָּכְלוּ
כְּחִמּוּר שְׁבָהֶן.

כג. חֲתִיכָה שֶׁל חִטָּאת טִמְאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמָאָה חֲתִיכוֹת
שֶׁל חִטָּאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לְחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּטְמְאָה
שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמָאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לְחֶם הַפָּנִים הַטְּהוֹר - הָרִי
זֶה תַּעֲלֶה [- מתבטלת ומותרת], כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

כד. אֶבֶל חֲתִיכָה שֶׁל חִטָּאת טְהוֹרָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמָאָה
חֲתִיכוֹת שֶׁל חִלְטֵין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לְחֶם הַפָּנִים הַטְּהוֹר
שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמָאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חִלְטֵין - הָרִי אֵלוּ לֹא יַעֲלוּ, אֶלָּא
יִאָּכַל הַכֹּל לְכַהֲנִים כְּכָל הַמְדַמְעוֹת [- תערובת חולין וקודש].

הלכות פסולין המוקדשין פרק ז

א. כָּל הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה שְׁמִלְקוּ [- שחיטה מיוחדת לעופות],
מִלִּיקְתָן פְּסוּלָה; וְאֵף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ הָעוֹף פְּסוּל, אֵינּוּ כְּנִבְלַת
הָעוֹף הַטְּהוֹר לְטִמְאָה [- שמתמא באכילתו]. וְכֵן אִם מֶלֶק
בִּלְיָה, או שִׁשְׁחַט חִלְטֵין בְּפָנִים וְקְדָשִׁים בְּחוּץ - אֵינָם כְּנִבְלָה.

ב. מֶלֶק [שחיטה מיוחדת בעוף] תוֹרִים שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּן
[להקרבה], וּבְגֵי יוֹנָה שְׁעֵבֶר זְמַנָּן, וְשִׁיבֹשׁ גִּפְהַ [הכנף],
וְשׁוֹנְסִמִּית עֵינָה, וְשׁוֹנְסִטְעָה רַגְלָה - הָרִי זֶה נִבְלָה לְכָל דְּכַר.
זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁהִיָּה פְּסוּלָה בְּקִדְשׁ - פְּסוּלָה, וְאֵינָה נִבְלָה;
לֹא הִיָּה פְּסוּלָה בְּקִדְשׁ, הָרִי זֶה נִבְלָה לְכָל דְּכַר.

ג. לְפִיכָף, הַמוֹלֵק וְנִמְצָאת טְרֵפָה, או שְׁמִלְק בְּסִפְיָן, או
שְׁמִלְק חִלְטֵין בְּפָנִים וְקְדָשִׁים בְּחוּץ - הָרִי זֶה נִבְלָה לְכָל דְּכַר;

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — י"ד-כ' טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות תמידין ומוספין פרק י

אלהים"; בשלישי - "מי יקום לי עם מרעים"; ברכיעי - "בינו, בצרים בעם"; בחמישי - "הסירותי מסבל שכמו"; בששי - "ימוטו כל מוסדי ארץ". ואם חל שבת להיות באחד מהם, "ימוטו" ידחה.

יב. כבר בארנו, שכל משמרות קנה ארבעה ועשרים; וכלן עובדין בשנה ברגלים. ובחג הסכות היה כל משמר מקריב פר אחד, או איל אחד, או שעיר החטאת; אבל הכבשים - יש משמר שמקריב מהן שני כבשים, ויש משמר שמקריב כבש אחד. כיצד? ביום טוב הראשון של חג - היו שם שלשה עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב בהמה אחת מהן, ונשארו שם ארבעה עשר כבשים לשמונה משמרות; ששה משמרות מקריבין שנים שנים, ושני משמרות מקריבין אחד אחד. בשני - היו שם שנים עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב בהמה אחת מהן, ונשארו שם ארבעה עשר כבשים לשמונה משמרות; ששה משמרות מקריבין שנים שנים, ושני משמרות מקריבין אחד אחד. בשלישי - היו שם אחד עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, ונשארו שם ארבעה עשר כבשים לעשרה משמרות; ארבעה מקריבין שנים שנים, וששה מקריבין אחד אחד. ברכיעי - היו שם עשרה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, ונשארו ארבעה עשר כבשים לאחד עשר משמר; שלשה מקריבין שנים שנים, ושמונה מקריבין אחד אחד. בששי - היו שמונה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, ונשארו ארבעה עשר כבשים להם מקריב שנים, ושני משמרות מקריבין אחד אחד. בשביעי - היו שם שבעה פרים ושני אילים ושעיר וארבעה עשר כבשים, כמנין המשמרות; נמצא כל משמר מקריב בהמה אחת.

יג. וכל מי שהיה מקריב פר היום - לא היה מקריב פר למחר, אלא חוזרין חלילה. ובשמיני - חוזרין לפי [להגריל] כלם כאחד כשאר הרגלים, כמו שבארנו.

יד. ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - היה שם מנחת נסכים של מוספין ושל תמידין, אחד וששים עשרון; ולא היו מערבין אותן.

טו. ולעולם אין מערבין נסכים - אלא נספי הפרים לבדם, ונספי אילים לבדם, ונספי כבשים לבדם, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד.

טז. וכן החלבים של קרבנות - בין קרבנות צבור, בין קרבנות יחיד - אין מערבין אותן זה בזה, אלא מקטירין אמורי כל קרבן וקרבן בפני עצמו; ואם נתערבו, מקטירין הכל כאחד.

א. ביום צום כפור מקריבין מוסף כמו מוסף ראש השנה: פר, ואיל - זה הוא הנקרא 'איל העם' - ושבעה כבשים - הכל עולות, ושעיר חטאת, והוא נאכל לערב.

ב. ועוד מקריבין הצבור שעיר חטאת, והוא נשרף, שכן זוגו שעיר המשתלח [לעזאזל].

ג. ביום הראשון של חג הסכות, מקריבין מוסף היום: שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים - כלם עולות, ושעיר חטאת נאכלת. וכן בכל יום ויום משבעת ימי החג, מקריבין שני אילים וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת.

ד. אבל הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום: בשני מקריבין שנים עשר פרים, ובשלישי אחד עשר פרים, עד שימצא קרבן יום שביעי - פרים שבעה, אילים שנים, כבשים ארבעה עשר - הכל עולות, ושעיר חטאת.

ה. ביום שמיני עצרת, מקריבין מוסף היום: פר ואיל ושבעה כבשים - כלן עולות, ושעיר חטאת. וזה מוסף בקני עצמו.

ו. כל שבעת ימי החג, מנסכין את המים על גבי המזבח; ודבר זה הלכה למשה מסיני. ועם נסוף היין של תמיד של שחר, היה מנסוף המים לבדו [ולא מערבב המים והיין].

ז. ואם ערה המים לתוף היין, או היין לתוף המים, ונסוף שניהן מקלי אחד - יצא; ואם הקדים נסוף המים לזבח, אפלו נסכן בלילה - יצא. ובקרבן דרומית מערבית היה מנסוף, למעלה מחצי המזבח; והכל יורד לשיתין [תעלות], כמו שבארנו. כיצד היה עושין? צלוחית של זהב מחזקת שלשה לגין, היה ממלא אותה מן השילוח; הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו; עלה לכבש, ופנה לשמאלו, ונותן המים מן הצלוחית לתוף הספל שהיה שם. ושני ספלים של כסף היו שם - מערבי היה בו המים, ומזרחי היה בו היין של נסוף. ומנקבין היו כמין שני חטמין [חורים] דקין; ושל מים היה נקב שלו דק משל יין, כדי שיכלה המים עם היין כאחד.

ח. זה שמנסוף המים - היו אומרים לו: 'הגבה ידיך!' שפעם אחת נסוף על רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהן - שאמרו: 'מין הוא', שהן אומרים שאין מנסכין מים.

ט. וכמעשהו בחל כף מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חכית של זהב, ואינה מקלי השרת, ומניחה בלשפה, ולמחר ממלא ממנה.

י. אם נשפכה או נתגלתה [ונפסלה] - ממלא מן הפיור, ומנסוף. **יא.** בכל יום ויום מימי החג, היו אומרים שירה בפני עצמה על מוסף היום: בראשון מימי חלו של מועד, היו אומרים: "הבו לה' בני אלים"; בשני - "ולךשע אמר

ז. קדשי קדשים שנסחטו בדרום, או שנתקבל דמן בדרום - פסולין.

ח. היה עומד בדרום, והושיט ידו לצפון ושחט - שחיטתו כשרה.

ט. היה עומד בדרום, והושיט ידו וקבל הדם בצפון - קבלתו פסולה.

י. הכניס ראשו ורבו לצפון, הרי הוא כעומד בצפון. יא. שחטה בצפון, ופרקסה ויצאת לדרום, אפלו הוציאה לדרום - כשרה; ופרקסה ויצאת לדרום, וחוזה לצפון, ואחר כך קבל דמה בצפון - כשרה. וכן קדשים קלים שהיו בפנים, ועמד חוץ לעזרה והכניס ידו לפנים ושחטן - שחיטתו כשרה.

יב. הכניס ידו [לעזרה] וקבל [דם] - קבלתו פסולה, אפלו הכניס ראשו ורבו. ואפלו היה העובד פלו בפנים, ויצירתו [שערור] בחוץ - עבודתו פסולה, שנאמר: "בבאכם אל אהל מועד", עד שיבואו בלן.

יג. פרקסה בהמה ויצאת לחוץ אחר קבלת דמה - כשרה; שאפלו יצאו האמורין והבשר קדם זריקה בקדשים קלים - הניבח כשר, כמו שיתבאר.

יד. היתה בהמה פלה בפנים, ורגלה בחוץ, ושחטה - הניבח פסול, שנאמר: "והביאום לה", עד שתהיה פלה בפנים.

טו. שחטה והיא פלה בפנים, ואחר כך הוציאה רגלה לחוץ - חותף הבשר [של הרגל] עד שמגיע לעצם, ואחר כך מקבל הדם; ואם קבל, ואחר כך חתף - פסול, מפני שמנונית הבשר שבחוץ. ובקדשים קלים - אין צריך לחתף, אלא מחזיר רגלה לפנים ומקבל; שבשר קדשים קלים שיצא קדם זריקה, כשר.

טז. תלה בהמה ושחטה באויר העזרה - פסולה, שנאמר: "על ירך המזבח", עד שישחט בארץ.

יז. היתה בהמה בארץ, ונתלה ושחט והוא תלוי באויר - בקדשי קדשים, פסול; ובקדשים קלים, כשר.

יח. שחט מעוט סימנין [קנה וושט] בחוץ וגמרו בפנים, או ששחט מעוטן בדרום וגמרו בצפון - פסולין; שהשחיטה לשנה מתחלתה ועד סוף [-] השחיטה כולה צריכה להיות כדיון.

יט. נתלה וקבל הדם מצואר בהמה המנחת בקרקע - פסול, שאין דרוך שרות בקר.

כ. היה עומד בעזרה, ונתלה המזרק [ספל הדם] בידו וקבל הדם באויר, או שהגביה בהמה וקבל הדם באויר - כשר, שאויר המקום במקום.

כא. נתן מזרק לתוף מזרק וקבל - כשר; מין במינו אינו חוצץ. הניח סיב [חוט דקל] בתוף המזרק וקבל - כשר; מפני שהסיב חלול, והרי הדם יורד לתוף המזרק, ואין כאן חציצה. אבל אם עשה כן בקמיצת המנחה, וקמץ מתוף הסיב - פסולה.

כב. קבלת הדם, והולכתו למזבח, וזריקתו, וכן הולכת אברים לכבש - כל אחת מאלו, אינה כשרה אלא כהן הכשר לעבודה, כמו שבארנו בקמיצת המנחה ובמליקת העוף.

יז. מנחות של נסקים שנתערבו זו בזו לאחר שנתקלה כל מין ומין בפני עצמו - כשרות.

יח. וכיון שנתקלו המנחות ונתערב שמנן וסלתן - הרי זה מתר לערב יין שלהן לכתחלה; וכן אם הקטיר מנחות של נסקים כל אחת ואחת בפני עצמה - הרי זה מתר לערב יין שלהן.

יט. כשמערבין היין של נסקים - יש לו לערב יין נסקים של אמש בשל יום, ושל יחיד בשל צבור; וכשמערב, מערב יין נספי פרים ביין נספי אילים, יין נספי כבשים ביין נספי כבשים; אבל אין מערבין יין נספי כבשים ביין נספי פרים ואילים.

כ. ולעולם אין מערבין היין לכתחלה, אלא אחר שנתערבה הסלת או אחר שהקטירה, כמו שבארנו.

ברוך רחמנא דסייען

יום שני

הלכות פסולי המקדשין

יש בכללן שמונה מצוות - שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או שהטל בהם מום; (ב) שלא לאכל פגול; (ג) שלא יותיר קדשים לאחר זמנן; (ד) שלא יאכל נותר; (ה) שלא יאכל קדשים שננטמאו; (ו) שלא יאכל אדם שננטמא את הקדשים; (ז) לשרף הנותר; (ח) לשרף הטמא. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות פסולי המקדשין פרק א

א. כל הפסולין לעבודה מתרין לשחט קדשים לכתחלה, ואפלו קדשי קדשים: חוץ מן הטמא, שאינו שוחט לכתחלה, ואף על פי שהוא חוץ לעזרה ופשוט [הושיט] ידו ושחט בעזרה - גזרה, שמה יגע בבשר.

ב. ואם עבר ושחט - הניבח כשר. וכן פר כהן גדול של יום הכפורים - אף על פי שנאמר בו "ושחט אהרן", אם שחטו זר, כשר; אף פרה אדמה ששחטה זר - כשרה, שאין לה שחיטה שפסולה בזר.

ג. השוחט את הקדשים, ולא נתפון לשחיטה אלא כמתעסק [בדבר אחר - בלא כוונה] - הרי אלו פסולין; עד שיתפון לשחיטה.

ד. ולא ישחט שני ראשים כאחד בקדשים; ואם שחט, הרי אלו כשרים.

ה. אבל שנים שוחטין בהמה אחת בקדשים, כחלין.

ו. הקטן אינו שוחט קדשים, אף על פי שהגדול עומד על גביו; שהקדשים צריכין מחשבה, וקטן אין לו מחשבה. אפלו היתה מחשבתו נפרת מתוף מעשיו, אינה מחשבה להקל אלא להחמיר. כיצד? היתה עולה עומדת בדרום, ומשכה הקטן והביאה לצפון, ושחטה - שהרי ממעשיו נפר שמתחבתו לשחיטת קדשים - הרי זו פסולה.

זריקה, מקטירין אותן. ואף על פי שלא התזירן [וזרקן] הדם, חזבין עליהן משום [- דיני:] פגול ונותר וטמא. לד. כל הזבחים של יחיד - בין שנטמא בשר והחלב קיים, בין שנטמא חלב והבשר קיים - זורק את הדם. ונטמאו שניהן, לא יזרק; ואם זרק - הורצה, שהציץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על הטמא. וכן אמורין או אברי עולה שנטמאו והקטירן - הציץ מרצה, כמו שבארנו. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב בלו, הרי זה זורק את הדם.

לה. דם קדשים שיצא חוץ לעזרה, נפסל הזבח; ואף על פי שחזר והכניסו וזרקו על המזבח - לא נרצה. לו. וכל דם הקדשים אינו מקבל טמאה כלל, שנאמר בדם: "על הארץ תשפכנו פמים" - דם שושפף פמים הוא הנחשב פמים ומקבל טמאה; אבל דם קדשים שאינו נשפף פמים, אינו מקבל טמאה. לז. ודם ששקעה עליו חמה ולא נזרק - נפסל הזבח; ואם זרקו, לא הורצה.

יום שלישי

הלכות פסולי המקדשין פרק ב

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון - אם נתן מתנה [וזריקה] אחת בלבד, כפר. ואפלו בחטאת - מתנה אחת היא העקר, ושאר הארבע מתנות למצה, שנאמר: "ודם זבחיך ישפף על מזבח ה' אלהיך" - שפיכת הדם על המזבח היא העקר.

ב. וכל הנתנין בזריקה שנתנן בשפיכה - יצא, שנאמר: "ודם זבחיך ישפף".

ג. כל הדמים הנתנין על מזבח הפנימי [מזבח הזהב] - אם חסר אחת מהן, לא כפר; אלא כלן הן עקר הפירה, שהרי הכתוב הקפיד על מנינן, שנאמר: "שבע פעמים".

ד. חטאת שנתן ממנה מתנה אחת, ומתו הבעלים - ישלים ארבע המתנות לאחר המיתה.

ה. אבל אם נתן האחת ביום, לא יתן השלש בלילה.

ו. ואם נתן אחת בפנים והשלימן בחוץ - חזב משום מעלה בחוץ.

ז. הנה מזה, ונקטעה ידו של מזה קדם שיגיע דם לאויר המזבח - לא עלתה לו הזיה.

ח. שנה [בסדר] מתן [- היות על ה:] קרנות בחטאת - בין בחטאת הנעשית [-שזורקין הדם] בפנים [על מזבח הזהב והפרוכת], בין בחטאת הנעשית בחוץ - פסל; אבל בשאר הקדשים, כשרים.

ט. נתן הדם מן הקרן ולפנים [- בצידה ולא מתחתיה] - בין בחטאת בין בשאר קדשים, בין במזבח הפנימי בין במזבח החיצון - פסל.

י. דם שמצותו לתן אותו למעלה מחצי המזבח, שנתנו למטה, או שמצותו למטה, שנתנו למעלה, או שמצותו לתנו בפנים בהיכל, שנתנו על המזבח החיצון, או הנתנין על מזבח החיצון, שנתנן לפנים בהיכל, או שנתן דם

כג. והולכה שלא ברגל אינה הולכה; לפיכך, כהן שקבל הדם, ועמד במקומו וזרקו למזבח - נפסל הזבח.

כד. קבל בימינו ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו. קבל בכלי חל - נפסל הזבח; קבל בכלי קדש ונתן לכלי חל - יחזיר לכלי קדש.

כה. נשפף מן הכלי על הרצפה ואספו - כשר; אבל אם נשפף מצואר בהמה על הרצפה, ואספו ונתנו לכלי השרת - נפסל הזבח.

כו. נשפף מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו, וקבל מקצתו מצואר בהמה - הרי זה כשר; ויכלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם [שיצאה בו] הנפש, לא דם התמצית [- סתם דם] ולא דם העור.

כז. כל הזבחים שקבל דמן אחד מן הפסולין לעבודה, או שהוליכו למזבח, או שזרקו למזבח כהלכתו - נפסל הזבח; קבל הכשר ונתן לפסול, ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו - יחזיר לכשר. אבל דם שהוליכו הפסול לעבודה, והחזירו לכשר והוליכו, או שהוליכו הפכה תחלה, והחזירו ונתנו לפסול והוליכו - הואיל והוליכו הפסול, בין בתחלה בין בסוף - נפסל הזבח, שהרי אי אפשר לתמן דבר זה.

כח. קבל הפסול - אם נשאר דם הנפש, חזר הכשר ומקבל ומוליך וזרק, שאין הפסולין לעבודה עושין הדם הנשאר שירים; חוץ מן הטמא - הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הכא בטמאה כמו שבארנו, עושה שירים. כיצד? קבל הטמא - אף על פי שקבל אחריו הכשר דם הנפש וזרקו - נפסל הזבח; שזה שקבל הכשר באחרונה - שירים הוא, ואינו פלוס.

כט. בהמה שחסר מאבריה כל שהוא אחר שחיטה קדם קבלת הדם - נפסלה; אפלו צרם [חבל] באונה קדם קבלה - הרי זה לא יקבל, שנאמר: "ולקח מדם הפר", שיהיה שלם בלו בשעת קבלה. ואם קבל מן הסרה וזרק - הרי זה פסול. ל. אבל אם חסרה אחר קבלה קדם זריקה - אפלו אבד הכשר קדם זריקת הדם, או נשרף - אם נשתייר פזית מן הכשר או פזית מן האמורין, זורק את הדם; ואם לאו, אינו זורק. ובעולה - אפלו פחצי זית מן הכשר וכחצי זית מן האמורין, מפני שכלה לאשים.

לא. נשאר פחות מפזית, לא יזרק; ואם זרק, לא הורצה [- לא התקבל]. נפסל הכשר קדם זריקה, או שיצא חוץ לעזרה - לא יזרק הדם; ואם זרק, הורצה.

לב. בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה קדם זריקת דמים - אף על פי שזנזק הדם והבשר בחוץ - הזבח כשר [- יצאו הבעלים ידי חובה], מפני שסוף הכשר לצאת [- שדין קדשים קלים שנאכלים בכל העיר]. וזריקה מועלת [- והזריקה הועילה] ליוצא [שלא ישרף מיד, אלא] לשרפו [אחר שילוו ויפסלו], אבל לא לאכלו.

לג. וכן אמורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים, ונזרק הדם והן בחוץ - לא נפסל הזבח; ואם התזירן [לפני

"אשר יובא מדמה" - אפלו מקצת דמה אם נכנס לכפר בקדש, נפסלה.

טז. דם החטאת שהכניסו לכפר בו בפנים ולא כפר, אלא הוציאו ולא הנה ממנו בפנים כלום - אם הכניסו בשוגג, הרי זה כשר, ומזה ממנו בחוץ, שהרי לא כפר בקדש; ואם הכניסו במזיד, פסול.

יז. הכניס החטאת עצמה להיכל, כשרה - שנגמר: "אשר יובא מדמה", ולא בשרה.

יח. חטאת העוף שפרקסה ונכנסה להיכל, כשרה.

יט. הכניס דם חטאת העוף להיכל בצוארה, הרי זה ספק אם הצואר חשוב ככלי.

כ. נשפך דם חטאת העוף, ואספו - הרי זה ספק אם הכלי פוסל בדמה או אינו פוסל; לפיכך תשרף, ככל חטאת העוף שהיא ספק.

כא. חטאת שקבל דמה בארבעה כוסות, ונתן מתנה אחת מכל כוס - שגרי ארבעתו נשפך על היסוד, שנגמר: "ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח". נתן ארבע המתנות מכוס אחד - שגרי אותו הכוס נשפך על היסוד, ושאר הכוסות נשפכין לאמה.

כב. דם שנפל לתוך המים, או לתוך דמי חלין - לא נזה ממנו; ואם הנה, פסול. נפל מים לתוך הדם שבמזרק [בספל] - אם יש בו מראה דם, כשר. נפל לתוכו זין או דם חלין - אומדין אותו, אלו הנה מים: אם ראויין לבטל דם שבמזרק עד שלא יהיו מראיו מראה דם, הרי זה לא נזה ממנו; ואם אינם ראויין לבטל מראיו, נזה ממנו.

כג. דם הקדשים שנתערב בדם פסולי המזבח, או בדם קדשים שנפסלו בשחיטתן - ישפך הכל לאמה; ואפלו קרבו כל הכוסות חוץ מאחד - ישפך לאמה, וכל אותן הזבחים פסולין. נתערב בדם התמצית [דם שהנפש אינה יוצאת בו], ישפך לאמה; ואם לא שאל, ונתן - כשר.

כד. האמורין, ואברי העולה, והקמץין [קומץ הקרב מהמנחות], והלבונה [מין סממן למנחה], וימנחות הנשפרות, אחר שנתקדשו בכלי שרת - אם זרק אחד מכל אלו על גבי האשים, בין ביד בין בכלי, בין בזמן בין בשמאל - הרי אלו כשרים.

כה. המים והזין שנספגו - בין בקערה, בין בזהבין [כלי מדינה], בין בשאר כלי השרת - כשרים; נספגו בכלי חל או בידו - פסולין.

כו. אברים שסדרן, וכן קמץ שסדרו, וסדר העצים של מערכה למעלה מהן [עליהם], או שסדרן מצדי העצים - הרי זה ספק אם דרך הקטרה כף או אין דרך הקטרה כף. לפיכך, לכתחלה לא יעשה כן; ואם עשה, הורצה [התקבל].

יום רביעי

הלכות פסולי המקדשין פרק ג

א. קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח - כאלו שחטן בצפון, שנגמר: "וזבחת עלי את עלתיך ואת שלמיך" -

הנתנין בחוץ על הכבש, שלא כנגד היסוד [בקרן דרומית מזרחית שאין בה יסוד] - הרי בשר הזבח פסול; ואף על פי כן נתפסרו הפעלים בו; כיון שהגיע דם למזבח - אף על פי שהגיע שלא למקומו, הרי הוא כמו שהגיע למקומו לכפר. במה דברים אמורים? בשניה זה הזורק בשר לעבודה; אבל אם קבל הבשר ונתן לפסול, ונתן הפסול את הנתנין למעלה למטון, ואת הנתנין בפנים בחוץ, והנתנין בחוץ בפנים, או שנתן על הכבש שלא כנגד היסוד - לא נפסל בשר הזבח, אם נשאר דם [שיצא בו] הנפש; אלא יחזר הבשר ויקבל שאר דם הנפש, ויזרק הדם במקומו.

יא. דמי קדשים שנתערבו - בין דם בדם [באותו כוס], בין כוס בכוסות [ולא נודע איזה כוס לאיזה קרבן] - אם נתערבו הנתנין מתנה אחת בנתנין מתנה אחת, יתן הכל מתנה אחת; וכן הנתנין מתן ארבע בנתנין מתן ארבע, יתן הכל מתן ארבע; ונתערבו הנתנין מתנה אחת בנתנין שתיים שזן ארבע, יתן הכל מתנה אחת. נתערבו הנתנין למעלה בנתנין למטה - ישפך הכל לאמה [תעלת העזרה], והזבחים פסולין; אפלו נתערבו שרי החטאת עם דם העולה, שמקום הכל למטה - ישפך הכל לאמה.

יב. ואם לא שאל, אלא נתן מן התערבת למעלה ולמטה - הרי זה כשר; נתן למעלה ושאל - יתן למטה, ואלו ואלו עלו לו.

יג. נתערבו הנתנין בפנים בנתנין בחוץ, ישפכו הכל לאמה; ואם לא שאל, ולקח דם התערבת ונתן ממנו בפנים ובחוץ - בין שנתן בפנים וחסר ונתן בחוץ, או בחוץ וחסר ונתן בפנים - הכל כשר. במה דברים אמורים? בשאר דמים הנתנין בחוץ, חוץ מן החטאת. אבל דם חטאת הנעשית בחוץ שנתערב בדם חטאת הנעשית בפנים - אם נתן בחוץ וחסר ונתן בפנים, כשר; נתן בפנים וחסר ונתן בחוץ, פסולה; שדם חטאת שנכנס להיכל, אפלו חטאת יחיד הנאכלת - אסורה, שנגמר: "וכל חטאת אשר יובא מדמה לא תאכל". והוא שיובא דרך שער ההיכל, שנגמר: "ויבא", דרך ביאה; אבל אם הכניסו בפשפש [דלת צדדית] או דרך חלון או גג - אינו נפסל.

יד. פר העלם ושעירי עבודה זרה [שחטאו הציבור או עבדו ע"ז על פי הוראת בית הדין בשוגג], שדמן נכנס להיכל - אם הכניסו לקדש הקדשים, נפסל; שמקום זה, פנימה של מקומו הוא [ביחס להיכל]. וכן פר ושעיר של יום הכפורים, שדמן נכנס לקדש הקדשים - אם הכניס דם לקדש הקדשים, והנה ממנו, והוציאו להיכל, וחסר והכניסו לקדש הקדשים - נפסל, ואינו גומר ממנו הזיות שבקדש הקדשים; שבין שיצא, יצא. וכן אם גמר הזיות שבקדש הקדשים, והוציאן להיכל והנה מקצת הזיות, והוציאן חוץ להיכל, וחסר והכניסן להיכל - אינו גומר הזיות שבהיכל; שבין שיצא הדם חוץ למקומו, נפסל.

טו. חטאת שקבל דמה בשתי כוסות, ויצאת אחת מהן לחוץ - הפנימית כשרה, והנה ממנה; נכנסה אחת מהם להיכל, והנה ממנה שם - אף החיצונה פסולה, שנגמר:

ו. הפריש חטאת מעֲבֶרֶת וְלֵדָה - הרי היא וּלְדָה פְּשְׁתִּי חטאות שֶׁנִּתְּפָרְשׁוּ (שהפרישו) לְאַחֲרֵי־יָמֵי.

ז. המפריש חטאתו וְעִבְרָה שְׁנֵתָהּ [- גדלה ואינה ראויה לקרבן] - תרעה עד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכַר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֲרָת; וְכֵן אִם הִפְרִישׁ חטאתו וְנִפְלַל בָּהּ מוֹם - יָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֲרָת.

ח. כל חטאת שֶׁאֲכָדָה, וְנִמְצְאת קֹדֶם כִּפְרָה - אף על פי שֶׁנִּמְצְאת בְּעֵלֶת מוֹם, או שֶׁנִּמְצְאת אַחַר שֶׁעִבְרָה שְׁנֵתָהּ - אינה מתה, אֲלֹא תרעה עד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם, וְיִפְלוּ דָמֶיהָ לְגִדְבָה; נִמְצְאת אַחַר כִּפְרָה - אף על פי שֶׁנִּמְצְאת בְּעֵלֶת מוֹם או עִבְרָה שְׁנֵתָהּ - הוֹאִיל וְהִיָּתָה אֲבוּדָה בְּשַׁעַת כִּפְרָה, הָרִי זוּ תָמוּת.

ט. הִיָּתָה גְנוּבָה או גְזוּלָה בְּשַׁעַת כִּפְרָה, וְאַחַר כֵּן חִזְרָה - אינה מתה אֲלֹא תרעה; לֹא שֶׁמְעוּ מַלְשָׁה רַבְּנוּ אֲלֵא אֲבוּדָה. הִיָּה עֹקֵר אֲבֻדָתָה בְּלִילָה [- נאבדה בלילה] - אף על פי שֶׁהִיָּתָה אֲבוּדָה בְּשַׁעַת כִּפְרָה, אינה מתה אֲלֹא תרעה.

י. אֲכָדָה מִמְּנוּ לֹא מִן הַרְוּעָה, או שֶׁאֲכָדָה מִן הַרְוּעָה וְאינה אֲבוּדָה מִבְּעֵלָה - אינה מתה אֲלֹא רֹעָה.

יא. וְכָל אֵלוּ שְׂרֻעוֹת - רועות עד שִׁיפֵל בָּהֶן מוֹם, וְיִפְלוּ דָמֵיהֶן לְגִדְבָה.

יב. הִיָּתָה אֲבוּדָה מִמְּנוּ וּמִן הַרְוּעָה, וְאַחַר מִפְרָה אֲפִלוּ בְּסוֹף הָעוֹלָם - הָרִי זוּ סָפַק, לְפִיכָף תָמוּת.

יג. הִיָּתָה נִחְבָּאת אַחֲרֵי הַדִּלְתָּ או כִּסְתָר [מאחורי] הַמְדַרְגָּה - הָרִי זוּ אֲבוּדָה, שֶׁהָרִי אֵין אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בְּשַׁעַת כִּפְרָה. הִיָּתָה בְּשֻׂדָה או בְּאֵגָם [מרעה] - הָרִי זוּ סָפַק אֲבוּדָה, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בְּשַׁעַת כִּפְרָה; לְפִיכָף תָמוּת מִסָּפַק.

יד. הַשּׁוֹלַח חטאתו מִמְדִּינַת הַיָּם [מחו"ל], מִקְרִיבִין אוֹתָהּ בְּחֻזְקַת שְׁהוּא קָיָם. בְּמָה דְכָרִים אֲמֹרִים? בְּחטאת הָעוֹף, או בְּחטאת בְּהֵמָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁאֵינָה בַת סְמִיכָה [- אינה צריכה לסמוך ידיה על הקרבן] כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. אֲשֶׁם וְדָאי שְׁמָתוֹ בְּעֵלְיוֹ, וְשִׁכְפָרוֹ בְּעֵלְיוֹ - ירעה עד שִׁיפֵל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכַר וְיִפְלוּ דָמָיו לְגִדְבָה; שֶׁכָּל שֶׁבְּחטאת תָמוּת - בְּאֲשֶׁם יִרְעָה עד שִׁיפֵל בּוֹ מוֹם, וְיִפְלוּ דָמָיו לְגִדְבָה.

טו. וְכָל אֲשֶׁם שֶׁנִּתְּקַל לְרַעְיָה [- שנשלח למרעה בשביל שיפול בו מוֹם] - אִם הִקְרִיבוּ עוֹלָה, כְּשֶׁר. וְלִמָּה לֹא יִקְרַב עֲצָמוֹ עוֹלָה לְכַתְּחֻלָּה? גִּזְרָה לְאַחַר כִּפְרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כִפְרָה.

טז. הַמְּפָרִישׁ נִקְבָה לְאֲשָׁמוֹ - תרעה עד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכַר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אֲשֶׁם [מפני שאשם בא מהזכרים]. אִם הִקְרִיב [כבד] אֲשָׁמוֹ [- זכר], יִפְלוּ דָמֵיהָ לְגִדְבָה; וְכֵן וְלָדָה. יז. הַפְרִישׁ נִקְבָה לְעוֹלָתוֹ וְלֵדָה זָכָר - ירעה עד שִׁיפֵל בּוֹ מוֹם, וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה.

יח. אֲבָל הַדִּיּוּט שֶׁהִפְרִישׁ זָכָר לְחטאתו [במקום נקבה], וְנִשְׂאָה שֶׁהִפְרִישׁ שְׁעִירָה לְחטאתו [במקום זכר], וְכֵהֵן מִשִּׁית [שנמשח בשמן] שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחטאתו [במקום פר] - הָרִי אֵלוֹ אֵין מִתְקַדְּשִׁין, לֹא קִדְּשַׁת הַגּוֹף וְלֹא קִדְּשַׁת דָּמָיִם [ממנו]; לְפִיכָף יִמְכָרוּ שְׁלֵא בְּמוֹם [אלא כמות שהם].

כד. הַקְדִּישׁ בְּהֵמוֹת עד שֶׁלֹא נִבְּנָה הַמִּזְבֵּחַ - כְּשִׁיבְנָה, מִקְרִיבִין אוֹתָן; שֶׁהִדְחִי מִעֲקָרוֹ [מלכתחילה] אֵינּוּ דְחִי.

כה. וְכֵן אֵין אוֹכְלִין קִדְּשִׁים וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֹכְלוֹהָ מִצוֹת אֲצֹל הַמִּזְבֵּחַ"; וְהוּא הַדִּין לְקִדְּשִׁים קָלִים, שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתָן בִּירוּשָׁלַיִם וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם, עד שִׁיבְנָה.

יום חמישי

הלכות פסולי המקדשין פרק ד

א. וְלָד [מקרבן] חטאת, וְתָמוּתָה חטאת [- קרבן חטאת שרצה להחליפו בבהמה אחרת - ונתקדשה גם היא], וְחטאת שְׁמָתוֹ בְּעֵלְיָהּ, וְחטאת שֶׁאֲכָדָה וְנִמְצְאת אַחַר שֶׁכִּפְרוּ הַבְּעֵלִים [בקרבן אחר] - הָרִי אֵלוֹ יָמוּתוּ. נִמְצְאת אַחַר שֶׁנִּשְׁחַטָה הַחטאת הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִפְרִישׁ, קֹדֶם שֶׁיִּזְרַק דָּמָה - הָרִי זוּ סָפַק אִם תָמוּת או תרעה עד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם; לְפִיכָף תָמוּת. וְכִיצַד הֵן מְתוֹת? לֹא שֶׁיִּהְיֶה אוֹתָהּ בְּכָלִי או בִּידּוֹ; אֲלֹא יִכְנִיס אוֹתָן לְבַיִת, וְנוֹעַל עֲלֵיהֶן עד שֶׁיָמוּתוּ. וְדְכָרִים אֵלוֹ, כִּלְכֵן מִפִּי מֹשֶׁה רַבְּנוּ נִשְׁמָעוּ. אֵין כָּל הַדְּכָרִים אֲמֹרִים, אֲלֹא בְּחטאת יָחִיד בְּלִבָּד; אֲבָל חטאת צְבוּר שֶׁאֲכָדָה וְנִמְצְאת אַחַר כִּפְרָה, בֵּין רְאוּיָה [לחקרבה] בֵּין אֵינָה רְאוּיָה [מחמת מוֹם] - תרעה עד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכַר וְיִפְלוּ דָמֶיהָ לְגִדְבָה. וְאֵין אוֹתָהּ יָכוֹל לוֹמַר בְּחטאת צְבוּר 'וְלָד' או 'תְּמוּרָה' או 'שְׁמָתוֹ בְּעֵלְיָהּ' - שֶׁכָּל קִרְבָּנוֹת הַצְּבוּר וְכָרִים, וְאֵין הַצְּבוּר עוֹשִׂין תְּמוּרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ב. פֶּר וְשִׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֲכָדוּ וְהִפְרִישׁ אַחֲרֵים תַּחְתִּיָּהֶן, וְכֵן שְׁעִירֵי עֲבוּדָה נְרָה [- שמביאים הציבור אם עבדו ע"ז, בהוראת שוגג של בית הדין] שֶׁאֲכָדוּ וְהִפְרִישׁ אַחֲרֵים תַּחְתִּיָּהֶן [ונמצאו הראשונים] - יִרְעוּ [- הראשונים] - עד שִׁיפֵל בָּהֶן מוֹם, וְיִמְכָרוּ, וְיִפְלוּ דָמֵיהֶן לְגִדְבָה; שֶׁאֵין חטאת הַצְּבוּר מְתָה. וְלִמָּה לֹא יִקְרָבוּ עֲצָמֵן נְדָבָה, שֶׁהָרִי יִכְרִים הֵן? גִּזְרָה לְאַחַר כִּפְרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כִפְרָה.

ג. הַמְּפָרִישׁ חטאתו וְאֲכָדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֲרָת תַּחְתִּיָּהּ, וְנִמְצְאת הַרְאִשׁוּנָה, וְהָרִי שֶׁתִּיָּהֶן עוֹמְדוֹת - מִשֶּׁשׁ אַחַת מִשְׁתִּיָּהֶן וְנִתְּכַפַּר בָּהּ - הַאֲחֲרָת תָמוּת. כֹּא לְהַמְלִיךְ [לשאול בבית דין], אוֹמְרִין לוֹ שֶׁיִּתְּכַפֵּר כְּזוֹ שֶׁהִפְרִישׁ בְּרִאשׁוּנָה, וְהַשְּׁנִיָּה תרעה עד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם, וְיִפְלוּ דָמֵיהָ לְגִדְבָה. הִיָּתָה אַחַת מֵהֶן תְּמִימָה וְאַחַת בְּעֵלֶת מוֹם - תְּמִימָה תִקְרַב וּבְעֵלֶת מוֹם תִּפְדָּה; וְנִשְׁחַטָה בְּעֵלֶת מוֹם קֹדֶם שֶׁיִּזְרַק דָּם הַתְּמִימָה - הָרִי זוּ אֲסוּרָה בְּהִנְיָה. הִיָּה שֶׁתִּיָּהֶן בְּעֵלֵי מוּמִין - יִמְכָרוּ שֶׁתִּיָּהֶן, וְיָבִיא מִדָּמֵיהֶן חטאת, וְיִפְלוּ הַשָּׂאָר לְגִדְבָה. ד. הַפְרִישׁ חטאתו וְאֲכָדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֲרָת תַּחְתִּיָּהּ וְאֲכָדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֲרָת, וְנִמְצְאוּ הָאוּבְדוֹת, וְהָרִי שֶׁלְשִׁתָּן עוֹמְדוֹת - נִתְּכַפֵּר בְּרִאשׁוּנָה, שְׁנִיָּה מְתָה וְשְׁלִישִׁית תרעה [עד שיפול בה מוֹם]; וְנִתְּכַפֵּר בְּשְׁלִישִׁית, שְׁנִיָּה מְתָה וְרִאשׁוּנָה רֹעָה; וְנִתְּכַפֵּר בְּאֲמֻצְעִית, שֶׁתִּיָּהֶן מְתוֹת.

ה. הַמְּפָרִישׁ שְׁתֵּי חטאות לְאַחֲרֵי־יָמֵי [שאם תאבד אחת יקריב השנייה] - מִתְּכַפֵּר בְּאִיזוֹ שֶׁיִּצָּה, וְהַשְּׁנִיָּה תרעה עד שִׁיפֵל בָּהּ מוֹם, וְיִפְלוּ דָמֵיהָ לְגִדְבָה.

יום שישי

הלכות פסולי המקדשין פרק ה

א. המפריש מעות לחטאתו, ומת - ילכו המעות לים המלח [- שלא יהנו בהם]; וכן המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והקריב חטאת תחתיהן, ונמצאו המעות אחר כפרה - ילכו לים המלח.

ב. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות תחתיהן - לא הספיק לקח [לקנות] בהן חטאת, עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה.

ג. הפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש חטאת תחתיהן - לא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות, והרי החטאת בעלת מום - תמכר, ויביא מאלו ואלו חטאת; והשאר יפלו לנדבה.

ד. הפריש חטאתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה - לא הספיק לקח בהן עד שנמצאת חטאתו, והרי היא בעלת מום - תמכר, ויביא מאלו ואלו חטאת; והשאר יפלו לנדבה.

ה. הפריש שני צבורי [חבילות] מעות לאחריהן [- שאם יאבד האחד יקנה מהשני] - מתכפר באחד מהן, והשני יפול לנדבה.

ו. המפריש חטאתו או דמי חטאתו, וכסבור שהוא חייב, ונמצא שאינו חייב - הרי אלו חלין, ולא נתקדשו; הפריש שמים או דמי שמים, וכסבור שהוא חייב שמים, ונמצא שאינו חייב אלא אחת - יביא אחת, והשאר יפלו לנדבה.

ז. הלוקח מעות בידו או שהיה מלקט, ואמר: 'אלו אביא מהן חטאתי' - המותר [הנשאר] חלין; וכן יראה לי שהדבר קל וחמור בשאר הקרבנות, שהמותר חלין.

ח. המפריש מעות למנחת חוטא והביא מהן מנחתו, או שהפריש מנחת חוטא, והותירה - המותר יבוא מנחה נדבה. אבל מותר עשירית האיפה של כהן גדול, שהיא [מנחת] התבתיך - ירקב. וכן מותר לחמי תודה ומותר לחמו של נזיר - ירקבו; ומותר דמי נסכיו, יפלו לנדבה. כפר בארנו בשקלים, שמותר השקלים חלין.

ט. מותר קני [שופות, הבאים לכפרת] זבים, קני זבות, קני יולדות, חטאות ואשמות - מותריהן יפלו לנדבה, ויקרבו עולות כמו שבארנו. מותר עולה, לעולה; מותר שלמים, לשלמים; מותר מנחה, למנחה; מותר פסח, לשלמים. מותר נזירים, לנזירים; מותר נזיר, לאותו נזיר.

במה דברים אמורים שמותר חטאת לנדבה? בחטאת קבועה [רגילה]. אבל מי שהוא חייב בקרבן עולה ויורד [קרבן המשתנה בין עשיר לעני], שהפריש מעות לחטאת בהמה, והעני - יביא תחתיהן עוף, ומחללן על העוף, ויהנה בהן. וכן אם הפריש דמי עוף והעני - מביא תחתיהן עשירית האיפה, ויחלל המעות עליה, ויהנה בהן.

י. הפריש בהמה ונפל בה מום - תמכר, ויביא בדמיה עוף. אבל אם הפריש עוף ונפסל - לא יביא בדמיו עשירית האיפה; שאין לעוף פדיון, כמו שבארנו באסורי המזבח.

יט. המביא אשם תלוי [- שמסופק אם חטא], ונודע לו שלא חטא, או שחטא ודאי - אם עד שלא נשחט - ירעה עד שיפול בו מום, ויפלו דמיו לנדבה; מפני שלבו של אדם דני [מצטער] על עוונותיו, והואיל ועל ספק הפרישו, גמר בלבו להקדישו. אפלו הפרישו על פי עדים והזמנו, יפלו דמיו לנדבה. ואם אחר שנשחט נודע לו - הדם ישפך והבשר ישרף, כשאר פסולי המקדשין. נודע לו אחר שנוק הדם - הבשר יאכל לכהנים, ככל האשמות.

כ. אשם ודאי אינו כן: אם עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא - יצא וירעה בעדר כשאר החלין, ואין בו קדשה כלל; ואם משנשחט - הרי זה יקבר; ואם משנוק הדם - הבשר יצא לבית השרפה, כשאר פסולי המקדשין.

כא. מי שנתחייב באשם תלוי, והפריש שנים לאחריהן [- שאם יאבד אחד יקריב השני] - מתכפר באחד, והשני ירעה עד שיפול בו מום, ויפלו דמיו לנדבה. ואין צריך לומר בודאי שהוא כן.

כב. כל האשמות שבתורה - באים בני שמים [- שנתיים], ובאים בכסף [- במחיר שני] שקלים; חוץ מאשם מצרע ואשם נזיר - שהן בני שנה, ואין לדמיהן קצבה [- הקצבה]. אשם תלוי, כפרוש [נאמר בתורה] שהוא מן הגדולים; ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שאינו בא אלא בכסף שקלים.

כג. הוזלו אילים, ולא ימצא איל בשתי סלעים - אין לו תקנה, אלא לשהה עד שיוקר [יתיקרו] ויביא בשתי סלעים, שהרי הקפידה תורה על דמיו ונתנה לו קצבה.

כד. הפריש אשמו, והיה בשעת הפרשה יפה [שווה] סלע ובשעת כפרה יפה שמים - כשר; שהדחוי מעקרו [- דבר שמעודו לא היה ראוי להקרבה] אינו דחוי [כשהיה ראוי], ועדין לא נראה [לא היה ראוי] עד שנעשה שנה שמים; ואף על פי שהשביח מאליו, אדם מתכפר בשבח הקדוש. היה בשעת הפרשה יפה שמים ובשעת כפרה יפה סלע - הרי זה פסול. חזר ונעשה יפה שמים - יחזר לכשרותו, שאין בעלי חיים נדחין, כמו שבארנו; למה הדבר דומה? למום שנפל ועבר.

כה. הפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהם שני אילים לאשם - אם היה אחד מהם יפה שתי סלעים, יקרב לאשמו; והשני ירעה עד שיפול בו מום, ויפלו דמיו לנדבה.

כו. היה חייב באשם בן שנה והביא בן שמים, או בן שמים והביא בן שנה, או ששחטו מחסר זמן בפעלים [- שלא הגיע זמנו להתכפר] - פסול; ותעבר צורתו [ילינו הבשר], ויצא לבית השרפה. זה הכלל: כל הפסול בחטאת פסול באשם, חוץ מן האשם ששחטו שלא לשמו שהוא כשר, כמו שיתבאר.

כז. עולת נזיר, עולת יולדת, עולת מצרע, ששחטן בני שנים עשר חדש ויום אחד, או מחסרי זמן בפעלים - כשרים, וטעונין [- מביאים איתם] נסכים. זה הכלל: כל שאינו פסול בעולת נדבה, אינו פסול בעולת חובה - בין עלת [- נחשב כקרבן] לבעלים, בין שלא עלת להם.

קָרְבוּ בְּלֶן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתְּעַרְבֹת - הָרִי זֶה יִשְׂרָף בְּעֶזְרָה, בְּמָקוֹם שֶׁשׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

כב. חֲתִיכוֹת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּחֲתִיכוֹת קִדְשִׁים קְלִים, הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לְשֵׁנֵי יָמִים - יֶאֱכְלוּ בְּחִמּוֹר שְׂבָהָן.

כג. חֲתִיכָה שֶׁל חֲטָאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲטָאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוֹסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּשְׁטַמָּה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה פְּרוֹסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטְּהוֹר - הָרִי זֶה תִּפְעֶלָה [- מתבטלת ומותרת], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

כד. אָבֵל חֲתִיכָה שֶׁל חֲטָאת טְהוֹרָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲלִין, וְכֵן פְּרוֹסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטְּהוֹר שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה פְּרוֹסוֹת שֶׁל חֲלִין - הָרִי אֵלּוּ לֹא יַעֲלוּ, אֲלֵא יֶאֱכְלוּ הַכֹּל לַפְּהִינִים כְּכֹל הַמְדַמְעוֹת [- תערובת חולין וקודש].

הֵיָה, זֶה שְׁלָמִים תַּחֲתִיּוֹ; וּמִקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וְנִסְכָּיו מִשְׁלַל צְבוּר, וְהָאֶחָד שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שְׁמָא תוֹדָה הֵיָה. וּמָה יַעֲשֶׂה בְּזֶה הַנִּמְצָא? יֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ - שְׁאֵפְלוּ הֵיָה בְּכוֹר אוֹ מִצֵּר, בְּמוֹמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פָּסַח אַחַר זְמַנּוֹ הוּא, הָרִי זֶה שְׁלָמִים; וּבְזַמְנוֹ, הַכֹּל נִזְהָרִין בּוֹ. וְאִם תֹּאמְרוּ: 'שְׁמָא אֲשֶׁם נְזִיר, אוֹ מִצֵּרֵע הוּא' - אֵינָם מְצוּיִין תְּמִיד, לְפִיכָף לֹא חֲשׂוּ לָהֶם.

יט. נִתְעַרְבוּ קִדְשִׁים בְּקִדְשִׁים אַחַר שֶׁנִּשְׁחָטוּ - יֶאֱכְלוּ בְּחִמּוֹר שְׂבָהָן; נִתְעַרְבוּ בְּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין אוֹ בְּחֲלִין שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּעֶזְרָה [- שפסולין הן] - תִּעֲבַר צוּרְתָן [- יפסלו בלינה], וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

כ. אֲבָרֵי חֲטָאת שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֲבָרֵי עוֹלָה - מִנִּיחִין הַכֹּל עַד שֶׁיִּפְסְדוּ וְתִעֲבַר צוּרְתָן, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן בְּעֶזְרָה בְּמָקוֹם שֶׁשׁוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

כא. אֲבָר שֶׁל בְּעָלִי מוֹמִין שֶׁנִּתְעַרְבּוּ בְּאֲבָרֵי קִדְשִׁים, אֵפְלוּ אֲבָר בְּאֵלֶף אֲבָרִים - יִצְאוּ הַכֹּל לְבֵית הַשְּׂרָפָה; וְאֵפְלוּ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - י"ד-כ' טבת ה'תשס"ח

שֶׁהִקְרִיבְכֶם בַּחוּץ — הָרִי אֵלּוּ בַעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה וְחִיבִים עֲלֵיהֶם כָּרַת. הִנֵּה נִתְבָּאָר מִכֹּל מַה-שֶּׁאִמְרָנוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ" — מִצְוֹת עֲשֵׂה גְמוּרָה.

הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהִבְיֵא כֹל מַה-שֶּׁנִּתְחַיְבְנוּ — חֲטָאת וְעוֹלָה וְאֲשֶׁם וּשְׁלָמִים — לְבֵית-הַבְּחִירָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּלוֹמַר: אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְחַיְבְנוּ בָהֶם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, הָרִי נִצְטְוִינוּ לְהִבְיֵאֵם לְבֵית הַבְּחִירָה. וְחוּבָה לְהַעֲלוֹתָם עַל אֶף רְחוֹק הַדֶּרֶךְ (וְאֵינּוּ רִשְׁאֵי לַפְּדוּתוֹ), וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֲלֶה: "רַק קִדְשִׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיֶה לְךָ וְנִדְרִיךָ תִּשָּׂא וּבֵאתָ אֵל-הַמָּקוֹם" (שם, כו). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֵּרֶשֶׁת רֵאָה): "רַק קִדְשִׁיךָ" — אֵינּוּ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, "תִּשָּׂא וּבֵאתָ" — מְלַמֵּד שֶׁחַיֵּב בְּטוֹפֹל הַבָּאָתוֹ עַד שֶׁיִּבְיֵאֲנוּ לְבֵית הַבְּחִירָה. וְנִתְבָּאָר שֵׁם, שֶׁזֶּה אֵינּוּ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּחֲטָאת וְאֲשֶׁם וְעוֹלָה וּשְׁלָמִים שֶׁנִּתְחַיֵּב הָאָדָם.

הַמִּצְוָה הַמְשֻׁלְמָה תִּשְׁעִים — הָאֲזִהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְשַׁחוֹט שׁוֹם דָּבָר מִן-הַקִּדְשִׁים בַּחוּץ, וְזֶה נִקְרָא: "שׁוֹחֵט בַּחוּץ", וְכִשְׁמֵנוּ בְּרִישׁ כְּרִיתוֹת (פֵּרֶק א מִשְׁנָה א) כֹּל-מִחִיבֵי כְּרִית, מִנּוּ הַשׁוֹחֵט וְהַמְעֲלֶה — שְׁנַיִם. וְזֶה שֶׁהַשׁוֹחֵט בַּחוּץ חַיֵּב כְּרִית אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הֵעֲלָה (לְמוֹזַב — הַקְּרִיב), אֲלֵא מִשְׁשַׁחַט בְּלֶבָד, הוּא לִשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֲלֶה: "אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ-כֶּשֶׂב אוֹ-עֵז בַּמִּחְנֶה

יום ראשון

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

הַמִּצְוָה הַפ"ד — הוּא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהִקְרִיב כֹּל-הַקְּרָבָנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה בְּלֶבָד, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֲלֶה: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ" (דְּבָרִים יב, יד), וְכֹאֲשֶׁר רָצוּ לְקַיֵּם אֶת-הָאֲזִהָרָה עַל הַקְּרָבָה בַּחוּץ שֶׁל אִיזָה קָרְבָן שֶׁיִּהְיֶה מִכֹּל-הַקְּרָבָנוֹת, הִבְיֵאוּ רְאִיָּה מֵאִמְרוֹ יַתְעֲלֶה: "פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכֹל-מָקוֹם" (שם, יג). אָמְרוּ בְּסִפְרֵי (פֵּרֶשֶׁת רֵאָה): "אֵינִן לִי אֲלֵא עוֹלוֹת, שָׂאָר קִדְשִׁים מִנֵּין? תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ". וְעַדִּין אָנִי אוֹמֵר: עוֹלָה בַעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, שָׂאָר קִדְשִׁים לֹא יִהְיֶה אֲלֵא בַעֲשֵׂה? תִּלְמוּד לּוֹמַר: וְשֵׁם תַעֲשֶׂה וְגו', כְּמוֹ שֶׁאֲבָאָר בְּמָקוֹמוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה פֹט) כְּשֶׁנִּדְבַּר עַל הַלְּאוֹ. וְעַנִּין אָמְרָם "עוֹלָה בַעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה" הוּא: שֶׁהַמִּקְרִיב עוֹלָה בַּחוּץ עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלוֹתֶיךָ"; וְעַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ" — וְזֶה לֹא עֲשֵׂה שֵׁם. וְשָׂאָר קִדְשִׁים לֹא יִהְיֶה אֲלֵא בַעֲשֵׂה, כְּלוֹמַר: שֶׁעֲבַר עַל מַה-שֶּׁאִמְרוּ לוֹ "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ" בְּלֶבָד. וְנִתְבָּאָר שֵׁם (בְּסִפְרֵי), שֶׁגַּם שָׂאָר קִדְשִׁים הֵם בְּלֹא-תַעֲשֶׂה נּוֹסֵף עַל הַעֲשֵׂה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָר בְּסוּף מִסְכַּת זְבָחִים (קִיט), שֶׁכֹּל-הַקִּדְשִׁים

פְּנֵי-תַעֲלֶה עֲלֵתִיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה" (שם, יג). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "אֵין לִי אֵלָא עוֹלוֹת, שְׁאֵר קְדָשִׁים מִנֵּינִי? תִּלְמוּד לומר: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ" (שם, יד), וְעֵדִין אֲנִי אומר: עוֹלָה בַעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁאֵר קְדָשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָא בַעֲשֵׂה — תִּלְמוּד לומר: "וְשֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ" (שם). עֲלָה בְּכָלֵל (של "כל אשר .. מצורך") הִיְתָה, וְלָמָּה יִצְאָת (ונכתבה שוב במפורש)? לְהַקְשֵׁ אֲלֵיהָ: מָה עוֹלָה שֶׁהִיא מִיְחֻדָּת שֶׁהִיא בַעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, כִּי כֹל שֶׁהוּא בַעֲשֵׂה הָרִי הוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְאֲנִי אֲבָאֵר לָךְ פְּסוּקָה זֹה — אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא פְּשוּט — כִּדִּי שֶׁיִּתְבָּאֵר הָעֵינָן. וְהוּא: שֶׁהַעוֹלָה נֹאמֵר עָלֶיהָ פְּסוּקָה לְהִזְהִיר עַל הַקְּרִבָּה בַּחוּץ, וְהוּא אָמְרוּ יִתַּעֲלֶה: "פְּנֵי-תַעֲלֶה עֲלֵתִיךָ", וְכֹא פְּסוּקָה אַחֵר לְצוּוֹת לְהַקְרִיב אֶת-הָעוֹלָה בְּפָנִים וְהוּא אָמְרוּ יִתַּעֲלֶה: "שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ" — וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁתַּקְרִיב הָעוֹלָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'. אֲבָל שְׁאֵר קְדָשִׁים בָּאוּ בַעֲשֵׂה בְּלִבָּד, שֶׁיִּקְרְבוּ בְּפָנִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ"; אֵלָא שְׂמֵמָה-שְׂאֵמָר: "שֵׁם תַּעֲשֶׂה" מִשְׁמַע שֶׁבַחוּץ לֹא-תַעֲשֶׂה — וְכָלֵל הוּא אֲצֻלְנוּ: לֹא הִבָּא מְכָלֵל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא. וְזֵהוּ אֲמָרָם כֹּאֵן (בספרי הנ"ל): "וְעֵדִין אֲנִי אומר שְׁאֵר קְדָשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָא בַעֲשֵׂה", כְּלוֹמֵר שֶׁהִיא הַמְקָרִיב שְׁאֵר קְדָשִׁים בַּחוּץ עוֹבֵר עַל לֹא הִבָּא מְכָלֵל עֲשֵׂה בְּלִבָּד — וְלִפְיֶכֶךְ אָמַר "וְשֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ" כִּדִּי שֶׁיִּשַׁג הַהַקְשָׁ וְיִהְיוּ שְׁאֵר קְרִבָּנוֹת פְּעוֹלָה: כִּשֵׁם שֶׁמְקָרִיב עוֹלָה בַּחוּץ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, כִּי שְׁאֵר קְרִבָּנוֹת בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֵה בְּמִזִּיד — עָנוּשׁ פְּרֹת; וְכִשּׁוּגָג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּלְשׁוֹן הַפְּרָת בְּפָרֶשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת אָמַר בְּמַעֲלָה בַּחוּץ: "אֲשֶׁר-יַעֲלֶה עֲלָה אוֹ-זִבַּח וְאֵל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה' וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמִּי" (ויקרא יז, ח"ט). וְכִסְפָּרָא: "וְנִכְרַת מֵעַמִּי" — עָנֵשׁ שְׂמַעֲנוּ, אֲזַהֲרָה מִנֵּינִי? תִּלְמוּד לומר: "הַשְּׁמֵר לָךְ פְּנֵי-תַעֲלֶה עֲלֵתִיךָ". וּלְשׁוֹן גְּמָרָא זְבָחִים (קו): "הַעֲלֵאָה, כְּתִיב עָנֵשׁ וְכְתִיב אֲזַהֲרָה; עָנֵשׁ — כְּתִיב: "וְאֵל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגו' וְנִכְרַת"; אֲזַהֲרָה — דְּכְתִיב: "הַשְּׁמֵר לָךְ פְּנֵי-תַעֲלֶה עֲלֵתִיךָ". וְכִבָּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוֹה זֹה בְּפָרֶק י"ג מִזְבָּחִים (שם).

או אֲשֶׁר יִשְׁחַט מַחוּץ לַמִּחְנֶה וְאֵל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבְיָאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לֵה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שְׂפָף וְנִכְרַת" (ויקרא יז, ג-ד). וְהַאֲזַהֲרָה שְׁלוֹ, כְּלוֹמֵר: הַאֲזַהֲרָה עַל שְׁחִיטַת קְדָשִׁים בַּחוּץ אִינָה בְּפִרוּשׁ, אֲבָל נִלְמַדָּת בְּדִין: "לֹא עָנֵשׁ הַכְּתוּב אֵלָא-אִם-כֵּן הַזְּהִיר", כִּפִּי הַכְּלָלִים שֶׁקְבַעְנוּ בְּהַקְדָּמוֹת שֶׁהַקְדָּמָנוּ לְמִצְוֹת אֵלוֹ (כִּלְלֵי יד). וְזֵה לְשׁוֹן גְּמָרָא זְבָחִים (קו): הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ — חֵיב עַל הַשְּׁחִיטָה וְחֵיב עַל הַהַעֲלָאָה. בְּשִׁלְמָא 'הַעֲלֵאָה' כְּתִיב עָנֵשׁ וְכְתִיב אֲזַהֲרָה; עָנֵשׁ — "וְאֵל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאוּ וְנִכְרַת" (שם); אֲזַהֲרָה — "הַשְּׁמֵר לָךְ פְּנֵי-תַעֲלֶה עֲלֵתִיךָ". (דברים יב, יג) וְכִדְרָבִי אֲבִין, דְּאָמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַב לֵיָא: כְּלֵי-מָקוֹם שְׂנֵאֲמַר: "הַשְּׁמֵר", "פֶּן" וְ"אֵל" — אִינוּ אֵלָא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה; אֵלָא שְׁחִיטָה בְּשִׁלְמָא עָנֵשׁ כְּתִיב: "וְאֵל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבְיָאוּ וְנִכְרַת", אֵלָא אֲזַהֲרָה מִנָּא לָךְ? וְאַחַר מִשָּׂא וּמִתָּן מְרַבָּה הַחֲלֵט הַדְּבָר בְּלְשׁוֹן זֵה, אָמְרוּ (נאמר בפסוק): "שֵׁם תַּעֲלֶה וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה" — מִקִּישׁ עָלֶיהָ לַעֲשִׂיהָ: מָה עָלֶיהָ עָנֵשׁ וְהַזְּהִיר, אֶף עֲשִׂיהָ עָנֵשׁ וְהַזְּהִיר. יוֹרוּ בְּאֲמָרָם "שֵׁם תַּעֲלֶה וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה" עַל אָמְרוּ יִתַּעֲלֶה: "שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ" (שם, יד) — וְזוֹ הִיא הַהַקְרִבָּה, כְּלוֹמֵר: הַהַקְטָרָה עַל גְּבִי הָאֵשׁ; וְאָמַר: "שֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ" (שם) — זֵה כּוֹלֵל הַהַקְרִבָּה וְהַשְּׁחִיטָה, לְפִי שֶׁהוּא גַם צוּה בְּשְׁחִיטָה. וְדַע שֶׁהַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ בְּשׁוּגָג — חֵיב גַּם הוּא חֲטָאת קְבוּעָה. וּמִמָּה-שְׂאֵתָה צָרִיךְ לְדַעַת, שֶׁהַמְקָרִיב קְדָשִׁים בְּזִמְנֵי הַזֶּה חוּץ לְמָקוֹם הָעֲזֻרָה — חֵיב פְּרֹת. וְכִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם קז): "הַמַּעֲלֶה בַּחוּץ בְּזִמְנֵי הַזֶּה רַבִּי יוֹחֲנָן אומר: חֵיב". וְכֵן הִלְכָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְקָרֵב, לְפִי שֶׁהַכְּלָל הַנִּכּוֹן אֲצֻלְנוּ: מְקָרִיבִין אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בֵּית (מקדש). וְכִבָּר נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מִצְוֹה זֹה בְּפָרֶק י"ג מִזְבָּחִים (שם).

יום שני

מצות לא תעשה פט.

מצות עשה לט. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

הַמִּצְוֹה הַפ"ט — הַאֲזַהֲרָה שֶׁהַזְּהִירוֹ מִלְּהַקְרִיב שׁוֹם קָרְבָּן בַּחוּץ, כְּלוֹמֵר: חוּץ לְעֻזְרָה, וְזֵה נִקְרָא: "מַעֲלָה בַּחוּץ", וְהוּא אָמְרוּ יִתַּעֲלֶה: "הַשְּׁמֵר לָךְ

סמים בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרת יקטירנה ובהעלת אהרן את-הנרת בין הערפים יקטירנה" (שמות ל, ז-ח). וכבר נתבארו דיני קטרת זו ועשייתה ותאור ההקטרה בה בכל-יום בריש פרתות (ו). ובמקומות במסכת תמיד (פרק ג משנה ח ועוד).

המצוה הכ"ה — הצווי שנצטוו הכהנים להדליק הנרות (המנורה) תמיד לפני ה', והוא אמרו יתעלה: "באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על-העדת יערך אתו אהרן ובניו" (שם כז, כא) — וזוהי מצות הטבת הנרות. וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו). ובפרק א' מיומא (יד): ובמקומות במסכת תמיד.

המצוה המשלימה ארבעים — הצווי שנצטוו שיקריב כהן גדול בכל-יום תמיד, מנחה בבקר ובין הערפים, והיא הנקראת: חבתי כהן גדול (כי נעשית במחבת), ונקראת גם: מנחת כהן משיח. והוא אמרו יתעלה: "זה קרבן אהרן ובניו אשר-יקריבו לה'" (ויקרא ו, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו ומתי קרבה ואיך קרבה בפרק ו' (עדי): ובפרק ט' (פז): ממנחות ובמקומות ביומא (לד). ותמיד.

המצוה המ"א — הצווי שנצטוו להקריב קרבן בכל-יום-שבת נוסף על תמיד של כל-יום — וזהו מוסף שבת. והוא אמרו יתעלה: "ובימים השבת שני-כבשים" (במדבר כח, ט). וכבר נתבאר סדר הקרבתו בפרק ב' מיומא (כו): ובתמיד.

המצוה הכ"ז — הצווי שנצטוו לשים לחם הפנים (שתיים עשרה חלות "שיש להם פנים") לפני ה' תמיד, והוא אמרו יתעלה: "ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל). וכבר ידעת לשון התורה בנתינת לחם חדש כל-שבת, ושיהא עמו לבונה, ושיאכלו הכהנים מה-שנעשה בשבת הקודמת. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק י"א ממנחות (צד).

המצוה המ"ב — הצווי שנצטוו להקריב קרבן בכל-ראש-חדש נוסף על תמיד של כל-יום — וזהו מוסף ראש-חדש. והוא אמרו יתעלה: "ובראשי חדשיכם וגו'" (במדבר כח, יא).

המצוה הל"ט — הצווי שנצטוו להקריב במקדש שני כבשים בכל-יום, ואלה נקראים "תמידין", והוא אמרו יתעלה: "שנים ליום עלה תמיד" (במדבר כח, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו וסדר הקרבתם ועשייתם בפרק ב' מיומא (כו): ובמסכת תמיד.

המצוה הכ"ט — הצווי שנצטוו להבעיר אש על המזבח בכל-יום תמיד, והוא אמרו: "אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו) — וזה לא יתכן אלא במה שצוה להתמיד ולשים את-העצים בכל-בקר ובין הערפים, כמו שנתבאר בפרק ב' מיומא (כו): ובמסכת תמיד (פרק ב). ובפרוש אמרו (יומא כא): "אף-על-פי שהאש יורדת מן-השמים, מצוה להביא מן-ההדיוט". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ד' מכפורים (שם כה). ובפרק ב' מתמיד, רצוני לומר מצות מערכות האש הנעשית בכל-יום במזבח.

המצוה הפ"א — האזהרה שהזרנו מלכבות אש המזבח, והוא אמרו יתעלה: "אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה" (שם). ובספרא (פרשת צו): "לא תכבה — מלמד שכל-המכבה עובר בלא-תעשה"; וכל-העובר על לאו זה וכבה אפלו גחלת אחת מגחלי המזבח — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק י' מזבחים (צא):.

המצוה המשלימה שלשים — הצווי שנצטוו הכהנים להסיר את-הדשן (האפר) בכל-יום מעל גבי המזבח וזוהי שקוראים: "תרומת הדשן", והוא אמרו יתעלה: "ולבש הפהן מדו בד ומכנסי-בד וגו' והרים את-הדשן" (שם, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת תמיד (פרק א משנה ד) וכפורים (כ).

יום שלישי

מצות עשה כח. כה. מ. מא.

כז. מב.

המצוה הכ"ח — הצווי שנצטוו הכהנים לתן את-הקטרת בכל-יום פעמים על מזבח הזהב, והוא אמרו יתעלה: "והקטיר עליו אהרן קטרת

יום רביעי

מצות עשה מג. מד.

מה. מו. מז. מח. נ. נא.

המצוה המ"ג — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן נוסף על התמיד בכל-שבעת ימי הפסח — וזהו מוסף חג המצות. והוא אמרו יתעלה: "שבעת ימים תקריבו אשה לה" (ויקרא כג, לו).

המצוה המ"ד — היא מנחת העמר (שם מדה — וכך היתה מדת מנחה זו), והיא המצוה שנוצטוינו להקריב מנחת שעורים ביום ט"ז בניסן, ונקריב עמה כבש בן-שנתו לעולה. והוא אמרו יתעלה: "והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הפנה (שם, י). ומנחה זו היא הנקראת: "מנחת בכורים", ועליה הרמז באמרו יתעלה: "ואם-תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש גרש פרמל" (שם ב, יד). ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "כל-אם ואם שבתורה — רשות, חוץ משלשה שהן חובה, ואחד מהם הוא: ואם תקריב מנחת בכורים". אמרו: "חובה. אפה אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: תקריב את מנחת בכוריה — חובה ולא רשות". וכבר נתבארו דיני מצוה זו כלם בשלמות בפרק י' ממנחות.

המצוה המ"ה — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן מוסף גם ביום חמשים מיום הקרבת העמר שהוא יום ט"ז בניסן, וזהו מוסף עצרת (חג השבועות), והוא הנזכר בספר "במדבר-סיני". והוא אמרו: "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' וגו' והקרבתם עולה לריח ניחח" (במדבר כח, כו-כז).

המצוה המ"ו — הצווי שנוצטוינו להביא שתי לחם חמץ למקדש עם הקרבנות הפתויבים שהם באים בגלל הלחם ביום עצרת הקבוע (ביום החמישים לעומר), ולהקריב הקרבנות כמו שפרש הפתויב בויקרא (כג, יח-יט). ואוכלים הכהנים שתי הלחם אחר הנפתן עם כבשי שלמים. והוא אמרו יתעלה: "ממושבתיתכם תביאו לחם תנופה שתי שני עשרונים" (ויקרא כג, יז). וכבר נתבאר בפרק ד' ממנחות (מה:), שקרבן זה הבא בגלל הלחם חלוק ממוסף היום ושזה זולת (קרוב שונה מ) זה. וכבר בארנו את-זה באור מספיק במסכת מנחות

(פרק ד משנה ב), וכל-דיני מצוה זו כבר נתבארו בפרק ד' ופרק ה' ופרק ח' (ט) ופרק י"א ממנחות.

המצוה המ"ז — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן נוסף (על התמידין ועל מוסף ר"ח — ביום א' בתשרי, והוא מוסף ראש השנה. והוא אמרו יתעלה: "ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' ועשיתם עלה לריח ניחח לה" (במדבר כט, א-ב).

המצוה המ"ח — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן נוסף ביום העשירי בתשרי, והוא אמרו יתעלה: "ובעשור לחדש השביעי וגו' והקרבתם עלה לה' ריח ניחח" (שם, ז-ח).

המצוה המשלימה חמשים — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן נוסף בימי חג הסוכות, והוא אמרו יתעלה: "והקרבתם עלה אשה ריח ניחח לה" (שם, יג), וזהו מוסף החג.

המצוה הנ"א — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן נוסף ביום השמיני של חג הסוכות, וזהו מוסף שמיני עצרת. ומה-שחייב אותנו למנות מוסף זה בפני עצמו, נבדל מכל-ימי סוכות, הוא שהכלל אצלנו: שמיני עצרת רגל בפני עצמו. ובפרוש אמרו (סוכה מח.), שהוא "רגל בפני עצמו, קרבן (מוסף) בפני עצמו". הנה זו ראיה שקרבנו חלוק. וזה פשוט בתכלית הפשטות.

יום חמישי

מצות עשה קסא.

מצות לא תעשה קמ.

המצוה הקס"א — הצווי שנוצטוינו בספירת העמר, והוא אמרו יתעלה: "וספרתם לכם מקצרת השבת" (ויקרא כג, טו). דע, שכמו שחייב בית דין לספור שני יובל, שנה שנה ושמיטה שמיטה, כמו שבארנו לעיל (מצות עשה קמ), כך חייב כל-אחד ואחד מאתנו לספור ימי העמר, יום יום ושבווע שבוע, שהרי אמר: "תספרו חמשים יום" (שם, טז), ואמר: "שבעה שבעת תספור-לך" (דברים טז, ט), כשם שמנין השנים והשמיטים מצוה אחת, כמו שבארנו, כך ספירת העמר מצוה אחת, וכך מנה אותה כל-מי-שקדמני — כמצוה אחת, ונכון הוא מה שעשו בזה. ואל יטעף אמרם (ראש השנה ה,

כמו שפארנו ובררנו (ב"פירוש המשניות") בפרק ב' מזבחים. והאזהרה על אכילת פגול זה היא אמרו: "לא-יאכל כִּי-קֹדֶשׁ הֵם." (שמות כט, לג), כמו שבארנו במצוה שלפני זו (קלא); אבל את-העֲנֵשׁ לַמִּדְנֹו מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּרֶשֶׁת צוֹ אֶת-אֶהְרֹן: "וְאִם הָאָכַל יֵאָכַל מִבְּשַׂר-זֶבַח שְׁלָמֹו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצָה הַמְקַרֵּיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ פְּגוּל יִהְיֶה וְהִנֵּפֵשׁ הָאֲכֵלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִּשָּׂא" (ויקרא ז, יח). ובאה הקבלה בפרוש פסוק זה, שהוא מדבר בקרבן שנתקלקלה בו המחשבה בשעת הקרבנות והוא הנקרא: פגול, ושארנו "האכל יאכל" אין פונתו אלא אם חשב עליו שיאכל ממנו ביום השלישי. אמרו (זבחים כט.): "כף (הטה) אֲזַנְךָ לְשֹׁמֵעַ, בְּמַחְשָׁב עַל זִבְחוֹ שִׂיאֵכֶל מִמֶּנּוּ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַכָּתוּב מְדַבֵּר", שהוא מתקלקל במחשבה זו, והאוכל ממנו אחר מחשבה זו — חייב פרת, שנאמר: "וְהִנֵּפֵשׁ הָאֲכֵלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִּשָּׂא", ואמר בנוטר: "ואכליו עונו ישא כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל וְנִכְרַתָּה" (שם יט, ח). ובגמרא פרות (ה). אמרו: "אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך, שהרי פגול אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא בגזרה שוה דילף (שנלמד) עון עון מנוטר: כתיב הקא (ב"פגול)" וְהִנֵּפֵשׁ הָאֲכֵלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִּשָּׂא, וכתיב הָתָם (ב"נוטר) "ואכליו עונו ישא" — מה להלן פרת אף כאן פרת, וגם האוכל פגול בשגגה — יביא חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני הפגול והנוטר במקומות שונים בסדר קדשים.

שבת קודש

מצות לא תעשה קכ.

המצוה המשלימה מאה ועשרים — האזהרה שהזהרנו מלהותיר שום דבר (להשאיר, ולא לאכלו) מקרבן תודה עד בקר, והוא אמרו בקרבן תודה: "לא-תותירו ממנו עד-בקר" (ויקרא כב, ל). ומזה למדנו שאר קדשים, שכל-מה שנותר מהם לאחר זמן אכילתם — הרי הוא נותר וחיב לשרפו לפי שהוא נתק לעשה (בזה שמקיים את מצות שריפת הנוטר, מנתק ומבטל את הלאו של "לא תותירו", ואינו לוקה); ושרפתו מצות עשה, כמו שבארנו במצוה צ"א ממצות עשה.

חגיגה יז: מנחות (טו): "מצוה לממני (למנות) יומי ומצוה לממני שבועי" עד שתחשוב שהן שתי מצות — לפי שכל-חלק-וחלק מחלקי איזו מצוה שיש לה חלקים, מצוה לעשות אותו החלק ממנה. אבל היו נעשות שתי מצות אלו אמרו (חז"ל, בגמרא): מנין הימים מצוה, ומנין השבועות מצוה. וזה דבר שלא יעלם ממי שמדקדק בדברים, שהרי אם תאמר: חובה לעשות כף וכף, אין לשון זה מחייב שתהא אותה הפעלה מצוה בפני עצמה. וראיה ברורה על זה (ששתי הספירות נכללים במצוה אחת), זה שאנו מונים גם את-השבועות בכל-לילה באמרנו, שהם כף וכף שבועות וכף וכף ימים, ואלו היו השבועות מצוה בפני עצמה, לא היו מתקיימים מנינם אלא בלילי השבועות בלבד, ואז היו להן שתי ברכות: "אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת ימי העמר" ו"על ספירת שבועי העמר", ואין הדבר כן, אלא המצוה היא ספירת העמר — ימיו ושבועיו, כמו שצוה. ואין הנשים חייבות במצוה זו.

המצוה המשלימה מאה וארבעים — האזהרה שהזהרנו מלאכול פסולי המקדשין שאסור לאכלם, והוא שיהיה מום שעשוינוהו בהם בכונה, כמו שנתבאר במסכת בכורות (לה), או שנפסל אותו הקרבן אחר שחיטתו בדרך מדרכי הפסול המונעים אכילתו, והוא שנאמר: "לא תאכל כל-תועבה" (שם יד, א). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "לא תאכל כל-תועבה" בפסולי המקדשין הכתוב מדבר. ושם אמרו: "רבי אליעזר בן-יעקב אומר: מנין לצורם (חותך) באזן הכור ואכל ממנו שעובר בלא-תעשה? תלמוד לומר: "לא תאכל כל-תועבה"; ומי שאכל לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת בכורות.

יום שישי

מצות לא תעשה קלב.

המצוה הק"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול את-הפגול. והפגול הוא הקרבן שנתקלקלה בו המחשבה בשעת שחיטתו או בשעת הקרבנות, שחשב האיש שעסק בהקרבנות שיאכל ממנו אחר זמנו או יקטיר מה שראוי להקטיר ממנו אחר זמנו,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

יז מתר לתן לנכרי סחורה למכרה או מעות להתעסק בהן*, ואף שהנכרי מתעסק בהן בשבת אין בכך פלוס, כיון שהישראל לא צוה לו שיתעסק בשבת*, ובלבד שיקצין לו שכר* בעד מרחו או שיתן לו חלק מהרוח* שירויח, שאז הוא מתפון בעסקו בשבת לטובת עצמו להרבות בשכרו והישראל נהנה מאליו כשנוטל גם שכר שבת בהבלעה*. ואין לאסר מפני מראית העין שלא יאמרו שהוא שלוחו של הישראל, לפי שאין הכל יודעין שמעות אלו וסחורה זו הן של ישראל:

יז במה דברים אמורים, בשאין המלאכה מטלת כלל על הישראל רק על הנכרי לבדו, שאז אין הנכרי בשלוחו לעשות מלאכה בשבת כיון שאינה מטלת כלל על הישראל, או אפלו אם היא מטלת ג"כ עליו אלא שאינו עושה לבדו יום אחד כנגד יום השבת* שעשה הנכרי לבדו, שפיון שאין הישראל פורע כלום להנכרי בעד עבודתו בשבת לבדה, אין הנכרי מתפון כלל בעבודתו בשבת רק בשביל עצמו ולא בשביל הישראל ואינו בשלוחו. אבל אם הוא עושה לבדו יום אחד כנגד יום השבת שעשה הנכרי לבדו, הרי הנכרי בשלוחו*, ואין תקנה לזה אלא שלא ינהג כלום ממעשה הנכרי בשבת, דהינו שכל השכר של השבת יניח להנכרי לבדו, אלא אם כן הוא הפסד גדול שאז יש לסמוך על דעת המתירין להנות משכר שבת בהבלעה ע"ד שנתבאר*:

יח ישראל שלקח תנור למשבון וקבל עליו הנכרי שמה שיעלה שכר התנור יתן פלו להישראל ברבית מעותיו, מתר לקבל ממנו גם שכר השבת אפלו שלא בהבלעה, לפי שגוף התנור הוא של הנכרי ואין להישראל חלק בו כלל, וגם אין הישראל אומר לו שיעשה בשבת אלא הנכרי מעצמו הוא עושה לטובתו כדי לשלם חובו שנתחבב לתן שכר התנור להישראל ברבית מעותיו:

יט אם אפו נכרים בשבת בתנורו של ישראל בעל כרחו ונתנו לו שכר התנור, אסור להנות ממנו עולמית בין לו בין לאחרים, מפני שהוא שכר שבת:

ביאורים

מעות להתעסק בהן – להלן³⁰ הוסיף רבינו הגבלות לגבי נתינת המעות בערב שבת, והוא במקרה שהנכרי מוכרח להשתמש במעות אלו בשבת (על אף שלא אמר לו בפירוש).
מעות להתעסק בהן – דין תכנית חסכון כבנק הפתוח בשבת וי"ט כדין נתינת מעות לנכרי על מנת שיתעסק בהן³¹.
שיתעסק בשבת – שאסור משום שבות³².
שיתעסק בשבת – היתר נוסף לנתינת סחורה לנכרי שיתעסק בה בשבת הוא ע"י שימכרנה לו בערב שבת, כמבואר בהרחבה בשו"ת אדה"ז סי' ב. השקעה וקניית מניות (שערסאקצי) נחשבת כשותפות עם הנכרי, ויש להזהר שתהיה לפי היתרי השותפות שנתבארו בסימן זה, וכדלהלן: אם בעלי המניות אינם יכולים לחוות דעתם על תפקוד החברה, וכל ענינם הוא קבלת ריוחים או הפסדים, דינם כישראל שנתן מעותיו שיתעסק בהם הנכרי³³, אבל כשיכול לחוות דעתו בתפקוד החברה דינו כשותף שנתבאר בסעיפים הקודמים, ובמקרה כזה עליו להזהר שלא יהיו בבעלות החברה בעלי חיים החייבים בשביתה, במידה

וישנם כאלו יש לנהוג כפי ההיתרים המופיעים בשו"ת צ"צ או"ח סי' לד³⁴.
שיקצוין לו שכר – זהו היתר הקבלנות המבואר בסי' רמד ס"א.
שיתן לו חלק מהריוח – זהו היתר האריסות המבואר בסי' רמג ס"ז³⁵.
שכר שבת בהבלעה – שכיון שהישראל נוטל את כל ריוח הסחורה בלא שיציין מהו שכר השבת (ואפילו עשה העסק כולו בשבת אלא שלא אמר שזהו שכר שבת) נקרא שנוטל בהבלעה³⁶.
שכר שבת בהבלעה – אף שמעיקר הדין אין כאן איסור שכר שבת בכל אופן³⁷.
יום אחד כנגד יום השבת – כמבואר בהרחבה לעיל סעיף ח. הרי הנכרי בשלוחו – שעבודת הנכרי לבדו בשבת הוא מפני שיודע שהישראל יעבוד ביום אחר במקומו, ונמצא שעבד בשבת מחמת הישראל, ומעות אלו שכר שבת³⁸.
ע"ד שנתבאר – בסעיף ו לגבי שותפין בסחורה, כשהנכרי התעסק בשבת מדעתו.

מקורות

- (30) סי' שז ס"ט.
(31) ואם הבנק בבעלות יהודית עיין לעיל אות א.
(32) כדלעיל סי' רמד ס"ב.
(33) שו"ת מנח"י ח"ג סי' א.
(34) מה שעוררו לאחרונה על חשש חילול שבת במניות מדעת כ"ק אדמו"ר ברשימות חוב' קסא שהקונה מניות "הוא הוא הבנק", הוא לכאורה לענין רבית בלבד בה אסור לתת לגוי
- שילוח ברבית מעות הישראל, אבל לענין שבת בה חשש משום מראית עין דינו כנ"ל, ובכל המקומות בהם הוזכר כ"ק אדמו"ר בענין זה פירט חשש רבית בלבד.
(35) וראה סי' רמד ס"ב.
(36) כדלעיל סעיף ח.
(37) ציונים לשו"ע מהדורה החדשה.
(38) כמבואר לעיל סעיפים ד-ו.

שולחן ערוך - הלכות תפילין

ד הלכה למשה מסיני שאין התפילין נכתבין אלא בדיו.

ויש מי שהורה שאין הסת"ם נכתבין אלא בדיו שיוכל להמחק, כמו שכתוב בפרשת סוטה: "וכתב ... ומחה" — כתב שיוכל למחות, ולמדיו גזרה שנה "כתיבה" "כתיבה" מפרשת סוטה לסת"ם, לפיכך אין מטילין קנקנתום לתוך הדיו, מפני שרשומו נבר מאד ואינו נמחק לגמרי.

וטוב לחוש לדבריו לכתחלה, לעשות הדיו מעשן עצים או שמנים שרויים במי עפצים וכיוצא בהם, שאם תמחקנה יהא נמחק. וכל העשנים פים לדיו, ושל שמן זית מן המבחר.

ואם כתב סת"ם במי עפצים וקנקנתום שהוא עומד ואינו נמחק — כשרים, שהעקר שאין למדיו "כתיבה" "כתיבה" מפרשת סוטה, וכן נהגין עכשו אפלו לכתחלה. אם פן מה מעטה הלכה שנאמרה למשה מסיני שיהיו כותבים בדיו, למעט שאר מיני צבעונים, כגון האדם והיזק וכיוצא בהם, שאם כתב בסת"ם אפלו אות אחת בשאר מיני צבעונים או בזהב — הרי אלו פסולים, וצריכים גניזה, אלא כל הכתב צריך שיהיה שחר.

ואם זרק עפרות זהב על האותיות — מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר. אבל אם זרק את הזהב על אות אחת מהאזכרה אין לו תקנה וצריכה גניזה, לפי שאסור להעביר הזהב, מפני שהוא כמחק את השם:

ה "ויכתבתם" — דרשו חכמים שיהא כתב תם ושלם, שלא תדבק אות אחת בתכתבה, אלא כל אות תהא מקפת גויל מכל ורוחמיה, ותהא מתגלת בהלכתה, כמו שיתבאר בסימן לו.

ואם האות גדולה ונדבקה בסופה באפן שאם יגרו מה שדבוק ישאר צורת אות — יש מי שמקשיר אף בלא גרירה. ויש להחמיר ולגרו.

ואפלו אם אין האות דבוקה בעצמה אלא התג של אות זו דבוק בתג אות אחרת — יש להחמיר ולתקן בגרירה. ואפלו אם תגי אות אחת דבוקים זה בזה — טוב לתקנם, כמו שיתבאר בסימן לו.

ותקון מועיל אף בתפילין ומזוזות, אף בנגיעות אות באות בענין שנפסלו לדברי הכל כמו שיתבאר:

ו לכתחלה יכתב כתיבה גסה קצת, שלא יהיו נמחקים מהרה. וכן מצוה ליפזתן מבחוץ למראה, וכל שכן מבפנים, שהרי בית המקדש היה מצפה זה מבפנים:

ז יש אומרים שצריך לכתב בימין, ואם כתב בשמאל — פסול, לפי שאין דרך כתיבה בכה, וכתיבה פלאחר יד היא, שהרי הפותב בשבת ביד שמאל — פטור, ואין סבא שיתב אדם סת"ם בשבת ויפטור.

ואפלו אם שולט בשני דיו — צריך לכתב לכתחלה בימין, ואם כתב בשמאל — כשר.

ואשר יכתב בימין שלו שהיא שמאל של כל אדם, ואם כתב בשמאלו שהוא ימין של כל אדם — פסול.

ומכל מקום, אם אי אפשר למצא תפילין אחרים שנכתבו בימין — יש להקשיר הנכתבים בשמאל, בין באטר בין בשמאל של כל אדם, מאחר שלא הזכיר פסול זה בתלמוד.

אבל כתב בפיו, שתפס הקולמוס בשפתיו וכתב בו — פסולים אפלו אי אפשר למצא אחרים, שבדאי אין דרך כתיבה כלל בפה:

ח התפילין אינן כמזוזה, שהיא צריכה שרטוט מהלכה למשה מסיני בכל שיטה ושיטה, אבל בתפילין אין צריך שרטוט, כי אם בשיטה העליונה, מפני שאסור מדברי סופרים לכתב לכתחלה שלש תבות מפסוק מכתבי הקדש בלא שרטוט, כמו שכתוב ביוזרה דעה סימן רפד [סעיף ב], אבל שאר השיטות אין צריך שרטוט, כי השיטה העליונה נעשית כמו שרטוט למה שתחיתה, כמו שיתבאר שם.

ואין לו להחמיר ולשרטט בכל השיטות, מפני שכל הפטור מן הדבר ועושהו — נקרא הדיוט. אבל אם אינו יודע לישר השיטה בלא שרטוט — טוב הוא שישרטט כל השורות, כדי שיהיה הכתב מישר ושה, משום "זה אלי ואנוהו". ואפלו אם יודע לישר אף בלא שרטוט (עין בית יוסף), ומשרטט כדי לכתב יתור נאה ויותר ישר — אינו נקרא הדיוט, כיון שאינו עושה בדרך חמרא, אלא כדי לכתב יתור בישר (שהוא הדור מצוה).

ולא אמרו שכל הפטור מן הדבר כו', אלא כשעושה בדרך חמרא (במקום שלא יבוא לידי אסור אם לא ינהג בחמרא זו, וגם אין בה משום הדור מצוה, אבל אם יש בה איזה הדור לאיזה מצוה, וכן אם הוא נוהג בה לסג' וגדר שלא יבוא לידי אסור — אינו נקרא הדיוט. וזהו טעם כל החמרות שהחמירו האחרונים שהן אחת משתים, או לסג' וגדר שלא יבואו לעבר על איזה לא תעשה אפלו אסור קל של דברי סופרים כשראו שצריך לכה, או משום הדור לאיזו מצות עשה אפלו של דברי סופרים. אבל במקום שלא שנה הדור, כגון היושב בספה בשעת הגשמים — הרי זה הדיוט, כמו שיתבאר בסימן תרלט, וכן כל כיוצא בזה).

ולא ישרטט בעופרת וכיוצא בו, מפני שמקום השרטוט נשאר צבוע, ובדיעבד כשר.

ויש אומרים שצריך לשרטט תמיד למעלה ולמטה ומן הצדדים, בין בתפילין, בין בכל מקום שכותב שלש תבות מפסוק, ואף על פי שיודע לכתב בלא שרטוט.

והעקר פסבא הראשונה כמו שיתבאר ביוזרה דעה שם, ואף על-פי-כן נהגין להחמיר בתפילין פסבא האחרונה:

ט הלכה למשה מסיני שאין תפילין נכתבות אלא על הקלף, ולא על הדוכסוסטוס ולא על הגויל, ואם שנה — פסול. ואין כותבין על הקלף אלא במקום בשר, ואם כתב במקום שער — פסול.

מהו קלף? ומהו דוכסוסטוס? העור בשעת עבודו, שהוא נקרא גויל, היו חולקין אותו לשנים, והחלק החיצון שהוא לצד השער — נקרא קלף, שנקלף מחלק הפנימי הדבוק לבשר, הנקרא "דוכסוסטוס", פי "דוד" הוא מקום בלשון ארמי, ו"דוכסוסטוס" הוא בשר בלשון יון. ומה שאמרו שכותבין על הקלף במקום בשר, הוא במקום היותר קרוב לבשר, דהינו במקום חבורו כשהוא דבוק לדוכסוסטוס.

וגוילים שלגו שאין חולקים אותם — יש להם דין קלף, וכותבין עליהם תפילין בצד שכלפי הבשר, כי מה שמגררים מהעור קלפתו העליונה שבמקום שער, אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו

בפרוש, ותפלין הקשו למזוזה, שנאמר: "ויקשרתם .. וכתבתם", שפני זה צריך גם בספר תורה ותפלין כתיבה תמה, ממה שנאמר במזוזה "ויכתבתם", ולמדו הימנה לתפלין בהקשר, ולספר תורה בגזרה שונה.

וצריך לזהר שיהא העור מנה בסיד עד שיפל השער מעליו מאליו, ואם מוציאו קדם לכן — לא יכתב עליו, מפני שלא נתעבד כל צרכו ודפתרא הוא:

חלק א' סימן לב דין כתיבת התפלין טעמים די-

ולהחליקו, ואפלו אם היו חולקין אותו לשנים — היה צריך לגרר ממנו כל-כף, ומצד הכשר גוררין ממנו הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד:

י הקלף צריך להיות מעור המעבד בעפצים או בסיד וכיוצא בו מדברים המכוצים את העור ומחזיקין אותו, שאם לא כן — הרי הוא נקרא דפתרא, ואינו נקרא ספר בלשון עברי, ופסול לכתב עליו ספר תורה, שנקרא "ספר" בכמה מקומות בתורה, והוא הדין לכתב עליו תפלין או מזוזות (שנלמדים בגזרה שונה "כתיבה" "כתיבה" מספר תורה, שבמזוזה נאמר "כתיבה")

לקוטי תורה

[לאחרי שביאר בפרק הקודם ענין הדעת באלקות, ממשך בפרק זה לבאר ענין האמונה בה:]

אך הנה דעת והרגשה זו היא בבחינת ממלא כל עלמין, אבל בבחינת סובב כל עלמין כתיב אני הוי' לא שנית, ואתה הוא קודם שנברא העולם בו, שאינו בגדר עלמין כלל.

יש, בכללות, שתי מדריגות כלליות באור וחיות האלקי המחי' ומקיים את כל העולמות והנבראים שבתוכם, ונקראות בזהר בשם "ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין".

פירוש:

"ממלא כל עלמין" הוא האור והחיות האלקי המתלבש בעולמות ובנבראים להחיותם כמו נפש המלוכשת בגוף העושה אותו לגוף חי (ועל זה אמרו חז"ל מה הנפש ממלא את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם);

ו"סובב כל עלמין" הוא אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, שהוא מובדל ומרומם מן העולמות (ולכן נקרא "סובב כל עלמין"), כי להיותו אור בלתי מוגבל (אור שאין לו סוף), אינו יכול להיות נתפס בעולמות.

ומה שהוסבר לעיל דמה שהקב"ה מחי' את העולמות ניתן להרגיש ממש כאילו רואה - אין זה אלא באור ה"ממלא כל עלמין", דהיינו החיות האלקי המלוכשת בעולמות, ועליו נאמר "ומבשרי אחזה אלקה", שהוא נראה לעינים משא"כ באור הסובב כל עלמין אין שייך שום השגה ותפיסה, לפי שאור זה אינו בגדר העולמות כלל.

כדי להבין ענין זה, כיצד אור הסובב כל עלמין אינו בגדר העולמות, יש להקדים פירוש הכתוב "אני ה' לא שנית", שהקב"ה אינו בגדר שינוי. וכן אומרים

"אתה הוא קודם שנברא ואתה הוא משנברא העולם", "פירוש הוא ממש, בלי שום שינוי.. כי עוה"ז וכן כל העולמות העליונים אינן פועלים שום שינוי באחדותו יתברך בהבראם מאין ליש, שכמו שהי' הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד קודם הבראם, כן הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד אחר הבראם".

ולכאורה אינו מובן, איך יתכן לומר שאין שום שינוי לפניו יתברך בבריאת העולמות, הלא קודם הבריאה לא היתה שום מציאות בלעדו יתברך, ועכשיו ישנם עולמות וברואים עד אין קץ?

אך טעם הדבר הוא, לפי שכל ענין בריאת העולמות והשפעת החיות לנבראים אינו אלא מ"הארה" של אור אין סוף ב"ה ולא ממהותו ועצמותו יתברך, ולפיכך אין הקב"ה בכבודו ובעצמו נתפס כלל ח"ו בבריאת והתהוות העולמות, וגם לאחרי הבריאה נשאר ברוממותו והבדלתו כמו קודם הבריאה. וכמו על דרך משל אור וזיו השמש, שאינו אלא הארה בעלמא מעצם השמש, שלכן אין שום נפק"מ למאור השמש עצמו אם האור והזיו המתפשט ממנו מגיע לארץ ולדרים עלי' ופועל פעולתו להאירם ולחממם או לאו, מאחר שאור השמש אינו אלא זיו והארה ולא חלק ממהותו ועצמותו של השמש.

ומאחר שעצמותו ומהותו יתברך אינו נתפס כלל בבריאת העולמות, לפיכך, גם עתה לאחרי שנבראו העולמות אין להם שום חשיבות כלל לפניו יתברך, וכאילו כל העולמות אינם במציאות כלל (מאחר שמצד הקב"ה בכבודו ובעצמו אין שום "מקום" לעולמות ונבראים), ונמצא שמצידו יתברך כביכול גם עתה "הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד".

[ומעתה יבאר בפרטיות יותר ענין זה, שבריאת

שאחרים יוכלו לקרותו), כך ענינה של מידת המלכות הוא - השליטה על הזולת, כמאמר: אין מלך בלא עם. וזהו ענין "שמו" של הקב"ה קודם שנברא העולם, שזהו כח המלכות בטרם גילוי מלכותו יתברך בפועל - שגילוי המלוכה בפועל לא שייך אלא לאחרי בריאת העולמות.

ועל זה נאמר "הי' הוא ושמו בלבד", דלכאורה תיבת "בלבד" מיותרת, שהרי מובן שקודם שנברא העולם אין שום מציאות אחרת בלעדו יתברך. אלא תיבת "בלבד" באה לא רק לשלול שאין עדיין מציאות אחרת, אלא להגדיר ולתאר רוממותו של הקב"ה, שלא רק שאין שום מציאות בפועל בלעדו יתברך, אלא שאין שום נתינת מקום לאיזו מציאות אחרת, לפי שהוא יתברך מרומם ומנושא כל כך מן העולמות ושלא בערכם כלל, עד שלא שייך לומר שהוא מקור אל העולמות. וזהו דקאמר "הי' הוא ושמו בלבד", דאפילו מידת המלכות ("שמו") היא ג"כ בבחינת "בלבד", "שאינו בגדר מהווה ומחי' כלל".

כי רק זיו והארה ממידת המלכות הוא המתפשט בנבראים להחיותם ולקיימם, כנ"ל.

זהו גם פירוש הכתוב "כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים" - דפירוש הפנימי בזה הוא, ד"הודו" אינו ההוד של הקב"ה עצמו, אלא ההוד של שמו, היא מידת המלכות, דרך "הוד" וזיו של שמו מתפשט על ארץ ושמים, משא"כ בחינת "שמו" עצמה נשגב ומרומם מנבראים, בבחינת "לבדו" (וכנ"ל בפירוש "הי' הוא ושמו בלבד").

ונקרא הוא ית' בשם סוכב כל עלמין, שאין העולמות תופסים מקום נגדו, שחיותו המתפשט תוך העולמות אינו כדמיון הנשמה המתלבשת ממש תוך הגוף ומתפעלת ממקרי הגוף וממקרי המקום והזמן קודם וחום כו', אבל לפניו ית' הגם שנמצא למטה כמו למעלה אינו נתפס בגדר מקום ח"ו, ומעלה ומטה שוין.

ועל שם זה נקרא הוא יתברך בשם "סוכב כל עלמין", דעיגול אין בו ראש וסוף (דרך בדבר שיש לו קצוות ניתן לומר שהתחלתו היא מאחד מן הקצוות, משא"כ בעיגול).

וכן אין בו מעלה ומטה, "על דרך משל כדור הארץ, שאנחנו נדמה לנו שבני אדם שבאמעריקא העומדים תחת רגלינו ממש הם למטה, ולהם נדמה

העולמות היא רק מהארה בעלמא של האין סוף ב"ה:]

רק בחינת מלכותך לבדה היא מלכות כל העולמים, דהיינו בחינת זיו והארה ממדת מלכותו ית', כמאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שם כבוד מלכותו ולא מלכותו עצמה.

כתיב "מלכותך מלכות כל עולמים", דפירוש הפשוט הוא שמלכותו יתברך מתפשטת על כל העולמות, אך הפירוש הפנימי בכתוב זה הוא, שחיות כל העולמות כולם היא רק ממידת המלכות.

ובפרטיות יותר, חיות כל העולמות אינה מעצם מידת המלכות, אלא רק מ"זיו והארה" של מידת המלכות, שזהו מה שאומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ד"ברוך" הוא לשון המשכה (כנודע), ועל זה אומרים, דאיזו בחינה ממידת המלכות נמשכת "לעולם" (היינו בתוך כל העולמות) - רק "שם כבוד מלכותו", ד"שם" ו"כבוד" המלכות אינם ענין המלכות עצמו אלא רק "הארה" ממנו.

ההבדל בין "הארת" המלכות ומידת המלכות עצמה, הוא כמו ההבדל על דרך משל במלך בשר ודם, בין המלך כפי שהוא לעצמו ובין השפעת המלך על אנשי מדינתו. דהמלך עצמו הוא סגור ומסוגר בהיכל מלכותו, מרומם ומנושא מן העם; וכל הקשר בין אנשי המדינה אליו אינו עם המלך עצמו אלא רק בכך ששם המלך נקרא על אנשי מדינתו ועמו, כמאמר "מלך שמו נקרא עליהם".

וכך בנמשל, שעצם מידת המלכות דלמעלה מובדלת ומרוממת מן העולמות והנבראים, ורק "הארה" ממידת המלכות מתפשטת בעולמות ובנבראים להחיותם ולקיימם.

ועל זה אמרו רז"ל עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד, שגם שמו, היא מדת מלכותו, היא בבחינת לבדו, וכמ"ש כי נשגב שמו לבדו, רק הודו וזיוו של שמו על ארץ כו'.

וזהו פירוש מאמר רז"ל "עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד", דלכאורה אינו מובן, מהו ענין "שמו" של הקב"ה קודם בריאת העולם, דאיזה צורך יש ב"שם" כשאין מי שיקראוהו בשמו?

אך הענין, ד"שמו" הוא כינוי למידת המלכות, כי כמו ששם האדם אינו אלא בשביל הזולת (שהרי האדם כשלעצמו אינו זקוק לשם, וכל ענין השם הוא כדי

"הגדול והקדוש בשמים ובארץ", ד"קדוש" פירושו מובדל, היינו שהוא יתברך קדוש ומובדל מן העולמות והנבראים, וא"כ לכאורה אינו מובן, איך הוא "קדוש בשמים ובארץ"?

אלא הן הן הדברים, "שבא לפרש שלא כמו טעות העולם שסוברים בפירוש סובב שהוא כמו ענין הקפה גשמית שמקיף מלמעלה", אלא דגם אור הסובב נמצא בתוך השמים והארץ, אך גם בהיותו בתוך העולמות אינו נתפס בהם ונשאר "קדוש" ומובדל, שאין העולמות פועלים שום שינוי בו יתברך (והוא בדיוק כמו שהי' קודם שנברא העולם), ולפיכך נמצא בשמים ובארץ בהשוואה גמורה.

ובבחינה זו לא שייך דעת והרגשה, שאין נתפס בשום שכל והשגה איך אין שינוי לפניו ית'.

ומאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא "קדוש" ומובדל מגדר העולמות, הרי לא שייך לומר ענין של דעת והרגשה בו יתברך, דלית מחשבה תפיסא ביי', דשום שכל והשגה (גם של מלאכים היותר עליונים) אינו יכול להבין אור זה וכיצד אינו משתנה ע"י העולמות.

אלא זו היא בחינת אמונה להאמין בה' שהוא ית' אינו בגדר עלמין ולפניו כחשיכה כאורה:

ומעתה יובן תוכנם של שני הענינים הנדרשים מכל אדם, דעת ואמונה - דענין ה"דעת" באלקות היינו כפי שהוא יתברך בורא את העולמות ומחיי' ומקיים אותם, בחינת ממלא כל עלמין, שבזה אפשר להיות דעת והרגשה;

משא"כ בהקב"ה עצמו, כפי שהוא יתברך מרומם ומובדל מן העולמות, בחינת סובב כל עלמין, צ"ל ענין האמונה, להאמין שהוא יתברך אינו בגדר העולמות וכולם שווים לפניו ית', וכמ"ש "כחשיכה כאורה", דהול"ל "חשכה כאורה", ומהו "כחשיכה כאורה", ומשמע דלא רק שהחשך שוה לאור אלא שגם האור שוה לחשך, כי שניהם שווים ממש לפניו.

ד"ה וידעת היום פרק ב

בהיפוך", והיינו לפי שהארץ היא כדורית, ובעיגול לא שייך גדר מעלה ומטה לומר שכאן הוא צד העליון שבו וכאן הוא צד המטה שבו.

ולכן נקרא "סובב כל עלמין", כי לפניו יתברך אין שום "מעלה" ו"מטה", כי כולם שווים אצלו יתברך בלי שום עדיפות לעולמות עליונים על עולמות תחתונים, והוא נמצא בכלם בשווה.

ליתר ביאור:

החיות המתפשט מאור הסובב כל עלמין בתוך העולמות אינו כמו החיות המתפשט מנפש האדם בתוך אברי הגוף להחיותם, שהנפש מתפעלת ממקרי הגוף, והיינו לפי שהיא מלובשת ממש בגוף ונתפסת בו ולפיכך מאורעות הגוף פועלים על הנפש, משא"כ הקב"ה אינו נתפס ח"ו ב"מקום" שהוא נמצא בו, כי הוא יתברך אינו בגדר מקום, ועל כן אע"פ שיש הבדל בין עולמות עליונים לגבי עולמות תחתונים - אין הבדל זה עושה שום שינוי בהקב"ה עצמו, ונמצא בכלם בשווה.

ואין הפירוש סובב כל עלמין שהוא מלמעלה מן העולמות, אלא הוא נמצא בתוך העולמות נ"ב, ואעפ"כ הוא בבחינת סובב כל עלמין.

ונמצא, דמה שאנו קוראים לאור זה בשם "סובב" אין הפירוש "סובב" במובן של מקום, שסובב את העולמות מלמעלה, דאין הדבר כן, אלא גם אור זה נמצא בתוך כל העולמות, אך מאחר שאין הוא נתפס בעולמות (גם בהמצאו בתוכם) הרי זה כאילו הוא סובב ומקיף אותם.

וזהו והקדוש בשמים ובארץ, שלפי שהוא קדוש ומובדל, הוא בחינת סובב כל עלמין, לכן הוא שוה ממש בארץ מתחת כמו בשמים ממעל, שאינו בגדר עלמין ואין העולמות פועלים בו שום שינוי ח"ו, וכמו מקודם שנברא העולם.

ע"פ הנ"ל בפירוש "סובב כל עלמין" - שנמצא בתוך כל העולמות, אלא שאינו נתפס בהם ולפיכך נמצא בכלם בהשוואה גמורה - יובן לשון התפלה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

ע"ז דא היא סעודתא דעתיקא קדישא ממש, וכמ"ש פרש הגיכס ולא פרש שבתכם. אלא עיקר ומעמד המדות שלא תשתנה הוא בחי' הדעת דקליפה שהוא המשכת מהו"ע הנפש ממש כמ"ש גם בלא דעת נפש לא טוב ומתרגם דלא ארגיש נפשי, כי הדעת הוא הרגשת החיות (בל"א ער וויל הערין ווי ער לעבט) והוא בחי' עומק העונג שבתאוה והנחת הנפש ברצונו להרגיש העונג בתשוקה מורגשת הוא בחי' הדעת ועושה התמשכות הנפש בתאוה זו. כמו שאנו רואים בחוש שגם בקטן ימצא התפעלות המדות לכסף וזהב ומ"מ אפשר שיסיח דעתו מזה ע"י פיצוי [בדברין] הגדולים עד שישכח על תאוותו, משא"כ בגדול שמרגיש שזה נוגע לעצמות החיות א"א לשנות [תאוותו] דעתו כי בהרגשה נמשך עצם הנפש בדבר האהוב לו ותדבק שם, ואם גם שיסיח דעתו ויתלבש במח' ובלבושים שונים מ"מ כ"ז שהנפש בחיים חיותה היא קשורה בדבר ההוא. והסימן לזה הוא עוצם ההרגשה בשעת מעשה בחמימות יתירה והוא מחמת שתשוקתו להרגיש חיותו, וכל מה שפועל ועושה בהתפעלות וחמימות נתוסף בו חיות ומחמת זה א"א לו להתפשט מתאוותו זאת כי א"א לו להניח חיותו וד"ל. וכמו שאנו רואים שגם בצדיקי' נמצאו כללות המדות כמו אכילה ושתיה ומשגל ומולידים בנים ואין לך אדם שאינו אוהב א"ע ומ"מ הם מופשטים בתכלית מכל הבלי העולם ממש וחבוקי' ודבוקי' בא"ח ממש גם בעודם בגופם ממש, אין זה אלא מחמת שעיקר רצונם וחפצם להכלל במקור החיים כמ"ש כי הוא חייך ממש ותשוקתם להרגיש חיותם בהתפעלות עצומה וזה נק' דעת דקדושה ע"כ נמשך כל מהות נפשם לדבקה בו ית', וגם שא"א להם להיות בגופם בלתי מזון ולבוש וכל מיני מציאות, אך התלבשותם בזה הוא רק [דרך] זיו וגוון לבד ומחמת זה כל תאות העולם הוא בחי' קרירות בהם ודרך טפל. . ואגב לבד מחמת שרצון ה' וחפצו לבד הוא העיקר (וכמאמר בע"כ אתה חי).

ד"ה יפה שעה אחת

יפה שעה א' בתשובה ומע"ט כו', ולהבין זה י"ל מ"ש ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד. כי הנה ידוע שהתו' בחי' נצחיות וישנה בכל דור ובכל זמן ובכל נפש ונפש [מישראל]. הנה ז' עממין הן שבעה מדות רעות, כנעני הוא בחי' אהבה ותשוקה בבחי' מסחר הבלי הזמן מל' כנעני' נכבדי ארץ וכנען בידו מאזני מרמה, עד ששוכח על ה' אחד לאמר כחי ועוצם ידי כו', הוא בחי' חסד דקליפה. פריזי הוא מלשון פרזות תשב בבחי' פריקות עול מ"ש לכל אשר ישאלנו לבכו בלי גדר ועול. וכן חוי הוא ארס נחש הקדמוני. ומ"מ הז' מדות הנ"ל אינם רע גמור כי חיות ומקור המדות וקיומם הוא בחי' עמלק ונק' ראש דשבעה עממין וכשם שבלי ראש מסתלק החיות ככה המדות יכולים להתהפך לטוב בלי הדעת שהוא קליפת עמלק, וכמא' המן מן התורה מנין שנא' המן העץ הזה שהוא עץ הדעת טו"ר, וזהו ראשית גוים עמלק ראש ומקור לכל הגוים כידוע. והנה בבחי' עמלק יש ג"כ ציור אדם ראש ומדות וכמשי"ת, ואחריתו עדי אובד שלא יתברר כלל עד שיבוער רוח הטומאה כו' (וכידוע הפלוגתא ח"א נושא עון וח"א כובש עון, ואלו ואלו דא"ח נושא הוא על התפעלות המדה בעצמה שאינו רע גמור כי יכולה להתהפך אותה התאוה ממש לאלקות, וכובש הוא על התלבשות המדה במחדו"מ שהוא רע גמור וכובשה במצולות ים וכמ"ש ותשליך במצולות ים).

ולהבין כ"ז הנה כל מדה הוא מדידת הנפש בחסד או בגבורה והוא רק זיו והארה מן הנפש, וידוע שזיו וגילוי הוא רק ההמשכה בבחי' אין שתשתנה לפי ערך הכלים אבל אין בה שום המשכות ממהות ועצמות הנפש, כמו"כ כל מדה הוא בחי' זיו וגוון הנפש. ולכן כח המתאוה שבמדות תיכלל בבחי' הקדושה ממש, כידוע מכח המתאוה למאכלים ערבים בשבת אותה התאוה ממש נכללת בתכלית הקדושה וכמ"ש וקראת לשבת עונג במה מענגו כו' ואומר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

א"ע להשפיל ולהתלבש בבחי' חכמה להיות אנת חכים כו' וזהו ברכות והודאות לשמך היינו שאנו מודים אותנו שהשפיל א"ע בבחי' שמך שזהו ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה וכמ"ש במצות צדקה זורע צדקות ומצמיח ישועות פועל ישועות בקרב הארץ כוס ישועות אשא כוס גי' אלקים שהוא כלי שמקבל הישועות שהם החסדים כו' וכן בכל המצות שהם דרך כלל חסדים וגבורות חסד דרועא ימינא שהוא רמ"ח מ"ע וגבורה שס"ה ל"ת ודרך פרט רמ"ח מ"ע רמ"ח איברים כמו האבר שנמשך בו הדם הוא הנפש וכך המצות הם בחי' כלים שיומשך בהם רצונו ית' כמא' רז"ל הוקשה כל התורה לתפילין שכמו שתפילין הם קלף גשמי וכותב עליהם בדיו גשמי הוי' אחד שאם נכתב כדיו אזי שורה בו אור א"ס קדש חכמה כו', וזהו ענין מעשה גדול שע"י המעשה ביטול רצון מעוררים למעלה רצונו ית' להיות בחי' צמצום והשפלה בבחי' חכים כנ"ל, ואעפ"כ נמנו וגמרו לימוד גדול שמביא לידי מעשה כי הנה להיות גילוי אור א"ס במעשה המצות הוא ע"י התורה דאורייתא מחכמה נפקת, וחכמה כח מ"ה היא בחי' ביטול ולכן נק' התורה אדם כמ"ש וזאת התורה אדם שם מ"ה בחי' ביטול והנה כתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותינו, בצלמינו היינו בחי' תושב"כ וידבר ה' כו' משנה תורה שכינה מדברת מתוך גרונו כו', כדמותינו תושבע"פ איסור והיתר שההיתר ומותר יכול להיות בו השראת אור א"ס וכן כשר ופסול כו' מל' פה תושבע"פ קרינן לה וע"י התורה בחכמה אתברירו יכול להיות השראת אור א"ס במעשה המצות שהוא ענין ביטול היש דוקא, וזהו המשך הפסוקים פסוד"ז בחי' אם רץ לבך כו' רוממות אל כו' והאופנים ברעש כו' שמע ישראל הוי' אחד ז' רקיעים והארץ בטילים אליו ית' כענין לך הוי' הגדולה כנ"ל ואח"כ שוב לאחד ואהבת פועל יוצא הוי' סוכ"ע יהי' אלקיך ממכ"ע היינו שיהי' בחי' יש ושיהי' ביטול היש והיינו ע"י התורה בחכמה אתברירו ושננתם כו' ואח"כ וקשרתם מעשה המצות וזהו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה לכן נאמר תחלה ושננתם ואח"כ וקשרתם כו' (ובפ' והא"ש נאמר תחלה וקשרתם וזהו כנ"ל דמעשה גדול מצד עצמו אלא שהתלמוד מביא כו' ומצד זה הוא גדול):

שרש מצות התפילה פרק מז

מז) **ושננתם** לבניך כו' וקשרתם לאות כו'. (היינו כסדר התקשרות ג' לבושים מודו"מ של האדם בתומ"צ דמתחלה על לבבך היינו הגיון הלב והמחשבה ואח"כ ודברת בם לבוש הדיבור ואח"כ וקשרתם מעשה). וי"ל דבפ' שמע כתיב תחלה מצות תלמוד תורה ואח"כ ענין המצות כמ"ש ושננתם ואח"כ וקשרתם ובפ' והא"ש כתיב בהפך תחלה וקשרתם ואח"כ ולמדתם, ויש להקדים להבין מארז"ל ספ"ק דקדושין תלמוד גדול או מעשה גדול נענה ר"ט ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר לימוד גדול נענו כולם ואמרו לימוד גדול שהלימוד מביא לידי מעשה, והענין דהנה כתיב וזאת המצוה כו' שמע ישראל. כי ק"ש היא מצוה כללית ושננתם וקשרתם והוקשה כל התורה לתפילין וכדי להיות ושננתם וקשרתם צ"ל תחלה שמע ישראל שמע לשון התבוננות כו' וענין הוי' אחד מבואר למעלה שהז' רקיעים והארץ וד' רוחות העולם בטלים ליחודו ית' וזהו ענין לך הוי' הגדולה והגבורה כו' שהגדולה היא התפשטות גדולתו על הנבראים עד אין קץ כמ"ש ולגדולתו אין חקר הן הן גבורותיו כי הוא ית' קדוש ומובדל המתנשא מימות עולם ולא מכל אינון מדות איהו כלל, ולכן כדי שיהי' נק' בשם חכים הוא ע"י בחי' גבורה להתצמצם ולהשפיל עצמו בבחי' חכים וכמ"ש להודיע לבנה"א גבורותיו וכבוד הדר מלכותו וכדפי' לעיל וזהו שאומרים בכל המצות לשיקבה"ו פי' קודשא היינו בחי' עצמותו ית' שהוא קדוש ומובדל סוכ"ע ושכינתו היינו בחי' מל' ושכנתי בתוכם, ולהיות נמשך מבחי' סוכ"ע בבחי' ממכ"ע הנה היחוד הזה הוא ע"י המצות שה"ע אתכפיא ובטל רצונך כמ"ש לאהבה את ה' אלקיך ולעבדו שאהבה לבדה אינה עבודה תמה אלא דוקא עבודת עבד וביטול רצון כי אינו דומה מי ששונה פרקו ק' פעמים כו' שעל א' היתירה על הרגילות נק' עובד וארז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו שהיא מדת הגבורה להתגבר על תאוותו ורצונו ומזה נמשך ג"כ להשפיל עצמו להחיות שפלים בנתינת צדקה, וכמ"כ למעלה באתעדל"ת אתעדל"ע מעורר בחי' אתה גבור כו' היינו כביכול שמסלק ומניח את עצמות אורו ית' הבכע"ג דלאו מכל אינון מדות איהו כלל ומצמצם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

העלם הגוף ותאוות הנה"ב יוכל האדם לעשות היפך רצונו ית', שלכאו' יפלא הלא נפש האדם היא חלק אלק' ממעל והיתכן שהחלק יפרד כ"כ עד שתוכל לעשות היפך רצונו הכללי, אלא שזהו ע"י העלם הגוף שמעלים ומסתיר על אור ה' וקדושתו, בראותו שהעולם מעלים ומסתיר על החיות המלוכש בו וכל יום דומה לחבירו שעולם כמנהגו נוהג, אשר מחמת ריבוי ההעלמים נדמה לו היש לעיקר, ומחמת כח המתאווה אשר בנפשו הבהמית הנה הוא מתאווה תאוה למלאות רצונו נפשו הבהמית המגושמת מאד, ועי"ז יוכל לבוא לידי חטא ועון ומחטיא את נה"א ג"כ. אך כ"ז הוא מפני כי חיות נפשו אשר בו איננו מושג כלל ורק יודע בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל וכלל וכנ"ל, אבל אם הי' רואה בראי' חושיית נפשו המחיי' וחיותה מאלקות לא הי' מתאוה כלל לדבר אחר זולת אלקותו ית' בחי' חיי החיים. ולזאת כשהלכו ישראל בים ביבשה והעלם הים נתגלה להם בבחי' הגילוי, אז האיר בגופות שלהם העלם ואין הנפש היינו מה שבכל עת הוא אין ע"ש העלמו נתגלה זאת בגופות שלהם, לכן כאו"א אמר זה אלי בבחי' גילוי, כי להיות הנפש היא חלק אלק' ועי"י החלק הזה השיגו בחי' הכלליות, ולכן אמרו אשירה לה' וגו' זה אלי לשון כחי מלשון ואת אילי הארץ לקח, להיות כי השיגו נפשם לפי שעה בבחי' גילוי כו'.

ד"ה מסה ענח ישלח ה' מציון

[[לו]] ועפ"י הקדמה זו יובן ענין קרי"ס, דהנה ים ויבשה הוא בחי' העלם וגילוי שהיבשה היא בחי' ארץ הוא בחי' גילוי, משא"כ ים הוא בחי' עלמא דאתכסיא שנק' עלמא דאתכסי' ע"ש היותו מכוסה ונעלם מגילוי, והנברא' שבים ה"ה מכוסים במי הים שזהו מורה ג"כ על בחי' היחוד שלהם בשרש ומקור המהוה אותם, שהרי קבלת החיות שלהם הוא באופן שיהיו מובלעים במי הים והים מובלע בתוכם ונק' ברואי' הנבראים ממים כלשון רז"ל כל שהוא מבריאות המים, משא"כ בברואי' שבארץ אם כי הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה האם נאמר על החמה לשון מבריאות הארץ, וגם הנה היא מארת ומברקת שלא נמצא כן בארץ כלל שנדמה שהיא מהות אחרת לגמרי הגם שבאמת היא ג"כ מן העפר. ונמצא ענין הפך ים ליבשה הוא שנהפך ההעלם לגילוי ונעשה בעלמא דאתגליא³⁶ הגילוי מה שהי' בעלמא דאתכסיא, ולכן ראתה שפחה שהיא ממדרגות התחתונות דעשי' מה שלא ראו הנביאים, שהרי הנביאים ראו בבחי' דמות כו', ובקרי"ס כאו"א אמר זה אלי שהי' הגילוי בבחי' זה כו'.

וענין בחי' קרי"ס בעבודה שבנפש ומה השיגו אז בנפשותם, י"ל כי בהיות הנפש מלוכש בגוף הנה הגוף ונה"ב מעלימים ומסתירי' לגמרי על אור הנפש, שמצד

האמונה לאדהאמ"צ צד, א ואילך. לקמן ד"ה כל הנחלים. וש"נ.

36) ים ויבשה. העלם וגילוי. עלמא דאתכסיא. בעלמא דאתגליא: ראה בכ"ז תו"א בשלח סב, א. לקו"ת צו יד, ב ואילך. שער

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש

קונטרס ומעין

ב) מאימתי יצור הרע שולט באדם כו' משעת יציאה, ובמדרש רבה (נח פ"ח ל"ד. יב) דרש מנעוריו משעה שנוער לצאת ממעי אמו. והנפש האלקית נכנס בו כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד, שאז נעשה מחוייב במצות. וכדאיתא במדרש רבה (קהלת) על פסוק (קהלת ד. יג) טוב ילד מספן וחקם מקלף זקן וכסיל, טוב ילד מספן וחקם זה יצור טוב, ולמה נקרא שמו ילד כי אין מזדווג לאדם אלא מן י"ג שנה ולמעלה כו' מקלף זקן וכסיל זה יצור הרע כו' ולמה קורא אותו זקן שהוא מזדווג לו מזדווגו ועד זקנותו, וכן הוא בזוהר וישב (קעט. א), והגם דבגמרא ובמדרש (פרשת נח ה"ל) איתא נשמה מאימתי ניתנה

וביאתור הענין הוא דהנה באמת אינו מוכן פללות הענין מה שיש בכח הנפש האלקית להתגבר על הנפש הבהמית, דהנה פתיב (משלי יח. יז) צדיק הראשון בריבו ופירש במצודת דוד פי יוכל להטעים דבריו ולהכניסם בלב הואיל ולא אמר מי בחילוף, דכאשר שנים החלוקים בטענותיהם באים כאחד הנה טענתו של כל אחד נחלשת מטענת זולתו, אכל פאשר הוא ראשון יכול הוא להטעים דבריו להכניסם בלב השומע שאין מי שינגד לו וגם יחליש טענתו, וכן הוא בנפש האלקית ונפש הבהמית שהם מנגידים בעניניהם, והנפש הבהמית היא כהאדם מתחלת בריאתו וכמו שאמרו רבותינו וקרונם לכרכה (סנהדרין צא.

קדמאין דתהו דקדמו אל התקון, ומפל זה לכאורה אינו מוכן איף יש כח הנפש האלקית להתגבר עליו. אף הענין הוא דהנה באמת הנפש האלקית בשרשו קדום אל הנפש הבהמית. דהנה כמו שנתבאר לעיל (מאמר י פרק ב) דסדר השתלשלות שרשו בלמעלה מסדר השתלשלות בבחינת פנימית המקיף דוקא, כמו כן הוא בבחינת התהו ותקון, דתקון שרשו בעצמות אור אין סוף למעלה משרש התהו, וזהו מה שבאמת היה יעקב הבכור, וכידוע דייעקב ועשו הן תהו ותקון ועשו נולד קודם שזהו כמו שעולם התהו קדם לבא לעולם התקון. אף זהו בבחינת לידה והתגלות לבד, אבל באמת היה יעקב הבכור וכמו שפירש רש"י בפרשת תולדות על פסוק וידו אחות בעקב עשו (בראשית כה. כו) משל לשפופרת נכנס ראשון יוצא אחרון, דייעקב נוצר מטפה הראשונה, והיינו דבשרשו יעקב שהוא בבחינת התקון שרשו למעלה מעשו בבחינת התהו, וכן הוא הנפש האלקית ונפש הבהמית, דהנפש האלקית שרשו למעלה מנפש הבהמית, ועל ידי זה יש לו כח להתגבר על הנפש הבהמית מצד שנמשך לו פת על זה משרשו הקדום, דלהיות שרשו למעלה משרש הנפש הבהמית הרי במילא יש בכחו להתגבר עליו, אף גם שהנפש הבהמית קדום לבא ולפעול בגוף האדם, מפל מקום מאחר ששרשו קדום אליו, הרי יש בכחו להתגבר עליו.

קיצור. הנפש הבהמית ששרשו מהתהו בא אל האדם קודם לנפש האלקית ששרשו מהתקון, ומשתרש בהרגלים גופנים הנמשכים בטבעם אל החומריות, תהו קדם אל התקון בהתגלות, ובשרשם התקון קדם, לכן בכח הנפש האלקית להתגבר על הנפש הבהמית.

מאמר יג פרק ב

באדם כו' משעת פקידה (וענין שם במתנות כהנה) זהו רק שניתנה בו אבל אינה פועלת עד היותו בן י"ג שנה, אם בן הרי הנפש הבהמית אקדמיה טענתיה.

וכן מצד הגוף הגשמי, הרי כל עניני התאנה באכילה ושתיה ושאר התענוגים קרובים להגלד יותר ומתרגל בהם והרגילות משתרשת בו במאוד, ובפרט בהיותו בסביבה לא טובה הנמשכים אחרי הגשמיות והחומריות, הנה כל הענינים הלא טובים או הרעים שהתרגל בהם נטבעים בו, כמאמר הרגל נעשה טבע או טבע שני, שקשה במאד להפטר מהם, והנפש האלקית עדיין טרם התאחזה בו בהתיישבות, אם כן הרי הנפש הבהמית הוא חזק הרבה יותר מהנפש האלקית, דלכן הנה הנפש הבהמית נקרא מלף זקן, דלכד זאת דהקדים טענתיה ומושל בכל עניני הגוף, הנה הוא זקן ורגיל איף לפתות בני אדם ולהסיחם להיות נמשכים אחרי הגשמיות והחומריות, והנפש האלקית הנה לבד זאת שהיא ילד לפי ערך קדימתו של הנפש הבהמית, הנה עוד זאת הוא מסבן בעניני בני אדם, שהרי כל ענינו הוא ענין הרוחניות והאדם שנמשך אחרי הגשמיות והורגל בעניני עולם החומריות נראה לו כל ענין רוחני למסבנות, פי העיקר אצלו הם ענינים הגשמיים וזה הוא העשירות והחשיבות שלו, אם כן הרי הנפש הבהמית הוא חזק יותר מהנפש האלקית ואם כן נפלא הדבר במאד איף יש כח הנפש האלקית להתגבר על הנפש הבהמית, וכמו כן מצד שרשן, הרי ידוע דשרש הנפש הבהמית הוא מעולם התהו ושרש הנפש האלקית מעולם התקון ותהו קדם אל התקון, וכמו שפתיב (בראשית לו. לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלף מלף לבני ישראל, והן ז' מלכין

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ב

והנה האריו"ל⁶⁷ מפרש חיוהי וגרמוהי על מוחין ומדות, דחיוהי הוא בחי' מוחין כמ"ש⁶⁸ והחכ' תחי', וגרמוהי בחי' מדות. דהנה המדות עם היות שהם ג"כ כחות הנפש, ומ"מ הרי יש הפרש גדול בין מוחין למדות⁶⁹, דמדות הן רק לזולתו, וכמו מדת החסד והרחמים הוא

דוקא כאשר יש מציאות הזולת על מי להתחסד ועל מי לרחם, דעל עצמו הרי אינו שייך ענין המדות שיתחסד ויתרחם על עצמו, כ"א לזולתו דוקא. דהדוגמא מזה למעלה⁷⁰ הוא כמ"ש⁷¹ זכור רחמין וחסדיך כי מעולם המה, דהמדות רחמים וחסדים שייכים לעולם דוקא,

68 קהלת ז, יב (ושם: החכמה).

69 ראה ספר המאמרים תרכ"ח ע' ד ואילך. תרכ"ט ע' ט. עזרת ע' קסה ואילך. תרצ"ז ע' 218 ואילך. ובכ"מ.

70 ראה ספר המאמרים תרל"ג ח"ב ס"ע תקמ ואילך. תרל"ד ע' נד ואילך. תרנ"ד ע' כ. תרח"ץ ע' נח. תש"ח ס"ע 272 ואילך. ובכ"מ.

71 תהלים כה, ו (ושם: רחמין הוי' וחסדיך). וראה לקו"ת מסעי צג, רע"א.

67 (וצע"ק בעץ חיים שער מב פ"ה ובלקו"ת שה"ש סד"ה ששים המה (הראשון)*. - ספר המאמרים תש"ח ע' 161. וראה גם לקו"ת מטות פז, ד. ספר המאמרים תש"ג ע' 104.

(* וז"ל שם (לט, ג): ולכן איתא בע"ה (שמ"א פרק זיין [בדפוס שקלאו, תק"ס. ובדפוסים שלפנינו הוא שער מב פ"ה הנ"ל בפנים ההערה]) דהתלבשות אור א"ס בבניה ומדות דאצילות נק' איהו וגרמוהי חד אבל יחוד אור א"ס בחכמה עילאה דאצילות נק' איהו וחיוהי חד שלמעלה ממדרגת גרמוהי כו'.

אוא"ס במדות הוא בבחי' הארת אוא"ס, אלא שאופן היחוד הוא באופן אחד שהם מיוחדים ממש. דהנה החכ' הוא בבחי' מ"ה שהוא בחי' ביטול במציאות בתכלית, משא"כ בחי' המדות מאחר שהן מקור לעולמות ה"ז כמו לזולתו ואינן בבחי' מ"ה ממש להיות בבחי' ביטול במציאות, וידוע דאוא"ס אינו שורה אלא במקום שבטל אליו דוקא, וכמ"ש בס"ב פל"ה בהג"ה דחכמה היא בחי' כלי שבה מתלבש אוא"ס מפני שאוא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא וזהו מדרי' החכמה, והיינו דחכמה שהיא בבחי' ביטול במציאו' בה מתייחד אוא"ס בבחי' יחוד גמור. וזהו ג"כ שהתורה נק' תורת אמת כמ"ש⁷⁹ קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ואין אמת אלא תורה⁸⁰, ולכאורה והלא אוא"ס הוא בחי' אחד האמת ומה הוא זה מה שהתורה נקראת אמת, אלא דתורה היא בחי' חכמה, ובחכ' נתפס ומתלבש בחי' אוא"ס אחד האמת. דהנה ג' אותיות אמת מורים על אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים⁸¹, דאלף הוא בחי' אני ראשון ותי"ו אני אחרון, ומ"ם הוא באמצע האותיות דהיינו בחי' ומבלעדי באמצעיתא אין אלקים, דבחכ' נתפס ידיעה והשגה זו איך שקמי' כלא חשיבי, והוי' ואלקים כולא חד⁸², וע"כ נקראת החכ' אמת, וזהו"ע היחוד דאיהו וגרמוהי חד, דלהיותו בבחי' מ"ה, ביטול, שורה שם בחי' אחד האמת גילוי עצמותו, אבל בחי' המדות שהן מקור לעולמות כנ"ל, ולזאת⁸³ אף דאיהו וגרמוהי חד אינו דומה ליחוד דאיהו וחייהו. וזהו ההפרש בין תורה למצות, דתורה היא בחי' איהו וחייהו חד אם בבחי' אורות או בבחי' המוחין, דהיחוד הוא בחי' יחוד עצמי בדרך מלמעלמ"ט, וזהו אורייתא וקוב"ה כולא חד ממש. והמצות הן בחי' איהו וגרמוהי חד, דהיינו בחי' הכלים או בחי' המדות שהן מיוחדים ג"כ מ"מ אינו בחי' יחוד עצמי ממש מצד עצמו, אבל ע"י העבודה נעשה בחי' מרכבה. ובזה יובן⁸⁴ מארז"ל⁸⁵ ע"פ⁸⁶ ועשיתם אותם מעלה אני עליכם כאילו עשאוני, והיינו לפי שע"י המצות ממשיכים אוא"ס במדות, כמו ע"י מדת החסד דהיינו מצות צדקה ממשיכים אוא"ס במדת החסד למעלה, וע"י איזהו גיבור הכובש את יצרו⁸⁷ ממשיכים אוא"ס במדת הגבו' כו', דגבורה למעלה הו"ע תגבורת החיות, כן בכל

כמ"ש⁷² כי אמרתי עולם חסד יבנה, דיש בזה ב' פי', הא' מדת החסד הוא בשביל בנין העולמות, והב' דבנין העולמות הוא ע"י מדת החסד, וכתב⁷³ כי ששת ימים עשה הוי' וגו' שהם המדות העליונות, אבל המוחין הוא לעצמו שיושב לעצמו ומשכיל השכלות, ולפעמ' הרי הזולת מבלבל לו, ומ"ש⁷⁴ ומתלמידי יותר מכולם הוא לאחר שהשכיל את ההשכלה ויודעה היטיב לעצמו, הנה ע"י הלימוד עם זולתו בכלל וע"י ההסבר וקושית התלמיד בפרט מתברר ומתלבן הענין על בוריו יותר, אבל ההתעסקות במושכלות הוא לעצמו דוקא, שזהו"ע ההתבודדות דהמוחין הם לעצמו. שהדוגמא מזה יובן למעלה דהמוחין הם למעלה מהעולם, וכמאמר⁷⁵ אלפים שנה קדמה תורה לעולם, ב' אלפי"ן, כמ"ש⁷⁶ אאלפך חכמה אאלפך בינה, דהספירות חכ' ובינה הם קדמו למעלת ומדרי' העולמות⁷⁷, דגם אם לא הי' התהוות העולמות שייך בחי' חו"ב, אבל המדות הם לצורך העולמות, ונמצא המדות הן לזולתו והמוחין הן לעצמו. וזהו ההפרש בין איהו וחייהו לאיהו וגרמוהי, דאינו דומה היחוד עם בחי' מה שלזולתו להיחוד עם בחי' ומדרי' שלעצמו. והנה זה שאמר רבינו בס"ב ח"ב פ"ח, והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל⁷⁸ שהקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל, כן הענין ממש בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים והכינויים שכינו לו הנביאים וחז"ל וגו' אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו, אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו, ותפארתו הכלולה מחסדו וגבורתו, וכן שאר מדותיו הקדושות הכל אחדות פשוטה ממש, שהיא היא עצמותו ומהותו. הרי שביאר רבינו נ"ע דלגבי עצמותו ית' שוה היחוד עם המוחין כמו היחוד שעם המדות, והיינו דכשם שהוא וחכמתו ית' אחד כמו"כ הוא במדת חסדו וגבורתו ותפארתו. הכוונה בזה שהם שוים באופן ביטולם שהם מיוחדים ממש, אבל בגוף ועצם הביטול והיחוד אינם דומים זל"ז דהרי זה לעצמו וזה לזולתו. וההפרש ביניהם הוא דיחוד אוא"ס בחכ' הוא בבחי' עצמות אוא"ס, ויחוד

(א). וראה ברכות ה, ריש ע"ב (ראה מהר"ן חיות שם).

(81) ישע"י מד, ו. ב"ר פפ"א, ב. דב"ר פ"א, י. שהש"ר פ"א, ט (א). רש"י שבת נה, א - ד"ה חותמו.

(82) ראה זהר ח"א יב, סע"א. ח"ב כו, ב. קסא, א. ד"ה וידעת (הב') שנה זו (לקמן ע' שפ). וש"נ.

(83) בד"ה כי נר מצוה שם: לזאת.

(84) ראה לקו"ת שה"ש לר, ד (קיצורים והערות לתניא שם ע' קו).

וראה אוה"ת אחרי ע' צט ואילך.

(85) ראה זח"ג קיג, א. ויק"ר פל"ה, ז.

(86) בחוקותי כו, ג.

(87) אבות רפ"ד.

(72) תהלים פט, ג. וראה ספרי המאמרים שבהערה 70.

(73) תשא לא, יז. וראה ספר המאמרים תרל"ד ותש"ח שם. וש"נ.

(74) תענית ז, א. מכות י, א.

(75) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ.

זח"ב מט, א.

(76) ראה איוב לג, לג. שבת קד, א.

(77) ראה לקו"ת שה"ש א, סע"ד ואילך. המשך והחרים תרל"א פ'

תזומ"צ (ע' כו).

(78) הל' יסוה"ת פ"ב ה"י.

(79) תהלים קמה, יח.

(80) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. פתיחתא דאיכ"ר ב. תקו"ז תכ"א (ג).

היינו שמעלה אני עליכם כאילו יחוד האורות בבחי' איהו וחיוהי חד. וזהו רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא דהיינו היחוד כמו באברים שנעשים מרכבה.

ד"ה כי נר מצוה ותורה אור

הספי'. ומ"ש כאילו עשאוני בכף הדמיון לבד, הטעם הוא דבמצות עיקרם הוא עשיות הכלים ועי"ז נעשה היחוד בחי' איהו וגרמוהי חד, ואומר מעלה אני עליכם כאילו עשאוני

לקוטי דיבורים

ענין היה אומר משל והיה מתאם את המשל בצורה כל כך עדינה ומדוייקת, שהנמשל היה מובן היטב בדרך ממילא.

לה. כמאה שנה עברו מאז החל רבנו הזקן לגלות את תורת החסידות, עד לשנה בה החל אבי ללמוד חסידות - בשנת תרל"ג - תקופה של מאה שנה בה נתגלתה תורת חסידות חב"ד על ידי כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בהתגלות מסודרת.

עשר שנים למד ועסק אבי בעבודת החסידות בחיי אביו, הרבי מוהר"ש תרל"ג-תרמ"ג - משנת תרל"ה - בגיל 14 שנה - ישנם כבר כתבים משלו. הנחות ממאמרים ששמע מהסבא. ובמספר רב של מאמרים - משנת תרל"ו - רשומים ביאוריו. רשימת שאלות ששאל את הסבא ותשובות הסבא וכן רשימות של "יחידות".

חיות של טוב-טעם מיוחד מורגשת במאמרי אבי שנכתבו בשנותיו הצעירות - תרל"ז-תרל"ז - אלה הם מאמרי עבודה, כל ענין חדור בהרגש של יראת שמים ובכל אימרה מורגשת העבודה שבלב.

קיץ תרס"ח במרינבאד - באחד הטיולים שטיילתי עם אבי - סיפר לי אבי, ששנה לפני הבר מצוה שלו שאל את הסבא, כיצד לומדים באופן שהלימוד ישפיע הלכה למעשה.

כשאמר לו הסבא איך לומדים, החליט ללמוד דיני "אורח חיים" הנוגעים לפועל ממש, ולא לפי בהם את גופו, שהגוף עצמו יהיה מורגל לקיים דינים אלה, על דרך האמור במודים דמנפשיה כרע³.

בישיבת-השכלה עמוקה מיוחדת, הסביר אז אבי את ההבדל שבין שעבוד הכוחות לשעבוד החושים. כדי להסביר זאת, דיבר על השוני המהותי בין כוחות וחושים, מהי מהות הכוחות ומהי מהות החושים.

אף שהמספר הכללי של כוחות הנפש הוא עשרה, עשרה כוחות הנפש, ג' שכליים וז' מדות, הרי הם עשר גדרים שבכל אחד מהם - כמה ענפים כוללים, סוגים רבים, כשלכל אחד מהם יש פרטיו וענפיו. החושים הם במספר חמשה, אבל הם רק כוללים. במשך ארבע שעות טיול דיבר אבי על ההבדל בין הכוחות והחושים במהותם העצמי.

לד. יומיים לאחר השבת, התהלך עדיין ר' בנימין כמבולבל ממש מן העבודה הגדולה שראה, שמע והרגיש בהיותו אצל הרה"צ הר' שלמה ורעיון החל לנקר במוחו להישאר זמן ידוע אצל הרה"צ הר' שלמה¹.

כשנכנס החסיד ר' בנימין אל הרה"צ הר' שלמה לקבל ממנו ברכת הפרידה, עיכבו הרה"צ הר' שלמה שעות אחדות והפציר בו להישאר אצלו וגילה לו סודות נפלאים וגילויים נעלים.

לבסוף אמר לו הרה"צ הר' שלמה שעל ידו יתקרב יותר לשיטת רבו, רבנו הזקן, והוא - הרה"צ הר' שלמה - יקבץ קבוצת אברכים שיהיו כלים ראויים לקבלת דרך עבודה זו, והבטיח לו עוד הבטחות גדולות של גילויים נעלים.

החסיד ר' בנימין האזין לכל מה שאמר לו הרה"צ הר' שלמה, וענה לו²: "פאן טא פאן נא נייע מאי, חלאפיעץ טא חלאפיעץ נא נייע טוואי" (האדון הוא אדון אבל אינו שלי, העבד - כוונתו על עצמו - הוא עבד אבל אינו שלך), ונסע חזרה לליאזנא.

תשובתו של ר' בנימין היתה הוראה לחסידים אמיתיים. כל אחד שהיה מקושר לרבו ידע שרבו של חברו הוא שר אבל אינו שלו. דרך זו הביאה חיזוק כללי בעבודה בדרכי החסידות.

בשעת ההתוועדות בקרמנצ'וג, משהחל החסיד ר' אהרן הנ"ל לחלק יחוסים, שבואהלין היו הרבה יותר צדיקים מאשר בליטא, אמר לו מורי הרשב"ץ: בד עושים מפשתן, הפשתן צומח בשדות, שם גזרה ההשגחה העליונה שהפשתן יצמח.

בלי פשתן אי אפשר לייצר בד, אך בעצם העבודה כיצד לייצר את הבד מהפשתן ישנם אופנים שונים. העבודה הטובה ביותר היא בחוץ לארץ, כמו הולנד, שכן שם יש להם מכוונות טובות המנקות את הפשתן מכל הסיגים והפסולת, והמכוונות שלהם אורגות את הבדים הטובים ביותר. בחוץ לארץ, היכן שנמצאות אותן מכוונות גדולות, שם יודעים את החשיבות האמיתית של הפשתן ביצירת בדים חזקים ויפים.

מורי החסיד הרשב"ץ לא אהב לפרט את הנמשל. על כל

בלשון פולנית.

(3) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סוף ה"ד.

(1) כמבואר באחד המכתבים בישיחתם של החסידים הר"פ רויזעס והר"ב

בענין ב' השיטות בעבודה.

(2) כידוע שהרה"צ הר"ש היה דרכו בקודש לעת מן העתים לומר פתגמים

שמזכירים "כוח" או "חוש" ואין זה שם התואר כי אם שם המושאל, ש"כוח" שואל מה"חוש" את השם "חוש", וה"חוש" שואל מה"כוח" את השם "כוח". ויש גם שמשמשים בשם "כוח" או "חוש" ואין זה אלא שם הכינוי בלבד.

שהייתי אז במריענבאד כעשרה ימים, ובכל טיול שטיילתי עם אבי, היתה שיחה. הטיולים הראשונים עברו בהסברה תוך דוגמאות של שני הענינים, שם המושאל ושם הכינוי ומה ההבדל בין מושאל לכינוי.

חג הפסח תרצ"ד

אז, הסביר אבי את ההבדל הכללי בין כוח ליכולת, ואמר שהחוקרים בחקירה שכלית אינם יודעים היכן הגבול האמיתי בין כוח ליכולת, ורק שכל החסידות מסביר זאת היטב, שכן, חסידות מסבירה היטב ענין היכולת של העצמות ברוך הוא, שהיא למעלה מהיכולת של סדר ההשתלשלות, וממילא ישנה כבר הבנה מוגבלת בהפרש שבין כוח ליכולת. לאחר הסיבת ההבדל שבין כוחות לחושים, הסביר אבי שזהו בכוחות וחושים במהותם העצמית, שהשם "כוח" או "חוש" הוא שם התואר. יש

רשימת המאסר

את לימוד משניות בעל-פה הייתי אוהב במאד, והסדרים שהייתי בקי בהם הייתי חוזר בחיבה ובמהירות גדולה ועם זה הייתי מדקדק באותיות.

דכירנא כי פעם אחת היתה לי התחרות עם החסיד ר' אבא ז"ל פערסאן¹ - גם הוא יבוא בעזרת-השם בפרק מיוחד - שהי' בקי בשתא סדרי משנה ובתניא באופן נפלא.

הוא - ר' אבא ז"ל - אמר לאבא כי הוד כ"ק אאזמו"ר רבינו הרב צמח-צדק אמר לו על היחידות הראשונה "למוד משניות בעל-פה, משנה הוא אותיות נשמה², על-ידי אמירת משניות בעל-פה הנשמה מאירה את הגוף אַז דער גוף ווערט ליכטיקער".

לא אדע מה הי' סיבת דבר זה, אבל פעם אחת יושבים אנחנו בחדר - זה הי' בתחלת אדר בערך - והודלק הנר, ולומדים אנחנו שולחן-ערוך אדמו"ר הלכות פסח פתאום בא המשרת מענדל, ואומר אבא קורא אותך.

רצתי הביתה - כי החדר שלנו הי' בביתו של ר' סעדי' ז"ל קאסטיער³, היא הבית אשר אחרי-כן נקנה עבור "תומכי תמימים" והי' שם השיעור - ונכנסתי בחדרו של אבא, והנה גם ר' אבא ז"ל יושב על כסא ממול אבא.

יוסף יצחק - אומר אבא - בכמה זמן תוכל לחזור סדר זרעים, אנכי לא ידעתי פשר דבר, ונפחדתי ולא ידעתי מה להשיב, אם יותר מכפי הדרוש לי באמת, או להגיד פחות, ענית: כמדומה לי אשר בשעה ויותר אוכל לחזור כל הסדר.

אמר ר' אבא ז"ל, אנכי הנני חוזר סדר זרעים בשעה ועשרים מינוט, ואפשר לקמץ עוד חמשה מינוט ולכלל היותר עשרה מינוט.

ויאמר אבא, נבחון ונראה, ויוציא את השעון ויבט בו, ויקח משניות קטן, ויאמר לי לחזור סדר זרעים, חזרתי כל הסדר בלי הפסק ובחמשים ושמונה מינוט חזרתי כל הסדר.

הפעם הראשונה זכיתי לראות צהיבות פניו של אבא בנחת רוח גלוי, רק אחרי-כן הגיד כי יָרָא הוא אשר לגודל המהירות לא יתקלקל אצלי הדיבור, ולזאת חושב הוא להוריני דקדוק וקריאת הטעמים

שם ועוד.

(3) בספר השיחות היש"ת ע' 395: ר' ישעי' קאסטיער.

(1) ראה אודותיו "התמים" חוברת 1 ע' ח [רעא, ב] ואילך. ספר

השיחות תרצ"ו - חורף היש"ת ע' 2. קיץ היש"ת ע' 23. 42.

(2) שער המצוות להאריז"ל פרשת ואתחנן וטעמי המצות להרח"ו

של נגינה, וכן הי' אשר לוקח לי מורה מיוחד על זה ר' יצחק גרשון המלמד⁴ אשר ילמדני שתי פעמים בשבוע שעה אחת.

לאות הצטיינות בלימוד משניות בפרט קבלתי אז מתנה מאת הוד כ"ק אאמו"ר הרב הקדוש את הספר כתב יד קדשו של הוד כ"ק אאזמו"ר הרב הקדוש הרב צמח-צדק חלק מתשובות צמח צדק, אשר ניתן לו במתנה מאת הוד כ"ק אאזמו"ר אביו הרה"ק.

בפורים ההוא אסון קרה לי, ואסון לדעתי אז גדול במאד, תשוקתי היתה לקנות איזה ספרים בכריכה טובה, ושרשרת מוזהבה עם שעון. לפי חשבוני עלה הקאפיטאל שלי עבור משניות למספר מרובה, היינו המזומן והחובות המגיעים לי היו מספיקים על כל הדרוש לי לפי חפצי, אמנם לרגלי המצב הדחוק הבנתי גם אני כי החובות אי אפשר לחשבם למזומן בשעה הדרושה, ועל כן הייתי שוקל ומפלס בדעתי ביני לבין עצמי מה אקנה בראשונה - אם הספרים, אף שלעת עתה אוכל להסתפק בהלוואתם, או שעון - שאי אפשר להשיגו בהלוואה.

כף מאזני שכלי הכריע כי שעון נחוץ יותר, ותועלתו מרובה בשמירת הזמן, וכמה הרהורים הרהרתי בזה, וכמה ציורים הצטיירו ברעיוני, וברור הי' לי אשר לכשיהי' לי שעון אז הנה לא מיבעי כל שעה שתהי' נקבעת ומיוחדת רק לצרכי גבוה, אלא גם אפילו המינוטין יהיו שמורים, ובפרט כאשר יהי' לי שעון עם רגעים, אז הלא כל רגע יגיד לי מה יעשה בו.

לדוגמא בבקר השעון יעוררני לעמוד בשעה השמינית, יצווה לשתות טיי, חצי התשיעית יפקוד ללכת להתפלל, העשירית לישב ללמוד וכן הלאה.

ליבי מלא תקווה אשר לרגלי השעון ישתנה מצבי הכללי לטוב, אהי' גדול, נער עם שעון. וכבר הגדתי חפצי לכבוד אמי מורתי הרבנית תי' וגם הסכימה על זה, ועתה עלי לקבץ את רכושי החלוק לכמה אנשים בתור גמ"ח.

בפעם הראשונה שנקבץ אצלי סכום גדול של רובל שלם, הגיד לי אבא כי ראוי לעשות גמילות חסדים, ואלווה את רכושי זה לר' סעדי' ז"ל גבאי מלביש ערומים, ובמשך שני חדשים הגעתי לידי מדרגה שכבר היו לי שלשה רובל.

כשרכושי התחיל להתגדל ולא חפצתי שיהי' כולו בידו של אחד יעץ לי אבא להלוות לר' הערץ ז"ל מייטין גבאי לחם אביונים. עבר זמן וגם שם נמצאו שלשה רובלים שלי, אשר בזעת אפי בלימוד משניות קבצתיים.

אנכי הנני מזיע חוטף ולומד והוני נצבר, עובר שבוע ועושרי מתגדל, עברה חצי שנה ושנה תמימה ועשיתי חשבון בעזרת דודי רז"א נ"ע והנה לחמש עשר רובל-כסף מגיע הוני ואתאוה לקבץ רכושי, ובמשך כשני חדשים באה תאוותי להחליף הוני במטבע זהב ויעלה אימפריאל שלם.

עברו חדשים אחדים, ומולי בקיבוץ כספים התמוטט, הזמן דחוק, דחוק במאד, ועבודתי היא רק באמנה, ברור לי אשר אבא ישלם לי, אבל מתי ואיך לא ידעתי.

ובאחד הימים ואני הנני משתעשע במה שיש לי בהמטבע של זהב.

בעת ההיא לר' קאפיל שי' דרוש לו גמ"ח כ"ח רובל-כסף, ואבא עונה לו כי אין לו, מה להלוות לו, ר' קאפיל שי' העיף עינו בהמטבע שלי, ויאמר אם כי איננה אלא ט"ו אבל מה לעשות בשעת הדחק גם זה טוב.

4 ר' יצחק גרשון איטסאן. - ראה גם יומן ה' תשרי תרנ"ב (ספר המאמרים תשי"א ע' 295). שיחת כ' כסלו תרצ"ד סעיף ז. ספר

בשמעי דברי ר' קאפיל שי' רעד חלף בקרבי, ואראה שחוק קל על שפתי אבא ועינים בהירות מאירות בפניו הצהובות, ואנכי מלחמה פנימית התלקחה בקרבי.

ברגעים אחדים כמה מחשבות עברו ברעיוני, ומבלי דבר הטמנתי המטבע של זהב בצלחתי, ואטול ידי לאכול סעודת הצהרים עם אבא ותבדל לחיים טובים אמא תי'.

ר' קאפיל הלך לו, ואבא אמר לי, גמילות חסד גדולה מצדקה בזה שהיא הן לעניים והן לעשירים⁵, און אז עס ווילט זעך ניט און מיא גיט, יעמולט איז דאס נאך בעסער, מיא לאייט יענעם אייף א וואך צוויי און מיא איז מקבל אקריק און מיא האט א גרייסע מצוה.

כבד הי' לי מאד להיפרד אף לזמן קצר מן שעשועי זה, המטבע של זהב, אשר פעמיים בכל יום הייתי משתעשע בה, אבל מכיון שאבא הגיד אשר גמילות חסד הוא עוד גדול מצדקה שוב אין בי כח מלהימנע, ובגמרי הסעודה הנני רץ לראות את ר' קאפיל שי' ולקיים את המצווה.

באתי לחנותו של ר' קאפיל שי' ומצאתיו יושב ותוהא, יושב ומחכה על קונה, מביט הנני בכל הצדדים, מביט ומחריש, לשוני נגלד בפי ולבי מתכווץ.

מתפלל הנני בליבי אשר ר' קאפיל זה יאמר לי כי כבר השיג הגמ"ח, וזהבי בלתי דרוש לו ואז הלא משנה שכר יהי' לי, הוזהב ישאר בצלחתי, וגם שכר מצוה יהי' לי.

עמדתי רגעים אחדים, ואנחה יוצאת מלבו של ר' קאפיל, דרוש לי כסף, כסף הרבה, הקאמיסינער צריך לנסוע הלילה להביא סחורה, וכסף אין.

רואה הנני כי תפילתי לא הועילה, האנחה והפזמון מכוונים המה אל רכושי, עוד רגע ועלי להפרד מאהובי ושעשועי, אבל מה אוכל לעשות אבא אמר כי גמ"ח גדול מצדקה, ואבא זה אשר יקר לי במאד, ותודה לא-ל כי הבריא ועלי לקיים דברו, ובשברון לב הוצאתי את האוצר שלי, משאת נפשי ואמסרהו על יד ר' קאפיל שי'.

בשבוע הבא לטובה, אומר ר' קאפיל תקבל חזרה, ורק על שבוע אחד דרוש לי. אודה ולא אבוש כי לא יכולתי לעמוד אף רגע מפרץ הדמעות אשר נשרו מעיני וארוץ החוצה.

בבואי החדרה, חברי כבר היו לומדים ורבי ר' ניסן הביט עלי בהבטה של רוגז, שומע הנני מה שלומדים אבל לבי בל עמי.

עברה שבוע אחד, שניים, שלושה, ובכל עת הנני מסבב סביבות ר' קאפיל שי', ור' קאפיל זה אינו מדבר עמי אף הגה אינו מביט בפינתי.

ובפורים, ביום שכל אדם יוצא מגדרו, הנה גם אנכי יצאתי מגדרי ועשיתי לי חוזק לב ושאלתי את ר' קאפיל שי' מה יהי' עם הגמ"ח, הגמ"ח - עונה ר' קאפיל - הלא זה מעשה יְשָׁנָה, מי יכול לחשוב אדות גמ"ח כאלו, גם אם יתן השם ויהי' מסחר האתרוגים, בקיץ הבא, טוב גם אז אינני חושב אודות גמ"ח כאלו.

לרגע בינתי הסתתרה, מה בין גמ"ח זה לגמ"ח אחר, אבל מפורש שמעתי ממנו כי הוא מעשה יְשָׁנָה, ואינו חושב בהחזרת גמ"ח זה וְחֲתִי נהפך לתוּגָה וְאֶפְנֵה הצידה ואבכה.

* * *

א ואלה שמות בני ישראל הבאים
 מצרימה את יעקב איש וביתו באו כס"י:
 ב ראובן שמעון לוי ויהודה: ג יששכר זבולן
 ובנימן: ד דן ונפתלי גד ואשר:
 ה ויהוה כל נפש שתא נפקי ירפא
 דייעקב שבעין נפשין ויוסף דהוה
 במצרים: ו ומית יוסף וכל
 אחוהי וכל דרא ההוא: ז ובני
 ישראל נפישו ואתילדו וסגיאוו
 ותקיפו לתדא לתדא ואתמליאת
 ארעא מנהון: ח וקם מלפא
 חדתא על מצרים דלא מקים
 גזרת יוסף: ט ואמר לעמה הא
 עמא בני ישראל סגן ותקיפין
 מנא: י הבו נתחכם להון דלמא
 יסגון ויהי ארי יערענא קרב
 ויתוספון אף אנון על סנאנא
 ויגיחון בנא קרב ויסקון מן
 ארעא: יא ומניאו עליהון
 שלטונין מבאישיין בדיל
 לענואהון בפלחנהון ובנו קרוי

א ואלה שמות בני ישראל הבאים
 למצרים עם יעקב גבר ואנש
 ביתה עלו: ב ראובן שמעון לוי
 ויהודה: ג יששכר זבולן
 ובנימן: ד דן ונפתלי גד ואשר:
 ה ויהוה כל נפש שתא נפקי ירפא
 דייעקב שבעין נפשין ויוסף דהוה
 במצרים: ו ומית יוסף וכל
 אחוהי וכל דרא ההוא: ז ובני
 ישראל נפישו ואתילדו וסגיאוו
 ותקיפו לתדא לתדא ואתמליאת
 ארעא מנהון: ח וקם מלפא
 חדתא על מצרים דלא מקים
 גזרת יוסף: ט ואמר לעמה הא
 עמא בני ישראל סגן ותקיפין
 מנא: י הבו נתחכם להון דלמא
 יסגון ויהי ארי יערענא קרב
 ויתוספון אף אנון על סנאנא
 ויגיחון בנא קרב ויסקון מן
 ארעא: יא ומניאו עליהון
 שלטונין מבאישיין בדיל
 לענואהון בפלחנהון ובנו קרוי

רש"י

(א) ואלה שמות בני ישראל. אף על פי שמנאן
 פתייהן בשמותון, חזר ומנאן במיתתון, להודיע
 חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן
 במספר ובשמותם, שנאמר (ישעיהו מ): "המוציא
 במספר צבאם לכלם בשם קרא" (שמות רבה):
 (ה) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו
 בכלל שבעים ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו
 יודעים שהוא היה במצרים? אלא להודיעך צדקתו
 של יוסף: הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא
 יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו:
 (ז) וישרצו. שהיו יולדות ששה בכרס אחד:
 (ח) ויקם מלך חדש. רב ושמואל, חד אמר:
 חדש ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו (סוטה
 יא): אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע (כך

גוס רא"ם): (י) הבה נתחכמה לו. כל הבה, לשון
 הכנה והזמנה לדבר הוא, כלומר: הזמינו עצמכם
 לכך: נתחכמה לו. לעם. נתחכמה מה לעשות לו
 (שמות רבה). ורבותינו דרשו: נתחכם למושיען של
 ישראל, לדונם במים, שכבר נשבע שלא יביא
 מבול לעולם, (והם לא הבינו שעל כל העולם
 אינו מביא, אבל הוא מביא על אמה אחת, ברש"י
 ישן): ועלה מן הארץ. על פרחנו. ורבותינו דרשו:
 כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים, והרי
 הוא כאלו פתב: ועלינו מן הארץ והם יירשוה:
 (יא) עליו. על העם: מסים. לשון מס. שרים
 שגובין מהם המס, ומהו המס? שיכנו ערי מסכנות
 לפרעה: למען ענתו בסבלתם. של מצרים: ערי
 מסכנות. כתרגומו, וכן: (ישעיה פב) "לך בא אל

מִסְכְּנוֹת לַפְרֻעָה אֶת־פֶּתֶם וְאֶת־רַעְמָם כִּשְׁׁי׃
 יב וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וּבֶן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ
 מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּשְׁׁי׃ (ישראל) יג וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּפֶּרֶךְ כִּשְׁׁי׃ יד וַיִּמְרְרוּ אֶת־
 חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־
 עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ
 בָהֶם בַּפֶּרֶךְ׃ טו וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְּלִלְדֹת
 הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם
 הַשֵּׁנִית פּוּעָה כִּשְׁׁי׃ טז וַיֹּאמֶר בְּלִדְכֶן אֶת־
 הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא
 וְהִמַּתֶּן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחִיָּה כִּשְׁׁי׃ יז וְהִירָאֵן
 הַמְּלִלְדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 אֱלֹהֵיךָ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְתַחֲיִין אֶת־הַיְלָדִים כִּשְׁׁי׃
 (ע"ב בחול) שְׁנֵי יח וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמְּלִלְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מְדוּעַ עֲשִׂיתֶן

רש"י

מְרִים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך
 הנשים המפסות תינוק הבוכה (שם): פועה. לשון
 צעקה, כמו: (ישעיה מב) פיולדה אפעה:
 (טז) בלידכן. כמו בהולידכן: על האבנים.
 מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משבר,
 וכמוהו: (ירמיה יח) "עושה מלאכה על האבנים".
 מושב כלי אמנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגו'.
 לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו
 אצטגנינו שעתיד להולד בן המושיע אותם:
 וחייה. ותחיה: (יז) ותחיינן את הילדים. מספקות
 להם מים ומזון (סוטה שם), תרגום הראשון, וקרא,
 והשני, וקמתון, לפי שלשון עברית לנקבות רבות,
 תיבה זו וכיוצא בה, משמשת לשון פעלו ולשון
 פעלתם, כגון: (שמות ב) "והאמרנה איש מצרי",
 לשון עבר, כמו "ויאמרו" לזכרים, "והדברנה

הסוכן הזה", גזבר הממנה על האוצרות (שמות
 רבה): את פתם ואת רעמסס. שלא היו ראויות
 מתחלה לכך ועשאום חזקות ובצורות לאוצר:
 (יב) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנין לב
 לענות, בן לב הקדוש ברוך הוא להרבות
 ולהפריץ: בן ירבה. בן רבה וכן פרץ. ומדרשו,
 רוח הקדש אומרת בן, אתם אומרים: בן ירבה,
 ואני אומר: בן ירבה: ויקצו. קצו בחייהם. (ויש
 מפרשים: המצרים בעיני עצמם, וקל להבין),
 ורבותינו דרשו: כקוצים היו בעיניהם:
 (יג) בפרך. בעבודה קשה המפרכת את הגוף
 ומשברתו: (טו) למילדת. הוא לשון מולידות,
 אלא שיש לשון קל, ויש לשון כבד, כמו שובר
 ומשבר, דובר ומדבר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו
 יוכבד, על שם שמשפרת את הולד: פועה. זו

דין עבדתיך ית פתגמא דיין
 וקמיתין ית בנאי: יט ואמרא
 חיתא לפרעה ארי לא כנשיא
 מצריטא יהודיתא ארי חכימן
 אנון עד לא עלת לותהן חיתא
 וילידן: כ ואטיב יי לחיתא וסגי
 עמא ותקיפו לחדא: כא והוה
 פד דחילא חיתא מן קדם יי ועבד
 להון פתינ: כב ופקיד פרעה לכל
 עמה למימר פל ברא דיתיליד
 ליהודאי בנהרא תרמנה וכל
 ברתא תקימון: א ואזל גברא
 מדבית לוי ונסיב ית פת לוי:

הַדְּבַר הַזֶּה וַתַּחֲיִן אֶת־הַיְלָדִים: יט וַתֹּאמְרוּן
 הַמִּלְדֹּת אֶל־פְּרֹעָה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמְצֵרִית
 הָעֵבֶרִית כִּי־חַיֹּת הִנֵּה בְטָרִם תָּבוֹא אֵלֶיךָ
 הַמִּלְדֹּת וַיִּלְדוּ כִסִּי: כ וַיִּיטֹב אֱלֹהִים לְמִלְדֹּת
 וַיִּרְבֵּ הָעָם וַיַּעֲצְמוּ מְאֹד כִסִּי: כא וַיְהִי כִי־רָאוּ
 הַמִּלְדֹּת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים כִסִּי:
 כב וַיֵּצְאוּ פְּרֹעָה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבְּנֵי הַיְלֹוד
 הַיְאֹרֶה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל־הַבָּת תַּחֲיִין כִסִּי: פ
 ב א וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת־בַּת־

רש"י

וישב, וירד, ויצא, לפי שאינן מגזרתן של אלו,
 שהרי היו"ד יסוד בהן: ירד, יצא, ישב, ילך - יו"ד
 אות שלישית בו: ויטב אלהים למילדת. מהו
 הטובה?: (כא) ויעש להם בתים. בתי כהנה
 ולויה ומלכות שקרויין בתים: "ויבן את בית ה'
 ואת בית המלך", כהנה ולויה מיוכבד, ומלכות
 ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (שם): (כב) לכל
 עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה, אמרו לו
 אצטגנינו: היום נולד המושיע, ואין אנו יודעים
 אם מצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו
 ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על
 המצריים, שנאמר: "כל הבן הילוד", ולא נאמר
 הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות
 על מי מריבה: (א) ויקח את בת לוי. פרוש היה
 ממנה מפני גזרת פרעה, (וחזר ולקחה. וזהו
 "וילך", שהלך בעצת בתו, שאמרה לו: גזרתך
 קשה משל פרעה: אם פרעה גזר על הזכרים,
 ואפה גם פן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה,
 ועשה בה לקוחין שניים. ואף היא נהפכה להיות
 נערה, ובת ק"ל שנה היתה, שנולדה כבואה
 למצרים בין החומות, ומאיתים ועשר שנים נשתהו
 שם, וכשיצאו, היה משה בן שמונים שנה. אם פן,
 כשנתעברה ממנו היתה בת מאה ושלושים וקורא

בפיהם", לשון דברתו, כמו ודברו לזכרים. וכן
 (יחזקאל יג) "ותחללנה אותי אל עמי", לשון עבר
 חללתן, כמו ותחללו לזכרים: (יט) פי חיות
 הנה. בקיאות כמילדות. תרגום מילדות חיתא.
 ורבותינו דרשו: (שם ושמות רבה) הרי הן משולות
 לחיות השדה, שאינן צריכות מילדות. והיכן
 משולות לחיות? - "גור אריה", "זאב יטרף",
 "בכור שורו", "אילה שלוחה", ומי שלא נכתב בו,
 הרי הפתוב כוללן. "ויכרך אותם", ועוד פתיב:
 (שם יט) "מה אמך לביאה": (כ) ויטב. הטיב
 להן, וזה חלוק בפתיכה שיסודה ב' אותיות, ונתן
 לה ו' יו"ד בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון
 ופעיל, הוא נקוד היו"ד בציר"י שהוא קמץ קטן
 (או בסגול שהוא פתח קטן) כגון: "וייטב אלהים
 למילדות", "וירב בבת יהודה" (איכה ב) - הרבה
 תאניה, וכן: "ויגל את השארית" (דברי הימים ב לו)
 דנבוזראדן, הגלה את השארית, "ויפן זנב אל זנב"
 (שופטים טו) - הפנה הזנבות זו לזו. כל אלו לשון
 הפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ופעיל,
 הוא נקוד היו"ד בחיר"ק, כגון: (ויקרא י) "וייטב
 בעיניו" - לשון הוטב, וכן: "וירב העם" - נתרבה
 העם. "ויגל יהודה" - הגלה יהודה, "ויפן פה
 וכה" - פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני: וילך,

לוי כס"י: ב ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו
 כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים כס"י:
 ג ולא יכלה עוד הצפינו ותקחלו תבת גמא
 ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד
 ותשם בסוף על שפת היאר כס"י: ד ותתצב
 אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו: ה ותרד
 בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת
 על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף
 ותשלח את אמתה ותקחה כס"י: ו ותפתח
 ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל
 עליו ותאמר מילדי העברים זה כס"י: ז ותאמר
 אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי לך
 אשה מינקת מן העברית ותינק לך את
 הילד כס"י: ח ותאמר לה בת פרעה לכי ותלך
 העלמה ותקרא את אם הילד כס"י: ט ותאמר

רש"י

ב ועדיאת אתתא וילידת בר
 וחות יתה ארי טב הוא
 ואטמרתה תלתא ירחין: ג ולא
 יכילת עוד לאטמרותה ונסיבת
 לה תבותא דגומא וחספתה
 בחמרא ובזפתא ושויאת בה ית
 רביא ושוייתה ביצרא על פיה
 נהרא: ד ואתעפרת אחתה
 מרחיק למידע מה יתעבד לה:
 ה ונחתת בת פרעה למסחי על
 נהרא ועולימתהא מהלכן על פיה
 נהרא וחות ית תבותא בגו יצרא
 ואושטת ית אמתה ונסבתה:
 ו ופתחת וחות ית רביא והא
 עולימא בכי וחסת עלוהי ואמרת
 מפני יהודאי הוא דין: ז ואמרת
 אחתה לבת פרעה האיזיל ואקרי
 ליה אתתא מינקתא מן יהודיתא
 ותוניק ליה ית רביא: ח ואמרת
 לה בת פרעה איזילי ואזלת
 עולמתא וקרת ית אמה דרביא:
 ט ואמרת לה בת פרעה אובילי

הולכות לשון מיתה, כמו: (בראשית כה) "הנה אנכי
 הולך למות", הולכות למות, לפי שמחו בה,
 והפתיב מסייען, פי למה לנו לכתב "ונערוותיה
 הולכות"? את אמתה. את שפחתה, ורבותינו
 דרשו לשון יד, אבל לפי דקדוק לשון הקדש הנה
 לו להגיד אמתה, מ"ם דגושה, והם דרשו את
 אמתה, את ידה, ונשתרבה אמתה אמות הרבה
 (סוטה שם): (ו) ותפתח ותראהו. את מי
 ראתה? - הילד, זהו פשוטו. ומדרשו: שראתה
 עמו שכינה (שמות רבה. סוטה שם): והנה נער
 בוכה. קולו פנער: (ז) מן העבריות. מלמד
 שהחזירתי על מצריות הרבה לינק, ולא ינק, לפי
 שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמות רבה. סוטה
 שם): (ח) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות,
 כעלם: (ט) הילכתי. נתנבאה ולא ידעה מה

אותה בת לוי: (ב) פי טוב הוא. פשוטו, נתמלא
 הבית כלו אורה (סוטה שם): (ג) ולא יכלה עוד
 הצפינו. שמנו לה המצריים מיום שהחזירה. והיא
 ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהילדת לשבעה
 יולדת למקטעין והם בדרקו אחריה לסוף ט': גמא.
 גמי בלשון משנה, ובלע"ז יונק"ו, ודבר רב הוא
 ועומד בפני רב ובפני קשה: בחמר ובזפת. זפת
 מבחון וטיט מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק
 ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגם,
 רושי"ל בלע"ז, ודומה לו: (ישעיה יט) "קנה וסוף
 קמלו": (ה) לרחץ על היאר. סרס המקרא
 ופרשהו: "ותרד בת פרעה על היאר, לרחץ בו":
 על יד היאר. אצל היאר, כמו: (שמואל ב יד) "ראו
 חלקת יואב על ידי", והוא לשון יד ממש שיד
 האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו: (סוטה שם)

ית רבִּיָא דְרִין וְאוֹנְקִיָהּ לִי וְאַנָּא
 אָתָּן ית אַגְרָךְ וְנִסִּיבַת אֶתְתָּא ית
 רבִּיָא וְאוֹנְקִתָּהּ: י וּרְבָא רבִּיָא
 וְאִיתִיתָהּ לְבַת פְּרַעָה וְהָוָה לָהּ
 לְכַר וְקִרְתָּ שְׂמָה מֹשֶׁה וְאַמְרַת
 אָרִי מִן מִיָּא שְׁחִלְתָּהּ: יא וְהָוָה
 בְּיוֹמָיָא הָאֲנֹן וּרְבָא מֹשֶׁה וְנִפְק
 לְוַת אַחוּהִי וְחֻזָּא בְּפִלְחָנְהוֹן
 וְחֻזָּא גְבַר מְצָרִי מְחִי לְגַבַּר יְהוּדִי
 מְאַחוּהִי: יב וְאַתְפְּנִי לְכָא וּלְכָא
 וְחֻזָּא אָרִי לִית גְּבָרָא וּמְחָא ית
 מְצָרָאָה וְטַמְרָה בְּחֵלָא: יג וְנִפְק
 בְּיוֹמָא תַנְיָנָא וְהָא תְרִין גְּבַרִין
 יְהוּדָאִין נְצֹן וְאָמַר לְחִיבָא לְמָא
 אֶת מְחִי לְחִבְרָךְ: יד וְאָמַר מִן
 שׁוּרָךְ לְגַבַּר רַב וְדִין עֲלֵנָא
 הַלְמַקְטְלִי אֶתְּ אָמַר כְּמָא
 דְקַטְלָתָא ית מְצָרָאָה וְדַחִיל מֹשֶׁה

לָהּ בַת־פְּרַעָה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינְקָהוּ
 לִי וְאַנִּי אָתָּן אֶת־שִׁכְרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד
 וְתִנְקָהוּ כַּשֵּׁי: י וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתִבְאַהֲוֹ לְבַת־
 פְּרַעָה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה
 וְתֹאמַר כִּי מִן־הַיָּמִים מְשִׁיתָהוּ כַּשֵּׁי: שְׁלִישִׁי
 יא וַיְהִי | בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא
 אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלַתָּם וַיֵּרָא אִישׁ מְצָרִי
 מִפְּהַ אִישׁ־עֲבָרִי מֵאָחָיו כַּשֵּׁי: יב וַיִּפֶּן כַּה וְכַה
 וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדַּל אֶת־הַמְצָרִי וַיִּטְמְנֵהוּ
 בַּחֹל כַּשֵּׁי: יג וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהֵנֶה שְׁנֵי־
 אַנְשִׁים עֲבָרִים נְצִים וַיֹּאמֶר לְרַשָּׁע לְמָה תִּכֶּה
 רַעְךָ כַּשֵּׁי: יד וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָ

רש"י

נְתַנְבָּאָה: הִי שְׁלִיכִי (שמות רבה. סוטה שם):
 (י) מְשִׁיתָהוּ. כְּתַרְגוּמוֹ: שְׁחִלְתָּהּ - וְהוּא לְשׁוֹן
 הוֹצָאָה בְּלְשׁוֹן אַרְמִי כְּמִשְׁחַל בְּנִיתָא מַחְלָבָא.
 וּבְלְשׁוֹן עֲבָרִי מְשִׁיתָהוּ, לְשׁוֹן הַסִּירוֹתִיו, כְּמוֹ:
 (יהושע א) "לֹא יָמוּשׁ", "לֹא מָשׁוּ", כֶּף חִבְרוֹ מְנַחֵם,
 וְאַנִּי אוֹמַר שְׁאִינוֹ מִמְּחַבְרַת מֹשֶׁה וְיָמוּשׁ, אֶלָּא
 מִגְזֵרַת מֹשֶׁה וְלְשׁוֹן הוֹצָאָה הוּא, וְכֵן: (שמואל ב כב)
 "יִמְשְׁנִי מִמַּיִם רַבִּים", שְׁאֵלוֹ הִנֵּה מִמְּחַבְרַת מֹשֶׁה,
 לֹא יִתְכֵן לוֹמַר מְשִׁיתָהוּ, אֶלָּא הַמִּישׁוֹתִיהוּ, כְּאֲשֶׁר
 יֹאמַר מִן קָם - הַקִּימוֹתִי, וּמִן שָׁב - הַשִּׁיבוֹתִי, וּמִן
 בָּא - הַבִּיאוֹתִי, אוֹ מְשִׁיתָהוּ, כְּמוֹ: (זכריה ג)
 "וּמְשִׁיתִי אֶת עוֹן הָאָרֶץ". אֲבָל מְשִׁיתִי אִינוֹ אֶלָּא
 מִגְזֵרַת תִּיבָה שֶׁפְּעַל שְׁלָה מִיֶּסֶד בְּה"א בְּסוּף
 הַתִּיבָה, כְּגוֹן: מֹשֶׁה, בְּנֵה, עֲשֵׂה, צוּה, פְּנֵה, כְּשִׁיבָא
 לוֹמַר בְּהֵם פְּעַלְתִּי, תְּבֵא הַיּוֹד בְּמָקוֹם ה"א, כְּמוֹ:
 עֲשִׂיתִי, בְּנִיתִי, פְּנִיתִי, צוֹיִתִּי: (יא) וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה.
 וְהֵלֵא כְּכֹתִיב וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן
 רַבִּי אֶלְעָזָר: הָרֵאשׁוֹן לְקוּמָה, וְהַשֵּׁנִי לְגִדְלָה,

שְׁמֵנְהוּ פְּרַעָה עַל בֵּיתוֹ: וַיֵּרָא בְּסִבְלַתָּם. (בראשית
 רבה) נָתַן עֵינָיו וְלָבּוֹ לַהֲיוֹת מְצָר עֲלֵיהֶם: אִישׁ
 מְצָרִי. (שמות רבה) נוֹגֵשׁ הִנֵּה, מְמַנֵּה עַל שׁוּטְרִי
 יִשְׂרָאֵל וְהִנֵּה מְעַמְיָדִם מְקֻרֹת הַגְּבַר לְמֵלֶאכֶתָם:
 מִפְּהַ אִישׁ עֲבָרִי. מְלַקְהוּ וְרוֹדְהוּ, וּבַעֲלָה שֶׁל
 שְׁלוּמִית בַּת דְּבָרִי הִנֵּה, וְנָתַן עֵינָיו בָּהּ, וּבְלִילָהּ
 הֶעֱמִידוֹ וְהוֹצִיאֹ מִבֵּיתוֹ, וְהוּא חֹזֵר וְנִכְנַס לְבֵית
 וְכָא עַל אֲשֶׁתוֹ - כְּסַבּוּרָה שְׁהוּא בַעֲלָהּ, וְחֹזֵר
 הָאִישׁ לְבֵיתוֹ וְהַרְגִישׁ בְּדָבָר, וּכְשִׁרָאָה אוֹתוֹ מְצָרִי
 שְׁהַרְגִישׁ בְּדָבָר, הִנֵּה מִפְּהוּ וְרוֹדְהוּ כָּל הַיּוֹם:
 (יב) וַיִּפֶּן כַּה וְכַה. רָאָה מָה עֲשָׂה לוֹ בְּבֵית וּמָה
 עֲשָׂה לוֹ בְּשָׂדֵה. וְלִפִּי פְּשׁוּטוֹ - כְּמִשְׁמְעוֹ: וַיֵּרָא כִּי
 אֵין אִישׁ. שְׁאִין אִישׁ עֲתִיד לְצַאת מִמֶּנּוּ שְׁיִתְגַּזֵּר:
 (יג) שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים. דָּתָן וְאַבְיָהִים הֵם,
 שְׁהוֹתִירוּ מִן הַמֶּן: נְצִים. מְרִיבִים: לְמָה תִּכֶּה. אָף
 עַל פִּי שְׁלֵא הִפְהוּ, נִקְרָא רַשָּׁע בְּהַרְמַת יָד: רַעְךָ.
 רַשָּׁע כְּמוֹתְךָ: (יד) מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ. וְהָרִי עוֹדֶךָ
 נַעַר: הַלְהַרְגֵנִי אַתָּה אָמַר. מִכָּאן אָנוּ לְמַדִּים

עֲלִינוּ הַלְהַרְגְּנִי אֶתְּךָ אֵמַר כַּאֲשֶׁר הִרְגַתְּ
 אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע
 הַדָּבָר כִּסְיִי: טו וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
 וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֵּן אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי
 פְּרַעֲה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר כִּסְיִי:
 טז וַלְכֹהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתִּבְאֵנָה וַתְּדַלְּנָה
 וַתִּמְלְאֵנָה אֶת־הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן
 אֲבִיהֶן כִּסְיִי: יז וַיָּבֹאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׂוּם וַיִּקָּם
 מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשְׁקֵן אֶת־צֹאנָם כִּסְיִי: יח וַתִּבְאֵנָה
 אֶל־רַעוּיָאל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מְהֵרָתֶן בָּא
 הַיּוֹם: יט וַתֹּאמְרֶן אִישׁ מִצְרַיִם הִצִּילָנוּ מִיַּד
 הָרְעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקֵן אֶת־הַצֹּאן:
 כ וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאַיִן לָמָּה זֶה עֹזְבֹתֶן
 אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם כִּסְיִי: כא וַיּוֹאֵל
 מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפְרָה בְּתוֹ
 לְמֹשֶׁה כִּסְיִי: כב וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גִּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי

וְאָמַר בְּקוֹשְׁטָא אַתִּידַע פְּתַגְמָא:
 טו וַשְׁמַע פְּרַעֲה יַת פְּתַגְמָא הַדִּין
 וּבְעָא לְמַקְטִיל יַת מֹשֶׁה וְעַרְק
 מֹשֶׁה מִן קְדָם פְּרַעֲה וַיִּתִּיב
 בְּאֶרְעָא דְמִדְיָן וַיִּתִּיב עַל בְּיַרְא:
 טז וַלְרַבָּא דְמִדְיָן שִׁבְעַת בָּנִין
 וְאַתָּאָה וְדַלָּאָה וּמְלָאָה יַת רַהֲטִיָּא
 לְאַשְׁקָאָה עֲנָא דְאַבּוּהֶן: יז וְאַתּוּ
 רַעֲיָא וַיְטַרְדּוּנֶהּ וְקָם מֹשֶׁה
 וַפְּרַקְנִיּוֹן וְאַשְׁקִי יַת עֲנֵהֶן:
 יח וְאַתָּאָה לֹת רַעוּיָאל אֲבִיהֶן
 וְאָמַר מַה דִּין אוֹחִיתִין לְמִיתִי
 יוֹמָא דִּין: יט וְאָמַרָא גְבַרָא
 מִצְרָאָה שְׁזַבְנָא מִיַּד רַעֲיָא וְאַף
 מִדְּלָא דְלָא לָנָא וְאַשְׁקִי יַת עֲנָא:
 כ וְאָמַר לְבָנֵתָה וְאַן הוּא לָמָּה
 דָּנִן שְׁבַקְתִּין יַת גְּבַרָא קְרָן לָהּ
 וַיְכּוּל לְחָמָא: כא וַצְבִי מֹשֶׁה
 לְמִיתִיב עִם גְּבַרָא וַיִּהִיב יַת צִפְרָה
 בְּרַתָּה לְמֹשֶׁה: כב וַיִּלְיִדַת פֶּר
 וַקְרָא יַת שְׁמָה גִרְשֹׁם אֲרִי אָמַר
 דִּיִּר הָיִיתִי בְּאֶרְעַ נּוֹכְרָאָה:

רש"י

וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר. לְמַד מִיַּעֲקֹב שֶׁנִּזְדוּג לֹא זָוָגוּ עַל
 הַבְּאֵר: (טז) וַלְכֹהֵן מִדְיָן. רַב שְׁבָהֵן, וּפְרַשׁ לֹא
 מִעֲבֹדַת כּוֹכְבִים וְנִדְוָהוּ מֵאַצְלָם: אֶת הַרְהָטִים.
 אֶת בְּרִכּוֹת מְרוֹצוֹת הַמַּיִם הַעֲשׂוּיֹת בְּאֶרֶץ:
 (יז) וַיִּגְרְשׂוּם. מִפְּנֵי הַנְּדוּי: (כ) לָמָּה זֶה
 עֹזְבֹתֶן. הַפִּיר בּוֹ שֶׁהוּא מְזַרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - שֶׁהַמַּיִם
 עוֹלִים לְקִרְאָתוֹ: וַיֹּאכֵל לֶחֶם. שְׁמָא יֵשֵׁא אַחַת
 מִכֶּם, כְּמָה דְאַתָּא אָמַר: "כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא
 אוֹכֵל": (כא) וַיּוֹאֵל. כְּתַרְגוּמוֹ (סְפָרִים אַחֲרִים:
 כְּמִשְׁמַעוֹ), וְדוּמָה לֹא: (שׁוֹפְטִים יט) "הוּאֵל נָא וְלִי",
 "וְלוֹ הוּאֵלָנוּ", "הוּאֵלָתִי לְדַבְּרִי", וּמִדְרָשׁוֹ: לְשׁוֹן

שֶׁהָגוּ בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ: וַיִּירָא מֹשֶׁה. כְּפִשְׁטוֹ,
 וּמִדְרָשׁוֹ: דָּאָג לֹא עַל שְׂרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל רְשָׁעִים
 דְּלִטּוֹרִין, אָמַר: מַעֲתָה שְׁמָא אֵינָם רְאוּיִין לְהַגְּאֵל:
 אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר. כְּמִשְׁמַעוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: נֹדַע לִי
 הַדָּבָר שֶׁהִיִּיתִי תַמָּה עָלָיו: מַה חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל מִכָּל
 שְׁבָעִים אַמּוֹת לְהִיּוֹת נִרְדִים בְּעֲבֹדַת פְּרָךְ, אֲכָל
 רוּאָה אֲנִי שֶׁהֵם רְאוּיִים לְכָךְ: (טו) וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲה.
 הֵם הִלְשִׁינוּ עָלָיו: וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֵּן אֶת מֹשֶׁה. מְסֻרוֹ
 לְקוֹסְטִינֵר לְהָרְגוֹ וְלֹא שִׁלְטָה בּוֹ הַחֶרֶב - הוּא
 שְׁאָמַר מֹשֶׁה: "וַיִּצְלִנִי מִחֶרֶב פְּרַעֲה": (וַיֵּשֶׁב
 בְּאֶרֶץ מִדְיָן. נִתְעַפֵּב שֶׁם כְּמוֹ "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב":

בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: פ כג וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיִּים הָהֵם
וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־
הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־הָאֱלֹהִים
מִן־הָעֲבֹדָה כס"י: כד וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקַתָּם
וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־צַרְיָתוֹ אֶת־אֲבָרָהֶם אֶת־
יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב כס"י: כה וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים כס"י: ס רביעי ג א וּמִשָּׁה
הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתָנוּ כֹּהֵן מִדִּין
וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרַיִם הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הַר
הָאֱלֹהִים חֲרֹבָה כס"י: ב וַיֵּרָא מֵלֶאדֶּי יְהוָה אֵלָיו
בְּלִבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה
בְּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינּוּ אֶכָּל כס"י: ג וַיֹּאמֶר
מִשָּׁה אֲסֶרְהֶנָּא וְאַרְאֶה אֶת־הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל
הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא־יִבְעַר הַסֵּנֶה כס"י: ד וַיֵּרָא יְהוָה
כִּי סָר לְרֹאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ
הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מִשָּׁה מִשָּׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:
ה וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל־נַעֲלִיךָ מֵעַל

כג וְהוּא בְּיוֹמָיָא סְגִיאיָא הָאֲנוּן
וּמִית מֶלְכָא דְּמִצְרַיִם וְאֲתִנְחוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן פִּלְחָנָא דְּהוּא קִשִּׁי
עֲלֵיהוֹן וַזְעִיקוּ וּסְלִיקַת קְבֻלַּתְהוֹן
לְקָדָם יי מִן פִּלְחָנָא: כד וּשְׁמִיעַ
קָדָם יי נִת קְבֻלַּתְהוֹן וּדְכִיר יי נִת
קִיָּמָה דְּעָם אֲבָרָהֶם דְּעָם יִצְחָק
וּדְעָם יַעֲקֹב: כה וּגְלִי קָדָם יי
שְׁעִבְדָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר
בְּמִיָּמְרָה לְמַפְרָקְהוֹן יי: א וּמִשָּׁה
הוּוּ רְעִי נִת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּהִי
רְבָא דְּמִדִּין וּדְבַר נִת עֲנָא לְבַתֵּר
שְׁפַר רְעִיָא לְמַדְבָּרָא וְאֲתָא
לְטוּרָא דְּאֲתַגְלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי
לְחֹרֵב: ב וְאֲתַגְלִי מֵלֶאכָא דִּי
לֵה בְּשִׁלְהוּבִית אֲשַׁתָּא מְגוֹ אֲסַנָּא
וּחֻזָּא וְהָא אֲסַנָּא בְּעַר בְּאֲשַׁתָּא
וְאֲסַנָּא לִיתוּהִי מִתְּאֲכִיל: ג וְאָמַר
מִשָּׁה אֲתַפְנִי כְּעַן וְאַחֲזִי נִת חֻזּוֹנָא
רְבָא דְּדִין מָא דִּין לֹא מִתּוֹקֵד
אֲסַנָּא: ד וּחֻזָּא יי אַרִי אֲתַפְנִי
לְמַחֲזִי וַיִּקְרָא לֵה יי מְגוֹ אֲסַנָּא
וְאָמַר מִשָּׁה מִשָּׁה וְאָמַר הָא אָנָּא:
ה וְאָמַר לֹא תִקְרַב הֵלְכָא שְׁרִי
סִינְךָ מֵעַל רִגְלֶךָ אַרִי אֲתֵרָא דְּאֲתָ

רש"י

לְהִתְרַחֵק מִן הַגָּזֹל שְׁלֹא יִרְעוּ בַּשְּׂדוֹת אַחֲרֵימֶ: אֵל
הַר הָאֱלֹהִים. עַל שֵׁם הָעֵתִיד: (ב) בְּלִבַּת אֵשׁ.
בְּשִׁלְהֶכֶת אֵשׁ לְבוֹ שֶׁל אֵשׁ, כְּמוֹ: "לֵב הַשָּׁמַיִם",
(שְׁמוּאֵל ב' יח) "בְּלֵב הָאֱלֹהִים". וְאֵל תִּתְמָה עַל הַתִּי"ו,
שֵׁיט לָנוּ כִּי־צֵא בּוֹ: (יחֻזְקָא טז) "מָה אֲמַלְהָ
לְבַתְךָ": מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה. וְלֹא אֵילָן אַחֲרַיִם, מִשּׁוּם "עֲמוֹ
אֲנֹכִי בְּצִרְהָ": אֶכָּל, גְּאָכָל, כְּמוֹ "לֹא עֲבַד בְּהָ",
"אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם": (ג) אֲסֶרְהֶנָּא. אֲסוּרָה מִכָּאן
לְהִתְקַרֵּב שָׁם: (ה) שֶׁל. שְׁלֶךְ וְהוּצֵא, כְּמוֹ: (דְּבָרִים
יט) "וְנִשַׁל הַבְּרִזָּל", (שם כח) "כִּי יִשַׁל זֵיתֶךָ":

אֵלָה, נִשְׁבַּע לוֹ שְׁלֹא יִזוּז מִמִּדְּוָן כִּי אִם בְּרִשׁוֹתוֹ:
(כג) וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיִּים הָהֵם. שֶׁהָיָה מִשָּׁה גֹר
בְּמִדְיָן, וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִצְרִיכוּ יִשְׂרָאֵל לְתַשׁוּעָה,
וּמִשָּׁה הָיָה רוֹעֵה וְגו', וּבָאֵת תַּשׁוּעָה עַל יָדוֹ, וּלְכֹף
נִסְמְכוּ פְרִשְׁיֹת הַלָּלוּ. בְּרִשׁ"י יִשָּׁן: וַיָּמַת מֶלֶךְ
מִצְרַיִם. (שְׁמוֹת רַבָּה) נִצְטָרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט תֵּינוּקוֹת
יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם: (כד) נִאֲקַתָּם. צַעֲקַתָּם.
וְכֵן: (אִיּוֹב כד) "מֵעִיר מְתִים יִנְאָקוּ": אֶת בְּרִיתוֹ אֶת
אֲבָרָהֶם. עִם אֲבָרָהֶם: (כה) וַיֵּדַע אֱלֹהִים. נִתָּן
עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הֶעֱלִים עֵינָיו: (א) אַחֲרַיִם הַמִּדְבָּר.

רְגִלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו
 אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא כס"ו: וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי
 אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
 וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מֵהֵבִיט אֶל־
 הָאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רְאֵה רְאֵיתִי אֶת־עַנְי
 עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקוֹתָם שָׁמַעְתִּי
 מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכְאֹבָיו כס"ז: ח וַאֲרֹד
 לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ
 הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת
 חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מָקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי
 וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִּי וְהַיְבוֹסָי: ט וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאָהָל אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלַּחֵץ
 אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם: י וְעַתָּה לָכֵה
 וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרַעֲה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כס"ח: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
 הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פְּרַעֲה וְכִי
 אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כס"ט: יב וַיֹּאמֶר
 כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי

קאים עלוהי אתר קדיש הוא:
 ו ואמר אנא אלהא דאבוך
 אלהא דאברהם אלהא דיצחק
 ואלהא דייעקב וכבשנון משה
 לאפוהי ארי דחיל מלאסתפלא
 בצית יקרא דני: ז ואמר יי
 מגלא גלי קדמי ית שעבוד עמי
 די במצרים וית קבלתהון שמיע
 קדמי מן קדם מפלחיהון ארי
 גלי קדמי ית פיביהון:
 ח ואתגליתי לשזכותהון מידא
 דמצראי ולאסקותהון מן ארעא
 התיא לארעא טבא ופתיא
 לארעא עבדא חלב ודבש לאתר
 כנענעי וחתאי ואמוראי ופרזאי
 וחויאי ויבוסי: ט וכען הא
 קבילת בני ישראל עלת קדמי
 ואף גלי קדמי ית דוחקא די
 מצראי דחקין להון: י וכען
 איתא ואשלחנך לות פרעה
 ואפיק ית עמי בני ישראל
 ממצרים: יא ואמר משה קדם יי
 מן אנא ארי אזיל לות פרעה
 וארי אפיק ית בני ישראל
 ממצרים: יב ואמר ארי יהי
 מימרי בסעדה ודין לך אתא ארי
 אנא שלחנך באפקותך ית עמא

רש"י

(יב) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון,
 ראשון, ועל אחרון, אחרון: שאמרתי מי אנכי כי
 אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי: כי
 אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך
 האות "כי אנכי שלחתיך" ותצליח בשליחותי
 וכדאי אני להציל, כִּאֲשֶׁר ראית הסנה עושה
 שליחותי ואיננו אפל, כִּי תלך בשליחותי ואינך
 נזוק. וששאלת: מה זכות יש לישראל שייצאו
 ממצרים? - דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי

אדמת קדש הוא. המקום: (ז) כי ידעתי את
 מכאביו. כמו "יודע אלהים", כלומר, כי שמתי לב
 להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני
 ולא אאטם את אזני מצעקתם: (י) ועתה לכה
 ואשלחך וגו'. ואם תאמר מה תועיל? "והוצא את
 עמי", יועילו דבריה ותוציאם משם: (יא) מי
 אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי
 אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה
 זכו ישראל שתעשה להם נס, ואוציאם ממצרים?:

ממצרים תפלוחון קדם יי על
 טורא הדין: יג ואמר משה קדם
 יי הא אנא אתי לות בני ישראל
 ואימר להון אלהא דאבהתכון
 שלחני לותכון וימרון לי מה
 שמה מה אימר להון: יד ואמר
 יי למשה אהיה אשר אהיה ואמר
 כדנן תימר לבני ישראל אהיה
 שלחני לותכון: טו ואמר עוד יי
 למשה כדנן תימר לבני ישראל יי
 אלהא דאבהתכון אלהא
 דאברהם אלהא דיצחק ואלהא
 דייעקב שלחני לותכון דין שמי
 לעלם ודין דכרני לכל דר ודר:
 טז אזיל ותכנוש ית סבי ישראל
 ותימר להון יי אלהא דאבהתכון
 אתגלי לי אלהא דאברהם יצחק
 ויעקב למימר מדכר דכירנא
 יתכון וית דאתעבד לכון

אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד

שלחתיך בהוציאך אתהעם ממצרים
 תעבדון אתהאלהים על ההר הזה כס"ז:
 יג ויאמר משה אלההים הנה אנכי בא
 אלבני ישראל ואמרתי להם אלהי אבותיכם
 שלחני אליכם ואמרו לי מהשמו מה אמר
 אלהים: יד ויאמר אלהים אלמשה אהיה
 אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל
 אהיה שלחני אליכם כס"ז: טו ויאמר עוד
 אלהים אלמשה כה תאמר אלבני ישראל
 יהוה אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי
 יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זהשמי
 לעלם וזה זכרי לדר דר כס"ז: חמישי טז לך
 ואספת אתזקני ישראל ואמרת אלהם יהוה
 אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד

רש"י

רבה). (לא שהשפיל, חלילה, משה ביותר, אלא
 שלא הבין דברי השם יתברך, כי לא מחשבתו
 מחשבת השם יתברך, שמאז כף היתה דעתו
 באמרו יתברך: "אהיה אשר אהיה", למשה לבדו
 הגיד, ולא שנגיד לישראל, וזהו: יפה אמרת, שגם
 דעתי מתחלה כף היתה, שלא תגיד לבני ישראל
 כדברים האלה, אלא: "כה תאמר לבני ישראל"
 אהיה פעם אחת וכן משמע במסכת ברכות, ודוק):
 (טו) זה שמי לעלם. חסר וי"ו, לומר: העלימהו
 שלא יקרא פכתבו (שמות רבה): וזה זכרי. למדו
 היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר: "ה' שמך לעולם,
 ה' זכרך לדור ודור": (טז) את זקני ישראל.
 מיחדים לשיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך
 אפשר לו לאסף זקנים של ס' רבוא?:

עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה
 חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר: כי אהיה עמך,
 וזה שתפליח בשליחותך, לך האות על הבטחה
 אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים,
 תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו,
 והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה
 מצינו: (ישעיה לו) "וזה לך האות אכול השנה ספיח
 וגו'", מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הבטחה
 אחרת - שארצכם תרבה מפרות, ואני אברך
 הספיחים: (יד) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם
 בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר
 מלכיות (ברכות ט). אמר לפניו: "רבנו של עולם,
 מה אני מזכיר להם צרה אחרת? דים בצרה זו".
 אמר לו: "יפה אמרת: 'כה תאמר וגו'" (שמות

פְּקֹדֹתַי אֶתְכֶם וְאֶת־הַעֲשׂוּי לְכֶם בְּמִצְרַיִם כִּשִׁי׃
 וַאֲמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֵי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ
 הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי
 וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וַיִּדְבַּשׁ׃ יח וְשָׁמְעוּ
 לְקֹלְךָ וּבֵאתָ אֵתָּה וּזְקַנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ
 מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים
 נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה גִלְכַּה־נָּא דְרֹךְ שְׁלֹשֶׁת
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּשִׁי׃
 יט וְאָנֹכִי יִדְעֵתִי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 לְהֵלֶךְ וְלֹא בְיַד חֲזֹקָה כִּשִׁי׃ כ וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדַי
 וְהִפִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר
 אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם׃
 כא וְנִתַּתִּי אֶת־חֵן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינַי מִצְרַיִם
 וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקָם׃ כב וְשָׁאַלְהָ
 אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ מִנֵּין

בְּמִצְרַיִם׃ יז וְאָמַרְתִּי אֲסִיק יִתְכוּן
 מִשְׁעַבְדֵי מִצְרַאִי לְאֶרֶע כְּנַעֲנָא
 וְחִתָּאִי וְאֱמֹרָאִי וּפְרִזָּאִי וְחִוָּאִי
 וַיְבוּסָאִי לְאֶרֶעָא עֲבָדָא חֶלֶב
 וַיִּדְבַּשׁ׃ יח וַיִּקְבְּלוּן לְמִימְרֵךְ
 וְתִיתִי אֶתָּה וְסִבִּי יִשְׂרָאֵל לְוֹת
 מֶלְכָא דְמִצְרַיִם וְתִימְרוּן לֵהּ יי
 אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי אֶתְקַרִּי עֲלֵנָא
 וְכַעַן גִּזִּיל כַּעַן מִהֲלַךְ חֲלַתָא וַיִּמְיִן
 בְּמִדְבָּרָא וַיִּנְדַּבַח קָדָם יי אֱלֹהֵנָא׃
 יט וַיִּקְדַּמִּי גְלִי אָרִי לֹא יִשְׁבֹּק
 יִתְכוּן מֶלְכָא דְמִצְרַיִם לְמִיזֵל וְלֹא
 מִן קָדָם דִּחִילָהּ תַּקִּיף׃ כ וְאֶשְׁלַח
 פִּוִּן יָת מַחַת גְּבַרְתִּי וְאֶמְחִי יָת
 מִצְרַאִי בְּכָל פְּרִשׁוֹתַי דִּי אֶעֱבַד
 בִּינְיָהוֹן וּבְתַר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוּן׃
 כא וְאַתָּן יָת עֲמָא הַדִּין לְרַחֲמִין
 בְּעֵינַי מִצְרַאִי וַיְהִי אָרִי תִּהְכוּן לֹא
 תִּהְכוּן רִיקָנִין׃ כב וְתִשְׁאַל אֶתְתָּא
 מִשְׁבַּבְתָּהּ וּמִקְרִיבַת בֵּיתָהּ מִנֵּין

רש"י

נָתַנו אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמְדִּי - וְכֵלֶן לְשׁוֹן נְתִינָה הֵם.
 וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים "וְלֹא בְיַד חֲזֹקָה", וְלֹא בְּשִׁבִיל שְׂדוֹ
 חֲזֹקָה, כִּי מֵאֲז אֶשְׁלַח אֶת יָדִי וְהִפִּיתִי אֶת מִצְרַיִם
 וְגו', וּמִתְרַגְּמִינָן אוֹתוֹ וְלֹא מִן קָדָם דִּחִילָהּ תַּקִּיף.
 מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַבִּי מְנַחֵם נֹאמַר לִי׃
 (כב) וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ. מֵאוֹתָהּ שֶׁהִיא גְּרָה אֶתָּה
 בְּבֵיתָהּ וְנִצְלַתָּם. כְּתַרְגוּמוֹ וְתַרוּקְנוֹן, וְכֵן (שְׁמוֹת יב)
 "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם", (שם לג) "וַיִּתְנַצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶת עַדְדֵם", וְהִנּוּן בּוֹ יְסוֹד. וּמְנַחֵם חִבְרוֹ בְּמַחְבְּרַת
 צַדִּיק עַם (בְּרַאשִׁית לא) "וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת מִקְנֵה
 אַבְיָכֶם", "אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינּוּ", וְלֹא יֶאֱמְרוּ
 דְּבָרֵינוּ, כִּי אִם לֹא הִיְתָה הִנּוּן יְסוֹד וְהִיא נִקְוֶה
 בְּחִירָק, לֹא תִּהְיֶה מִשְׁמֶשֶׁת בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָהּ, אֶלָּא

(יח) וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ. מֵאֲלֵיהֶם, מִכִּיּוֹן שֶׁתֵּאֱמַר
 לָהֶם לְשׁוֹן זֶה, יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ, שְׁכַבְרֵ סִימָן זֶה מִסּוּר
 בְּגֵדָם מִיַּעֲקֹב וּמִיֹּסֵף, שְׁבָלְשׁוֹן זֶה הֵם נִגְאָלִים׃
 יַעֲקֹב אָמַר: "וְאֱלֹהִים פִּקְדוֹ יִפְקֹד אֶתְכֶם", יוֹסֵף
 אָמַר לָהֶם: (בְּרַאשִׁית נ) "פִּקְדוֹ יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם".
 (אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים. יו"ד יִתְרָה רָמַז לִי מִכּוֹת, בְּרִשׁ"י
 יִשׁוֹן): נִקְרָה עָלֵינוּ. לְשׁוֹן מִקְרָה, וְכֵן: (בְּמִדְבָּר כג)
 "וַיִּקְרַ אֱלֹהִים", "וְאֶנְכִי אֶקְרָה כֹּה" - אֵהָא נִקְרָה
 מֵאֵתוֹ הֵלֶם: (יט) לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 לְהֵלֶךְ. אִם אֵין אָנִי מִרְאֶה לוֹ יָדִי הַחֲזֹקָה, כְּלוּמַר,
 כֹּל עוֹד שָׂאִין אָנִי מוֹדִיעוֹ דְּרִי הַחֲזֹקָה, "לֹא יִתֵּן
 אֶתְכֶם לְהֵלֶךְ": לֹא יִתֵּן. [כְּתַרְגוּמוֹ] לֹא יִשְׁבֹּק,
 כְּמוֹ: (בְּרַאשִׁית כ) "עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיד", (שם לא) "וְלֹא

עַל-בְּנֵיכֶם וְעַל-בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת-
 מִצְרַיִם כְּשִׁי׃ ד וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא-
 יֶאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי כִּי יֹאמְרוּ
 לֹא-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה: ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה
 כתיב מזה קרי מה־זֶה בִּידֶךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כְּשִׁי׃
 ג וַיֹּאמֶר הֲשִׁלִּיכְהוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶץ
 וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיִּנֶּם מֹשֶׁה מִפְּנֵי כְּשִׁי׃ ד וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּזַנְבוֹ וַיִּשְׁלַח
 יָדוֹ וַיִּחַזַק בּוֹ וַיְהִי לְמַטֵּה בְּכַפּוֹ כְּשִׁי׃ ה לְמַעַן
 יֶאֱמִינוּ כִּי-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם
 אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 ו וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבְאֵנָה יָדְךָ בְּחִיקוֹךָ
 וַיִּבֹא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצַרְעֶת

דְּכַסְפָּה וּמִנִּין דְּדָהָב וּלְבוּשֵׁינ
 וְתִשׁוּנָה עַל בְּנִיכּוֹן וְעַל בְּנֹתֵיכּוֹן
 וְתִרְוֹקֵנוֹן יְת מִצְרַיִם: א וְאַתִּיב
 מֹשֶׁה וַאֲמַר וְהָא לֹא יִהְמָנוֹן לִי
 וְלֹא יִקְבְּלוֹן מִנִּי אַרְי יִמְרוֹן לֹא
 אֲתַגְּלִי לָךְ יי: ב וַאֲמַר לֵה יי מָה
 דִּין בִּידֶךָ וַאֲמַר חוּטְרָא: ג וַאֲמַר
 רְמִיָּה לְאַרְעָא וּרְמִיָּה לְאַרְעָא
 וְהוּה לְחוּי וְעַרְק מֹשֶׁה מִן
 קְדָמוּהִי: ד וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה
 אוֹשִׁיט יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּזַנְבֵיה
 וְאוֹשִׁיט יָדָה וְאַתְקֵף בֵּיה וְהוּה
 לְחוּטְרָא בִידָה: ה בְּדִיל דִּיהִמָּנוֹן
 אַרְי אֲתַגְּלִי לָךְ יי אֱלֹהָא
 דְּאַבְרָהָם וְאַתְקֵף דְּאַבְרָהָם
 אֱלֹהָה דִּיִּצְחָק וְאַתְקֵף דִּיִּצְחָק:
 ו וַאֲמַר יי לֵה עוֹד אֲעִיל פְּעֵן יָדְךָ
 בְּעַטְפָּךָ וְאַעִיל יָדָה בְּעַטְפָּה
 וְאַפְקֵה וְהָא יָדָה חוּרָא כְּתַלְגָּא:

רש"י

את בניכם: (ב) מזה בידך. לך נכתב תיבה אחת, לדרש: מזה שבידך אתה חייב ללקות, שחשדתם בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחברו: מודה אתה שזו שלפניך אכן היא. אמר לו: הן. אמר לו: הריני עושה אותה עץ: (ג) ויהי לנחש. רמז לו שספר לשון הרע על ישראל (באמרו): "לא יאמינו לי", ותפש אמנותו של נחש: (ד) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש במקרא: (בראשית יט) "ויחזיקו האנשים בידו", (דברים כה) "והחזיקה במבשיו", (שמואל א יז) "והחזיקתי בזקנו", כל לשון חזוק הדבוק לבית, לשון אחיזה הוא: (1) מצרעת בשלג. דרך צרעת להיות לבנה: "ואם בהרת לבנה היא", אף באות זה רמז לו שלשון הרע ספר, באמרו: "לא יאמינו לי". לפיכך הלקהו בצרעת כמו שלקתה מרים על לשון הרע:

בלשון ונפעלתם, כמו: (דברים כח) "ונסתתם מן האדמה", (ויקרא כו) "ונתתם ביד אויב", (שם) "ונגפתם לפני אויביכם", (יחזקאל כב) "ונתתכם בתוכה", (ירמיה ז) "ואמרתם נצלנו", לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא באה בתיבה לפרקים ונופלת ממנה כנו"ן של נו"ף, נושא, נתן, נושא, כשהיא מדברת לשון ופעלתם תנגד בשו"א בפתח, כגון: (בראשית מה) "ונשאתם את אביכם", (במדבר לב) "ונתתם להם את ארץ הגלעד", (בראשית יז) "ונמלתם את בשר ערלתכם". לכן אני אומר שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר - נצול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו: דבור, כפור, למוד, פשידבר בלשון ופעלתם ינגד בחיר"ק, כמו: (במדבר כ) "ודברתם אל הסלע", (יחזקאל מה) "וכפרתם את הבית", (דברים יא) "ולמדתם אותם

בְּשִׁלְגֵי כֶסֶף: ז וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקוֹךָ וַיֵּשֶׁב
 יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֵהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׂבָה
 כִּבְשָׂרוֹ כֶסֶף: ח וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא
 יִשְׁמְעוּ לְקַל הָאֵת הָרֵאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקַל
 הָאֵת הָאַחֲרוֹן כֶסֶף: ט וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם
 לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקַלְךָ
 וְלִקְחַתָּ מִמֵּימֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכְתָּ הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ
 הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם
 בַּיּוֹם הַהוּא כֶסֶף: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי
 לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֵשׁ
 גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ בִּי כְבֹד־פֶּה וְכֹבֵד
 לְשׁוֹן אֲנֹכִי כֶסֶף: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם
 פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־שׁוֹם אֵלִים אוֹ חֵרֶשׁ אוֹ

ז ואמר אתיב ידך לעטפך ואתיב
 ידה לעטפה ואפקה מעטפה והא
 תבת הות כבשרה: ח ויהי אם
 לא יהמנון לך ולא יקבלון לקל
 אתא קדמא ויהמנון לקל אתא
 בתרא: ט ויהי אם לא יהמנון
 אף לתרין אתיא האלין ולא
 יקבלון מנך ותסב ממיא דבנהרא
 ותשוד ליבשתא ויהון מיא די
 תסב מן נהרא ויהון לדמא
 ביבשתא: י ואמר משה קדם יי
 כבעו יי לא גבר דמולל אנא אף
 מתמלי אף מדקמוהי אף מעדן
 דמלתא עם עבדך ארי קיר
 ממלל ועמיק לישן אנא:
 יא ואמר יי לה מן שוי פומא
 לאנשא או מן שוי אלמא או
 חרשא או פקחא או עוירא הלא

רש"י

שבעה ימים הנה הקדוש ברוך הוא מפתה את
 משה בסנה לילך בשליחותו: מתמול, שלשם, מאז
 דברך - הרי שלשה, ושלשה גמין, רבויין הם, הרי
 ששה, והוא הנה עומד ביום השביעי כשאמר לו
 זאת עוד: "שלח נא פיד תשלח", עד שחרה בו
 וקבל עליו (שמות רבה). וכל זה, שלא הנה רוצה
 לטל גדלה על אהרן אחיו, שהנה גדול הימנו
 ונביא הנה שנאמר: (הלא אהרן אחיך הלוי וגו'.
 ועוד נאמר לעלי הכהן) (שמואל א ב) "הנגלה
 נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים", הוא
 אהרן, וכן: (יחזקאל כ) "ואנדע להם בארץ מצרים
 וגו'", "ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו".
 ואותה נבואה, לאהרן נאמרה: כבד פה. בכבודות
 אני מדבר. ובלשון לע"ז בלב"ו: (יא) מי שם פה
 וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על
 המצרי? או מי ישום אלם. (תנחומא) מי עשה
 פרעה אלם, שלא נתאמץ במצות הריגתך, ואת

(ז) ויוצאה מחיקו והנה שבה וגו'. מפאן שמדה
 טובה ממרת לבא ממדת פרענות, שהרי
 בראשונה לא נאמר: "מחיקו" (שמות רבה):
 (ח) והאמינו לקל האת האחרון. משתאמר
 להם: בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון
 הרע, ואמינו לך, שכבר למדו בכך, שהמזדוגגין
 להרע להם לוקים בנגעים, כגון: פרעה ואבימלך
 בשביל שרה: (ט) ולקחת ממימי היאר. רמז
 להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם (פרוש:
 כשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האמות, נפרע
 מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לנילוס הממחה
 אותם, והפקם לדם. ברש"י ישן): והיו המים וגו'.
 והיו והיו שתי פעמים. נראה בעיני אלו נאמר:
 והיו המים אשר תקח מן היאר לדם ביבשת, שומע
 אני שפירו הם נהפכים לדם, ואז כשירדו לארץ
 יהיו בהותן, אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו דם עד
 שיהיו ביבשת: (י) גם מתמול וגו'. למדנו שכל

פָּקַח או עִוֵּר הֲלֹא אֲנֹכִי יְהוָה כִּסְיִי: יב וְעַתָּה לָךְ
 וְאֲנֹכִי אֱהִיָּה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבָּר:
 יג וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־תְּשַׁלַּח כִּסְיִי:
 יד וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּמִשְׁהוֹ וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֲהַרֵן
 אַחִיךָ הַלְוִי יִדְעֵתִי כִּי־דַבַּר יִדְבָּר הוּא וְגַם
 הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרֵאָךְ וְשָׁמַח
 בְּלִבּוֹ כִּסְיִי: טו וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמַּתְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים
 בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֱהִיָּה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוֹ וְהוֹרִיתִי
 אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: טז וְדַבַּרְתָּ הוּא לָךְ
 אֶל־הָעָם וְהִיָּה הוּא יְהִי־לָךְ לְפֹה וְאֵתָהּ
 תְּהִי־לּוֹ לְאֱלֹהִים כִּסְיִי: יז וְאֵת־הַמִּשְׁהוֹ הַזֶּה
 תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֵתָת: פ
 שְׁשִׁי יח וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיֵּשֶׁב | אֶל־יִתְרֹ חַתָּנוֹ וַיֹּאמֶר
 לוֹ אֵלֶיכָה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחִי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם
 וְאַרְאֶה הָעוֹדֵם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ

אָנָּא יי: יב וכען אֲזִיל ומימרי
 יהא עם פּוּמְךָ וְאַלְפִּנְךָ די
 תְּמַלִּיל: יג וְאָמַר בְּכַעַו יי שְׁלַח
 כְּעַן כִּי מִן דְּכָשֵׁר דְּתִשְׁלַח:
 יד וְתִקִּיף רוּגְזָא דִּי בְּמִשְׁהוֹ וְאָמַר
 הֲלֹא אֲהַרֵן אַחֵיךָ לְוָאֵי גְלִי קְדָמִי
 אֲרִי מְלָלָא יְמַלֵּל הוּא וְאָף הָא
 הוּא נִפְק לְקַדְמוֹתְךָ וְיַחְזִיף וְיַחְזִי
 בְּלִפְּהֵ: טו וְתִמְלִל עִמָּה וְתִשְׁוִי ית
 פְּתַגְמִיא בְּפּוּמָה ומימרי יהי עם
 פּוּמְךָ וְעִם פּוּמָה וְאַלִּיף יִתְכוּן ית
 די תַּעֲבֹדוּן: טז וְיִמְלֵל הוּא לָךְ
 לְעַמָּא וְיִהִי הוּא יְהִי לָךְ
 לְמִתְרַגְמָן וְאָתָּה תְּהִי לָהּ לְרֹב:
 יז וְיֵת חֲטָרָא קְדִין תִּסַּב בְּיָדְךָ
 דְּתַעֲבֹד בֵּהּ ית אֲתִיא: יח וְאֲזַל
 מֹשֶׁה וְתָב לְוֵת יִתְרֹ חַמּוּהִי וְאָמַר
 לָהּ אֲזִיל כְּעַן וְאִיתּוּב לְוֵת אֲחִי
 די בְּמִצְרַיִם וְאֲחִזִּי הַעַד כְּעַן
 קְיָמִין וְאָמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה אֲזִיל

רש"י

אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה פן, אלא הוא
 יהיה כהן ואתה לוי, שנאמר: (דברי הימים א כג)
 "ומשה איש האלהים, בניו יקראו על שבט הלוי":
 הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך
 ושמח בלבך. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד
 עליך שאתה עולה לגדלה, ומשם זכה אהרן לעדי
 החשן הנתון על הלב: (טז) ודבר הוא לך.
 בשבילך ידבר אל העם. וזה יוכיח על כל לך ולי
 ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכלם לשון
 "על" הם: יהיה לך לפה. למליץ, לפי שאתה כבוד
 פה: לאלהים. לרב ולשר: (יח) וישב אל יתרו
 חתנו. לטל רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז
 ממדןן כי אם ברשותו. מכילתא). ושבעה שמות

משרתיו חרשים, שלא שמעו בצוותו עליך? (שבת
 קמ) ולא ספקלטורין ההורגים, מי עשאם עורים,
 שלא ראו כשברחת מן הבימה ונמלטת?: הלא
 אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת: (יג) כי
 תשלח. כי מי שאתה רגיל לשלח והוא אהרן.
 דבר אחר: כי אחר שתרכזה לשלח, שאין סופי
 להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד - יש לך
 שלוחים הרבה: (יד) ויחר אף. (ובחים קב) רבי
 יהושע בן קרחה אומר: כל חרון־אף שבתורה
 נאמר בו רשם, וזה לא נאמר בו רשם, ולא מצינו
 שבא ענש על ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי:
 אף בוז נאמר בו רשם: "הלא אהרן אחיך הלוי",
 שהנה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהנה הייתי

לְשָׁלוֹם כַּסִּי: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן
 לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים
 הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשֶׁךָ כַּסִּי: כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
 אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיֵּרָכְבּוּ עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב
 אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה הָאֱלֹהִים
 בְּיָדוֹ כַּסִּי: כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתָּךָ
 לָשׁוּב מִצְרַיִמָה רְאֵה כָּל־הַמִּפְתִּיחַ אֲשֶׁר־
 שָׁמַתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעְה וְאֲנִי אֲחֻזֵּק
 אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעַם כַּסִּי: כב וַאֲמַרְתָּ
 אֶל־פְּרַעְה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכוֹרִי
 יִשְׂרָאֵל כַּסִּי: כג וַאֲמַר אֵלֶיךָ שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי
 וַיַּעֲבֹדְנִי וְתַמְאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג
 אֶת־בְּנֶיךָ בְּכַרְךָ כַּסִּי: כד וַיְהִי בַדְרֹךְ בַּמָּלֶן

לְשָׁלוֹם: יט וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
 בְּמִדְיָן אֲזִיל תוֹב לְמִצְרַיִם אֲרִי
 מִיתוּ כָּל גְּבוּרֵי דְבָעוּ לְמַקְטָלְךָ:
 כ וּדְבַר מֹשֶׁה יָת אֶתְתָּה וְיָת
 בְּנוֹהֵי וְאַרְכְּבִנּוֹן עַל חֲמֵרָא וְתָב
 לְאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יָת
 חוּטְרָא דְאֶתְעַבְדוּ בַּה נִסִּין מִן
 קָדָם יְיָ בִּידָה: כא וַאֲמַר יְיָ
 לְמֹשֶׁה בְּמַהְכָּךָ לְמַתוֹב לְמִצְרַיִם
 חֲזִי כָּל מוֹפְתֵיָא דְשׁוֹיְתִי בִידְךָ
 וְתַעֲבֹדְנּוֹן קָדָם פְּרַעְה וְאַנָּא
 אֲתַקִּיף יָת לְבַה וְלֹא יִשְׁלַח יָת
 עַמָּא: כב וְתִימַר לְיָת פְּרַעְה כְּדִנּוֹן
 אָמַר יְיָ בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:
 כג וַאֲמַרְיִת לְךָ שִׁלַּח יָת בְּרִי
 וַיִּפְלַח קָדְמִי וְאִם סָרִיב אֶתְּ
 לְשַׁלְּחוֹתָהּ הָא אָנָּא קָטִיל יָת בְּרֹךְ
 בּוֹכְרֶךָ: כד וַהֲוֵה בְּאַרְחָא בְּבֵית
 מִכְתָּא וְעַרְע בַּה מְלֶאכְא דִּי

רש"י

וגו'". ואל תתמה על אשר פתיב "אשר שמתי",
 שכן משמעו, כשתדבר עמו, כבר שמתי בידך:
 (כב) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק
 וימאן לשלח, אמר לו פן: בני בכורי, לשון גדלה,
 כמו: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", זהו
 פשוטו. ומדרשו: כאן חתם הקדוש ברוך הוא על
 מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו: (כג) ואמר
 אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'.
 הנה אנכי הרג וגו'. היא מפה אחרונה, ובה
 התרהו תחלה, מפני שהיא קשה. וזה הוא שנאמר
 באיוב: (איוב לו) "הן אל ישגיב בכחו", לפיכך:
 "מי כמהו מורה". בשר ודם המבקש להנקם
 מחברו מעלים את דבריו, שלא יבקש הצלה, אבל
 הקדוש ברוך הוא ישגיב בכחו ואין יכלת להמלט
 מידו, פי אם בשוכו אליו, לפיכך הוא מורהו
 ומתרה בו לשוב: (כד) ויהי בדרך במלון. משה:

היו לו: רעואל, יתר, יתרו, קיני וכו': (יט) פי
 מתו כל האנשים. מי הם? דתן ואבירם. חיים
 היו? אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת
 (נדרים סד): (כ) על החמור. חמור המיוחד. הוא
 החמור שחבש אברהם לעקדת יצחק, והוא שעתידי
 מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר: (זכריה ט) "עני
 ורוכב על חמור": וישב ארצה מצרים ויקח משה
 את מטה וגו'. אין מקדם ומאחר מדקדקים
 במקרא: (כא) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע,
 שעל־מנת פן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות
 כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר
 שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות
 למעלה, שהרי לא לפני פרעה צוה לעשותם, אלא
 לפני ישראל, שנאמינו לו, ולא מצינו שעשאם
 לפניו. אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך
 במצרים, כמו: (שמות ז) "פי ידבר אליכם פרעה

ובעא למקטלה: כה ונסיבת
 צפורה טנרא וגזרת ית ערלת
 ברה וקריבת לקדמוהי ואמרת
 ארי בדמא דמהלתא הדין אתיהב
 חתנא לנא: כו ונח מנה בכן
 אמרת אלולי דמא דמהלתא הדין
 אתחייב חתנא קטול: כז ואמר יי
 לאהרן אזיל לקדמות משה
 למדברא ואזיל וערעה בטורא
 דאתגלי עלוהי יקרא דיני ונשק
 לה: כח וחוי משה לאהרן ית כל
 פתגמיא דיני די שלחה וית כל
 אתיא די פקדה: כט ואזיל משה
 ואהרן וכנשו ית כל סבי בני
 ישראל: ל ומליל אהרן ית כל
 פתגמיא די מליל יי עם משה
 ועבד אתיא לעיני עמא:
 לא והימן עמא ושמעו ארי דכיר
 יי ית בני ישראל וארי גלי
 קדמוהי ית שעבודהון וכרעו
 וסגידו: א ובתר פן עלו משה
 ואהרן ואמרו לפרעה כדון אמר

ויפגשוהו יהוה ויבקש המיתו רש"י: כה ותקח
 צפורה צר ותכרת את-ערלת בנה ותגע
 לרגליו ותאמר פי חתן-דמים אתה לי רש"י:
 כו וירף ממנו אז אמרה חתן דמים
 למולת רש"י: כז ויאמר יהוה אל-אהרן לך
 לקראת משה המדברה וילך ויפגשוהו בהר
 האלהים וישקלו: כח ויגד משה לאהרן את
 כל-דברי יהוה אשר שלחו ואת כל-האמת
 אשר צוהו: כט וילך משה ואהרן ויאספו
 את-כל-זקני בני ישראל: ל וידבר אהרן את
 כל-הדברים אשר-דבר יהוה אל-משה ויעש
 האתת לעיני העם: לא ויאמן העם וישמעו
 כי-פקד יהוה את-בני ישראל וכי ראה
 את-עננם ויקדו וישתחוו: שביעי ה א ואחר
 באו משה ואהרן ויאמרו אל-פרעה כה-אמר

רש"י

המילה בא להרגו: אמרה חתן דמים למולת.
 חתני היה נרצח על דבר המילה. (שנה רש"י
 בלשוננו: לעיל כתב אתה היית גורם, דקשה לרש"י
 מה זה: "אז אמרה חתן דמים", והלא גם לעיל
 אמרה "חתן דמים"? אלא מתחלה סברה דזה וזה
 גורם, חטא המילה וחטא אחר. אחר כך,
 כשנאמרה: "וירף" לגמרי, אז הבינה דעל דבר
 המילה לבד בא, וכזה מתרץ גם פן שנוי הלשון
 בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודוק. פן נראה ל):
 למולת. על דבר המולות. שם דבר הוא והלמ"ד
 משמשת בלשון על, כמו: (שמות יד) "ואמר פרעה
 לבני ישראל". ואונקלוס תרגם: "דמים", על דם
 המילה: (א) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל
 הזקנים נשטפו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד

ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר
 בנו, ועל שנתרשל נענש ענש מיתה. תנאי, אמר
 רבי יוסי: חס ושלום, לא נתרשל, אלא אמר: אמול
 ואצא לדרך – ספנה היא לתינוק עד שלשה ימים,
 אמול ואשעה שלשה ימים – הקדוש ברוך הוא
 צוני: "לך שוב מצרים", ומפני מה נענש מיתה?
 לפי שנתעסק במלון תחלה (כמסכת נדרים דף לא).
 והיה המלאך נעשה כמין נחש וכולעו מראשו ועד
 ירכיו, וחוזר וכולעו מרגליו ועד אותו מקום.
 הבינה צפורה שבשכיל המילה הוא: (כה) ותגע
 לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר.
 על בנה: פי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם
 להיות החתן שלי נרצח עליך – הורג אישי אתה
 לי: (כו) וירף. המלאך ממנו: אז. הבינה שעל

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שַׁלַּח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲנוּ לִי
 בַּמִּדְבָּר כַּסִּי׃ ב וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה מִי יְהוָה אֲשֶׁר
 אֶשְׁמַע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יֵדַעְתִּי
 אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשַׁלַּח׃
 ג וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא
 דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה
 אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגַּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֲרָב כַּסִּי׃
 ד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה מִשֶּׁה
 וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לָכוּ
 לְסִבְלַת־יִכֶם כַּסִּי׃ ה וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה הֲנִי־רַבִּים
 עֲתָה עִם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶם אֹתָם
 מִסִּבְלַתֶם כַּסִּי׃ ו וַיֵּצֵא פְּרַעֲה בַיּוֹם הַהוּא אֶת־
 הַנֹּגְשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרָיו לֵאמֹר כַּסִּי׃ ז לֹא
 תֵאסְפוּן לָתֵת תְּבֹן לָעָם לְלַבֵּן הַלְּבָנִים
 בְּתַמּוּל שֵׁלֶשׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם
 תְּבֹן כַּסִּי׃ ח וְאֶת־מִתְכַנֶּת הַלְּבָנִים אֲשֶׁר הֵם

רש"י

מצרים לא היתה על שכטו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות: (ה) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מטלת עליהם ואתם משפיתים אותם מסבלתם, הפסד גדול הוא זה: (ו) הנגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים. הנוגש, ממנה על כמה שוטרים, והשוטר, ממנה לרדות בעושי המלאכה: (ז) תבן. אשטובל"א, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טיול"ש בלע"ז, שעושים מטיט ומיבשין אותו בתמה, ויש ששורפין אותו בכבשן: בתמול שלשם. פאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו: (ח) ואת מתכנת הלבנים. סכום חשבון

יי אלהא דישראל שלח ית עמי ויחגון קדמי במדברא: ב ואמר פרעה שמא דיי לא אתגלי לי די אקבל לממרה לשלחא ית ישראל לא אתגלי לי שמא דיי וףא ית ישראל לא אשלח: ג ואמרו אלהא דיהודאי אתגלי עלנא גזיל פען מהלך תלתא יומין במדברא ונדבח קדם יי אלהנא דלמא יערעננא במותא או בקטול: ד ואמר להון מלפא דמצרים למא משה ואהרן תבטלון ית עמא מעובדהון אזילו לפלחנכון: ה ואמר פרעה הא סגיאין פען עמא דארעא ותבטלון יתהון מפלחנהון: ו ופקיד פרעה ביומא ההוא ית שלטונין דעמא וית סרכוהי למימר: ז לא תוספון למיפן תבנא לעמא למרמי לבנין כמתמלי ומדקמוהי אנון יחבון ויגבבון להון תבנא: ח וית סכום לבניא די אנון עבדין מתמלי

שנשטמו כלם, קדם שהגיעו לפלסין, לפי שראו ללכת (שמות רבה). ובסיני נפרע להם: "ונגש משה לבדו והם לא יגשו" - החזירם לאחוריהם: (ג) פן יפגענו. פן יפגעו היו צריכים לומר לו אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו לשון מקרה מות הוא: (ד) תפריעו את העם ממעשיו. תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה. וכן (משלי ד) "פרעהו - אל תעבר בו", רחקהו. וכן: (שם א) "ותפרעו כל-עצתי", (שמות לב) "כי פרוע הוא", נרחק ונתעב: לכו לסבלתיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתים, אבל מלאכת שעבוד

ומדקמוהי תמנון עליהון לא
תמנעון מינה ארי בטלנין אנון
על בן אנון צוחין למימר גזיל
נדבח קדם אלהנא: ט תתקף
פלחנא על גבריא ויתעסקון בה
ולא יתעסקון בפתגמין בטלנין:
י ונפקו שלטוני עמא וסרכוהי
ואמרו לעמא למימר כדנן אמר
פרעה לית אנא יהב לכון תבנא:
יא אתון אזילו סיבו לכון תבנא
מאתר דתשפחון ארי לא יתמנע
מפלחנכון מדעם: יב ואתבדר
עמא בכל ארעא דמצרים לגבבא
גילי לתבנא: יג ושלטוניא
דחקין למימר אשלימו עובדיכון
פתגם יום ביומה כמא דהויתון
עבדין פד אתיהב לכון תבנא:
יד ולקו סרכי בני ישראל די

עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא
תגרעו ממנו כי נרפים הם על־כן הם צעקים
לאמר גלכה נזבחה לאלהינו כש"י: ט תכבד
העבדה על־האנשים ויעשו־בה ואל־ישעו
בדברי־שקר כש"י: י ויצאו נגשי העם ושטריו
ויאמרו אל־העם לאמר כה אמר פרעה אינני
נתן לכם תבן: יא אתם לכו קחו לכם תבן
מאשר תמצאו כי אין נגרע מעבדתכם
דבר כש"י: יב ויפץ העם בכל־ארץ מצרים
לקשש קש לתבן כש"י: יג והנגשים אצים לאמר
כלו מעשיכם דבר־יום ביומו פאשר בהיות
התבן כש"י: יד ויכו שטריו בני ישראל אשר־שמו

רש"י

מצאתי שמוש של ביי"ת סמוכה לאחריהם, אבל
אחר לשון דבור, כמתעסק לדבר בדבר, נופל לשון
שמוש ביי"ת, כגון: (יחזקאל לג) "הנדברים בך",
(במדבר יב) "ותדבר מרים ואהרן במשה", (זכריה ד)
"המלאך הדבר ביי", (דברים יא) "לדבר בם", (תהלים
קיט) "ואדברה בעדתיך", אף כאן: "אל ישעו
בדברי שקר", אל יהיו נדברים בדברי שוא והבאי:
(יא) אתם לכו קחו לכם תבן. וצריכים אתם
לילך בנריות: כי אין נגרע. דבר, מכל סכום
לבנים שהייתם עושים ליום בהיות התבן נתן לכם
מזמן מבית המלך: (יב) לקשש קש לתבן.
לאסף אסיפה, ללקט לקט לצרף תבן השיט: קש.
לשון לקוט, על שם שדבר המתפזר הוא וצריך
לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות: (יג) אצים.
דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום כלו
ביומו, פאשר עשייתם בהיות התבן מוכן!:
(יד) ויכו שטריו בני ישראל. השוטרם,
ישראלים היו, וחסים על חבריהם מלדחקם,

הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום, כשהיה התבן
נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה למען
תכבד העבודה עליהם: פי נרפים. מן העבודה
הם, לכו לכם פונה אל הבטלה וצועקים לאמר:
גלכה וגו': מתכנת. ותכן לבנים, ולו נתכנו
עלילות, את הכסף המתכן - כלן לשון חשבון הם:
נרפים. המלאכה רפוייה בידם ועזובה מהם והם
נרפים ממנה, רטריי"ש בלע"ז: (ט) ואל ישעו
בדברי שקר. ואל יגנו ויבדו תמיד בדברי רוח,
"לאמר: גלכה נזבחה", ודומה לו: "ואשעה בחקך
תמיד". למשל ולשנינה, מתרגמין ולשויעין,
ויספר, ואשתעי. ואי אפשר לומר "ישעו" לשון
"וישע ה' אל הבל וגו' ואל קזן ואל מנחתו לא
שעה", ולפרש "אל ישעו", אל יפנו, שאם־כן, היה
לו לכתב: "ואל ישעו אל דברי שקר", או "לדברי
שקר", כי כן גזרת כלם: (ישעיה נו) "ישעה האדם
על עושהו", (שם לא) "ולא שעו על־קדוש
ישראל", (שם יז) "ולא ישעה אל המזבחות", ולא

עֲלֵהֶם נִגְשִׁי פִרְעָה לֵאמֹר מִדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם
 חֻקֵּיכֶם לְלִבְּן כְּתֻמּוֹל שְׁלֹשָׁם גַּם־תִּמּוֹל גַּם־
 הַיּוֹם כִּסְיִי: טו וַיִּבְאוּ שְׂטָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ
 אֶל־פִּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:
 טז תָּבֵן אֵין נִתָן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ
 עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מִכִּים וְחֹטָאת עִמָּךְ כִּסְיִי:
 יז וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם
 אֹמְרִים גַּלְכָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה: יח וְעַתָּה לָכוּ
 עֲבְדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָכֵן לְבָנִים
 תִּתְּנוּ כִסְיִי: יט וַיִּרְאוּ שְׂטָרֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶתֶם
 בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרְעוּ מִלְּבַיְנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם
 בְּיוֹמוֹ כִּסְיִי: כ וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן
 נֹצְצִים לְקִרְאֹתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פִּרְעָה כִּסְיִי:
 כא וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים יִרְא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט
 אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פִרְעָה

רש"י

הנוגשים אומרים עשו לנו לבנים כמנין הראשון:
 וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר
 שהוא דבוק ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו
 שהוא קמץ - שם דבר הוא, וכך פרושו: ודבר זה
 מביא חטאת על עמך, כאלו כתוב "וחטאת
 לעמך", כמו: (רות א) "כבאנה בית לחם", שהוא
 כמו לבית לחם, וכן הרבה: (יח) ותכן לבנים.
 חשבון הלבנים, וכן: (מלכים ב יב) "את הכסף
 המתקן", המנוי, כמו שאמר בענין: "וציורו וימנו
 את הכסף": (יט) ויראו שטרי בני ישראל. את
 חבריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם ברעה
 וצרה המוצאת אותם, בהכבידם העבודה עליהם
 לאמר: "לא תגרעו וגו'": (כ) ויפגעו. אנשים
 מישראל, "את משה ואת אהרן וגו'". ורבותינו

מביאו עליהן שלטוני פרעה
 למימר מא דין לא אשלתון
 גזרתכון למרמי (לכנין)
 כמאתמלי ומדקמוהי אף תמלי
 אף יומא דין: טו ואתו סרכי בני
 ישראל וצוחו (קדם) לפרעה
 למימר למא תעבד כדין
 לעבדיך: טז תבנא לא מתיב
 לעבדיך ולבניא אמרין לנא
 עבדיו והא עבדיך לקו וקטן
 עליהון עמך: יז ואמר בטלנין
 אתון בטלנין על כן אתון אמרין
 גזיל גזבח קדם יי: יח וכען
 אזילו פלחו ותבנא לא יתיב
 לכון וסכום לבניא תתנון:
 יט וחו סרכי בני ישראל תהון
 בכיש למימר לא תמנעון
 מלבניכון פתגם יום ביומה:
 כ וערעו ית משה וית אהרן
 קימין לקדמותהון במפקהון
 מקדם פרעה: כא ואמרו להון
 יתגלי יי עליכון ויתפרע די

וכשהיו משלימין הלבנים לנוגשים, שהם מצריים,
 והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא
 דחקו את עושי המלאכה. לפיכך זכו אותן שוטרים
 להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה
 והושם עליהם, שנאמר: "אספה-לי שכעים איש
 מזקני ישראל", מאותן שיעדע השוכה שעשו
 במצרים כי הם זקני העם ושוטריו: ויפו שטרי בני
 ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים
 עליהם: "לאמר מדוע וגו'". למה "ויפו"? שהיו
 אומרים להם: "מדוע לא כליתם גם תמול, גם
 היום", חק הקצוב עליכם ללבן כתמול השלישי,
 שהוא יום שלפני אתמול? והוא היה להיות התכן
 נתן להם: ויפו. לשון ויפעלו, הכו מיד אחרים.
 הנוגשים הכום: (טז) ולבנים אומרים לנו עשו.

אֲבָאֵשְׁתוֹן יֵת רִיחָנָא פְּעִינֵי פְּרָעָה
 וּבְעִינֵי עֲבָדוּהֵי לְמַתָּן חֲרָבָא
 בִּידֵיהוֹן לְקַטְלוּתָנָא: כב וְתֵב
 מֹשֶׁה קָדָם יֵי וְאָמַר יֵי לְמָא
 אֲבָאֵשְׁתָּא לְעֲמָא הֲדִין וּלְמָא דְנָן
 שְׁלַחְתָּנִי: כג וּמַעֲדָן עֲלִית לְוֵת
 פְּרָעָה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אֲבָאֵשׁ
 לְעֲמָא הֲדִין וְשׁוֹבָא לָא שׁוֹבָתָא
 יֵת עֲמָךְ: א וְאָמַר יֵי לְמֹשֶׁה פְּעִין
 תַּחֲזִי דְאֲעַבְד לְפְרָעָה אָרִי בִידָא
 תְּקִיפָא יִשְׁלַחְנוֹן וּבִידָא תְּקִיפָא
 יִתְרַכְנוֹן מֵאֲרַעָה: ס ס ס

וּבְעִינֵי עֲבָדָיו לְתַתְּחָרֵב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ: מִפְּטִיר
 כב וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה
 הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי כס"י:
 כג וַיֹּאזְזוּ בְּאֹתֵי אֶל־פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע
 לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל וְהִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ כס"י:
 ו א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר
 אֶעֱשֶׂה לְפְרָעָה כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבִיד
 חֲזָקָה יִגְרָשֵׁם מֵאֲרָצוֹ: כס"י: ססס

קב"ד פסוקים, ויק"ח סימן

רש"י

הַעֲלֵהוּ לְעוֹלָה, וְלֹא הִרְהַר אַחַר מִדּוֹתַי, לְפִיכָף:
 "עֲתָה תֵרְאֶה", הַעֲשׂוּי לְפְרָעָה תֵרְאֶה, וְלֹא הַעֲשׂוּי
 לְמַלְכֵי שְׂבָעָה אַמּוֹת, כְּשֶׁאֲבִיאֵם לְאֶרֶץ: כִּי בִיד
 חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם. מִפְּנֵי יְדֵי הַחֲזָקָה שֶׁתַּחֲזֹק עָלָיו
 יִשְׁלַחֵם: וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשֵׁם מֵאֲרָצוֹ. עַל כִּרְחֹם
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִגְרָשֵׁם, וְלֹא יִסְפִּיקוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם צְדָה,
 וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְתַחֲזֹק מִצְרַיִם עַל הָעַם לְמַהֲרָה
 לְשִׁלְחָם וְגו'": חֶסֶלֶת פִּרְשַׁת שְׁמוֹת

דְּרָשׁוּ: כָּל נְצִיִּים וְנְצִיִּים דָּתָן וְאֲבִירָם הֵיוּ, שְׁנֹאֲמַר
 בָּהֶם: "יֵצְאוּ נְצִיִּים": (כב) לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם
 הַזֶּה. וְאֵם תֹּאמַר: מָה אֲכַפֵּת לָךְ? - קוֹבֵל אָנִי עַל
 שְׁשִׁלְחָתָנִי (שְׁמוֹת רַבָּה): (כג) הִרַע. לְשׁוֹן הַפְּעִיל
 הוּא, הִרְבָּה רָעָה עֲלֵיהֶם. וְתַרְגּוּמוֹ: אֲבָאֵשׁ:
 (א) עֲתָה תֵרְאֶה וְגו'. (סְנֵהֲרִין קִיא) הִרְהַרְתָּ עַל
 מִדּוֹתַי, לֹא פֶּאֶבְרָהֶם שְׁאֲמַרְתִּי לוֹ: (כִּרְאִשִּׁית כֹּא) "כִּי
 בִּיִצְחָק יִקְרָא לָךְ זִרְע", וְאַחַר כֵּן אֲמַרְתִּי לוֹ:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִיִּים הֵיךְ לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכִיהָ דְּרָכִי־נַעֲמִים, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֵּינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמְרִים בְּאַמַּת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁה עֲבָדוֹ וּבַיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצַדִּיק:

הפטרת שמות בישיבה פרק כז

כז וְהַפְּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יַצִּיץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֵאוֹ פְּנֵי־תַבַּל תְּנוּבָה: ז הַפְּמַכַּת מִכְּהוּ
הַפְּהוּ אִם־כְּהַרְג הַרְגֵנוּ הַרְג: ח בְּסִאֲפָאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבָנָה הַגָּה בְּרוּחוֹ הַקְּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:
ט לָכֵן בּוֹאֵת יִכְפָּר עֲוֹן־יַעֲקֹב וְזֶה כָּל־פְּרִי הַסֵּר חֲטָאֵתוֹ בְּשׁוּמוֹ ׀ כָּל־אֲבִנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבִנֵי־גֹר
מִנְפְּצוֹת לֹא־יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים: י כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נָוָה מִשְׁלַח וְנַעֲזֹב כַּמְדַּבֵּר שֵׁם
יִרְעָה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֵּץ וְכֹלָה סַעֲפִיָּה: יא בִּיבֵשׁ קְצִירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נְשִׁים בָּאוֹת מֵאִירוֹת אוֹתָהּ
כִּי לֹא עִם־בִּינוֹת הוּא עַל־כֵּן לֹא־יִרְחַמְנוּ עֲשֵׂהוּ וְיִצְרוּ לֹא יִחַנְנוּ: יב וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא
יִחַבֵּט יְהוָה מִשִּׁבְלֵת הַנְּהַר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקַטּוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
יג וְהָיָה ׀ בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְכָאוּ הָאֲבָדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאַרְץ
מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם:

כח ׀ הוּי עֲטִירַת גְּאוֹת שְׁכַרֵי אֶפְרַיִם וַצִּיץ נָבַל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גִּיא שְׁמָנִים
הַלְוִי יִין: ב הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאֹדְנֵי כּוֹרֵם בְּרַד שְׁעַר קָטַב כְּוֹרֵם מִים כְּפִירִים שְׁמָפִים
הַנִּיחַ לְאַרְץ בִּיד: ג בְּרַגְלִים תִּרְמַסְנָה עֲטִירַת גְּאוֹת שְׁכַרֵי אֶפְרַיִם: ד וְהִיָּתָה צִיצֵת נָבַל צְבִי
תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גִּיא שְׁמָנִים כְּכַוּדָה בְּטָרֵם קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הַרְאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ
בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: ה בְּיוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה צְבָאוֹת לְעֲטִירַת צְבִי וְלַצִּפּוֹרֵת תִּפְאַרְתָּה לְשֹׁאֵר
עַמּוֹ: ו וְלָרוּחַ מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה: ז וְגַם־אֱלֹהֵי בֵּינָם
שָׁגוּ וּבִשְׁכָר תָּעוּ כִּתְּנוּ וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָר נִבְלָעוּ מִן־הַיַּיִן תָּעוּ מִן־הַשְּׂכָר שָׁגוּ בְּרֹאֵה פָקוּ
כְּלִילִיָּה: ח כִּי כָּל־שִׁלְחָנוֹת מְלֵאוֹ קִיא צֹאָה כְּלִי מְקוֹם: ט אֶת־מִי יוֹרָה דַּעָה וְאַת־מִי יָבִין
שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מִחֲלָב עֵתִיקֵי מִשְׁדֵּיִם: י כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר
שֵׁם: יא כִּי בְּלַעְגֵי שִׁפָּה וּבְלִשׁוֹן אַחֲרֵת יְדַבֵּר אֶל־הָעַם הַזֶּה: יב אֲשֶׁר ׀ אָמַר אֱלֹהִים זֹאת
הַמְּנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲיֹף וְזֹאת הַמְּרַגְעָה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעָה: יג וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצוֹ
צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם לְמַעַן יִלְכוּ וּכְשִׁלּוֹ אַחוּר וְנִשְׁכְּרוּ וְנוֹקְשׁוּ וְנִלְכְּדוּ:

כט כב לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֵּיבִית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה יִבוֹשׁ יַעֲקֹב
 וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ: כג כִּי בָּרְאוּתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ
 אֶת־קִדְוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֲמַת
 וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיִךְ לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
 הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגִּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
 יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחֲנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת שמות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

שבת	יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
			ו	א	ו	א	ו	א	אדמו"ר		מג"א		ו	א	
									ו	א	ו	א			
17:01	15:50	16:44	16:40	16:08	16:04	10:32	10:30	9:51	9:49	8:48	8:46	7:45	7:44	אוסטריה וינה	
20:32	19:27	20:16	20:14	19:45	19:43	9:53	9:50	8:40	8:37	7:35	7:32	4:59	4:56	אוסטרליה מלבורן	
17:09	16:00	16:53	16:49	16:18	16:15	10:34	10:31	9:51	9:49	8:50	8:48	7:42	7:40	אוקראינה אודסה	
16:45	15:34	16:28	16:25	15:52	15:48	10:17	10:15	9:36	9:34	8:33	8:31	7:31	7:29	אוק. דניפרופטרובסק	
17:05	15:50	16:47	16:43	16:08	16:05	10:46	10:44	10:06	10:04	9:00	8:58	8:05	8:03	אוקראינה ז'יטומיר	
16:57	15:43	16:39	16:36	16:01	15:57	10:39	10:37	9:59	9:57	8:53	8:51	7:59	7:57	אוקראינה קייב	
17:36	16:28	17:20	17:17	16:46	16:43	10:56	10:54	10:13	10:11	9:14	9:12	8:02	8:01	איטליה מילאנו	
20:53	19:51	20:38	20:36	20:09	20:07	10:30	10:27	9:18	9:15	8:18	8:15	5:41	5:38	ארגנטינה ב. איירס	
17:34	16:32	17:20	17:17	16:50	16:47	10:33	10:31	9:46	9:44	8:53	8:51	7:25	7:23	ארה"ב בולטימור	
17:21	16:18	17:06	17:03	16:36	16:33	10:24	10:22	9:38	9:36	8:44	8:42	7:19	7:17	ארה"ב ברוקלין נ.י.	
17:32	16:34	17:19	17:16	16:52	16:49	10:15	10:13	9:26	9:24	8:37	8:34	6:58	6:56	ארה"ב לוס אנג'לס	
18:16	17:21	18:04	18:01	17:39	17:36	10:36	10:34	9:44	9:42	8:59	8:57	7:06	7:04	ארה"ב מיאמי	
17:54	16:49	17:38	17:35	17:07	17:04	11:02	11:00	10:17	10:15	9:21	9:19	8:00	7:58	ארה"ב משיגן	
17:23	16:20	17:09	17:06	16:38	16:35	10:24	10:22	9:38	9:36	8:44	8:42	7:18	7:16	ארה"ב ניו ג'רסי	
17:16	16:12	17:01	16:58	16:30	16:27	10:21	10:19	9:35	9:33	8:40	8:38	7:17	7:15	ארה"ב ניו הייבן	
17:12	16:08	16:57	16:54	16:26	16:23	10:19	10:17	9:34	9:32	8:39	8:37	7:17	7:15	ארה"ב שיקאגו	
19:33	18:37	19:20	19:18	18:55	18:53	9:51	9:48	8:44	8:41	7:55	7:53	5:20	5:18	ברזיל ס. פאולו	
19:18	18:22	19:05	19:03	18:40	18:38	9:38	9:35	8:31	8:28	7:43	7:40	5:08	5:05	ברזיל ריו דה ז'נרו	
16:56	15:39	16:37	16:34	15:57	15:54	10:42	10:40	10:03	10:01	8:55	8:53	8:05	8:04	בריטניה לונדון	
16:58	15:38	16:38	16:35	15:56	15:52	10:55	10:53	10:18	10:16	9:06	9:04	8:25	8:24	בריטניה מנצ'סטר	
17:26	16:11	17:07	17:04	16:29	16:26	11:05	11:03	10:25	10:23	9:20	9:18	8:24	8:22	גרמניה פרנקפורט	
17:26	16:29	17:13	17:10	16:47	16:44	10:00	9:58	9:10	9:08	8:23	8:20	6:38	6:36	ישראל באר שבע	
17:22	16:12	17:09	17:06	16:42	16:39	10:01	9:59	9:11	9:09	8:23	8:20	6:41	6:39	ישראל חיפה	
17:23	16:03	17:10	17:07	16:43	16:40	9:59	9:57	9:09	9:07	8:21	8:19	6:38	6:36	ישראל ירושלים	
17:24	16:24	17:11	17:08	16:44	16:41	10:02	9:59	9:12	9:09	8:23	8:21	6:41	6:39	ישראל תל אביב	
17:14	16:04	16:57	16:54	16:22	16:19	10:40	10:38	9:58	9:56	8:57	8:55	7:50	7:48	מולדובה קישינב	
18:42	17:49	18:30	18:27	18:07	18:04	10:47	10:45	9:53	9:51	9:10	9:07	7:08	7:06	מקסיקו מקסיקו	
19:41	18:47	19:30	19:27	19:08	19:05	11:05	11:03	10:05	10:03	9:24	9:21	7:05	7:02	סינגפור סינגפור	
16:30	15:12	16:10	16:07	15:30	15:26	10:19	10:17	9:41	9:39	8:32	8:30	7:45	7:44	פולין ורשא	
17:53	16:45	17:37	17:34	17:03	17:00	11:15	11:12	10:32	10:29	9:32	9:30	8:21	8:19	צרפת ליאון	
17:55	16:43	17:38	17:34	17:01	16:58	11:29	11:27	10:48	10:46	9:45	9:42	8:44	8:42	צרפת פריז	
17:35	16:29	17:20	17:17	16:47	16:44	10:48	10:46	10:04	10:02	9:07	9:05	7:50	7:48	קנדה טורונטו	
17:07	15:59	16:51	16:48	16:17	16:14	10:28	10:25	9:45	9:42	8:45	8:43	7:34	7:32	קנדה מונטריאול	
17:10	15:44	16:48	16:45	16:02	15:59	11:20	11:18	10:45	10:43	9:28	9:26	8:59	8:57	רוסיה מוסקבה	
17:31	16:21	17:14	17:11	16:39	16:36	10:58	10:56	10:16	10:14	9:14	9:12	8:08	8:06	רוסיה רוסטוב (דנון)	
17:34	16:24	17:17	17:14	16:42	16:39	11:02	11:00	10:20	10:18	9:18	9:16	8:13	8:11	שווייץ ציריך	

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.
2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.
3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל־אֵיב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל־פְּרוּעָנוּת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל־רוֹאֵינוּ, וְתַגְּמַלְנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00092
23/12/2007